הצפה

היום — פרשת ויגש

	יום שני	שבת
הפרק:	ישעיה א־ב	ישעיה ג־ד
המשנה:	ברכות ב, ה־ו	ברכות ג, א־ב
הדף — בבלי:	נזיר ז	נזיר ח
ירושלמי:	פסחים לג	פסחים לד
ההלכה:	או״ח סו־סז, ס״א	או״ח סח־סט, א־ב
הזריחה:	6.31	6.31
השקיעה:	4.42	4.43
סוף זמן ק״ש:	8.17	8.17

ב״ה, יום שישי, ח׳ טבת תשמ״ו (20.12.1985) • שנה נ׳ • גליון 13964 • המחיר: 690 שקל, כולל מע״מ *

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל־המזרחי * מייסד ועורך ראשון, הרב מאיר בר־אילן ז״ל

זמני הדלקת הנרות

זכור את יום השבת לקדשו

עש״ק פרשת ויגש, ח׳ בטבת תשמ״ו

	ירושלים	תל־אביב	חיפה	באר־שבע
עש״ק	4.02	4.20	4.09	4.19
מוצ״ש	5.18	5.20	5.16	5.17

בנק טפחות

סניפינו בכל רחבי הארץ

החזאי: צפוי סוף שבוע גשום

גשמי זעף וברד בדרום

הצפות בכביש הערבה, באשדוד ובאשקלון ● בניין שקע בדימונה ● שלג בחרמון ● כמויות גשם ללא תקדים במדבר יהודה ובנגב ● עין גדי מנותקת — האיזור מוצף

מאת יצחק ליוזמן, כתב עתידים

סוף שבוע גשום צפוי עתה, בניגוד להחזיות קודמות שהב־ יחו שיפור במצב האוויר בצהרי ים. על פי ההחזיות ייבשכו הגשמים גם בסוף השבוע, אך במשך יום שישי יחולו הפוגות ארוכות בטמפרטורה, שיתגברו לק־ ראת מוצאי שבת ישובו לאחר יוכן לעוצמתם הקודמת.

בהמשך יום אתמול ירדו גשמים ... ניכרות גדולות בנגב ובמדבר יהו־ דה, וכל הנחלים באיזור גאשו מ־ ... מים גדולות שעברו בהם.

ואשר מזה שנים רבות לא היו כדוגמתם.

בכביש הנפט לירוחם הסום לתנועה בשל שטפונות וכך גם כביש אר־ רון־ירוחם. בכביש באר־שבע־דימו־ נה נוצרו שלוליות עמוקות וגדו־ לות המסכנות כלי רכב העוברים בהן. כביש ערד־שפך זוהר סגור לתנועה והשטפונות גם ניתקו את עין גדי מקשר תחבורתי. לאורך כל כביש ים המלח ישנם שטפונות עזים של מי גשמים.

לפחות פעמיים בשעות הבוקר נתלו לגשמים מכות ברד ... ולא ניתן לאמוד את הנזקים אולם חק־ לאים אמרו שעצי הדר סבלו יותר מכל...

כתוצאה מגשמי זעף בשעות ה־ בוקר נגרמו קשיי תנועה בכמה שכונות באשדוד ובאשקלון. למספר מקומות הוזעקו כבאים לפנות דיי־ רים במקומות נמוכים.

... עדיין מציפים אותו — נפתח אמש כביש הערבה לתנועה. הכביש ל־ אילת דרך מצפה רמון פתוח ל־ כלי רכב כבדים בלבד.

אוטובוס שהסיע את עובדי מפעל הפוספטים בארון נתקע אתמול ב־ מי שטפונות מן הכביש בין ירו־ חם לבין איזור ארון. ...

בניין מגורים בן 3 קומות ב־ שכונת יוספטל בדימונה הוצף את־ מול מי גשמים. עשרות משפחות פונו ...

באזור הגליל בחרמון כבר נע־ שו הכנות לפתיחתו למבקרים. ב־ ימים האחרונים הצטבר באזור ה־ חרמון שלג בגובה של כ־30 ס״מ.

כאזור הגליל העליון והגולן המ־ שיכו לרדת גשמים רבים גם ביממה האחרונה ...

רה״מ, שמעון פרס, לוחץ יד עם נשיא חוף השנהב, פליקס הופואה בואני, בפגישתם בזינווה. (צילום: יעקב סער — לע״מ)

סובלנות נוסח ירושלים

החוצה: עיריית ירושלים ביטלה אישור להקמת בתי כנסת

מאת שלום בודיאל, סופרנו בירושלים

עיריית ירושלים נכנעה ללח־ צים של כמה כתושבים החילו־ ניים של שכונת „גבעת שפירא״ וביטלה תוכנית שכבר אושרה להקמת שני בתי כנסת במרכז השכונה.

בישיבתה כוועדה מקומית ל־ תכנון ולבנייה החליטה מועצת עיריית ירושלים לייעד את השטח שהיה מיועד למטרה זו להקמת מועדון נוער.

לתושבים הדתיים של השכונה הוסבר כי השינוי נובע מקרבתו היתרה של השטח לכביש הרא־ שי של השכונה.

נציגי התושבים הדתיים של השכונה דוחים מכל וכל טענה זו ואומרים כי לא ייתכן שבשל לחץ של קומץ תושבים חבסל העירייה את ההחלטות שכבר ניתנו להקמת בתי הכנסת בש־ כונה. התושבים הביעו התמרמ־ רות רבה לנוכח כוונת העירייה להקצות „בתי הכנסת שטח הנר־ חוק ממרכז השכונה. לא יתכן, אומרים הם, שדווקא בירושלים ימנע מיהודים להקים בית כנסת במקום הראוי לו.

חבר מועצת העירייה דוד בלג־ מן תקף בחריפות את החלטת המועצה שנתקבלה בהתנגדות ה־ סיעות הדתיות ואמר כי אל לה לעיריית ירושלים להיגרר אחרי קומץ של אנשים שכל מגמתם היא לדחוק את בתי הכנסת ל־ קרן זווית.

ברוכים הבאים: קולק תובע מועדת חוץ ובטחון לסייע לבא המורמונים

ראש עיריית ירושלים מדי קו־ לק פנה במכתב ליו״ר ועדת ה־ חוץ והבטחון של הכנסת וחי״כ אבא אבן בעניין ההתנגדויות ל־ בניית האוניברסיטה המורמונית על הר הצופים בירושלים.

במכתבו הדגיש קולק כי הוא אינו יכול ליצג לוועדת החוץ והבטחון בדבר הצעדים שעליה לנקוט אך נראה לו, שיש מקום להביא את הנושא לדיון, מאחר שבשלב זה הוא נאלץ לעמוד במערכה לבדו.

יו״ר ועדת יחסי החוץ של ה־ סנט בארה״ב הסנטור הרפובלי־ קני ריצ׳רד לוגר שלח מכתב ל־ ראש הממשלה בו הוא מדגיש את הצורך במתן סיוע לאוניבר־ סיטה המורמונית.

את מערכת הפרסום של המור־ מונים בארץ מנהל יועצו של שלשמכון פרס, משה תאומים.

משבר בין חרות לליברלים

על רקע עיכוב ביצוע הסכם האיחוד

מאת שאול שיף — סופרנו לענייני מפלגות

המיפלגה הליברלים מכנסת המב־ עז בשבוע הבא לישיבה מיוחדת לדון בהמשך דרכה של המסיבה במסגרת הליכוד, נוכח אי יישומו של הסכם האיחוד עם „חרות״.

ראשי הליברלים חוששים, כי ה־ יחסים המשובשים בין הליכוד לבין המערך עלולים להביא להקדמת הב־ חירות בעיתוי שיאפשר ל„חרות״ לגרוע מייצוגה של המפלגה הליב־ רלית בכנסת גם על ידי ההבנה הר הליברלים בכנסת.

עקרונית שהושגה בפנ״ין זה בין שתי המסיבות לאהר מו״מ ממושך. בהנהגת „חרות״ נמסר לסופרנו, כי הם מתכוונים ליישם את הסכם האיחוד, אלא שעתה ערב ועידת „חרות״, אין אפשרות להיכנס ל־ מו״מ ולשיחות בין מרכיבי „חרות״ כדי לקדם את האיחוד בין שתי התסיבות.

ראשי הליברלים מבקשים להשאיר בידם מספיק זמן להיערכות לקראת הבחירות במקרה שנורכים ב„חרות״ יערימו מכשולים בדרכו של האיחוד או יבקשו לקפח את הייצוג של

ועדות יגר ופריבס: מקורות לחידוש ההנהגה

מאת שאול שיף, סופרנו לענייני מפלגות

במכתב ליו״ר הוועד הפועל ה־ מאוחד של המפד״ל והפועל ה־ מזרחי, רפאל בן־נתן, מביעות ועדות יגר ופריבס תקווה, כי ב־ הנהגת התנועה ייראו „כהזדמ־ חדשים שלא היו אחראים לירי־ דת כוחה ומיקום דמוזחה״.

המכתב ליו״ר הוועד הפועל המ־ אוחד נשלח בעקבות מכתבו של שר הפנים ד״ר יוסף בורג לראשי שתי הוועדות הנ״ל בו הוא מודיע כי יכהן שר בממשלה רק עד לוועידת התנועה שתתכנס לאחר הקיפאון ... הבחירות וכי בוועידה לא יציג כלל את מועמדותו לכהונת שר בממשלה.

במכתב לבן־נתן חוזרים ח״כ פר־ בס ויגר על דעת שתי הוועדות שבראשותם, כי אין הכמה יפה עתה להילופין בהנהגה. השניים כו־ תבים עוד: „בהקשר זה מביעות שתי הוועדות דעתן, כי פנייתנו ל־ ד״ר בורג (בעניין מועד פרישתו ש. ש.) אינה עוסקת בפני עצמה, אלא יש לראות אותה כחלק מתהליך שאנו מקווים שיימשך ויביא ליציגות גם את מפד״ל.

הביא לשידוד מערכות ולתהליכי הבראה על־ידי העלאת כוחות חד־ שים בתנועה שלא היו אחראים ל־ ירידת כוחה ומיעוט דמותה, לתפ־ קידי הכהונה והייצוג של התנו־ עה.

לסופרנו נמסר, כי השר בורג הפקיד מכתב שני בידי ראשי שתי הוועדות בו הוא מודיע כי לא יכהן שר כעבור לסוף יוני 1986.

מצ״ד מסכימה להשתתף במיפקד

מאת שאול שיף, סופרנו לענייני מפלגות

מועצת מצ״ד החליטה אתמול כי היא מבקשת „לקחת חלק בתהליך איחוד המחנה הדתי הלאומי והנו־ שפות".

מועצת מצ״ד פירסמה קריאה ל־ חברים אוהדיה ותומכיה לקחת חלק במפקד ובבחירות „מתוך מגמה ל־ החזיר לכהונה הדתי לאומי את מע־ כל הההנהגה בעם ובמדינה.

המועצה החליטה כי היא מבירה בוועדות יגר ופריבס כוועדות אב־

זמיר הורה לסגור את התיקים נגד ,אלף יוד׳ ו,חמצן׳: זהו מקרה ראשון

היועץ המשפטי לממשלה הפרופ׳ יצחק זמיר הורה לסגור את תיקי החקירה נגד עורך העתון „אלף יוד״ ... נגד העתון „חמצן״.

בהתייחסו לעתון „אלף יוד״ כותב זמיר כי בחקירתם אמרו עורך ה־ עתון וכותב המאמר כי לא התכוונו לקרוא למלחמת אזרחים או לאלי־ מות, אלא רק להתריע ולהזהיר מפ־ ני הסכנה של מצב כזה.

פרופ׳ זמיר מציין כי עורך העתון שלח גילוי דעת לעתונות בו הבהיר את כוונתו.

לגבי העתון „חמצן״ כותב זמיר כי עורך העתון וכותב המאמר טענו כי לא היה בכוונתם להמריד אלא להיפך.

פרופ׳ זמיר מציין עוד כי באווי־ רה שהיתה קיימת בציבור בזמן פ־ רסומם כמאמרים אלה התעורר חשד מפני הידרדרות והיה צורך לבלום את הסכנה הזו על ידי נקיטת צע־ דים בהתאם לחוק. „אני סבור כי הצעדים שננקטו הבהירו שהמשך ... בביצוע העבירה צפויים לעמוד בדין פלילי. מכיוון שזהו מקרה ראשון מסוגו אני מחליט לסגור את שני התיקים״, כותב זמיר.

בהיות דעתו כצורך זמיר הערה שהופעת העתון „אלף יוד״ תוכל להתחדש אם העתון יבקש ויקבל רישיון כנדרש בחוק.

עדיין אין הסכמה על הקיצוץ בתקציב

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

ההצעה לקיצוץ תקציב המדינה בכ־200 מיליון דולר תובא בכל זה־ שה להכרעת הממשלה ביום ראש שה, למרות שעדיין אין סיכום עם השרים הסותים על הקיצוצים.

אתמול דנו ראש הממשלה ושר האוצר עם שרי הבריאות החינוך והרווחה בהצעות שונות לקיצוץ תקציבי משרדיהם אולם עדיין אין הסכמה.

נלכד אמריקני שניסה להבריח 70 ק״ג חומר נפץ למחבל ביו״ש

ניו־יורק, ארה״ב (עי״ב) — אמריקני ממוצא מצרי, סולמן אברהים אל־גאולי, נעצר ב־ מדינת ניו ג׳רזי שבארה״ב, בניין נלכון לייצא שלא כחוק מארה״ב 70 ק״ג של חומר נפץ משוכלל, שנועדו לאיש

אש״ף בגדה המערבית — מסר המכס האמריקני.

אל־גאולי בן 47, בעל סוכנות נסיעות בג׳רסי־סיטי, צפוי ל־ מאסר מרבי של 10 שנה ולקנס של 270,000 דולר.

הוא התכונן לקנות 70 ק״ג הומר נפץ מסוג „סי־4״, המיוצר בארה״ב בעיקר לשימוש צבאי.

וכן כמאה מרעומים, במחיר כולל של 25,000 דולר. הוא נעצר בלי שהשיג את הציוד.

חומרי הנפץ והמרעומים נועדו לחבר אש״ף בגדה המערבית, שותף לעבירה של אל־גאולי. נציג המכס אמר: „עם 70 ק״ג מחומר זה, אתה יכול לפוצץ בניין.

טרוריסט ערבי ועבריינים תפסו בני ערובה במהלך משפט בצרפת

מספר יהודה הקליה למלחמה בטרור, הגיע אתמול לאולם בית המשפט בעיר נאנט מדי לנהל מו״מ עם הטרוריסטים מקבוצת אבו נידאל המחזיקים בכ־30 בני ערובה.

החקירה החלה כאשר מוסלמי ח־ מוש באקדחים וברימון יד פרץ ל־ אולם שבו נערך משפט על שוד מ־ זויין. האיש ירה מספר כדורים וחילק אקדחים לשלושת הנאשמים. ארבע־ תם תפסו אז כ־30 בני ערובה.

המשטרה, שכיתרה מיד את הבניין מסרה, כי בין בני הערובה נשיא בית המשפט.

צוות הטלוויזיה בצרפת יאו ירייה דרמטית של הנאשם הראשי, שנופף באקדחו והזהיר: „כל התערבות מצד המשטרה תבוא מיד על ענשה״.

בית המשפט היה באמצע ישיבה, במשפטם של ז׳ורז׳ קורטואה ושני שותפים לעבירה, באשמת שוד מזויין — כאשר התפרץ המוסלמי.

קורטואה אמר לבני הערובה שהמבנ כי נפגש עם הפולש בבית הכלא, והבטיח לו כי יעזור לו בפעילותו המוסלמית המיליטנטית.

אותם מהאנשים באולם ביהמ״ש הורשו לצאת, רצות של הטלוויזיה הצרפתית הספיק להעביר בשידור די־ תמונות של קורטואה כשהוא מדבר עם השופט ובני הערובה האחרים בפרט הסתגרו באולם.

החלו הליכי הפירוק של חברת „קלרין״

בוגשי בכסים הרשמי של מ־ שרד המשפטים שורך הדין עב־ רם כליים נפגש אתמול עם ה־ מנהלים הכלליים שהתמנו על־ ידי בית המשפט המחוזי בתל־ אביב כדי לסייע לכונס הנכסים הרשמי בניהול פירוק חברת „קלרין״.

בדיון הוחותה תוכנית כללית ל־ ניהול הפירוק, וזאת כדי להבטיח את זכויותיהם של הנושים.

בפגישה דווחו המפרקים כי כ־ בר נבקשו צעדים דחופים כדי ל־ שמר את אתרי הבנייה ונכסיה ה־ אחרים של החברה.

הפרויקטים שאותם יפרק כונס הנכסים הרשמי יהיו: פרוייקט פ־ סגות, פרוייקט פואבלו אספניול, פרוייקט אשדוד ופרוייקט הודיה ה־ צפירה.

קרקע חינם בערי פיתוח

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

המלצה לתת קרקע חינם או ב־ הנחה כדי מתצית המחיר למשתכ־ נים בערי פיתוח כלולה בדו״ח וע־ דה בין משרדית שהוגשה לראש ה־ ממשלה שמעון פרס ושר השיכון הבינוי דוד לוי. הוועדה מונתה על ידי השניים במטרה לעודד מעבר לערי פיתוח.

יועלו דמי השכירות לדיירים מוגנים

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

החל מה־1 בינואר 1986 יועלו דמי השכירות בבתי עסקים במבנים לפי חוק הגנת הדייר ב־8.3 אחוזים.

העלאת דמי השכירות היא התא־ מה לעליית מדד המחירים לצרכן בשלושת החודשים הקודמים. יש ל־ ציין כי על דמי שכירות מוגנים לא חלה חוקת הקפאת המחירים.

חקירת פרשת פולארד בארץ — כמעט גמורה

המשלחת שחקרה את פרשת פולארד יצאה אמש מהארץ.

וושינגטון (קיי) — החוקרים ה־ אמריקנים כמעט השלימו את ה־ ראיונות שקיימו בישראל בקשר ל־ פרשה איש הצי האמריקני המואשם בריגול לטובת ישראל — על כך הודיע ויליאם ובסטר מנהל ה„אפ. בי. איי״.

בינתיים פולארד ואשתו נעצרו ב־ חודש שעבר. פולארד הואשם במכ־ירת סודות צבאיים לישראל במשך תקופה של 18 חודשים תמורת 45,000 דולר במזומנים ושתי נסי־ עות לאירופה.

פקידים אמריקנים אמרו כי ה־ חוקרים ראיינו לפחות 3 פקידים ישראלים המעורבים בפרשה וביק־ שו להשיג מסמכים הדרושים כדי להגיש את התביעה נגד פולארד ולבדוק מה בדיוק נחשף.

ארה״ב: לא התחלנו לתמוך בוועידה בינלאומית

מאת סופרנו המדיני בירושלים

אין זה נכון שארה״ב שינתה את עמדתה והיא בעד ועידה בינלא־ מית לבוועה המיזון.

בדיקה מהודשת של הדברים אשר אמר בעניין זה הפקיד הבכיר מרי־ אה כי הגוסח היה כדלהלן: ארה״ב תסכים לוועידה בינלאומית אם היא תוביל למשא ומתן ישיר.

היתה כנראה אי הבנה לגבי דב־ רי הפקיד הבכיר. שגריר ארה״ב תומס פיקרינג חזר והודיע לפני כמה ימים למשרד החוץ כי ארה״ב שוללת ועידה בינלאומית ומסתייגה לתמוך במשא ומתן ישיר.

הטבה במצב הילד מאיר זורע בלונדון

המטוס שהטיסו להשתלת הכבד בארה״ב ביצע נחיתת חירום כאשר במהלך הטיסה הורע מצבו

לונדון (עי״ב—קיי) — את־ מול אמר הצוות הרפואי לילד מאיר זורע להשתלת כבד הילד ... הוא שרוי עתה במצב יציב. ... אך הוא עדיין עו־ בר בדיקות בבית החולים לפני ... קורים הרפואיים המצביא חרם כ־ די להשתיל לו כבד.

מטוס „בואינג 747״ של חברת „אל־על״, שהיה בטיסה בלוד ל־ ניו־יורק, ביצע נחיתת חירום בנמל התעופה לונדון—היתרו, כדי להצ־ יל את חייו של הילד מאיר זור־ ע.

כאשר מטוס ה„ג׳מבו״ טס מעל מערב אירופה, הבחין הרופא ה־ מלווה את הילד בן ה־3, ד״ר יחז־ קאל ויינסון, בהחמרה במצב ברי־ אותו של הילד, שסבר לפתע ב־ הסף מה פנימי והוא ביקש מצ־ ות לנחות בהקדם האפשרי.

מיד לאחר הנחיתה הוחש מאיר, אביו וד״ר ויינסון לביה״ח „קינגס קולג׳״ בלונדון, שם בדקוהו מו־ מחים.

אב הילד מצבו של מאיר זורע אמר ד״ר ויינסון. יוכל הילד ל־ צאת בימים הקרובים לפיטסבורג שבארה״ב שם אמורים לבצע לו השתלת כבד.

הרבנות — המועצה הדתית בני־ברק

יום הקדיש הכללי

ביום ראשון, בצום עשרה בטבת, בשעה 4.15 אחרי תפילת מנחה (ויהלו) בבית־הכנסת המרכזי „בוהליבר״

התייחדות עם קדושי השואה הי״ד

דברים: הרב זאב מרגר שליט״א — רב השכונה; ר׳ אליעזר נאהמן — יו״ר ביהכ״נ; שלמה ... — יו״ר המועצה הדתית; תפילת יזכור ע״י חזן ביהכ״נ

קדיש יתום ע״י כל הציבור — צוות ... מחזה

במלאת 3 שנים לפטירתו של בעלי, אבי, חמי, סבנו היקר ואחי

ר׳ ישראל יצחק גרינץ ז״ל

ב״ר שלמה הי״ד

נקיים אזכרה התייחדות עם זכרו ביום שני י״א בטבת תשמ״ו (23.12.85), בשעה 3.00 אחה״צ בבית העלמין הירקן חיפה.

למוד כתבניות החלוקת פרסים ומלגות מהקרן על שמו יתקיים בו ביום בשעה 4.45 אחה״צ בבית הפועל המזרחי רח׳ החלוץ 59, חיפה

המשפחה

מרכז לחינוך הדתי בישראל — קרן מלגות ע״ש ר׳ ישראל גרינץ ז״ל

טקס חלוקת מלגות

ופרסים לכותבי עבודות בנושאי הציונות הדתית בתורה ומלאכה

ע״ש

ר׳ ישראל גרינץ ז״ל

במלאת שלוש שנים לפטירתו

יתקיים ביום שני י״א בטבת תשמ״ו (23.12.85), בשעה 4.45 אחה״צ, בבית הפועל־המזרחי, חיפה רחוב החלוץ 59

בטקס ישתתפו רבנים, אישי ציבור, נציגי המרכז לחינוך הדתי והמשפחה

בשעה 3.30 אחה״צ נעלה לקברו של המנוח בבית העלמין הירקן חיפה (בדרך חיפה תל־אביב)

מקבלי הפרסים ומוקירי זכרו של המנוח מתבקשים להשתתף

הרבנות הראשית — המועצה הדתית תל־אביב—יפו

תפילת אזכרה לקדושי השואה

ביום ראשון, צום עשרה בטבת, בשעה 4.00 אחה״צ, תיערך בבית־הכנסת הגדול בתל־אביב, רח׳ אלנבי 110

תפילת אזכרה לחללי השואה הקדושים

סדר התפילה:
- קריאת התורה
- תפילת מנחה
- פרקי תהילים
- קדיש ע״י הציבור
- תפילת אזכרה

דברים ישמיע: מרן הרב הראשי וראב״ד לתל־אביב—יפו הרב יצחק ידידיה פרנקל שליט״א.

הציבור מוזמן להשתתף ולהתייחד עם זכרם של הקדושים

דיפלומטים באפריקה: עוד מדינות יחדשו קשרים עם ישראל

אביג׳אן (קי״ר) — החלטתה של חוף השנהב לחדש את ה־ קשרים הדיפלומטיים המלאים עם ישראל, עשויה לשכנע מדי־ נות מתונות אחרות באפריקה ל־ לכת בדרך זו, אמרו אתמול דיי־ פלומטים אפריקניים.

כנגד, מדינת בורקינה פאסו ה־ סמאלנית (בעבר וולטה העלית), שרק בשבוע שעבר אירחה את ש־ ליט לוב מועמר קדאפי, לא ...

זמן כדי לתאר את ההלטתה של חוף השנהב כ„סטירת לחי לפניה של אפריקה המיליטנטית״.

למרות זאת, צעדו של מנהיג חוף־השנהב עשוי להיות בעל ה־ משמעות הגדולה ביותר עד היום, במערכה הדיפלומטית שמנהלת ישראל זה שנים באפריקה השחו־ רה.

הופואה בואני בן ה־80, שזכה לכינוי החיבה „הזקן החכם של אפריקה״, נהנה מהשפעה עצומה ויוקרה בלתי רגילה בקרב מנהי־ גים מתונים של מדינות מערב אפ־ ריקה דוברות הצרפתית.

דיפלומטים באפריקה סבורים כי עכשיו אפשר לצפות שמדינות פ־ רו מערביות, מתונות, אהרות, ... כן בעקבות הופואה־בואני. הם מ־ ציינים כי מנהיגי טוגו, גבון, קי־ מרון והרפובליקה של מרכז אפ־ ריקה, שותפים ... חוף השנהב, ... ישראל ... השלום.

במדינות אחרות, כמו ניגריה, ש־ היא הענק הכלכלי של מערב אפ־ ריקה עשויות להירתע מחידוש קש־ רים מלא, אך קרוב לוודאי שימ־ שיכו לקיים, ואולי אף יגדילו, את קשרי הסחר הבלתי רשמיים עם ישראל, המשגשגים.

שר התיירות נחקר אתמול בקשר לפרשת אלבין

שר התיירות, אברהם שריר, נחקר אתמול במשטרה.

דובר המשטרה מסר אמש, כי ב־ מסגרת חקירות פרשת אלבין נפגשו אתמול חוקרי היחידה הארצית ל־ חקירות הונאה עם השר שריר והציגו לו שאלות בעניין. הדובר הוסיף, כי הבדיקה לא העלתה לייחצאים מפלי־ לים בעניינו של השר.

המימשל הצבאי ביהודה ושומ־ רון ציווה לסגור את אוניברסיטת א־נג׳אח בשכם ... יומר ... באוניברסיטה.

רבני רמת גן: ארגון הפגנת השבת יפגע במאמצים לשמירתה

מאת סופר „הצופה״

ההתמרמרות רבה שוררת בין רבני העיר רמת־גן ... על שבמהלך ההפגנה הגדולה שנערכה ביום ה׳ נגד חילולי השבת בעיר לא שיתפו מארגניה את הרבנות הראשית של העיר והמועצה הדתית.

בעיר נוצר הרושם שהיתה זו הפ־ גנה של „בני־ברק״ ו„ירושלים״ ב־ ענייני המתרחש ברמת־גן. רבני העיר סבורים כי הצורה שהפגנה שבה נערכה ההפגנה יפגעו במאמצים ש־ הרבנות המוסמכת בעיר והמועצה הדתית עושים יחד עם ראשי ה־ ציבור בעיר למנוע את חילולי ה־ שבת הפורצים בעיר כולה.

ההבהר, שהרבנית נציגי הציבור בעיר שיכבעו על ידי הנציגים ה־ דתיים בנושא — אך צורת ההפגנה צדיכה לשב שחילול השבת אינו מפריע להתייב ברמת־גן אלא להר־ דים בבני־ברק וירושלים.

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

למשפחות לב - פוייך

בהכנס נכדכם־בנכם היקר

עודד נ״י למצוות

תזכו לרוות רוב אושר ונחת, לתפארת המשפחות הנכבדות

משפחת פרידמן

בני־ברק

ישיבת בני עקיבא „פרחי אהרן״ קרית שמואל, חיפה

ברכות מאליפות לבוגר ישיבתנו

הרב יונה מצגר שליט״א

לרגל הכתרתך לרבה של צפון תל־אביב

יהא השם בעזרך להגדיל תורה ולהאדירה, עד שיקוים בנו מאמר הכתוב „כי מלאה הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים״

עמותת ידידי הישיבה — ראש הישיבה וחברי ההנהלה

אגודת „עלה״ — עזר לילד הנכה

מרכז שיקום וקידום לילדים פגועי מוחין

ב״ב, רח׳ הכרמל 53, ת.ד. 435, טל. 745094

ברכות מאליפות

לידידנו הנעלה, איש החסד ורב הפעלים

הרב

יונה מצגר שליט״א

להיבחרו כרבה של צפון תל־אביב

יהי״ר שימלאו כל משאלות לבך לטובה

כה לחי — עלה והצלח

דרוש בעל קורא

לבית־כנסת בבת־ים

לפנות בטל׳ 376728

בין השעות 8.00—16.00.

חכ"ז־אמן الأصل

על המצפה

האיומים הסוריים

סוריה פתחה במסע איומים נגד ישראל שאם לא תפסיק את טיסות הסיור שלה בשמי לבנון תנקוט צעדים מלחמתיים נגדה בטענה שתעשה זאת מטעמים של הגנה עצמית. הודעה זו שפורסמה אתמול בכלי התקשורת הסוריים הוספת את כוונותיה של דמשק עם הצבת הטילים לאורך גבולה עם לבנון. אם תחילה היו שפירשו את הצבת הטילים על-ידי הסורים כאקט הפגנתי המכוון לצרכים פנימיים בלבד, הרי שעתה מתבהרת התמונה ומצביעה, כי בדעת דמשק לחזור על מעשיה משנת 1981, עם הצבת הטילים בבקעת הלבנון שאף היא היתה מכוונת למנוע מחיל האוויר לבצע את טיסות הסיור בשמי לבנון, שהן חיוניות ביותר בשביל ישראל במלחמתה נגד המחבלים.

הקו המתגרה שנקט נשיא סוריה, חאפז אל אסאד, אינו קשור בהפלת שני המטוסים הסוריים על-ידי חיל האוויר הישראלי, כפי שהוגים ופרשנים מסויימים מנסים להסביר זאת. שינוי הקו נובע בעיקר מרצונו של נשיא סוריה להוכיח הן לישראל והן לארה"ב שיש בידו לשבש את תהליך השלום. הוא אף עושה זאת מתוך תקווה כי ירדן, שראשיה הולו מחזרים אחרי סוריה, תימנע מחתימת הסכם נפרד עם ישראל. ביקורו הקרוב של המלך חוסיין בדמשק, לוועידת פיסגה עם חאפז אל אסאד, אף מחזקת דעה זו.

ההתפתחויות האחרונות עלולות להחזיר אותנו אל התקופה שבה פעלה החזית המזרחית. ומכיוון שכך, דרושה לא רק ערנות, אלא גם חובה לנקוט צעדים מתאימים כדי למנוע מהסורים להפתיע את ישראל בזמן שייראה להם כמתאים ביותר.

כמובן, אל לה לישראל להתחשב באיומים הסוריים. היא צריכה להמשיך בסיורים בשמי לבנון, בהתאם לצרכיה, ובמקביל להזהיר את דמשק שאם תתגרה במטוסים הישראליים עליה לדעת שיש בכוחה להנחית מכה אנושה על בסיסי הטילים הסוריים. כן הראוי שקברניטי דמשק ייזכרו מה עלה בגורלם של הטילים שהציבו בבקעת הלבנון ומה היתה התוצאה בקרב האווירי במלחמת של"ג, שבו הופלו תוך זמן קצר למעלה ממאה מטוסים סוריים בהתמודדות עם חיל האוויר הישראלי.

ישראל פניה לשלום, אך עליה להיות נחושה בדעתה להשיב מנה אחת אפיים למתגרים בה.

שלב נוסף בפריצת דרך לאפריקה

ההודעה המשותפת שנתפרסמה בזמנה על-ידי נשיא חוף השנהב וראש ממשלת ישראל בדבר חידוש היחסים הדיפלומטיים בין שתי המדינות מציינת שלב נוסף בפריצת דרך ישראלית לארצות אפריקה.

ראוי לציין, כי זה זמן רב התנהלו שיחות בין ישראל לחוף השנהב לחידוש היחסים ביניהן ולימים נראה היה כי מדינה זו תהיה בין הראשונות שתחדש את יחסיה עם מדינת ישראל, אולם למרות זאת היו שהקדימו אותה, ובראשם זאיר וליבריה. עתה עם הסכמתה של חוף השנהב לחדש את יחסיה עם ישראל יש יסוד להניח כי לפחות עוד שלוש עד ארבע מדינות יילכו בעקבותיה, בהתחשב במעמדו המיוחד של הנשיא הופואה-בואני הנהנה ממעמד בכיר ומיוחד ביבשת האפריקאנית.

חידוש היחסים הדיפלומטיים עם חוף השנהב משתלב במאמצי ישראל לשבור את החרם שהטילו עליה בעקבות מלחמת ששת הימים. לא זו בלבד, אלא דבר זה גם מסמל את הנורמליזציה שחלה כתוצאה ממאמצי השלום של ממשלת ישראל, הזוכים להכרה ולהוקרה אצל מדינות רבות בעולם.

בצד פריצת הדרך ליבשת האפריקאנית נראים גם הניצנים הראשונים לשיפור היחסים עם מדינות הגוש המזרחי, שלפי כל הסימנים אף הן נכונות לחידוש היחסים, אם כי בשלב ראשון בצורה חלקית, אך עם זאת מתוך מגמה להרחיב את המסגרת עד כדי כינון יחסים דיפלומטיים מלאים במרוצת הזמן.

התמורות הללו בזירה המדינית שהושגו על-ידי ממשלת ישראל הן נחלת הכלל. — אין מקום לעריכת חשבונות קטנוניים, מי היה היוזם הראשון ומיהו קוצר הפירות. יש לראות את הדברים ולהעריכם מתוך ראייה ממלכתית ולא על-פי שיקולים מפלגתיים צרים, שאינם אלא מגמדים את ההישג האמיתי שהושג על-ידי הממשלה שפעלה ופועלת בשם כל מרכיביה. ממילא גם ההישג הוא של הממשלה כולה.

מאבק ודרכי ניהולו

היהדות הדתית ניצבת במערכה קשה על דמותה ואופיה היהודי של מדינת ישראל. דרישתה התקיפה למנוע הקמת האוניברסיטה המורמונית בירושלים היא חלק בלתי נפרד של אותה מערכה המכוונת להבטיח את הייחוד היהודי של מדינת היהודים. אין זה מאבק שבא לפגוע בציבור המתקרא חילוני; זהו מאבק שכלל ישראל צריכים להיות שותפים לו. לא ייתכן שבמדינת היהודים יוקם מרכז שעצם הקמתו מכוונת להעביר אנשים יהודיים על דתם ודעת קונם. יתירה מזו, בארץ-ישראל לא קיימת קהילה מורמונית. ממילא אין דרישה לאסור את הקמת המרכז כדי משום פגיעה בבני דת אחרת.

דומה שלא צריך להביא ראיות כדי להוכיח מה מסתתר מאחורי כוונתם של המורמונים להקים מרכז בהר הצופים, מול פני הר הבית. הם לא באו אלינו כדי להפיץ תרבות, כטענתם, כי אם כדי להפיץ את יסודות אמונתם שלגבי יהודי אינם אלא בחזקת עבודה זרה.

עם ישראל בכל שנות קיומו התייחד בזקיפות קומתו הואיל לא כרע ולא השתחווה לעובדי אלילים ואם היה צורך בכך גם מסר את נפשו על קידוש השם, כפי שנצטווינו שעל ההלכה "יהרג ואל יעבור", שעבודה זרה — כידוע — היא אחת מהם.

יחד עם זאת יש לנהל את המערכה מתוך כבוד עצמי ולא על-ידי שתדלנות של שדולה זו או אחרת. זהו מאבק היוצא מגדר המפלגות הדתיות בלבד. לפנינו מערכה שכאמור כלל ישראל צריך להשתתף בה. הילכך, היהדות הדתית תחטיא את המטרה, אם לא תנקוט יוזמה לשם גיוס כלל ישראל למערכה למען מניעת הקמת המרכז המורמוני בירושלים.

יש לפתוח במסע הסברה רחב ככל האפשר, כדי להשיג תומכים בדרישה צודקת זו שמוטבעת בציפור נפשה של האומה. הם קיימים בכל המפלגות, יש רק לעורר אותם לפעולה. שאם גם הדרך היחידה להביא לביטול הרשיונות להקמת המרכז.

הצעות אי-אימון אין בהן כדי לפתור את הבעיה הכאובה שכלל ישראל מתחבט בה. הצעת אי-אימון בממשלה, באין אפשרות להביא להפלתה, אינה אלא הפגנת סרק שלבסוף שכרה יוצא בהפסדה. אין איפוא למהר בהגשת הצעות אי-אימון, שעם דחייתן ע"י הרוב עלולות להתפרש כתמיכת הרוב בהקמת המרכז המורמוני שהוא מוקד לעבודה זרה.

יתירה מזו. הסכמתו של ראש הממשלה להקים ועדת שרים שתבחן את הענין כולו על היבטיו השונים, פותחת פתח לפתרון בעייה כאובה זו. בכל מקום אין להקדים את המאוחר למוקדם — את הצעת אי-האימון להקמת ועדת השרים. יש לאפשר להועדה לעשות את מלאכתה. כמובן תוך פרק זמן קצוב ובעת ובעונה אחת יש לגייס תומכים רבים ככל האפשר בזירה הפרלמנטרית שיתמכו בהצעות המכוונות למנוע את הקמתו של מרכז המורמונים בירושלים. כי זאת יש לדעת, בנסיבות הקיימות לא יהיה מנוס מחקיקה כדי לאסור את פתיחתו של המרכז המורמוני. פעולה אדמיניסטרטיבית בלבד ספק אם תועיל, מה גם שראשי המורמונים מאיימים בפניה לבג"ץ בנדון.

סיכומם של דברים: המאבק שלפנינו איננו קל. יש לנהלו מתוך ראיית הנולד ומתוך רצון אמת להשיג את המטרה. הדבר יושג לא דרך הצעות אי-אימון בממשלה, כי אם במסע הסברה מקיף כדי יעורר את כלל ישראל לפעולה. על המפלגות הדתיות למלא את התפקיד של מעורר, וסופן להצליח, במערכה שהיא חובת השעה.

לחברנו
ח"כ דנינו דוד ורעיתו
שפע ברכות לבביות
להולדת הנכד
תזכו להרבה נחת ועונג
הסתדרות הפועל-המזרחי
הוועד הפועל

שוטר נפצע במאה שערים

שוטר של משמר הגבול נפצע קל מפגיעת אבן בעת שסייר בשכונת מאה שערים בירושלים.

המקרה אירע אתמול סמוך לשעה 6.30 בערב. סיור של משמר הגבול שעבר בשכונת מאה שערים הותקף באבנים ואחת מהן פגעה בכתפו של אחד השוטרים אשר קיבל טיפול רפואי במקום.

מאז האירועים האחרונים בשכונת מאה שערים תגבירה המשטרה את סיוריה הממונעים והרגליים בתוך השכונה, והדבר הוא למורת רוחם של התושבים.

שמיר ושסון דנו על יחסי ישראל עם השוק המשותף

מאת סופרנו המדיני בירושלים

בפגישה שנערכה אתמול בין שר החוץ יצחק שמיר לבין קלוד שסון הנציב הממונה על מדיניות החוץ בשוק המשותף — התריע שמיר על שספרד המצטרפת לשוק האירופאי בראשון לינואר 86' מתחמקת עד כה מלכונן יחסים דיפלומטיים עם ישראל למרות שהתחייבה בפומבי לכך.

שסון הגיע לארץ לפי הזמנתו של שמיר.

בפגישת עבודה שנערכה אתמול עם שר החוץ ופקידים בכירים, בירך שסון על חידוש היחסים בין ישראל לחוף-השנהב והביע בטחונו כי מדינות נוספות יבואו אחריה. הוא ציין את חשיבות הקשרים שבין ישראל ואירופה וחיזוק מעמדה באפריקה.

שמיר שיבח את עמדתו האוהדת של שסון באשר למהלכים במשא ומתן בין ישראל לשוק האירופאי. הוא הביע תקווה שאפשר יהיה למנוע פגיעה בייצוא החקלאי של ישראל.

ישובי הגולן — קו עימות

ראש הממשלה שמעון פרס אישר באופן עקרוני הקניית מעמד של ישובי קו עימות לישובי רמת הגולן וההטבות הנובעות מכך, כפי שמקובל לגבי ישובי קו העימות בצפון — נודע לכתב "הצופה" בצפון.

האישור העקרוני יתבטא במספר תחומים חשובים ביותר, וביניהם תוספת 100 יחידות דיור להתיישבות בשנה הקרובה, הסדר כיסוי חובות וגרעונות המועצה האזורית, נסיון להקים שני מפעלים נוספים בקצרין וביטול ההקפאות על כל נושאי פיתוח הגולן.

ועדת החוץ והבטחון דנה על הטרדת חיילות

מאת שאול שיף, סופר הצופה

ועדת החוץ והבטחון של הכנסת דנה בהצעה לסדר היום של ח"כ הרב חיים דרוקמן שעסקה בב"יוה במאמר המעסיקה את צה"ל נוגה שירות בנות במסגרת צה"ל.

ההצעה לסדר היום הועלתה בעקבות מאמר שפורסם בבטאון התק"ם, "יחד" שהעלה בחריפות רבה את בעיית הטרדתן של חיילות בתחום המוסר מצד מפקדים הממונים עליהן.

בישיבת הוועדה השתתפה גם קצינת ח"ן ראשית אל"ם אמירה דותן.

ח"כ הרב חיים דרוקמן שפתח את הדיון אמר, כי הבעיות המוסריות הללו פוגעות קשה בצה"ל ובמורל הלאומי. הרב דרוקמן קבל גם על התופעה הנפוצה של הדבקת תמונות ערום על קירות החדרים בבסיסי צה"ל. הוא הסתמך על מחקר שפורסם בלונדון והקובע באורח נחרץ כי תמונות עירום מעוררות אלימות.

ח"כ פרופ' שבח וייס אישר כי אכן קיימת בעיה של הטרדת חיילות בצה"ל אך הוסיף כי בעייה זו אינה קיימת רק בצבא אלא גם באוניברסיטאות.

ח"כ מיכה חריש אמר כי בעייה זו קיימת באוניברסיטאות יותר מאשר בצה"ל.

ח"כ זבולון המר הסביר כי הבעייה בצה"ל היא חמורה במיוחד נוכח התלות של החיילת במפקדה וכן בגלל העובדה כי בניגוד לאוניברסיטה החיילות נמצאות בבסיסים בכל שעות היממה. ח"כ המר הוסיף כי העובדה שמאמר על בעייה זו פורסם בבטאון התק"ם מוכיחה כי הבעייה אכן חריפה וחמורה.

ח"כ אלעזר גרנות ממפ"ם הסכים כי אכן קיימת בעייה של הטרדת חיילות והציע להתייחס עימה באמצעות חקיקה מיוחדת.

ברוח דברי גרנות דיבר גם ח"כ דן מרידור.

ח"כ הרב חיים דרוקמן שסיים את הדיון טען כי אין לערוך השוואה בין האוניברסיטאות לבין צה"ל שכן האזרחים פועלים מרצונם החפשי ויעוד שבכלל הקשור לצה"ל המדינה היא שמעמידה את החיילים והחיילות. מכאן שיש להבטיח כי מחננו יהיה קדוש.

קצינת ח"ן ראשית אמירה כי היא מודעת לבעייה. לדבריה כי ההתיידדות עם בעייה זו היא על ידי הגברת המודעות לבעייה של אבחנה של הטרדה מינית. אל"מ דותן אמרה עוד כי ההורים מתבקשים להיות בקשר עם קצינות הח"ן בכל מקרה שידוע להם על בעיות בתחום המוסר. היא ציינה כי קצינים ואחרים הנאשמים על הטרדה מינית נענשים בכל חומר הדין.

פרס ולוי ידונו על המשבר בענף הבנייה

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

המשבר בענף הבניה יידון ביום ראשון בפגישה של ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון עם נציגי הענף.

סופרנו מציין כי הפגישה נקבעה עוד לפני מספר שבועות ללא קשר עם התמוטטות חברת "קלרין". אולם על רקע ההתרחשויות האחרונות בענף יש לבעיות שיועלו משנה תוקף.

הדרישות של הקבלנים הן להקל על מצוקת האשראי, להפחית את שיעורי הריבית ולשחרר את מחירי הדירות הבנויות במסגרת המיטרזים מהקפאה.

"...כי גמל עלי"

מנהל מחוז הדרום ברשות שמורות הטבע, שנהג אמש בערב במכוניתו התנגש בגמל שצעד על כביש ערד-שפך זוהר, מתוך המכונית שהוד במקום. המכונית נפגעה והגמל נמלט מהמקום ללא פגע.

מפ"ם תמנע מפרס הקמת ממשלה צרה?

מזכ"ל מפ"ם ח"כ אלעזר גרנות מסר כי מבחינת מפ"ם ויתורים נוספים של ראש הממשלה לדתיים יחסמו אפשרות כינונה של ממשלה חילופית.

עם כל הכבוד לראש הממשלה — אמר נציג מפ"ם — הוא אינו מוסמך לוותר בעבור תמיכת הדתיים בממשלה עתידית בראשותו. ראש הממשלה מחלק עוד דב שאיננו שלו ופוגע בציבור הרחב.

בקהיר מפגינים לשחרור הרוצח

כאלף אנשים התכנסו אמש בקהיר כדי להביע את שחרורו של השוטר המואשם בהריגתם של 7 תיירים ישראלים ב-5 באוקטובר.

גוש אמונים הקים קרן לגאולת קרקע

"גוש אמונים" הקים אמש ביישוב קדומים שבשומרון קרן לגאולת קרקעות. מטרת הקרן לגאול קרקעות בכל חלקי ארץ ישראל.

בכינוס נאמר על ידי הדוברים הרב משה לוינגר, צבי סלונים וד"ר דניאלה וייס, מזכירת "גוש אמונים", כי מטרת הקרן לגייס תרומות וכספים בארץ ובעולם לגאולת קרקע בעיקר ביהודה שומרון וחבל עזה.

גוש אמונים מעריך, כי כל ההשמצות בנוגע להתיישבות יידעו עקב הקמת קרן זו.

בכינוס קראו להפסיק את גל ההשמצות בנוגע לגזל קרקעות ואמרו שגזל הקרקעות נעשה רובו ככולו מצד הערבים ויש לטפל בהם.

עוד נאמר כי יש להשיב לכל רוכש קרקע ביו"ש בעלות חוקית, משפטית על הקרקע. הכינוס בישוב קדומים היה תחת הסיסמה "גאולת הקרקע תגשים את החזון הציוני".

רוצחי "אקילה לאורו": קלינגהופר היה מטרד

גנואה (עי"ע) — ליאון קלינגהופר, היהודי שנרצח ליד חופי סוריה ע"י המחבלים שהשתלטו על האוניה האיטלקית "אכילה לאורו" הופיע בראש רשימת הנוסעים שאותם יש להרוג מפני שנחשב כ"מטרד" — עובדה זו התבררה במהלך חקירתם של המחבלים הפלשתינאים.

במהלך החקירה גילו החוקרים כי כוונתם המקורית של הטרוריסטים היתה לדרוש תמורת שחרורה של האוניה את שיחרורם של כ-50 עצירים פלשתינאים, הכלואים בישראל.

השופט החוקר הגיע למסקנה, כי "אבו עבאס" היה מתכנן המבצע. הוא קבע מה היה התפקיד המדוייק של כל אחד מבין ארבעת הטרוריסטים שהשתלטו על האוניה ויתכן שיבקש לקבל גם את עדותו של מנהיג אש"ף יאסר ערפאת בקשר עם פרשה זו.

הסתדרות הפועל-המזרחי בישראל | המפלגה הדתית-הלאומית

ישיבת הוועד הפועל המאוחד

תתקיים אי"ה ביום חמישי, י"ד טבת תשמ"ו (26.12.85) בשעה 16.00, באולם הישיבות בבית ציוני אמריקה, רח' דניאל פריש 1, תל-אביב.

בסדר היום:
א. הודעת השר ד"ר יוסף בורג בעניין נציגות התנועה בממשלה
ב. דיון וקבלת החלטות
ג. שונות

החברים והסגנים מתבקשים לדייק | ההזמנות לא נשלחו

עמדת המפד"ל

ההתישבות ביהודה ובשומרון חוקית וחיונית

גורמים פוליטיים, המתנגדים להתישבות ביהודה ובשומרון, מנצלים את חקירת המשטרה על חשדות למעשים בלתי חוקיים, שנעשו על ידי בודדים, ומנסים לקשור למפעל ההתישבות תדמית בלתי חוקית.

המפד"ל מוקיעה נסיון זה. אין שום קשר בין שני הדברים. חוקיותו של מפעל ההתישבות ביו"ש ברורה, ועל ממשלת ישראל להבהיר בכל האמצעים העומדים לרשותה, כי אכן כך הם פני הדברים. על הממשלה לעודד את ההתישבות ואת המתישבים, ולסייע להצטרפות תושבים חדשים ורבים למפעל ההתישבות.

חשיבותה המדינית והערכית של ההתישבות ביו"ש, ברצועת עזה וברמת הגולן ברורה.

המפד"ל תיאבק לביסוסה ולהרחבתה.

המפלגה הדתית לאומית

המרכז לתרבות ולהסברה

יש להמר על טאבה

כמה שאלות ותהיות מתעוררות, לכאורה, מסביב לעניין טאבה והן מתחריפות אחרי הפגישות של הצדדים בקאהיר ובהרצליה.

בפגישות אלה השתתף (ובמעמד מכובד) גם מנכ"ל משרד החוץ ולפי הרושם שנתקבל מהפרסומים אחרי הפגישות ולאור הסיכומים שנתקבלו בהן, דעתה האחידה של המשלחת היתה, שישראל הגיעה בהן להישגים בהשוואה למה שהיה לפניהן. הוי אומר ששוררים חילוקי דעות בין שר החוץ למנכ"לו — מדוע קולו של האחרון לא נשמע? ומדוע שר החוץ מוסיף לטעון שלא הושגו בפגישות שום הישגים?

ראש הממשלה, כידוע, היה מוכן לויתורים בעניין טאבה גם בתנאים שלפני הפגישות. הוי אומר שהפגישות הוכיחו גם לו, שיש ויש מקום ללחוץ על מצרים ועל אף שכל הקלפים בידיהם — אפשר להגיע גם לוויתורים מצידם. האין זה מוכיח שגם בנסיבות של העדר קלפים בידינו — הלחץ והסירוב מצדנו מועיל?

מה שברור למי שניזון מאינפורמציה המתפרסמת פה ושם וכמה שנתפרסם על הסיכומים עצמם בפגישות — הוא שטענת שר החוץ ("אין שום שינוי") אינה מציאותית. ההישג הבולט ביותר בסיכומים הוא שהם מהווים מקשה אחת ועם ישראל שבסופו של דבר תסכים לבוררות בעניין טאבה — מצרים מצדה תפשיר מיד את הכפור ביחסים, השגריר המצרי יחזור לתל-אביב וגלגלי הסכם קמפ-דייוויד יתחילו להתגלגל. כלומר: הצעדים המצרים להפשרת הקפאון יקוימו עם מלוי התחייבותנו לבוררות בטאבה.

בלי להקל באשמת המצרים לגרימת הקפאון, אין להתעלם מזה שהם השיגו כל מה שההסכם מעניק להם ואילו ישראל במצב הנוכחי, אין לה לכעשה שום אמצעים להביא את הצד השני לידי מילוי ההתחייבויות. מצב סטאטי כפי ששרר באחרונה ושורר עתה בינינו לבין מצרים, מההכרח שיביא להסלמה שהנשיא מובארק לא יצטער עליה ביותר. אדרבה, יש מקום להניח שאפילו יראה זאת בעין טובה, יד תסמך לו לגיטימציה טובה ביחסים עם מדינות ערב.

הדילמה פשוטה ביותר: האם לא כדאי לישראל לעשות נסיון נוסף להצלת ההסכם עם מצרים (ודומני שהדבר ברור גם לשר החוץ למרות שלא הצביע בעד הסכם זה) על ידי ויתור נוסף למצרים שמשקלו כאין וכאפס לעומת מה שכבר קיבלה מישראל; או להסתכן באפס מעשה נוכח הסיכונים הכרוכים בהשלכה.

דומה שהתשובה אינה בלתי ברורה.

שר החוץ ומ"מ ראש הממשלה מר שמיר היה מקובל כאדם שקול ומתון. על אף עמדותיו הנציות מאז ומתמיד — ידע להעריך נסיבות ומצבים. חוששני שהתבטאויותיו הקיצוניות בנושא, כשהן מתובלות בהתקפות ללא תקדים כלפי ראש הממשלה אינן נובעות מהערכת המצב המדיני והבטחוני של ישראל, אלא מתוך שיקולים פנים-מפלגתיים של "חירות" במאבק שמיר—שרון—לוי. אם הערכות "חירות" לזיקתה ועסקני תורה פנימיים בעתיד של הליכוד עלולים לפגוע במדינת ישראל — עצירותה של הממשלה נתונה בספק רב. ראש הממשלה צריך למלא את חובתו על פי הפתגם המפורסם, שהשירה חייבת להמשיך. עם הליכוד או בלעדיו. ישראל חייבת להמר על טאבה.

בקצה העט
מאת צ.ב

אוניברסיטת המורמונים - שרשרת של שגיאות

אין חולק על כך כי נגד כל גוף הפועל — או המתכוון לפעול — כדי להעביר יהודים על דתם, באמצעות טובת הנאה או תמורה, צריך להעניש בכל חומר הדין ואם חסרים חוקים שלפיהם יוכלו השלטונות להעניש כראוי ובמהירות — צריך לחוקקם. לצערנו, ישנם בארץ גופים מיסיונריים העושים את מלאכתם, אמנם בזהירות מרובה — ותגובות השלטונות אינן יעילות. רק השבוע פורסם ב"הארץ" מאמר בנושא מפי סופרו בסקאנדינוויה והוא מצביע על ארגונים הממשיכים במלאכתם אף שאינם יכולים להתברך בהצלחה מרובה. לכרבה הצער, המיסיונרים המודרניים עוטפים את פעולותם באהדה לישראל ואפילו בתמיכה של ממש בעלת משמעות ניכרת.

כדוגמה מובהקת של פעילות מיסיונרית כזאת, מזכירים את המורמונים. זו כת נוצרית מתורה בעלת עקרונות מוזרים לא פחות — אבל עדה תיבית, פעילה ותוססת שהפכו בעקשנות ובשקידה אזור שומם במרחק של אלף מיל ממקום יישוב בארה"ב, לגן פורח. כנסייתם הפכה לאחת העשירות בעולם. הם חיים חיי חריצות, אינם שותים ואינם מעשנים — אבל הם מצטיינים בעבודה מיסיונרית.

מה שמעניין אותנו כיהודים וכישראליים הוא שהם נחשבים כידידיה המובהקים ביותר של מדינת ישראל ומבטאים את ידידותם בתמיכה של ממש — כספית ומדינית.

יש להם אוניברסיטה ("אוניברסיטה בריגהאם — יאנג") בעיר פרובו שבמדינת יוטה, שבה לומדים לדברי נשיא האוניברסיטה 27,000 סטודנטים ועוד 300,000 בתכניות הלימוד המשלימות שלהם. בין בוגרי האוניברסיטה גם ישראליים. שלוחה של אוניברסיטה זו בישראל נמצאת בירושלים זה 17 שנים ולפני 7 שנים החליטו להקים מבנה משלהם בעיר זו ורכשו את הזכויות והרשיונות להקים את הבנין על קרקע לאומית בהר הצופים.

כל הרשויות הנוגעות בדבר, כגון: משרד הפנים, משרד החינוך (שניהם מתקופת שרי המפד"ל), מינהל מקרקעי ישראל, עיריית ירושלים, הוועדה המחוזית לבנין ערים, המועצה להשכלה גבוהה ואחרים) — העניקו את ברכתם.

ראש הממשלה שמעון פרס לא היה ביניהם.

בראייה רטרוספקטיבית נראה כתמוה מדוע היה צורך להפריש למסורה זו חלקת אדמה נכבדה דווקא בהר הצופים, מול הר הבית על יד האוניברסיטה העברית, שיועדה תחילה למבנה ציבורי ממלכתי אחר? כלום חסרים מגרשים בירושלים מתאימים לא פחות — שיוכלו לספק תשובה הולמת לאהדת המורמונים לישראל? זאת שאלה הנשאלת לאו דווקא על ידי יהודים דתיים. אבל ליהודים דתיים יש השגה מיוחדת בתחום השאיפות המיסיונריות של המורמונים. היבט זה נתעורר אף הוא באיחור רב כאשר המבנה הגדול נבנה בשלבים מתקדמים של הבנייה.

המורמונים ובראשם נשיא אוניברסיטת-האם ביוטה חוזרים ומתחייבים בכל דרך (גם בהודעות פומביות) כי האוניברסיטה תהיה מוסד אקדמאי ובשום פנים ואופן לא תעסוק בפעולות מיסיונריות. סגל המרצים והסטודנטים יתחייבו אישית ומפורשות שלא יהיו מעורבים בפעילות מיסיונרית כלשהי במשך כל תקופת שהותם בישראל ומפירי התחייבות זו ירחקו מהלימודים ויחזרו לארצותיהם.

מדרך הטבע שאין נוטים להסתמך על הבטחות גם לא של המורמונים. עם זה יורשה לי לצטט את מר א' הרמן, נגיד האוניברסיטה העברית בירושלים, שהיה שגריר ישראל בארה"ב במשך תקופה ארוכה והכיר יפה את העדה ומנהיגיה והמכבה אותם כאנשים ישרים השומרים על מוצא שפתיהם. עם זה תמיהה שכל הרשויות לא מצאו לנכון להבטיח בדרך חוקית ומשפטית שלא תצא שום תקלה מאוניברסיטה זו.

למותר להגיד שעתה מצאה עצמה הממשלה במצב מסובך במידה לא להקיא ולא לבלוע. כמה אחד כולם מודים — והשמיע זאת בקול ישראל גם הרב פרץ שר הפנים הנוכחי, שכל ההליכים היו תקינים בהחלט ואין למצוא בהם שום פגם (מובן, זולת הפגם בביסוד העיסקה). וגם מההבטחות הפומביות והמפורשות של המורמונים, שלא יעסקו במיסיונריות — קשה להתעלם. וכל זאת — במצב לאחר מעשה. הבעייה כיצד לשבור את החבית ולשמור את יינה?

נראה, איפוא, כי מסירת הנושא לטיפול ועדה, שתדון בו לכל צדדיה — היא המוצא הטוב והנכון ביותר — לפחות לפי שעה. מכל מקום אין זה ה"קייס" הנכון לגרימת משבר ממשלתי. גם לא שאלת "מיהו יהודי" שכבר גרמנו בגללה משבר ממשלתי ו"הצלחנו"... להכניס לממשלה את שולמית אלוני. אולי כי שהתחייב לא לשבת בקואליציה (ובממשלה) אם לא יתוקן חוק השבות, חייב לפעול בניגוד להגיון, המפד"ל — עדיין לא. גם לא אם שמה יוחלף...

...וגר מ. אונא עם הרב מ.צ. נריה

מהפרסומים של "הוועדה למיפקד ולבחירות המרכזית" (כפי שהיא מתעקשת לקרוא לעצמה בעברית מסורבלת) — המודעה שפורסמה ביום שישי לפני שבוע ב"הצופה" היא המרשימה והמשתלמת ביותר.

במפתיע, מופיעות מתחת לקריאה חבה חתימותיהם של אישים מתנועה מכל הגונים והקצוות שספק אם נפגשו זה שנים בכפיפה אחת: השמות של הרב משה צבי נריה ומשה אונא, הרב אהרן ליכטנשטיין הרב פרופ' עמנואל רקמן ואחרים — כולם יחד "כל אחד לחוד" — קוראים לקום ולעשות "למען מחנה דתי לאומי חזק, מאוחד" ולהתפקד כאיש אחד. אין ספק שזו תופעה מרנינה אשר אילו היתה באה בזמנה — בפרוס הבחירות לכנסת הי"א — יתכן שהיתה מונעת מהציונות הדתית-לאומית תקלות ומחדלים. אם החתומים המכובדים מצאו לשון משותפת היום, אין סיבה שלא יכלו להגיע אליה גם במועד הנכון יותר. אבל "טוב מאוחר מאשר לעולם לא". צבעי הקשת הגרובים הקורנים מהשמות שחתמו (ולפי שנאמר שזו "רשימה ראשונה" יש מקום לצפייה של רשימה שניה ושלישית) גרמו לי, והנני בטוח שלחברים רבים כמוני וטובים ממני, להרגשת חג וסיפוק. אני מצפה למצוא ברשימה הבאה את הרב ח"כ חיים דרוקמן והשר יוסף שפירא ואולי גם את ח"כ אברהם ורדיגר.

אחרי הקדמה קצרה זו יורשה לי להציע כמה הערות ידידותיות וכנות לתוכן הקריאה:

הקריאה מופנית "לציבור הנאמן לרעיון תורה ועבודה". לפי עניות דעתי, ציבור מוגדר זה איננו כולל את ציבור היעד שלנו כולו. ולמה לצמצם במקום שראוי להרחיב?

החותמים מפרטים עקרונות אשר לפיהם תפעל "התנועה הדתית לאומית המאוחדת והמתחדשת". נניח לרגע, כי שם המפד"ל כבר נפסל, אבל מי קבע את העקרונות האלה? כדי להוציא מלב הקוראים פירוש מוטעה — הנני מכריז ומודיע שאני מסכים לכולם במידה שאני מבין אותם למרות ניסוחם המיזור.

ועתה ל"עקרונות":

"תחיית עם ישראל בתורתו על אדמתו". מה זה "בתורתו"? האם לא היה נכון יותר "על פי תורתו" או יותר פשוט ובהיר: "ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל" כפי שנקבע על ידי "מייסדי הציונות הדתית" ובלשונו המנהגה הדתי-לאומי? אילו נאמרה סיסמה זו. בתבנה אם גם לא בליה ה"מידגשת" — היו הסכים ארוכות דברים על "המשך תהליך קיבוץ הגלויות" וכו'. וכה זה "שמירה קפדנית על שלומו ושלמותו של העם" ו"החזות עם מדינת ישראל קפדנית על קיומו בביתו האמיתי של העם היהודי"?

דווקא משום שהנני מהסיב ביותר את "הכינוס" של האישים החתומים ורובם יקרים לי — כבודני שיכלו להוציא מתחת ידיהם משהו יותר ברור ומשוכלל. הנני מקוה שהדבר אכן ייעשה עם פרסום ההתיכנות הבאה.

אולם, כאמור, לא פרט זה או אחר עיקר, אלא עצם ההצהרה המאוחדת של חברים מכובדים בעלי דעות לא תמיד זהות, מסביב לקריאה אחת, אחוזה שהסכמתו כי המפד"ל או המחנה הדתי-לאומי צריך להיות גוף פלורליסטי שצריך יוכל לאחד מסביב לשולחן אחד ולמסורת מוסכמת, בעלי גוונים שונים, הוא המבטיח לנו שבשלה ההכרה שאין מנוס מלחדש את אחדות התנועה לשם הגשמת מטרותיה.

"כלבוטק" - חוקר, שופט, גוזר ומוציא לפועל

המועצה המקומית גדרה, ככל מועצה מקומית אחרת, פועלת לפי הוראות החוק המקובל המפורש ותחת פיקוח רשויות ממלכתיות בהן משרד הפנים ומבקר המדינה. אם ראשי המועצות או חבריהן עברו על החוק, והביקורת לא השגיחה בכך — כל אזרח יכול למצוא דרך לתגובה נאותה על ידי פנייה לגופים הנ"ל וכבר היו דברים לעולם. אין המועצות עושות במחשך מעשיהן ונוסף לביקורת הרגילה, האזרחים עצמם הם המבקרים היעילים ביותר. אין מחדל ברשות מקומית זקוק למצלמה נסתרת או לביקורת מסוג אחר וגם לא לכתבה נוסף בדמותם של אנשי "כלבוטק". בזאת נוכחנו גם השבוע כאשר מר עופר סלר וחבריו נטפלו לראש מועצת גדרה (איש המפד"ל, לגבור במקרה?) ותקפוהו בחכמה ודם, בהיריצות, בלהיטות ובגבות של גדיר לראות דוגמתן בכל המסך.

אינני בקי בטכניקה המקובלת בכלבוטק. למשל: האם דברי ההסבר של ראש המועצה, להאשמות שיוחסו לו היוו שידור חי בעת השידור? אם כן שתי שאלות בעצי: א) מדוע לא ביקשו ממנו הסברים בעת הכנת השידור שהרי אפילו לפרוץ מוצד נותנים אפשרות להגן על עצמו ואין מענישים אותו לפני שמיעת הסנגוריה (שהרי השידור כהווה כבר לגבי איש ציבור כמוהו, עונש חמור ביותר). ב) אם ההסבר נמסר לשיפוטי "כלבוטק" לפני השידור — נדמה לי שהיתה חובה גבוהה לשקול אם לאורם, היה מקום להשקיע הוצאות מרובות להכנת המישדר ועצר לשדרו.

וכל זאת למה? ראשית, משום שאם ההאשמות נכונות לבאירה — יש שופטים בישראל. שבידיהם מכשירים יעילים יותר להגיע לחקר האמת ואמינותם גבוהה מאד. שנית, משום שהדברים שנשמעו מפיו של "הנאשם הראשי", מתקבלים מאד על הדעת והם תואמים בהחלט את האווירה החברתית-כוסרית ביישובים שונים ואין גם בריביים הכהנים ומה שמיוחס לראש מועצה גדרה, אם זה נכון, אינני מהווה חריגה מהנורמה, שאולי יש בה ריח של פרוטקציוניזם אבל אין בה רקע פלילי.

אפילו כן אין זה באוויר. גם עתה, לעורכים המוסמכים לחקור בפרשיות גדרה.

נזכרתי בזכות השידור שקראתי פעם כתבה נגד ראש עיריית תל-אביב שלמה להט על ניצולו למכבה כראש העירייה בקשר לסלילת איזה קטע של כביש בקרבת מקום מגוריו. מדוע אין להאשים לראש המועצה שהאיש שזכה במכרזי המועצה שעשה יושם של קבלן שעיבד בעצמו ... כפיו כמש — אכן הציע הצעה יותר זולה? מדוע זה חורג, אם יש בגדרה אילו שמחות (ואפילו הוא צריך להאשם במשרדי ובעצמם) ובהתנהלותה הרבים כל בעבודה שנדיר יש לה רכב — שישלהו איזו חבה להגיה? בשארית דומות אפשר לציין כל אשמה שהושמעה נגד ראש המועצה ופרס להתנפלות על עובדי כלבוטק המהווה פרשה לעצמה והנני מניח שנבדקה הלונה לשעשועה), והדבר לא להתגבר על הרדה שלילית עובדים בתיר 145, שהם קיבלו ראש המועצה — אכן הם עיירים? ... לזכות הנעבדים האחרים (אם היו באלה)?

כמסקנה מכל זה נדמה לי שצריך לייעץ לי כלבוטק להבצבצב בכיכובים מאיבם נהגים לפיקוח במוד של רשויות למשמועיות ויבבות האורחים. כלום ספק זוד פרשיות בסוג השדכנות הלנה במקרים של גדרה הם מיוהרים?

אגב, לא זכור לי מבחר של "כלבוטק" שכול "בתפס" עיי גדרא אחד ויחיד. אבל אינני בהפלא ברית במובר בדג שבן בדמותו של ראש מועצה דתי?

גדרה היתה עד עתה עיירה שקטה. עבעייה התפלי בסרי ולא היתה בחדשות — החדשה לינכיוניתיו של ראש המועצה שלום הלוי. נקווה שכלבוטק לא תצליח ליקר את שלוותה ויהלכס את תשבחה.

هكذا من الأصل

שבעה אזרחים נתפסו „על חם" בעת שניסו לשדוד עתיקות

שבעה אזרחים ממקומות שונים בארץ נתפסו השבוע בעת שניסו לשדוד עתיקות. האזרחים נתגלו „על חם" ע"י יחידות הפיקוח של אגף העתיקות במשרד החינוך והתרבות [illegible] שודדי עתיקות. האזרחים שנתפסו ניסו למצוא מט־בעות וכלים עתיקים באמצעות מגלי מתכות, שהשימוש בהם אסור לפי חוק העתיקות. ה־7 נתגלו באתרים ארכיאולוגים קדומים, בקיסריה, בבית גוברין, במודיעין, בבית קשת ובשפרעם. נמ־סר כי בסמכות יחידות הפיקוח של אגף העתיקות במשרד החינוך לע־צור כל אזרח העובר על חוק העתי־קות ולהביאו למשטרה.

משרד החינוך הגיש נגד שבעת האזרחים תלונות במשטרה ובקרוב הם יועמדו למשפט. העונש המירבי על העבירה שעברו הוא שנתיים מאסר.

בימים הקרובים יובא למשפט בדוי אי מהגליל שעלה באחרונה עם טר־קטור על תל [illegible] בגליל התחתון כדי להכשיר קרקע למטע זיתים. האתר הוא מתקופות הברזל והפרסית וחשיבותו גדולה ביותר. משרד החינוך יתבע במשפט להכריח את החקלאי להחזיר את השטח ל־קדמותו, כפי שנקבע בחוק העתיקות.

בעלי הקניון ברמת־גן תובעים מהעירייה שני מיליארד שקל

בתביעה שהוגשה לביהמ"ש נטען כי העירייה לא שילמה עבור סלילת החניונים במקום

חברת „קניה" ניהול השקעות ומימון, הבעלים של „קניון איי־לון" ברמת גן הגישה אתמול ת־ביעה של 2 מיליארד שקל לבית המשפט המחוזי בתל אביב נגד עיריית רמת גן, בטענה שהעי־רייה לא שילמה לחברה בעד ס־לילת החניונים סביב הקניון. ל־כתב התביעה זה טרם הוגש כתב הגנה.

הקבלן דוד עזריאלי מציין בכתב התביעה כי ב־31 באוגוסט 1982 הו־תמה חברת „קניה" הסכמים עם עי־ריית רמת גן ועם מינהל מקרקעי ישראל להקמת „קניון איילון". מי־נהל מקרקעי ישראל התיר למר עז־ריאלי להקים את הפרוייקט, ועיריית רמת גן ויתרה על זכויות התביעה תמורה שולמו לה ולמינהל מיליא־רדים רבים של שקלים.

הוא טוען כי הוא סלל את שטחי החניה בהסכמת העירייה והיא הת־חייבה לשלם את חלקה בהוצאות הסלילה. אולם, העירייה סירבה ל־שלם את הסכום המגיע לתובעת תוך התבססות על טענה [illegible]. עוד הוא טוען כי העירייה שילמה רק 18 מיליון שקלים מן ההוצאות בעוד שהיא חייבת לתובעת 2 מיליארד שקל.

מר עזריאלי ביקש מבית המשפט לחייב את הנתבעת לשלם לו את הסכום נשוא התביעה, בצירוף הפ־רשי הצמדה וריבית.

נוסף על כך הגישה חברת „ק־ניון" בקשה לבית המשפט להטיל עיקולים בגובה סכום התביעה על כל הכספים שמגיעים לעיריית רמת גן מבנקים ומקורות אחרים.

הבקשה תתברר בפני השופט אמ־נון הירנר.

שר החינוך ערך ביקור בבית ש"י עגנון בי"ם

שר החינוך והתרבות יצחק נבון ביקר בבית ש"י עגנון בשכונת תלפיות בירושלים, ונתקבל על ידי יו"ר הנהלת בית עגנון וכן ע"י ידי [illegible] עגנון והבת אמונה ירון.

יו"ר הנהלת בית־עגנון מרדכי איש שלום סיפר לשר על המאבקים שנעשו בשעתו להציל את בית עג־נון מידי הקבלנים שעמדו להרסו, והפיכתו למרכז תרבות שוקק. הוא עמד על בעיות תקציב שהנהלת ה־בית נתקלת בהם לשם החזקתו ו־ניהולו. מר איש שלום שיבח את ראש הממשלה דאז יצחק רבין ש־הורה לשר החינוך להקציב את הס־כום הדרוש לרכישת הבית.

השר ביקר בספריית עגנון ועי־ין בכתביו. מר איש שלום הגיש לשר את סדרת ספריו [illegible] של [illegible] עגנון שנערכו בידי בתו אמונה ירון. זו הודיעה בתשובה לשאלת השר כי בקרוב עומד להופיע ספר אגרות שבין עגנון לבין אישים שונים.

השר שיבח את פעולת הבית ואמר כי גם אילו נשמר הבית ללא פעולות תרבות בתוכו, היה צריך לשמרו.

נשדדה אשה ביד אליהו

אשה בת 74 מיד אליהו הותקפה בידי שודד שגזל ממנה את כספה וכרטיסי טיסה שהכינה לנסוע ב־טיסה לחו"ל.

האשה סיפרה כי ביום שלישי בלילה ארב לה אלמוני בפתח די־רתה ברחוב עמק איילון. הוא הת־נפל עליה וחטף את ארנקה ובו 300 דולר ו־3000 שקל בצ'ק בנק־אי, וכן כרטיסי טיסה ודרכונים. ה־אשה הזעיקה קולות והמשטרה [illegible] בחקירה.

חורבנה של קהילה

(סוף מעמוד 8)

„בסלונים", אולם איש לא נשאר אדיש לנוכח הת־נהגותם הנועזה.

הכוונה מיוחדת במחתרת הסידית זו: הדאגה לזולת. הם לא הצטמצמו בפעילותם בתחום שבין אדם למקום, לא רק ברוחניות, הם שמו דגש מיוחד על הדאגה לזולת, כך, לבשל. בתקופת המלחמה הגיע זרם פליטים מכל קצוי פולין, וביניהם גם בחורים חסידיים. האנשים באו בעירום ובחוסר־כל. „חיילים" של מחתרתו דאגו לשכן אותם וכ־ לכל הצרכים הנחוצים, כפי יכולתם.

יותר בחורים טיפלו גם במצוות „פדיון שבו־יים". כאשר בחור נחטף למחנה־עבודה, הם דאגו ל־כופר תמורת פדיון כספי, אם הדבר היה אפ־שרי ה„מתיסובצים" סיכנו חייהם. עברו — באופן בלתי־ליגלי — מעיר לעיר וערכו מגביות לצורך מימון פעילותם רבת־ההיקף. הם נהגו לשלוח חבי־לות מזון לחבריהם במחנות. רבים מן השרידים מעידים כי בזכות אותן חבילות הם נשארו בחיים.

בתחום של „עזרה הדדית" הם לא עשו הבדל בין מי שהיה חבריהם לבין אדם לגמרי זר, הם טיפלו במסירות בכל אדם נזקק, בחולים, קשישים ו־[illegible]. אני אישית זוכר מקרה בשידלובצה: בא יהודי זקן מלודז', היה חולה, עריירי ומותש, הם טיפלו בו במסירות רבה ודאגו לכל צרכיו.

חשיבות מיוחדת ייחסו מתחזתו ללימוד התורה, ובמיוחד עם תינוקות של בית־רבן, לאחר שכל צורת חינוך יהודי נאסר ע"י הגרמנים.

היכן וכיצד ניספה מתחזתו, לא ידוע. לפי ה־שמועה ניספה בתוך „בונקר" מחתרתי בקראקא. מורשת ה„מתיסובצים" המשיכה לרקום את פעילו־תה גם לאחר שהוא ניספה. גם במחנות ההשמדה המשיכו תלמידיו לדבוק בדרך שהוא התוויה. התעודה החסידית שהוא החדיר בכל תלמידיו לא דעכה. היא ממשיכה להתקיים עד היום בקרב יוצ־אי מעריציו ניצולי־השואה" (קובץ „זכור" א', עמוד 116).

תיאורי הגליל

(סוף מעמוד 6)

המפה הספה פוליטית ורוחנית באחד. הוא ידע, כי תושבי הארץ בעצמם לא יוכלו לעולם להתרומם כשבפי המדרגה בגלל מגבלות השלטונות. על כן זקוקה הארץ „ליסוד זר ניכר שיתפזר במקומות בנקודות שונות שלה ויפיק מאדמתה, העשוייה להתגדל לגידו־לים טובים ביותר, את המשמנים שעדנה עשוייה להניב". לדעתו, חייבת מדינת צרפת לקבל עליה את המשימה הזו, בתוקף המיכתה במספי הצלב ובהסות שפרשה על העדות הקתולית בארץ ישראל. אילו הוקמו שלושים מושבות צרפתיות בלבד, „היתה צר־פת יכולה [illegible] טובה בל השוער לארץ הזאת, הנראית זה זמן רב כמו מקוללת ומופקרת לפראי אדם". הדבר חביב במיוחד לנוכח החדירה הרוסית, והאנגלית לה־ארץ הקדושה.

[illegible]א ויקטור גרן ולא ידע מה שניבא. שש שנים לאחר ביקורו החמישי בארץ באה העליה הראשונה וביסדה את מערבתו של יסוד חדש, לא זר ולא נכרי, אלא [illegible] החוזר למכורתו ושואף להחיות את [illegible] את הצם היהודי מגלותו. גרן היה נוצרי [illegible] באמונה הקתולית, כדי שיבין כי [illegible] היהודי לארץ ישראל עולה, לאין ערוך, על [illegible] האימפריאליסטים של, כל מעצמות והעל [illegible], הכרוכים אפילו בכשישות דתיות כל־שר.

[illegible] שעל יד חיפה מציין גרן את קברו של הנביא הושע, לפי מסורת מוסלמית. ואולי יש קשר בין [illegible] של הנביא לשם המקום. אך הוא מסר גם כי [illegible] במסורת יהודית מקום קברו של הנביא בצפת. [illegible] גרן חיפש את המערה שהיתה מקלטו האחרון של יוסף בן מתתיהו בעיר, ולא מצאו. המסורות והבחירה שביק לא נמצאו בכלל מתאימות ל„נסיבות הגבורה והאיפה בסיפור הטראגי של ההיסטוריון".

את מסע הגליל, כמו כל מסעותיו בארץ ישראל, עשה גרן מתוך מודעות עמוקה של שליחות. לכן עשה לילות כימים, שמן כל יום היה עליו לרשום ביומנו מה ראה ומה פעל באותו יום. על כן כאשר הגיע המנזר בכרמל בתוך הרבותי קיץ העוזרים הכרמליטים הציעו לו לנוח אצלם שבוע ימים — סירב להצעתם ויצא למסעותיו, ולפי דבריו „נטו להפקיר עצמי הלאה לחמה, לאבק, ליגע, ולוויכוחים הקולניים עם הערבים ולכל התלאות הכרוכות בחקירות המתישות שעקיתי בקרב אוכלוסים, שפעמים רבות לא הסבירו כלל וכלל פנים להיריי".

ההיסטוריה אינה

(סוף מעמוד 8)

כי הוא מתליש את כוח הלחימה של העם. המלך חלש האופי, נתן הוראה להשליכו לתוך בור עמוק. הוא בוודאי היה מוצא שם את מותו אלמלא התע־רב של אחד מעבדי המלך שיוזיב נכבוד על ירמיהו. צדקיהו הורה להוציאו מן הבור ולהחזירו לבית האסורים.

המצור על ירושלים הלך והוזק. כבר לא היה מזון לכלכל את התושבים. האנשים מתו ברעב ובמחלות מידבקות שפשטו. החיילים שעמדו על חומות העיר נהרגו מחיצי האויב. מי שעדיין נותר בחיים התכונן בתוך החומות כשצל הבלות מרחף עליו. בעשרה בטבת הצליחו הבבלים להחדר לירושלים.

על מה שקרה מאותו רגע ניתן לקרוא במגילת איכה של ירמיהו.

ירמיהו יכול היה להינצל מגורלם המר של ה־גולים לבבל, אך אהבתו העזה לעמו המיוסר לא נתנה לו לעשות זאת. הלך יחד עם העם לשבי והתחלק בגורלו. לא הקניט על שהתעלמו מנבואתו ולא השתמש במלים: „אמרתי לכם", אלא ברגעי הייאוש הקשים ביותר היה בדבריו ניחומים וחיזוק הרוח.

נראה לי, שגם בימינו ניתן ללמוד מההתרחשו־יות עשרה בטבת. לא, ההיסטוריה אינה חוזרת על עצמה, אך בכל זאת כדאי מאוד להיזהר ב־מסרים שהיא שולחת ממרחקי הזמן.

זעקי ארץ אהובה

(סוף מעמוד 3)

— יעתוש מדינות ערב במתקפה רבתי בחזית הצפונית־מזרחית — כשלרשותם עוצמה צבאית אדי־רה, במטרה לבתר את מדינת ישראל ולהביאה לכרוע ברך. בצדים „התפקף" בריכת כוחותיה בח־זית הדרום, כדי להביא את ישראל להעביר כוחות מחזית הצפון ולהקל על סוריה וירדן וחילות המשלוח של עיראק, סעודיה, לוב לסיים את המלאכה. [illegible] לתסריט־אימים זה — כאשר [illegible] בין איראן לעיראק [illegible] איראני־עיראקי — שבעקבותו [illegible] במלי־חמה [illegible].

[illegible] קודרת זאת — אינה [illegible] הצבאית [illegible] ישראל [illegible] לאין־ערוך, לעומת מצבה של [illegible] לפני מלחמת [illegible] מדינות אמריקה הלטינית, חלק ממדינות אפריקה ובראש וראשונה עם ארצות־הברית, משופרים אף הם, לעומת מלחמת ששת־הימים.

נכון, ארצות הברית מעוניינת, כמובן, לשפר את מעמדה במזרח התיכון ויש לה ענין בויתורים מצד ישראל ל„סבה" שיפור היחסים שלה עם מדינות ערב. יחד עם זאת, נשיא ארה"ב, יוכל לרחוץ בנקי־קיון כפיו ולומר, שלא ארה"ב יזמה שמלה בשיחה כאשר, אלא נתבקשה ע"י מר פרס — שיזום את „מיתקפת השלום".

אין כל הצדקה פוליטית אובייקטיבית למהלך המדיני הנוכחי של מר פרס. הלחצים הפוליטיים של המעצמות, או מדינות אחרות, גם אם היו כאלו — דבר המוטל בספק — אינם מהווים אפילו צילה למדיניות כניעה.

עדיין לא מאוחר, עדיין ניתן „לבלום" את ההדרדרות המדינית. יזור בן מר פרס, בטרם באחר. זעקי ארץ אהובה.

שיפור ברמת השערים

מאת מרדכי זפט

ביום האחרון למסחר השבוע התקשרה תמונה במשמט קל: 198 עליות, 91 ירידות ו־126 ניירות ערך נסחרו ללא שינוי בשער. המחזור הסתכם ב־6.2 מיליארד שקל מתוך זה 3.1 מיל־יארד במניות ההסדר.

השיפור נבע משינוי קו של גוף גדול המפעיל קרנות נאמנות. את־מול הוא לא הורים היצעים אף גם ביקושים פה ושם. כתוצאה מכך נרשמו במניות ה„כבדות" על־יות של כ־4 אחוזים.

כידוע, על שוק המניות פועלים כיום מספר גורמים מתנגשים. מ־חד — אינפלציה נמוכה והנחת ריבית נמוכה בלבד על פקדונות שיקליים ומאידך — אי־ודאות ב־אשר למצב במשק, ודאי על רקע פרסומים על התמוטטות חברות.

המדד הכללי של מניות הנ"ע המירים ירד השבוע ב־1.3 אחוז ולא מניות מנקים — ב־3.3 אח־וזים. הירידה החדה היתה בבנ־קים למשכנתאות (6.2%).

בשוק אגרות החוב היתה מגמה מעורבת. ה„ארגלי" נסחרו בתנודות של 3% ובבריבית המורות היו ב־נרודות עד אחוז.

ב„גלברט" ו„ארמך" היו קבוצות שנסחרו בעליות עד 3 אחוזים.

הודעות מהבורסה

● ספנות והספקה — הפסד נהוס של כ־3.2 מיליארד שקל ב־1984/5 לעומת רווח של כ־89 מיל־יון שקל ב־1983/4.

שערי המניות

המניה	השער	השינוי בנק'	השינוי ב־%
אי.די.בי.	77560	+260	+ 0.3
אגוד	57950	— 50	— 0.1
דיסקונט א'	98485*		
מרחד	31698*		
ספנות 0.1	1130	+ 30	+ 2.7
פיצלים	52260	+240	+ 0.5
כללי	135120	—1800	— 1.3
בליל	33280	+200	+ 0.6
מימון 1.0	45595	+227	+ 0.5
הבינלאומי	2415	+130	+ 5.7
פ. בי.	2425	+ 80	+ 3.4
אדנים	6920*		
לאומי מ' ש'	3615	+150	+ 4.3
מתחה מ' ש'	750*		
משכן ע"ש	1850	+110	+ 6.3
עצמאות	3400*		
טפחות ר' ש'	11400*		
מירב	1505	+ 5	+ 0.3
שלמון	291	+ 14	+ 5.1
לאומי תאי ש'	3530	— 20	— 0.6
הסנה ע"ש	2027	+ 87	+ 4.5
הפניקס 0.1	3400*		
סקורטס	4300	+200	+ 4.9
ציון 5.0	1354*		
דלק ע"ש	3650	+100	+ 2.8
הראל 1.0	2140	— 20	— 0.9
שופרסל א'	4400	+200	+ 4.8
אזורים	2393	+120	+ 5.3
אפריקה 1.0	21600	+640	+ 3.1
דנקנר 1.0	3050	+112	+ 3.8
נכסים	3760	+150	+ 4.2
גב ים 0.5	4015*		
הכשי' הי' ש'	25500	+550	+ 2.2
ישפרו	1755*		
ישרס	6680	+100	+ 1.5
סולל בונה	4500*		
רסקו מ"ר	2800	— 30	— 1.1
אגן	13600*		
אורדן 0.1	13050	+150	+ 1.2
אי. פי.	3030	+261	+ 9.4
אלקו ש 0.25	2565*		
אלקטרה 0.5	6150	— 30	— 0.5
דשנים 0.5	3370	+ 70	+ 2.1
כבלים ע"ש	10600	+100	+ 1.0
קוסט' פת 1.0	790	+ 32	+ 4.2
חושה כימ'	780	+ 42	+ 5.7
מבע ע"ש	50400	+950	+ 1.9
כלל אלקטרו'	2650	+ 65	+ 2.5
לודזיה 0.4	420	+ 33	+ 8.5
ים המלח	12340	+540	+ 4.6
מפעלי נייר	131000	+4000	+ 3.1
פטרוכימים	307	+ 7	+ 2.3
בתושתן 0.5	2780	+140	+ 5.3
פוליגון	2970	+120	+ 4.2
פרוטארום	7500	—120	— 1.6
אי.די.בי. פי'	2910	+ 75	+ 2.6
אלרן ע"ש	1800*		
תבו ליש' 1.0	2557	+ 7	+ 0.3
אמבא	7408*		
דיסקונט ה' ש'	3785	+155	+ 4.3
פועלים ה' ש	3870	+170	+ 4.6
בליל השקעות	3970	+ 60	+ 1.5
ירדן	1750	— 85	— 4.6
מזרחי ה' ש'	7843	+300	+ 4.0
כלל בדל"ן	703	+ 10	+ 1.4
כלל תעשיות	1180	+ 40	+ 3.5
שוו 0.5	740	+ 34	+ 4.8
פמה 0.5	2371	+120	+ 5.3
פריגו	1140	+100	+ 9.6
פז נפט	10000*		

* לא שינוי

אתמול בבורסה

ח"כ שאקי חילק „הטבות לח"כים" — את ספרו על „מיהו יהודי"

מאת סופרנו לענייני מפלגות

ח"כ פרופ' אבנר שאקי חילק אתמול לחברי הכנסת את סי־פרו „מיהו יהודי" כדי שיוכלו ללמוד ממנו את המניעים ה־עומדים מאחורי התביעה הנמ־רצת לתקן את חוק השבות ו־את ההיבטים המשפטיים וה־אחרים הכרוכים אותו וזה נו רב לפעול לתיקון חוק השב־בות.

הרצוג: לא לחינם מצטיידים אויבנו בנשק ארוך־טווח

הנשיא סייר במתקני הג"א

„הקם אינו יודע שיש בארץ מערך רציני של הג"א שהוא מע־רך של צה"ל, משום שהחיל ה־זה אינו זוכה לתשומת לב ה־ציבור הראויים" — אמר אתמול נשיא מדינת ישראל חיים הרצוג בהופיעו בפני קציני הג"א וראש־י כל"ה מאיזור המרכז בבסיס ההדרכה של הג"א בצריפין. ליד הנשיא ישבו המפקד הבי"אלוף משה לוי ומפקד החיל תת־אלוף אהרון ורדי.

הנשיא אמר, כי עוצמתה של ה־מדינה אינה נשענת רק על הדרג המסתער של צה"ל, נדרשת חשיבות אמר, גם לעורף, ליכוד האוכלוסיה שבו, ומערכות המשק, הייצור, האספ־קה והתחזוקה. בקרב על בריטניה במלחמת העולם השניה נכשלה גר־מניה במתקפת ה„בליץ" האווירי משום שהעורף הבריטי היה איתן ומאורגן והוא לא נשבר.

הנשיא ציין, כי בכל מלחמות ישראל העורף נפגע קלות באופן יחסי. מערכות ישראל התמקדו ב־מפס באורח מחולט בגבולות וב־עומק שטח האויב.

אולם אסור להסיק כאילו מוב־טחת חסינותו של העורף. האויב מצוייד בכלי־משחית העלולים לפ־גוע בכל נקודה ברחבי הארץ ל־רבות ריכוזי אוכלוסין ומטמורות אס־טרטגיות חיוניות. אין ספק כי אי־שם בתכניות המלחמה של האויב יש כוונות כאלה, ולא לחינם מצ־טיידים אויבינו בכלי מלחמה הר־סניים ביותר וארוכי טווח.

הנשיא אמר כי „כולנו תפילה ש־לא נדע עוד מלחמה ואם חלילה תהיה מלחמה היא תתנהל שוב בח־זית ובעומק שטח האויב בלבד. אך החפץ בשלום ייכון למלחמה ועלינו להכין את הכלים בעורף לאפשרו־יות הגרועות ביותר".

הנשיא הגיע אל מפקדת ראש הג"א ביפו ואחר כך ביקר במוסדי הורים של מליח (משק לשעת ח־רום) בתל־אביב וברמלה.

בבסיס ההדרכה הדגימו חיילי הג"א הגשת עזרה ראשונה וחילוץ נפגעים מתוך ההריסות, תוך הפ־עלת ציוד מהדרני ביותר.

אשה נפצעה בשוד מזויין באשקלון

ברוניה ברבי בת 28 מאש־קלון נפצעה בידה מכדור אק־דח בעת שוד מזויין בדירתה. ה־אשה, שנפצעה קל, אושפזה ב־בית החולים ע. ברזילי.

דובר משטרת מחוז הדרום [illegible] מר יוסף [illegible] לכתב עתיים ש־סמוך לשעה 2 לפנות בוקר דפקו אלמונים על דלת דירת ברבי, הת־חזו לשוטרים וביקשו לפתוח את הדלת. כאשר מר יוסף ברבי, בן 30 פתח את דלת דירתו שבבית משר־תי בשכונת שמשון, מצא עצמו מול 2 רעולי פנים כשכל אחד החזיק אקדח בידו.

השודדים דחפו את ברבי ואשתו לחדר השינה ובאיום בנשק דרשו כי ברבי יפתח להם את הכספת ב־דירה. ברבי טען שאין לו כספת ו־נתן להם את המזומנים שהיו ב־ידו, 10 אלפים שקל ועוד 225 דו־לרים.

חיים משה הואשם בהעלמת עשרות מיליוני שקל ממע"מ

האמר חיים משה, בן 30, ואמ־נון אשר ראובני בן 35, הואשמו בבית משפט השלום בתל אביב בהעלמת כספי מע"מ.

סך הכל הסכום שהעלים האמר ממע"מ נאמד ב־63 מיליון שקלים, וסכום המס הכוטל עליהם הוא 9.2 מיליון שקלים לא כולל ריבית ו־קנס.

העלמותיו של ראובני מסתכמת ב־90 מיליון שקלים, שסכום המס עליהם הוא 13 מיליון שקל.

עוזרו של כהנא הורשע בהחזקת נשק שלא כדין

אבנר ארזן מאריאל, אחד מ־עוזריו של הח"כ מאיר כהנא, הורשע שלשום בבית משפט ה־שלום בפתח־תקוה בהחזקת נ־שק שלא כדין ונידון למאסר 9 חודשים על תנאי וקנס בסך 500 אלף שקל.

ארזן הורשע עפ"י הודאתו בכך שבספטמבר 1984 החזיק במכוניתו שלא כדין 2 מחסניות של רובה „אמ־16" ובהן 35 כדורים.

ארזן טען שהמחסניות נמצאו ב־ריכבו זמן קצר לאחר שהוחזר מ־שירות מילואים ושכח להחזירן. כ־מו כן הוגיש, כי בהתחשב יחס התיר לו החוק להחזיק בנשק. „בכל מקרה, התזהרו את המתנחלים לצ־היל", אמר.

השופט שלי טימן קבע כי ב־ימים אלה יש להעביר בדגש של מי שאינם מורשים לכך ובמתנד־בים עם כלי נשק ותחמושת רבים. „אנשים אלה מהווים סכנה נבו־אית לחיי אנשים". קבע השופט.

משה דורון, איש משרד החינוך, חשוד בקבלת שוחד

משה דורון בן 44 מרמת גן, מנהל [illegible] אספקה [illegible] במשרד ה־חינוך, נעצר ל־11 יום בפקודת שו־פט בית משפט השלום בפתח תקוה יהודה פרגו.

דורון חשוד בקבלת שוחד, מרמה והפרת אמונים בעשרות מקרים. הוא היה אחראי על איחוד הקציבים להסעת תלמידים ואישורים תקצי־בים לציוד והנגה למוסדות חינוך [illegible] מקציבות בגנה הנורא.

בהחלטתו להאריך את מעצרו של דורון כתב השופט כי מדובר ב־פרשה מסועפת חבורה אשר עדיין [illegible] לכל צבה.

סנגורו של דורון, עו"ד יזהר [illegible] האשיר את [illegible] בעצרת, השופט דחה את הבקשה.

בתנועה

הפועל — המזרחי בתל־אביב

בשכונת רמת אביב, בהיכלי 33 שעור בתלמוד מסכת חולין — ע"י הרב מ. אהרוני בשבת בבוקר.

במועדון קרית שלום בליל שבת ב־8 שעור בדף היומי ע"י הרב י. שולמן.

בשבת בבוקר ב־11 שעור בפר־שת השבוע — מר י. פישמן 12 שעור במסכת מגילה — הרב סגל ושעור בדף יומי — הרב י. שולמן, ואחה"צ ב־4 מסיבת עונג שבת. על פרשת השבוע ידבר י. שולמן.

בביהכנ"ס עולי אפגניסטן בכפר שלם א' שעור תורה — הה' מאיר רבי.

בביהכנ"ס שבת אחים רמת ישר־אל ב־4.30 שעור בהלכה — הרב מ. מנחי.

במועדון רמת ישראל רח' דם ה־מכבים 19 שעור בפרשת השבוע ב־2.30 שעור בגמרא ב־3.30 ע"י מר אהרנברג.

בביהכנ"ס בר אילן בשבת ב־10 שעור במסכת רבה ביצה ע"י הרב אפרים להר.

בביהכנ"ס המרכזי בהוסף שינ־קין שעור במדרש רבא אחרי קבלת שבת שעור במסכת פסחים לפני מנחה ע"י הרב מרדכי מזרחי.

בביהכנ"ס צעיר עמים רחוב המ־עפילים ב־1.30 שעור בפרשת ה־שבוע — הרב כלאכי.

בביהכנ"ס קהל חסידים רח' רוקח 20 בשעה קריאת רבה יהודה בפר־שת השבוע ישעיה רוסא הרב ש. ולכן הכהן.

בביה"ס המבצר שנקין שכון ה־[illegible] 1 מנין צעירים בבוקר בשעה 10.30 שעור במסכת בבא בתרא מגיד שעור — מרדכי טריפר.

בביהכנ"ס המפעל המזרחי אבן גבירול 195 בבוקר ב־7.15 שעור ב־הלכה — ר' שלמה יהלומי, משנה 7.30 שעור בגמרא מסכת כתובות ע"י ר' ש. יהלומי. שעור במשנה ע"י יוסף טילס בשעה 4.00.

בביהכנ"ס המרכזי שד' סמאטס 22 ת"א בליל שבת קודש לאחר קבלת שבת משנה יומית — ר' פנחס שינגן. ב־8 בבוקר מסכת בכורות ע"י ש. שינגן ב־8.45 ב־בוקר ספר העיקר מ. י. בראון. ב־9.30 בבוקר מדרש רבה — י. מ. בראון. ב־4 אחה"צ מסכת מגילה ע"י ר' פנחס שינגן, דף יומי מס־כת סנהדרין — ר' מ. י. בראון, אור חיים ודברי אגדה ר' י. צבבי. בסעודה שלישית משנה יומית — ר' פנחס שינגן.

בביהכנ"ס עבודת ישראל שדרות 45 בליל שבת אחרי התפילה שעור ב־מסכת סנהדרין — הרב אברהם ריינר.

בהדר יוסף בביהכנ"ס הרמב"ם רח' קהלת ורשה בשלוש סעודות מפרי השבוע — יהודה הולר.

בביהכנ"ס שבבית ישעיהו אחר התפילה בבוקר מסכת שבת — יוסף ואלין ב־3 מדרש י. ביטל. בשלוש סעודות בפרשת השבוע — י. ביטל.

„אמונה" — תנועת האשה הדתית הלאומית

יום ראשון — סניף ראשון־לציון — במרכז אמונה רח' מולכו 12 ב־8.30 ישיבת מועצת סניף וחב־רות פעילות.

בסניף הרצליה — ביום שני ושלישי מכירת בגד זול, בסניף המרכזי רח' אחד העם 26; בין ה־שעות 9.30—5.00.

סניף ראש־העין — נפתח חוג הו־רים במעון אמונה בשעה 8.00 ב־ערב, המנחה חנה רוזן. מפגש חב־רות בסניף הפהמ"ז בשעה 7.00 בערב. הרצאה: ספרות ילדים — הגבי ברקוס.

יום שני

סניף הרצליה — מתקיים חוג [illegible] להנחיית הורים בסניף המפע־ל המזרחי עם המנחה שושנה שמי־ר.

יום שלישי

סניף ראשון־לציון — במרכז א־מונה בשעה 5.00 אחה"צ סדנת סי־פור — דירה להשכיר — מוני ינאי.

סניף בת־ים — במועדון אמונה בבית הפהמ"ז בשעה 5.30 פגישת מועצת סניף וחברות פעילות.

סניף ראש־העין — בסניף המפעל המזרחי בשעה 19.00 סדנה לחברות צעירות. המנחה: צליה ברשילסף.

חוגי פרשת השבוע

בהמשך שינקין רח' המערכה 40 ת"א הרצאה: מר ש. ליכט.

במבנין הנוער הדתי קרית שלום המרצה: הרבנית סגל.

בבצרון בבית הכנסת בשעה 11.15 לפנה"צ ע"י הרבנית סגל.

ביום שני — בבצרון ב־6.30 בערב יתקיים חוג התנ"ך ע"י הרבנית גולדשטיין.

ביום שלישי — ב־4.30 אחה"צ במועדון ה ברה רח' דיזנגוף 209 ת"א ע"י הגב' מרים צ'רחיים.

תל אביב

בבית הכנסת הגדול בתל־אביב

השבת, בבית הכנסת הגדול בתל־אביב, אלנבי 110, יעבור לפני התי־בה הרב זלמן הוכמן שליט"א. לפני קבלת השבת, השעור ברמב"ם בהל־כות תעניות ה', א—ב בנושא: „זכי־רת מעללי עמלק — מצוה נצחית". אחרי תפילת הבוקר, קדוש רבה והשעור בסוגיה במסכת קידושין „על מושגי הנאה בהלכה". השעו־רים מפי נשיא בית הכנסת מר אבר־הם [illegible]. מנחה: 4.50; שחרית: 8.00.

אסיפה כללית ביום י"ב טבת בבית־הכנ"ס המרכזי ביד אליהו

במוצש"ק פ' ויגש תתקיים בבית הכנסת המרכזי ביד אליהו (מיגדלו 11) בשעה 6.30 אסיפה כללית שנ־תית. לאחר מכן — מסיבה „מלוות מלכה" שבמסגרתה ישולב סיום [illegible] לזכר רבה הראשי של השכונה הרה"ג אפרים־פישל [illegible] זצ"ל, בהשתתפות בני ה־משפחה.

תפילות אזכרה לחללי השואה הקדושים בבית הכנסת הגדול בתל־אביב

ביום ראשון, צום עשרה בטבת שנקבע ע"י הרבנות הראשית לי־שראל כיום הקדיש הכללי לחללי השואה תערך כפי המסורת הדתית תפילת אזכרה לחללי השואה הקדושים ב־בית הכנסת הגדול ברחוב אלנבי 110 בשעה 4.00 אחה"צ ע"י החזן שמואל הכהן. דברים ישמיע מרן הרב הראשי ואב"ד לתל־אביב־יפו הגאון י.י. פרנקל שליט"א. סדר התפילה: תהילים לפני מנחה „זכר הקדושים", קריאת התורה ותפילת מנחה, פרקי תהילים [illegible] תפילת אזכרה, ותפילת [illegible] ערב.

ערב שבת „אחד שבא" [illegible] בשעה 10.30 [illegible] של הרב ד"ר ש.ז. [illegible] בבית הכנסת [illegible] בשעה 16.00 הרצאתו של הרב ד"ר ש.ז. כהנא [illegible] זכרון השואה. [illegible]

ביום א' — יום השואה התפילה הרצאתו של הרב ד"ר ש.ז. כהנא במרתף השואה בהר ציון בירושלים.

חיפה

בית הכנסת לנוער בביה"ס „יבנה — בנות ישראל" חיפה, התפילה בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15, לפני התפילה ב־7.30 שעור בתרמה ע"י הרב ישעיהו גבר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה, לימוד במש־ניות לזכרם של תלמידי ביה"ס ש־נפלו במערכות ישראל.

בית הכנסת הפועל המזרחי (רח' הלל 59)

בשבת בשעה 7.00 בבוקר יתקיימו 2 שעורים בתנ"ך ובגמרא מפי הרב־נים [illegible] בשעה 10.30 שעור בחוג [illegible] מפי הרב יוסף קרייצר.

בתי חולים

ירושלים: הדסה עין כרם (ילדים), ביקור חולים (פנימית, א.א.ג.), הדסה הר הצופים (נשים), שערי צדק (כירורגיה, אורתופדיה, עיניים).

תל־אביב: ריקח (ילדים), איכילוב (פנימית, כירורגית).

נתניה: לניאדו.

ש ב ת

ירושלים: שערי צדק (ילדים, נשים, כירורגית, אורתופדית, עי־ניים), הדסה עין כרם (פנימית), ביקור חולים (א.א.ג.).

תל־אביב: ריקח (ילדים), איכילוב (פנימית, כירורגית).

נתניה: לניאדו.

לוח מועדים בבורסה

22.12 — יום מסחר בעסקות שערים של מניות אוקטובר ד' אמישר.

24.12 — מפעלי תיירות — אקס מוהגן 3.5% צמוד לדולר, התשלום 15.1.86. בנק הספנות — מסחר בזכויות, מגורה — אקס הטבה 100%.

26.12 — בנק הספנות — [illegible] מסחר באופציה, הפניקס — אקס הטבה 200%.

29.12 — פרא"ל אופציה, [illegible] אופציה, מרגבי"ן אופציה, ליפשיץ אופציה, רס־ק אופציה, אבאב אופציה, אר־פיס אופציה, אמבצים מתוהב־מים אופציה, [illegible] אופציה, סיפ־גליקו אופציה, מקסימה אר־פציה, קרס אופציה, לורנשטיין אופציה — יום מסחר אחרון. הפניקס — הקצאת מניות הט־בה. כנורה — הקצאת מניות הטבה.

30.12 — הבנק הבינלאומי — הפדיון מוהמן 130%.

1—2.1 — הבורסה סגורה. [illegible]

מסעדת הסיפון

מסעדה צרפתית • ודגים לאניני הטעם

כשר בהשגחת הרבנות תל־אביב

המסעדה ממוקמת בחוף הים נוף מקסים — שרות מעולה

חוף הילטון

הכניסה דרך רח' חבקוק הנביא מרח' הירקון

ארוחות עסקיות 10,000 שקל

פתוח משעה 12.30—5.30 ומ־6.00 עד חצות

להשכרה / מכירה
במרכז צפת
בנין הכולל 40 חדרים

עם כל השירותים ✱ מתאים לכל מטרה

רציניים בלבד יפנו לת.ד. 4333 תל־אביב, מיקוד 61 042 למס' 230

ב"ה

לביה"ס היהודי „תחכמוני" — אנטוורפן, בלגיה

דרושים

זוג מורים • מורה

בעלי הסמכה

לשנת הלימודים השמ"ז

● להוראת תנ"ך
● ספרות עברית
● תולדות עם ישראל

שפת ההוראה עברית

לטלפן: 03-770801, 02-245974

ההסתדרות הפועל המזרחי האגף לתרבות והסברה | בית הכנסת שח"ל ע"ש ר' ש.ח. לנדוי

[illegible]

בבית הכנסת אור לצום י' טבת השבוע, יום הקדיש הכללי (21.12.85) בבית הפועל המזרחי בשעה 19.00 תערך עצרת זכרון [illegible] עם זכר קדושי השואה.

בהשתתפות:

כבוד הרה"ג ר' יוסף גרוסקופף שליט"א — רבה הראשי של גבעתיים ויו"ר מועצת הרבנות הראשית.

שירה בנגינה: [illegible] — יו"ר הנהלת הסניף

בנושא: [illegible]

פרקי תהלים ואזכרה לקדושים ע"י החזן ר' יחזקאל [illegible]

תפיתה: צבי [illegible] — מזכיר הסניף

שערי חליפין במט"ח
בנק המזרחי המאוחד

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבע־חוץ ליום 19.12.85, עד למחרת בשעה 12:30, לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביותר במטבעות עד שווי 500 דולר, יהיו כמפורט להלן:

יתוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחידה	שקים והעברות — שער קניה	שקים והעברות — שער מכירה	בנקנוטים — שער קניה	בנקנוטים — שער מכירה
ארה"ב	דולר	1	1470.8240	1489.1760	1450.40	1517.00
בריטניה	ליש"ט	1	2094.4530	2120.5870	2065.36	2160.21
גרמניה	מרק	1	584.3550	591.6470	576.34	602.70
צרפת	פ"צ	1	190.3970	192.7740	181.18	196.38
הולנד	גולדן	1	517.8950	524.3580	510.70	534.15
שוויץ	פרנק	1	695.4250	704.1020	695.76	717.26
שוודיה	כתר	1	190.6200	192.9980	*185.52	*196.60
נורווגיה	כתר	1	191.0160	193.3990	*185.91	*197.01
דנמרק	כתר	1	160.3770	162.3790	156.09	165.41
פינלנד	מרק	1	267.1790	270.5130	260.04	275.57
קנדה	דולר	1	1051.3390	1064.4570	1028.44	1084.35
אוסטרליה	דולר	1	1001.6310	1014.1290	952.16	1042.37
דרום אפריקה	ראנד	1	545.6750	552.4840	538.09	562.81
אוסטריה	שילינג	10	830.5040	840.8670	818.97	856.56
איטליה	לירה	1000	856.1250	866.8080	**836.24	**885.00
יפן	ין	100	728.1300	737.2160	718.01	750.99

* רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר

** רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 10,000 לירטות

לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער מהאגף לעסקות חוץ.

מגן דוד

סניפי [illegible] 101. [illegible] בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קריית־שמונה, צפת, ראשון־לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — טל' 523133, בית־שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קריית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, 979333, עכו — 912333, קריית־טבעון — 931401, קריית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067-90111, קריית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-8722, עפולה — 065-93333/4, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, נצרת עלית — 065-73333, מגדל־העמק — 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-51332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221022, קריית־גת — 051-881333, קריית־מלאכי — 055-8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051-97074, באר־שבע — 057-78333, אופקים — 923022, נתיבות — 941033, דימונה — 957222, ערד — 59333, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059-72333, צפת — 067-30333.

רדיו

קול המוסיקה

06.00 „שמע ישראל"; 06.02 „בר־ליל בוקר"; 07.07 „בוקר טוב"; 07.30 „שחרית מוסיקלית"; 09.30 „קונצרט בוקר"; 12.05 „בהוצרתו של נגן הצ'מבלו איגור קיפניס"; 13.00 „קונצרט צהרים"; 15.00 „דר־בי־נוער"; 16.00 „לבקשתכם".

מוצאי־שבת

18.00 „מוסיקה מן העבר הר־חוק"; 19.00 „קונצרט הערבית של מוצאי השבת"; 20.05 „אופרה"; 23.00 „מוסיקה קמרית".

רשת א'

06.00 שידורים לעולים; 07.30 „היו שירים"; 08.05 „זהר עינ־ני"; 09.30 „מפגש"; 10.30 „רדיו קלי"; 11.05 רגע של עברית; 11.10 השידור הדתי לבתיה"ס; 11.30 „ה־שכלה דתית לכל"; 12.05 „ליבר ב־מזרח"; 13.00 אנגלית; 14.00 צר־פתית; 14.06 „לבת ולבן ולכל ה־כתבנייך"; 15.00 „קבלת שבת"; 16.05 „עם אנשים".

מוצאי־שבת

18.00 „בימה ובדים"; 19.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה"; 19.30 שידורים לעולים; 22.05 „שיחת חולין"; 23.05 „מילים שמגבעת ה־געת".

רשת ב'

06.00 „שמע ישראל"; 06.12 הת־עמלות בוקר; 06.22 להקלאי; 6.30 סקירת מאמרי המערכת של עיתוני הבוקר; 06.53 „אור ירוק"; 06.57 רגע של עברית (נעימות קלות בין 06.00 ל־08.00); 07.00 „הבוקר ה־זה"; 08.05 „כל צבעי הקשת"; 10.05 חדשות מן העולם הערבי; 12.05 חדשות כלכליות; 12.10 „שי־ריקת פתיחה"; 13.00 „בתבר ה־יום"; 14.06 „קשת"; 15.05 הודעה על זמני כניסת השבת; 15.06 „עוד מעט שבת".

מוצאי־שבת

18.06 „מפיק הדי"; 18.30 מכנעים הספורט; 19.05 „הקול קילנע"; 20.05 יומן השבוע; 21.05 „תמכ־רירי"; 21.08 „ביגנים"; 22.05 פר־קי הזים בתנ"ך; 22.10 „בלוה מה־כה"; 23.05 „העולים במוצאי"; 00.10 „הדי ארצי מלודות".

טלוויזיה לימודית

08.15 קשה וענין; 08.40 מסך ל־ר'; 09.20 לשון הקשורה ב'—ג'; פרות (יסודי); 09.00 מוסיקה ד'—; 10.10 חשבון ד'; 10.30 הגיל הרך; 11.00 מדעי הטבע (יסודי); 11.15 חברה ותרבות (יסודי); 11.45 אנד־רגת (חטה"ב); 12.15 חברה ותר־בות (על־יסודי); 12.45 מוסיקה על־יסודי — הצעירה; 13.30 הצרצר (שידור חוזר); 14.30 האתנוביוטיקה המתמה: אמנות בעיזן הסכנבוליג, נקודת בכפ: גיוה; 15.00 מצולי־שים מוסיקליים — מוצארט והקיד־בית; 15.30 בין שתי ערים; 16.00 נרקיס.

טלוויזיה כללית

מוצאי־שבת

17.40 „בית העגניר"; 18.25 „ל־משפחה"; 18.55 „איזה באילפך". 19.30 חדשות; 20.00 „מבל בקובי"; 20.40 מוסיקה יהודית; 21.00 מבט לחדשות; 21.20 ספורט; משהת השבת; 22.30 „רצה במכריכת קול־מים"; 23.30 „פסוקי של מקסם" ו־חדשות.

שערים יציגים

שערים יציגים ל־19.12.85:

דולר ארה"ב	1480.4
ליש"ט	2107.0
מר"ג	587.46
פר"צ	191.50
פל"ה	521.27
פר"ש	699.04
כת"ש	192.01
כת"נ	192.22
כת"ד	161.48
מר"פ	268.89
דולר קנדי	1060.2
דולר אוסטרלי	1008.9
רנ"ד	552.71
פר"ב (10)	207.40
ש"ל. אוס' (10)	836.03
לירה איטלקית (1000)	861.01
ין יפני (100)	729.800
פאונד אירי	1807.6
פזטה ספרדית (100)	942.78
דינר ירדני	3908.3
לירה לבנונית	81.120
לירה מצרית	832.73

5 קומות של גורד שחקים המ־קם בלב לוס־אנג'לס התמוטטו את־מול, ולפחות 3 פועלים נהרגו ו־8 נפצעו.

5 הקומות העליונות מבין 8 הקומות שמבנה נבנו, התמוטטו ל־תוך המרתף בני לבנה", אמר סגן מפקד מכבי אש.

בתי מרקחת

תל־אביב: סניבס, אבן גבירול 83, 246003. צפון, יהודה המכבי 3, 449995.

ירושלים: סופר פארם מרכז מס־חר גילה 671873.

נתניה: הריפת, רחוב הרצל 2, 28656.

חולון: אהרון, הופיין 52, 889153.

[illegible], ציון יהב 4, 884854.

פתח תקוה: הירקון, שכבספר 24, 910946.

חיפה: הנשיא, שדרי הנשיא 33, 333312.

ש ב ת

תל־אביב: יהודה המכבי 19.00 יהודה המכבי 42, 455198. מציין חיים, 19.00 שדרי ירושלים 49, יפו, 821607. יהודה המכבי 7.00 יהו־דה המכבי 42, 455198. מציין חיים, 7.00 שדרי ירושלים 49, 821607.

ירושלים: [illegible], 523191. [illegible] 15 [illegible], 810552.

נתניה: נאות שקד מרכז מסחרי אזורים. 52484.

חולון: הכריכה, [illegible] 845236.

פתח תקוה: פינספר, פינסקר 2, 910509.

חיפה: בלפור, מסדה 1, 662289.

לוח הצופה

● [illegible] בפתח־תקוה [illegible] דירות, [illegible] 9230436.

● בפתח־תקוה למכירה 4 חד־רים גדולה יפה!!! [illegible] 39 03—9225053.

לוח ירושלים

● דרושה מטפלת בעלת נסיון לטיפול בילדים אחה"צ ועזרה בעבודות בית. 02—664970.

● [illegible] קרית ישיבת [illegible] • 02—668171/2.

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: משה אישון. מערכת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל': 336056, ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144 ✱ סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1148, טל': 02—234910, בערב טלפון: 02—639524 ✱ סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 3, טל' 04—663628 ✱ דפוס העמור בע"מ תל־אביב.

הצופה

עתון יומי

HATZOFE DAILY

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות המתפרסמות

هكذا من الاصل

כתב־אישום הוגש נגד ש. יעבץ בחשד ששיחד את אבי צור

כתב אישום נגד שוחר הקרקעות שמואל יעבץ, בן 66, מהבירה, הטוען שיחד את אשמת של מתן שוחד ל־אבי צור, כי שהיה בשנים 1981־1984 מנהל מינהל מקרקעי ישראל של... ש־הוגש אתמול אמר מאתים לבית המשפט המחוזי בתל־אביב.

את כתב האישום הכינו עתידת רחל שיבר ודוית שפירא מפרקליטות המדינה. בין היתר נאמר בו, כי אבי צור פעל לקידום נושא ההתיישבות ביו״ש. הוא נפגש עם יזמים ושוחרי קרקעות כדי לסייע להם בענייניהם. ביוני 1984 סבה צור מלשכתו במשרד החקלאות בתל־אביב לשמואל יעבץ, עימו היה בקשר מתמיד וביקש שיתן סכומי כסף ויעזור לקבל כספים משוחרים קרקעות בקרית קרית, כתרומה לישיבה.

בכתב האישום נאמר עוד כי צור ויעבץ בידיד ידעו שבעבר סוחרים, ביניהם אחיו עדיה ויצחק יבאי ויצחק נכנס בכתב האישום, הם נתנו כספים לצור. יעבץ נתן לצור 3 מיליון שקלים.

התביעה גם ביקשה לעצור את יעבץ עד תום משפטו והוא שוחרר בערבות לפי הוראת בית משפט ה־שלום בתל־אביב. טרם נקבע מועד לשמיעת המשפט.

יעבץ הוא עד תביעה במשפט שהוגש נגד אבי צור. בין עדי התביעה נגד יעבץ — אחיו, עדיה, דוד צור, איש הליכוד ושוחר הקרקעות יצחק יבאי.

נדחתה תביעת משה זר נגד יהודה אריאל בעניין קרקעות ביו״ש

תביעתו של משה זר, סוחר הקרקעות בשטחים, מקרני שומרון נגד יהודה אריאל, שמשמש שליחו לי־מכירת קרקעות — נדחתה על ידי בית משפט השלום בפתח תקוה.

זר תבע מאריאל 2 מיליון שקל ולטען שהוא מחזיק כספים שלו לעסקי הקרקעות ואינו מעביר לו אותם. עוד תבע זר כספים כפיצוי על נזק שגרם לו אריאל בכך שבכר בשמו ומעסקי קרקעות ללא סמכות.

השופט דחה את התביעה מן הנימוק של רישיונים על ההתקשרות לקיום בחוסר התביעה לא הוכחה גם לא חלק מטענותיה. ״מוטלת בעיני בספק חוקיותן של

חלק מהעסקות, כל ההורא ישומש את הראיות ומציין בטבלבכים הצינה אוזניו. העסקות אינן רציניות וכן בישה זר ואריאל לא נערך הסכם התיכוני.

בפסק הדין כתב השופט, כי צורי מה מאוד טענתו של אריאל. כי עשה את מה שעסקה בעבריין בשה זר מטבעים אוראליגגים של אהבת ארץ ישראל וציונות צרופה.

משה זר, סוחר הקרקעות, שלא מכבר שוחרר ממעצר, לאחר שהורשע בבית משפט על הליכי בפרשיות המחתרת היהודית. לא בכח בבית המשפט.

פרקליטו, עו״ד שמואל צנג שבע את פסק הדין, המשפט התנהל קרוב לשנתיים.

ההסתדרות תתנגד להורדה של 10 אחוזים בשכר פועלי הבנין

מאת כתבנו בתל־אביב

ראש האגף לאיגוד המקצועי בהסתדרות חיים הברפלד, מסר כי יזיה חריפה על הודעת ארגון הקבלני הבנין בדבר כוונת הקבלנים להפחית את שכר העובדים משיעור 10 אחוזים.

מר הברפלד אמר כי הודעה זו פגיעה בהבהנה הציבורית וזמירת הקוק בשום שקשמצה בהתייעצויות ותוך התעלמות מהנציגים המוסכמים של העובדים בענף זה — כלומר, הנהלת ההסתדרות פועלי הבניין.

ראש האגף לאיגוד המקצועי בהסתדרות הוסיף כי בעבר הוכיחה ההסתדרות פועלי הבניין לא אחת כי היא נכונה לשתף פעולה עם ארגון המעסיקים בתקופות משבר בענף הבניין. לפיכך, היא תמה כי ארגון הקבלנים מבהיר על צד חד־צדדי.

מבלי שקיים דיון עם הנציגות הד־מוסמכת של העובדים.

מר הברפלד הזהיר כי אם יממשו הקבלנים את כוונתם לקצץ בשכרם של פועלי הבנין בשיעור 10 אחוזים, יביא הדבר לתגובה בתאימה מצד מוסדות ההסתדרות.

״ביצד להציג אמנות יהודית״?
— דיון בנושא ייערך במוזיאון ישראל

דיון פתוח לקראת גיבוש התפישה להצגה מחודשת של אוסף האמנות היהודית במוזיאון ישראל ייערך ב־מוזיאון ביום א׳, בשעה 19.00.

בדיון תעלינה שאלות על האמנות היהודית ותפישות הרעיונות השונות הקשורות בהצגתה לציבור המגוון הבא לראותה — החל משומרי ה־מצוות החילוניים, ועד הלא־יהודים הבאים ללמוד על השימוש בחפ־צים, אמנותם והתפתחותם בארצות הפזורה של גלויות ישראל.

מטרת הדיון לבחון ולבדוק כיצד יש להציג אמנות יהודית, האם ב־צורה אליטיסטית, האם כמארגות אמנויות אחרות, או בסמוך להם, או להציגה מנקודות ראות אחרות: הס־טוריות, אמנותיות, שימושיות־דתיות, גיאוגרפיות או האם ניתן לשלב גישות אלה ואחרות.

בדיון ישתתפו פרופ׳ בצלאל נר־קיס, פרופ׳ דב נוי, הרב יוחנן פריד, דוד קאסוטו, אילה גורדין, אירוקה גאון ואדריס פשוט, ויו״ר — ד״ר מרטין דיל — מנהל המוזיאון ישר־אל.

במוזיאון ישראל קיים האוסף ה־מקיף בעולם של תשמישי־קדושה. הוא מוצג בחמישה אולמות וכולל שהי בתי־כנסיות, סוכה, קיר חנו־כיות וחפצים נדירים ויקרים הק־שורים בשבת, בחגים ובמחזור החיים.

לאחר שהתווספו לאחרונה אוספים וחפצים נדירים לאוסף האמנות ה־יהודית של המוזיאון, ולאור נסיון 20 השנים האחרונות בהצגתו — מאפשרת ״קרן דורונ״ לחדש את האגף לאמנות יהודית שייקרא על שם מכס מאוזו. האגף החדש יהיה מוכן בעוד שנתיים.

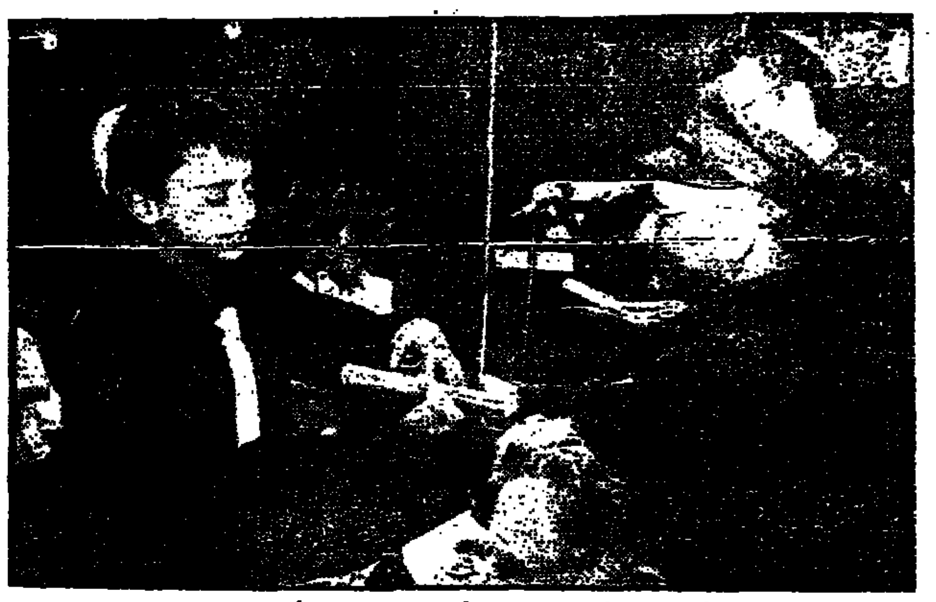

טקס בר מצווה וברת מצווה ליתומי צה״ל, שאבותיהם נפלו במערכות ישראל, נערך השבוע ע״י הרבנות הצבאית הראשית, באולמי ״בני ברית״ בתל־אביב • הרב הראשי לצה״ל, אלוף הרב גד נבון, העניק בטקס ספר תנ״ך ומידור מוכספים לי־21 בנות הבת־מצוה ותפילין וכלית ל־41 חתני הבר־מצוה • האלוף נבון, שבירך את הנערים והנערות, אמר, כי בצה״ל יודעים היטב להעריך את כוח רוחם של הנופלים שבזכותם אנו חיים, ואת עמידתן האיתנה של האמהות המטפלות המשמשות כפול בחינוך ובגידול הילדים • בטקס השתתפו רבנים צבאיים, קציני המטה של הרבנות הצבאית, וקציניים בכירים • מקהלת הרבנות הצבאית הנעימה במיטב שירה. (צולם על־ידי יהודת דובר צה״ל)

עשרות תלמידים קיבלו מלגות מקרן שהעמיד ר׳ יעקב לסלוי

בטקס שולבה אזכרה ל־חייה לסלוי ע״ה במלאות חמש שנים לפטירתה

מאת חיים מיקיש, סופר הצופה

ילדי העולים מאתיופיה נמצאים השנה על מקבלי מילגות מקרן המילגות משם ר׳ יעקב לסלוי די חיה, ויעודי המנוחה, אתמול, ב־מהלך טקס חלוקת המילגות ש־בה שולבה אזכרה במלאת חמש שנים לפטירתה של חיה לסלוי ע״ה, נשמעו דברי ברכה והער־כה לפעולה של קרן זו ולתרומתה לקידום מערך החינוך הדתי ב־ישראל.

הטקס התקיים באולם הכינוסים שליד בית הכנסת המרכזי בהדרית שבתל אביב. הוא נפתח ע״י ד״ר אליעזר שיינר, חבר הנהלת הקרן שמסר כי השנה הקציבו 21 מיליון שקלים למילגות שהולקו ל־700 תלמידים במוסדות החינוך הד־דתיים, ביניהם, כאמור, גם ילדי העולים מאתיופיה.

את הטקס ניהל ישראל אילון, מנכ״ל החברה קרדיא, שיזם עם המרכז לחינוך דתי ובנק המזרחי המאוחד, פסייעים לתגמול המלקי־רות למילגות.

דברי ברכה השמיעו בטקס הרב הראשי לתל־אביב, הגרי״ח פר־נקל שליט״א, שהעריך רוחמה הפ־עולתה של קרן המילגה לעידוד ת־למידים מצטיינים ונזקקים במוסדות החינוך הדתי. זו גם דרך יהודית להנצחת פרת חיה לסלוי הצדקת, אמר. כן בירכה הרב הראשי פוזמ־הרב של ר׳ יעקב לסלוי בגמילות הצדקה והחסד הרבים שבא מעורר.

אהרן מאיר, מנכ״ל בנק המזרחי המאוחד, הצריך הרב פעל הציבורי המוכבל, לדבריו, את יברלתו על ר׳ יעקב לסלוי לשלב תורה וכבוד כ־פי שעשה כל השנים. בבנק הע־יים, אמר, נקלעים מוסדות היונך לקשיים ולכן השובה המה־ית של כל אחד ואחד לבציאת הפח־רונות לעזרה למוסדות החי־ נוך ר׳ יעקב לסלוי כמו ראה את ה־נולד והקים את הקרן, על כך יו־בוא על הברכה.

למעלה מ־3,000 בקשות למלגות

ר׳ פנחס קרנשן, יו״ר המועצה הדתית בתל־אביב אמר דברי הר־רה, ברכה והערכה לבעל ההשוב המשולב בהנצחה פעולה של מרת חיה לסלוי ז״ל.

ר׳ מאיר הלברסל, יו״ר המרכז לחינוך דתי בישראל, אמר כי מס־פר הבקשות לקבלת מילגות עלה מאלף אשתקד ל־3000 השנה. בע־שה כמאמץ מיוחד להענות לכל הפונים ואף להגדיל את ה־סכום. לזאת דיבר מר הלברסל על ההקרבות שילדי העולים מאתיו־פיה יכשירו לקבל חינוכם במוס־דות דתיים. עתה, כשכהוה של ה־תנועה הדתית יורד, גם מקצצים יותר בתקציב של מוסדות החי־נוך הדתיים. הדבר קרא לכל אחד לחסוך במטפל למתן החינוך הד־תי.

הרב יוסף חרנה, רבם של יהודי אתיופיה, ברך על המאמצים ש־עושים כל הארגונים הדתיים כדי להבטיח את החינוך הדתי לילדי העולים מאתיופיה. הדבר, אמר, מסייע להם מאד לעבור את שלבי הקליטה הקשים.

בהלקו השני של הערב התקיי־מה תפילת אזכרה לנרת חיה לסלוי ע״ה ונלמדו פרקי משניות לי־עילוי זכרה.

ר׳ יעקב לסלוי, שהודה לציבור הרחב שהגיע לטקס ולמברכים, הד־גיש את המילגות לעשרות הבודדי מוסדות החינוך הדתיים שנכחו ב־מקום וכן נתן הפרסים מקרן עין ה׳ שהעמידו בני משפחת לסלוי לכבוד ההורים.

קרדינל צרפתי קיבל פרס מאוניברסיטת הנגב

מאת יצחק לויגה

הפרס האקומני הבינלאומי, על־שם פרופסור לדיסלב רסס, הוענק אתמול באוניברסיטת בן גוריון ב־נגב, לקרדינל הצרפתי הדה״ה אנ־טגרה ״שהשב לאחד כמקורבי של האפיפיור. יוחנן פאולוס השני, ב־זכות פועלו למען הקירוב והסו־בלנות ריים כלפי היהדות והיהודים.

ד״ר מאיר חת יפרוש בקרוב מהבורסה לני״ע

מאת מרדכי זפט

ד״ר מאיר חת נבחר כמנהל כללי דירקטוריון הבורסה אך הודיע על כוונתו לפרוש מהמנ־קיד בעוד מספר שבועות. ד״ר חת כיהן בתפקיד זה בשמונה השנים האחרונות.

הדירקטוריון – בחר הבורסה ש־ליו״ר החל ממועד פרישתו של ד״ר חת.

מר שטכל כיהן כסגן הממונה על תקציבים באוצר, כממונה על שוק ההון, כחשב הכללי וכן כסגן כלכלי ד־ירקטור דירקטוריון ״כימ״.

הוטל עיקול על רכוש עמוס אהרוני שנמלט לחו״ל

שופט בבית המשפט המחוזי בתל־אביב אכבן השיקר המיל עיקול זמני על רכושו, כספיו, זכויותיו של כי שהיה עד לפני זמן מה איש עסקי גבעתיים, עמוס אהרוני כיום שליט. העיקול הזמני הוטל לבקשת בנק ברקליס־דיסקונט.

הבנק תובע לכספים מאהרוני ומ־הברותיו, בין היתר ״מנסור קורדיס קלאבי״, ״מנסור הקשורות״, ״מנסור ביטוחי״, ״מנסור תירדות״, ״מנסור יהלומים״ וכן מבקש הבנק להטיל עיקול על הרכוש שנותר, כולל ה־דירה, שליד ארמון ״נציב ביורוש־לים לכיסוי חוב, שלטענת הבנק אהרוני חייב לו, בסכום של 16 וחצי מליון שקל.

בית החולים בקור חולים ירושלים
ברכות מזל־טוב להולדת הבנים/הבנות

אפריאט יעקב וחיגה	— בת	סהראגו נסים ושושנה	— בן
איזנבך מנחם ואסתר	— בן	כהן הלל ושמחה	— בן
אליאב נסים וחנה	— בן	כחגא מנחם ומלכה	— בת
אלגרוד דוד וצרוה	— בן	לדרמן שלמה וחנה	— בן
אמסלם דוד ורות	— בת	לוי אוריאל ויפה	— בן
ארגטל יעקב ומיגל	— בן	לוי אברהם ואסתר	— בן
אריה יהודה ואסתר	— בת	לוי אברהם ורבקה	— בן
אזולאי מנחם ויפה	— בן	לוי משה ואולגה	— בן
ארבטל יוסף ומיגל	— בת	מלמד אשר ורולה	— בת
אבוחצירא שמואל וכרמלה	— בת	מרר עמוס ורחל	— בן
בן לולו משה ושושנה	— בן	מהרם סבאי ואלמסו	— בת
בלוך דב ומלכה	— בן	ניסן משה ורוחמה	— בן
ברוך מאיר ומזל	— בן	נזרי שלום ומלכה	— בת
בן נעים יוסף ורונית	— בן	נחמיקה יאיר ורנה	— בת
ביטון יעקב וכוכבה	— בן	עזרוני חיים ובת־שבע	— בת
בוזגלו מאיר ואביבה	— בן	פומרנץ נחום וצפורה	— בת
בוקשפן מרדכי ואסתר	— בן	פרץ אברהם וסופיה	— בן
בושו יעקב ותומן	— בת	פרנקל משה ואהובה	— בן
גרינברגר יעקב ומוגא	— בן	פקסה חיים וברכה	— בן
גינדלר בנימין ותגית	— בת	פרומר יהודה ואדרת	— בת
גבאי אברהם ושרה	— בת	קלפהולץ יהושע וברכה	— בת
גולדברג יוסף ורבקה	— בן	קרישבסקי יוסף ושרה	— בת
דונט אליעזר ורבקה	— בת	קרקוב נחמיה ובולה	— בן
דרוויק יצחק ואסתר	— בן	רובין אברהם ומינה	— בת
ווייס יוסף ורחל	— בן	רוזנפלד אשר וחיה	— בת
זילבר יהושע וברכה	— בן	רבינוביץ מרדכי וחיה	— בת
זילברברג יעקב ואריזה	— בת	רוקח אלתר ומלכה	— בן
חודר רני וסימה	— בת	שבתאי יצחק ועינת	— בת
טיזאבי יוסף ורות	— בן	שנור יצחק ורחל	— בת

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים

בברכה

ההנהלה

נחוץ עטרה ליושנה

נצר ד׳

המבצע לחידוש פני התנועה

בואו נדבר ״תכלס״

כולנו גדלנו על החינוך הממלכתי הדתי. ינקנו אותו עם חלב אמנו. הלכנו לגני ילדים ובתי ספר ממלכתיים־דתיים. המשכנו בבתי ספר תיכוניים דתיים, בישיבות תיכוניות, ישיבות הסדר, מכללות ואולפנות. רבים מאיתנו בוגרי אוניברסיטת בר־אילן. ומי מאיתנו לא הצטרף לבני עקיבא או לתנועת הנוער הדתי הלומד והעובד?!

אנחנו מקבלים את כל המוסדות האלה כדבר מובן מאליו, נכס צאן ברזל שתמיד יעמוד לנו. ובינינו - זה לא כך!

בואו נדבר ״תכלס״. שום הישג דתי לאומי בחינוך, בהתישבות, בשרותים הדתיים ובתחומים נוספים אינו בטוח.

האמת היא שרק תנועה דתית לאומית גדולה, חזקה ומאוחדת תדאג להשקיע מאמצים, רוחניים וחומריים כאחד, בכדי לשמור ולטפח את היש הדתי לאומי.

ולכן אם עכשיו לא נתפקד, לא נזכה לראות בועידה הקרובה פנים חדשות...

ואם לא נזכה לראות בועידה פנים חדשות, לא תבחר גם הנהגה חדשה...

ואם לא תבחר הנהגה חדשה, לא תהיה עוד תנועה דתית לאומית גדולה, חזקה ומאוחדת.

בקיצור... אם עכשיו לא נתפקד, אנו כורתים את הענף עליו אנחנו יושבים.

הדור הצעיר

בוא והתפקד!

התנועה הדתית לאומית

עצרות מדרשיית־נועם ייערכו בחודש אדר

אורח הכבוד בתל־אביב — אלוף אהוד ברק ובעצרת בחיפה — שר המשפטים

—חוג ידידי המדרשיה בישראל בשתוף ועד ההורים של מוסדות מדרשיית נעם, עורך, כמסורת ה־שנים גם השנה שתי עצרות פומביות: בכ״ט אדר א׳ שיו (10.3.86) ב״היכל התרבות״ בתל־אביב, וכח׳ אדר ב׳ שיו — (19.3.86) באודיטוריום חיפה. אורח הכבוד בעצרת תל־אביב יהיה האלוף אהוד ברק, ראש אמ״ן, ובעצרת חיפה — שר ה־משפטים משה נסים.

בתכנית האמנותית יופיעו: טובה צפיר וכני פאר, רביעית קולן הכנר ג׳יו עמר, אשר יחבר ויולחן ניר מיוחד לכבודה של מדרשית נעם, בלוית הקנון אברהם דוד כהן, הזמן הראשי של צה״ל אריה בראון, החזנים־המזמרים דוד אולמן וחיים אילר. מקהלת תלמידי מדרשית נעם פרדס־חנה וקרית יעקב הרצוג כפר־סבא בלוית תזמורת משטרת ישראל בניצוחו של מנשה לברון, תנעים בשירה ובנגינה.

ינחה את הערב: מני פאר.

כל הכנסות העצרות קודש להת־זקתם של מוסדות מדרשית נעם: מדרשית נעם בפרדס־חנה, קרית יעקב הרצוג בכפר־סבא ובית ה־מדרש הגבוה נאות יעקב.

בראש הפעילות בחיפה עומדים ה״ה: עלי הרטמן (יו״ר חוג ידידי המדרשיה בחיפה), שלום אבידם, מנחם ולדנר, מרדכי שטכמן, יעקב בלום ויעקב ירוסלביץ.

בראש מטה העצרת בתל־אביב עומדים ה״ה: עו״ד יצחק דוכן (יו״ר ועד ההורים המשותף), שמואל גולדמן (יו״ר ועדת העצרת), יהודה אלירז, משה באואר, נחמן זיו, חיים יעקבי, משה לביא, עו״ד אריה ליכט, יעקב ויסברט, משה פרידמן. כמרכזה העצרת בכהונה הגב׳ חנה שטרן, עוזר ראשי למנכ״ל מוסדות המדרשיה.

ניתן לרכוש הזמנות אצל פעילי העצרות.

באסיפה הכללית של ידידי המד־רשיה בחיפה ובצפון הארץ עלי הרטמן נבחר כיו״ר הסניף באסיפה הכללית של ידידי מוס־דות מדרשית נעם נבחרה הנהלת הסניף כדלהלן:

עלי הרטמן נבחר פה אחד כיו״ר הסניף לקדנציה נוספת.

החברים בהנהלת הסניף: הרה״ג ש־לוב אברהם (ברכו מפעל התכניה לעצרת הינתית), הרה״ג יעקב בלום, ר׳ אפרים בוכריס, ברוך גליס, יוסף גרעה, עו״ד היכהוזר, מנחם ולדר, בר. ברוך תאו (מרכז הפעולה ב־צפילה), הרה״ג יעקב ירוסלביץ, שלמה נזרי (מרכז הפעולה במעלות ובנהריה) ומרדכי שטכמן.

ישראל טרן, מנכ״ל מוסדות ה־מדרשיה, העלה על נס את מסירו־תם של העומדים בראש הסניף, אשר עשו את סניף חיפה למרכז פעיל למען מוסדות המדרשיה.

גילת הכיתות של פעילות הסניף הינה ארגון העצרת השנתית באזור

בית אבות — קרית צאנז

נתניה, רח׳ ר׳ עקיבא קרית צאנז ת.ד. 5018 • טל׳ 053-92483

לאחר שיפוצים והרחבת המוסד

נותרו מספר חדרים לזוגות ולבודדים

אוירה דתית־חסידית • בית־כנסת במקום • שרות אחיה ומטפלת • נוף נהדר בקרבת חוף הים • מחירים נוחים

לפרטים נא לפנות למר פישבין. טל׳ 053-92483

בישוב שילה שבשומרון

מעוניינים בריהוט משומש לבית הכנסת

טל. 02—240405 בשעות הערב

כשר למהדרין ואליגנטי למבינים

אולמי הדר

חתונות • בר מצוות • מסיבות • בריתות

רח׳ סירקין 19 גבעתיים, טל. 723629, 728696

כשר למהדרין מן המהדרין [גלאט]

בהשגחת הרבנות גבעתיים והבד״ץ מחזיקי הדת בעלז

האולם המפואר המתאים לארועים הגיגיים, תפריטים מגוונים (לפי דרישת המזמין)

מזוג אויר מלא וחניה פרטית

בואו אלינו לביקור לראות להתרשם ולהשוות (אם יש בכלל מה להשוות)

באולמי הדר — חתונה בסגנון אחר

אריאל - מפעלי תורה יהדות וחברה בישראל

המשרד הראשי: רחוב הפסגה 5, בית וגן, ירושלים

הרבנות הראשית לישראל — המשרד לעניני דתות

יום העיון החדשי לרבני ישראל

מוקדש לנושא:

הבטים הלכתיים ואמונתיים בתקופת השואה

יתקיים איה ביום שני, י״א בטבת תשמ״ו, בבית אריאל, רח׳ הפסגה 5, בית וגן, ירושלים — החל משעה 10 בבוקר

ציבור רבני ישראל מוזמן!

ישיבת ״הר עציון״ — אלון שבות
קרן ע״ש הרב ישראל צבי סנהדראי ומשפחת דיאמנד

ביום ראשון, י׳ בטבת (22.12.85), תתקיים

אזכרה וחלוקת מלגות

מטעם קרן הרב ישראל צבי סנהדראי ז״ל ומשפחת דיאמנד הי״ד

15.00 תפילת מנחה

15.15 שיעור — הרב אהרן ליכטנשטיין, ראש הישיבה

לאחר השיעור תתקיים חלוקת המלגות ע״י הגב׳ מיכה סנהדראי

הציבור מוזמן

לבת החרדית
נפתחה ההרשמה לשנה״ל תשמ״ז
בבית־הספר לאחיות מוסמכות שע״י ביה״ח לניאדו קרית צאנז נתניה

המעוניינות בעלות תעודת זכאות לבגרות הפנינה למזכירות ביה״ס טל׳ 053-36135, בין השעות 8.00—14.00.

לתלמידות עם כממוצע ציונים גבוה, שלא ניגשו לבחינות בגרות תינתן אפשרות לגשת לבגרות אקסטרנית תוך כדי הלימודים בביה״ס

הלימודים באוירה חרדית, כהלכה ליהודי התורה והמצוה.

לבית־החולים ״קרית צאנז״ ע״ש לניאדו — נתניה

דרוש

מנהל בית מרקחת

תנאים מתאים למתאימים

בעלי נסיון רציניים בלבד יפנו למשרד 053-36875

שדולה ושתדלניה / מאת משה אישון

השדולה הדתית שקמה בכנסת בקול רעש גדול נפחה את נשמתה בקול דממה דקה. היא מצאה עצמה שדודה על־ידי אחד ממרכיביה. אגודת־ישראל, כטענת אחד מראשיה „אנוסה על־פי הדיבור", החליטה להגיש הצעת אי־אימון בממשלה, בלא להתחשב כלל בכך שכל יתר מרכיביה של השדולה הדתית סברו כי השעה אינה כשרה לנקיטת צעד קיצוני זה. לא זו בלבד, אלא העלאת הנושא מעל במת הכנסת למחרת הקמת ועדת השרים שהוסמכה לטפל בבעיית המורמונית — שכרה יוצא בהפסדה.

בלא להיכנס לעצם הבירור: מדוע נאלצה אגודת־ישראל לנקוט צעד זה, דבר אחד ברור, ששם שמים לא נמצא מתקדש, גם לא כבוד היהדות הדתית התרומם מעלה מעלה.

היה זה היה קשה לראות שראש סיעת אגודת ישראל עולה על הבמה כדי להגיש הצעת אי־האימון שלו, שהרי הכל ידעו כי הסיעה המציעה אי־אימון אינה מוכנה לשלוח ספר כריתות לממשלה אף שאין לה אימון בה. אמנם ראשי „האגודה" ביקשו לתרץ בקיץ טעמים את הצעד שנקטו, אפילו בתוספת דברי תנופה לראש הממשלה שמעון פרס שלא הוא עמד בראש ממשלת ישראל בשעה שבעשותה הנכלה המורמונית בישראל. בכל זאת לא היה בדברים הללו כדי לסבר את האוזן, ודאי ודאי שלא היה בהם כדי לשכנע את הציבור שכל מעשיהם של המציעים הם לשם שמים.

אילו היה להם לראשי אגודת ישראל האומץ לפרוש מהקואליציה הממשלתית — ניחא, אז ייתכן שאפשר היה לתרץ את תכונת מעשיהם. ברגע שלא עשו כן, אלא פתחו בכנסת דף חדש של פנקסנות כפולה: אי־אימון לחוד וקואליציה לחוד, לא נותר אלא להצטער על מעשה זה, במיוחד נוכח התוצאה שזה פגע בצורה קשה בדימויו של הציבור הדתי שנפגע ללעג ולקלס בעיני המשקיפים הישראלים.

הציבור הרחב, אפילו אם הוא מצוי בנבכי החיים הפוליטיים הישראליים, אינו נותן את הדעת להבדלים הדקים, המפרידים בין הארגונים והמפלגות הדתיות. יתירה מזו, אפילו אלה שמצטיינים בידיעותיהם הפוליטיות, לרוב אינם מסוגלים להבדיל בין המפלגות הדתיות ונוהגים להציג את הדתיים כראשי עקום כקולקטיב אחד.

הסכיזון שכך. מה שאירע השבוע בכנסת אינו מצטמצם לסיעת הכנסים שחבריה הלכו הפעם יחדיו: זה נוגע לציבור הדתי בכללותו ואף מחייב אותו לערוך חשבון נפש נוקב כדי לתקן את מעשיו בעתיד.

השדולה הדתית שקמה בכנסת האחת־עשרה אמורה היתה לפתוח פרק חדש בהיערכות הפוליטית של הציבוריות הדתית המאורגנת: לפרק בבידיה האפשר את המחיצות המבדילות בין המפלגות הדתיות, כדי לפעול בצוה אחת ובכוח גדול ומשפיע בנושאים הנוגעים לדמותה ולאופייה היהודי של מדינת ישראל. מסתבר שהיו אלה תקוות שווא. הפלגנות גברה על האחדות. גם אם פה ושם הצליחו לקיים ישיבה משותפת של השדולה הדתית הרי שמאחורי הששות, הרי שפעלו בדרך של שתדלנים, כדואגים לקבוצתם המצומצמת בלבד ומגמלא מפקידים את המאבק של כלל היהדות הדתית, שלשמו קמה השדולה. השבוע, כאמור, הגיעו הדברים לשיאם. השדולה סיימה את תפקידה בצורה לא כל כך מכובדת, ובאותה הזדמנות הוכח, כי צדקו אלה שהטילו ספקות בעצם הקמתה.

פשוט, הדמויות לא משתנו בכפה הפוליטית הדתית, רובן העדיפו ככל הנראה את הפנקסנות הכפולה: מצד אחד — חברות בשדולה ומצד אחר שתדלנות סולו...

אין ספק שכתוצאה מזה — הציבוריות הדתית והאינטרסים הדתיים שלה נפגעו בצורה קשה ביותר.

חלפה כשנה וחצי מאז כינון ממשלת האחדות הלאומית ועד היום הזה לא יושם כמעט אף אחד מהסעיפים בהסכם הקואליציוני שנחתם עם הקמת ממשלת האחדות הלאומית. הכל נשאר על הנייר. ההבטחות בעל־פה שניתנו, אף הן לא בוצעו. התקיימה כאן אמירתו של אחד מראשי מפא"י בימים עברו והיא גם יפה בכל ממשלת ישראל, שאמר: נתת, גם להבטיח אסור?

הציבוריות הדתית משופעת שפע רב של הבטחות, מצד ראש הממשלה הוא ראש המערך ומצד ממלא־מקומו הקבוע המצפה לרוטאציה והוא ראש הליכוד.

אכן, נתברכנו בהבטחות בשפע, לא כן בכל הקשור במעשים, למרות שראשי שתי המפלגות הגדולות שחברו יחדיו מכתירים ליצור לעצמם דימוי חיובי בכל הקשור בזיקתם למורשת היהדות. אחד מהם מקפיד לבקר בישיבות ובבתי־כנסת, חבוש כיפה לראשו ומפעם בפעם מתייצב ליד ספר פתוח כדי ללמוד עיקרי היהדות; השני אף הוא נושא כיפה בכיסו לכל עת מצוא כדי לרצות את שותפיו הדתיים. בכל זאת אין זה מפריע לשתי המפלגות המוחזרות אחרי המפלגות הדתיות ללעוג עליהן מלוא הפניים. כך נהג השבוע גם שר האנרגיה שהשיב בשם הממשלה על הצעת אי־האימון שהגישה סיעת אגודת ישראל. הוא חרץ את לשונו לא רק נגד הסיעה המציעה אי־אימון אלא נגד כל הסיעות הדתיות, ברצותו להוכיח שבעצם הן אשר נתנו את ה„הכשר" להקמת האוניברסיטה המורמונית אל מול פני הר הבית בירושלים. אמנם, הסגנון הוא האדם, ממילא אין לצפות משר האנרגיה כי ישנה את סגנונו בהופיעו בשם הממשלה בכנסת. למרות זאת מותר היה לצפות שלפחות במקרה זה ינהג קצת אחרת, בפרט שהוא נבחר כחבר בוועדת השרים שמתפקידה לבחון את מכלול הבעיות הקשורות בהקמת האוניברסיטה המורמונית בירושלים. אולם, השר שחל לא התחשב בזה, אלא לגלג כדרכו על הציבוריות הדתית — על שותפיו לקואליציה, שלא פעם, אף לא פעמיים, הוא מתיר אותם, תוך פיתוך הבטחות אינספור, כדי לסייע בידי מפלגת העבודה להקים ממשלה קואליציונית שבסיסה הפרלמנטרי צר היה אם יפרוש הליכוד מהקואליציה.

*

בעת הדיון במליאת הכנסת בהצעת אי־האימון של אגודת־ישראל נפערה תהום עמוקה בין המחנה הדתי לבין יתר המפלגות המיוצגות בכנסת. המכאיב הוא שחילוקי הדעות לא הצטמצמו במישור הרעיוני, הם היו מלווים קיתונות של בוז ולעג כלפי הציבוריות הדתית המאבקית.

דרוש, כאמור, חשבון נפש במחנה הדתי כדי להיערך כראוי לקראת ימים יבואו. הימים אשר לפנינו יהיו קשים לאינספור מאלה שאנו עוסקים בהם עתה.

אם הציבוריות הדתית תוסיף להופיע בדמותם של שתדלנים לא רק שלא תצליח להגיע להישגים בתחומים החיוניים ביותר לקיומה של מדינה יהודית שאינה מנותקת מעברה היהודי המפואר, אלא אף צפויה הידרדרות נוספת שבסופה תופיע מדינת ישראל כמשתרשלת לחלוטין מערכיה היהודיים.

כדי לעמוד במערכה זו על הציבור הדתי לזקוף את קומתו. לא ללכת בדרכי שתדלנים אשר בדרך כלל התחנפו על הנופה ל„פריץ", אלא לשאת בגאון את דגל היהדות, למען יידעו כולם כי מדובר בציבור הנאבק על עקרונות שלא ניתן להמירם בהקצבות יהודיות...

המבחן של הציבור הדתי בשמירה על היחוד שלה. עד כה לא עמד ציבור זה במבחן. לרוב, הסיח את דעתו מההובטה שהייחוד היהודי מטיל עליו והלך שבי אחרי הקצבות יהודיות...

בלא לזלזל כהוא זה בחשיבותן של ההקצבות כדי להגדיל תורה ולהאדירה בעם ישראל, יש להציב גבולות בל ייצא שכרן הנוגע לחיי שעה בהפסד הגדול שעלול להיגרם לחיי הנצח של עם ישראל. בכל על נבחרי הציבור הדתי להדגיש את ההקצבות מכוח הזכות ולא מכוח החסד שמיטיבו עושה איתם. הגיע הזמן להסיף את השקר הגדול כאילו הציבור הדתי בלבד נהנה ב„כספים יהודיים", וכל השאר אינם נוגעים בכספים אלה. רק השבוע נתברר גודל ההקצבות לארגונים ומוסדות חילוניים העוסקים בענייני תרבות. ואם שר האוצר ביקש לעכב את ההקצבות הללו עד אשר ייקבעו קריטריונים מתאימים — ראש הממשלה התערב בו במקום ולא עברה יממה בלבד והכספים הללו הופשרו. לא כן בכל הנוגע ליהדות הדתית המאורגנת. מכוס מסטים בציבור הדתי. ואף זאת בגלל הפילוג במחנה הדתי, נוכח העובדה שכל אחד מבקש „לזכות שבת לעצמו". והתוצאה היא, שההקצבות הייחודיות למוסדות חינוך ותורה נתונות בהקפאה עמוקה, כאשר מדי פעם בפעם מופיע שתדלן חדש ומגייס לעזרתו את אותו כבשה שזה שאינו פוסק לעקוף את היהדות הדתית.

התוצאה, מפטירין כראמטל. מוסדות החינוך והתורה מוסיפים להיפגע ואין קול ואין מוחה כראוי על התעללות זו העומדת בסתירה להסכמים הקואליציוניים ולסדרי מימשל תקין המחייבים לכבד את עקרון השוויון כיאה למדינת חוק. זהו פועל יוצא של השתדלנות שאינה מוסיפה כבוד לא לשתדלנים, ודאי ודאי לא לאלה שהם מייצגים אותם.

אמנם בקואליציה רחבה הנשענת על שני עמודי יסוד גדולים, טבעי הדבר שמשקלה והשפעתן של מפלגות קטנות יותר אולם בהתחשב בנסיבות הפוליטיות הקיימות בכל זאת רב משקלן של המפלגות הדתיות. ניתן היה איפוא לצפות כי יתייחסו אליהן בהתאם לא רק בעת הירוב השמוטנות על הקואליציה העתידה, אלא גם בהווה — בימי המעשה.

ייתכן שראשי שתי המפלגות הגדולות, נוכח התנהגותם של השתדלנים אשר במחנה הדתי, סוברים כי המפלגות הדתיות הן בבחינת „מונח בקופסה". אם כך הדבר, שיבוררו לשותפיהם כשמדובר בעקרונות אין פשרות. הם לא עשו זאת, להיפך, גם במקרה של המורמונים שאגודת ישראל זעקה בקולי קולות, כי מדובר בנושא שזה עליו הכלל „יהרג ואל יעבור", היא אמנם הגישה הצעת אי־אימון בממשלה, אך נשארה שותפה בקואליציה ותוסיף להתבוך באותה ממשלה שאין לה אימון בה.

כי אם כן יתייחס ברצינות לדרישות המפלגות על־ידי הציבור הדתי ומי יקח ברצינות ציבור זה בשעה שיגיש הצעת אי־אימון בממשלה?

*

מאבק על ערכים דתיים אינו מתנהל כפי שגורמים חילוניים מנסים להציג זאת. כל עוד שמאבק זה מנוהל על־פי עקרונות ברורים וקבועים מראש יש סיכוי להצליח בו. ברגע שמנהלים אותו לפי שיטת ה„ברטר", בנוסח של עסקות חליפין — כשלונו מובטח מראש.

יש נושאים שאינם ניתנים להמרה, במיוחד כאשר אלה נוגעים לעיקרי האמונה והיהדות. ברם, לא תמיד הצליחו ראשי הציבור הדתי ובמיוחד אלה שעלו בראש בשנים האחרונות — להוכיח את דבקותם במסורה. לרוב, לא עמדו בתוקף על הדרישות שהעלו. גם לא דאגו מראש לביצוע. החמיצו עיתות כושר גדולות להרחיק העיקום הנוגעים לערכי היהדות. כגון זה עם כינון ממשלת בגין בשנת 1977, שבלעדי הבירתן של המפלגות הדתיות וכל אחת מהן בנפרד היא לא היתה קמה. היהדות הדתית הגישה על מגש של כסף את הבלתו ל„ליכוד" בלא כל תמורה ממשית בתחום התחיקה הדתית.

הסיחו את הדעת במהירות. בבקים זה עסקו בדברים שוליים. שעם כל השינויים אינם זוכים בבבהן המערכה שהיהדות הדתית בציות לעבוד בה.

של ההישגים בכנסת האחת־עשרה של היהדות הדתית ריק. הסטאטוס־קוו אינו קיים עוד. אנו עדים לכרסום בו כמעט יום־יומי. השבת מתחללת בראש חוצות; הפעילות המיסיונרית אינה נעצרת; סדרי הכשרות פגומים ביותר; מעמדם של בתי־הדין הרבניים טרם מצא את תיקונו; חוק השבות, שעיקרו לבלום הסתננותם של בני נכר אל תוך העם היהודי, לא תוקן עד עצם היום הזה.

הרשימה ארוכה. היא נוגעת לכיכול הבירכן וכן לרשויות המקומיות: היא בולטת בתחום החינוך והחברה — בכל.

ולאור זה עולה השאלה, מה יתרון למחנה הדתי מכל עמלו בבבתו בקואליציה. יש אמנם טוענים כי קל יותר להשפיע „מבפנים" כאשר בעל מספלי האופוזיציה. אולם, כאשר בוחנים את כוח השפעתו של ציבור זה מבפנים לא צריך מחשב כדי לערוך חשבון של ריוח והפסד בין שותפות בקואליציה לבין היימצאות באופוזיציה. החשבון פשוט מאוד: הישגים — אין!

מכל מקום, בכל מה שנוגע לעיקרי היהדות — זאת תמונת המצב. ייתכן שבתחומים אחרים שפרנסי היהדות הדתית מגלים עניין בהם, המאזן מונה לחלוטין אך אין בזה כדי להצדיק את הוסר המצב הנוהגים בתחומים העקרוניים.

והו, כפי שציינו, הפועל יוצא של השתדלנות שהציבוריות הדתית נגועה בה.

בחיים ממלכתיים, במדינה שכל יהודי חייב לראות את עצמו כבן תורה אינה דרושה שתדלנות — דרושים כוח הסברה ושכנוע: דרישה עקבית שעורר אימון בציבור שכל מה שאתה דורש הנך מתכוון לו ברצינות.

את המאבקים יש לנהל בדרכי נועם אך עם זאת בהקיפה: מתוך יחס של דרך ארץ, אך בזקיפות קומה.

היהדות הדתית המאורגנת המפוצלת לסיעות והתת־סיעות בעת ובעונה אחת אינה נוהגת כך. הדברים מופנים אל כולם, בלא יוצא מן הכלל. גם כי אגודת ישראל בהתנהגותה היא אשר הגדישה את הסאה. הם יציגים גם כלפי פנים — כלפי המחנה הדתי לאומי, כלפי ש"ס, „מורשה" שבני פלגיה — כלפי כולם. כולם מצווים לערוך חשבון נפש, כצר ככל האפשר, כדי להציל את כבוד היהדות הדתית המתחלל ברבים.

הדיון שנערך השבוע בכנסת בעקבות הצעת אי־האימון שהגישה סיעת אגודת ישראל, צריך להדליק אור אדום במחנה הדתי כולו. עליו לשים קץ לשתדלנות. מחובתו של ציבור זה לזקוף את קומתו ולפעול מתוך גאון יהודי כיאה ליהודים שהופקד בידיהם דגל היהדות, עליהם לשמור עליו מכל משמר ולשאת אותו ברמה.

זהו אחד המבחנים הגדולים אשר האחראים ליהדות הדתית כדי להצליח במערכה הגדולה על דמותה וצלמה היהודי של מדינת היהודים.

שעת מבחן הגיעה, אל נחמיצנה!

ישראל חוזרת ליבשת אפריקה

ראש הממשלה בשיחה עם נשיא חוף השנהב בפגישתם בז'נווה בה הודיע על חידוש היחסים הדיפלומאטיים

מאת יעקב אדלשטיין

חידוש היחסים בין חוף השנהב לבין ישראל מעלה שוב את בעיית יחסי ישראל אפריקה. עם ניתוק היחסים ב־73 התברר שלמרות החדירה הישראלית לאפריקה, שהיכתה שורשים, יש עדיין לערבים השפעה חזקה במדינות אלה.

לאחר ניתוק היחסים החליטו במשרד החוץ, שעם חידוש היחסים תינקט מדיניות אחרת בי אפריקה. לא עוד שיגור נציגים ישראלים בכל מדינה זעירה באפריקה, אלא רק במדינות חשובות בזירה הבינלאומית. כמו כן הוחלט שלא להחזיר למדינות אלה נציגי אינטרסים, אלא רק אם המדינות המעוניינות יחדשו את היחסים הקשרים עם ישראל.

הניתוק ותוצאותיו

הניתוק היה לאחר מלחמת יום הכיפורים. כאשר צה"ל עבר את תעלת סואץ ופלש לאדמת אפריקה, כביכול, שהיא חברה בארגון מדינות אפריקה. לחצה על הארגון לקבל החלטה על ניתוק יחסים עם ישראל של כל מדינות אפריקה. רוב מדינות אפריקה לא היו שלמות עם ההחלטה אבל נאלצו לבצע אותה. רק מדינות זעירות הנתונות לחסות דרום אפריקה הצליחו להתחמק מהחלטת הארגון ולא ניתקו את היחסים. ההנחה היתה שמדינות אפריקה המרכזיות יחדשו את היחסים מיד עם תום המערכה, אבל מדינות אלה חששו מתגובת מדינות ערב [illegible], ואף אחת מהן לא הסכימה לחדש את היחסים. עם זאת הם המשיכו לקבל סיוע טכני ישראלי [illegible], רק לא חידשו יחסים באופן פורמאלי.

נשיא חוף השנהב, הופואה בואני, שנחשב לידיד הגדול ביותר של ישראל באפריקה היסס לחדש את היחסים עם ישראל. הוא לא רצה להיות החלוץ, בוודאי לא היחיד. כמעט כל שנה היו נערכות פגישות של איש רשמי מטעם ישראל עם הופואה בואני [illegible], אבל שום דבר לא יצא מפגישות אלה. [illegible]

החלוצות הראשונות

זאיר היתה המדינה האפריקנית הראשונה [illegible] לחידוש היחסים. [illegible] ישראל לא היתה מעוניינת שזאיר וליבריה תהיינה הראשונות לחדש את היחסים [illegible]. הגנרל מובוטו, נשיא זאיר, [illegible]. בליבריה [illegible] ... כה צבאית, וגם הוא לא דמות אהודה ביותר באפריקה. ההחלטה של אלה לחדש את הקשרים עם ישראל, היה בה יותר כדי „להעניש" את מדינות אפריקה על שלא התייחסו אליהן באהדה יתירה. [illegible] ישראל היתה האמצעי ולא המטרה, לכן לא יכלו להיות דוגמא למדינות אחרות לחדש את היחסים. אבל הן פרצו את הדלתות, וזו היתה פריצה במדיניות [illegible]. זאיר אמנם סבלה לאחר חידוש היחסים מחרם נפט ערבי, אבל היא התגברה על כך במהרה.

העילה הרשמית לניתוק היחסים היה פלישה לאדמה אפריקנית. מאז נסוג צה"ל מן הסואץ ומצרים חתמה על הסכם שלום עם ישראל. אף על פי כן לא הרשו הערבים למדינות אפריקה לחדש את היחסים עם ישראל. היתה תקופה שגם מצרים לא המליצה בפני מדינות אפריקה לחדש את היחסים עם ישראל, [illegible]. לאש"ף כמה נציגויות במדינות אפריקה, אלה פעילות בעיקר [illegible]. נשיא חוף השנהב, הופואה בואני, מצא לנכון להיפגש עם נציגי אש"ף בארצו כדי להסביר את עמדתו.

בחוף השנהב פעילים יועצים ישראליים בעיקר בשטח הבנייה הציבורית, [illegible] והדרכה צבאית. [illegible] מחזיקה ישראל נציגי אינטרסים, [illegible] מיד לאחר ניתוק היחסים.

הכלל הקובע

בדיפלומטיה נקבע הכלל [illegible]. כך גם במדיניות צרפת כלפי ישראל. מאז תקופת הנשיא דה גול, [illegible] פרו־ערבי, לא שונתה עד היום המדיניות. [illegible] מדינות אפריקה הן בעלות השפעה צרפתית, [illegible] כאשר המדיניות הצרפתית היתה פרו־ישראלית, [illegible]

[illegible]

מורמונים בערמתם ובמערומיהם / מאת נ' גולן

לא רק בישראל עומדים המורמונים בימים אלה באור הזרקורים העז של התקשורת. גם בארצות הברית מתנהלת סביבם „חגיגה" עתונאית וטלוויזיונית סוערת.

מה קרה?

תגלית היסטורית!

מכתב נעלם של בריגהאם יאנג, המנהיג השני בתולדות הכת (אחרי המייסד ג'וזף סמית) נמצא ע"י היסטוריון מורמוני ובמכתב כתוב שג'וזף סמית גילה ליאנג באחת משיחותיהם שאת לוחות הזהב המצריים (מקור התורה המורמונית) מסרה לידיו סלמנדרת זהב פלאית.

[illegible]

מפרישים תרומות למימון הפעולות

[illegible]

מתאילנד — גרשו אותם

[illegible]

לא כולם מצדדים בציונות

[illegible]

מעללי המורמונים לא היו ידועים בארץ

[illegible]

השדולה היהודית חזקה פי כמה

[illegible]

לא היה „מפגש כוונות"

[illegible]

(המשך בעמוד 4)

هكذا من الأصل

התקשורת חייבת בחשבון נפש

בקרוב אנחנו צפויים לחקיקה נוספת בתחום זכויות האזרח. שר המשפטים, משה נסים, כבר הודיע כי יגיש לאישור הממשלה והכנסת הצעת חוק האוסרת פרסום שמו של חשוד. עדיין לא נקבע אם האיסור יהיה עד להוצאת פקודת מעצר על ידי שופט, או עד להגשת גליון אישום נגדו. השאלה תידון במשרד המשפטים; בסופו של דבר היא תוכרע בממשלה ובכנסת.

הסיבה להגשת הצעת החוק היא הגנה על שמו הטוב של האזרח. זאת כדי ששמו לא יוכתם ע"י הפרסום הפומבי, בטרם שבסופו של דבר תוגש נגדו התביעה הפלילית. הכוונה היא כוונה חיובית.

*

האמנם מניעת פרסום שמו של החשוד היא חיובית ורצויה? האם יש בכך הגנה על האזרח?

לא בהכרח. למרבה הצער, משטרת ישראל איננה סריה שכולה תכלת. דווקא אי-פרסום שמות עצורים הוא שעלול לפגוע בזכויות האזרח. מבקר המדינה העלה באחד הדו"חות שלו ממצאים חמורים ביותר בעניין מעצר חשודים.

המעצר הוא מכשיר עיקרי בידי המשטרה במלחמתה בפשע. אבל כמכשיר זה איום לשלילת חירותו של הפרט. אם השימוש בו נעשה באופן זהיר ושקול — ניחא, אבל אם מפריזים ומשתמשים במעצר באופן שרירותי, אזי התוצאות הן חמורות מאד. וכה קרה בפועל: כמתברר שבישראל יש מעצרים בסיטונות. בשנת 1982 נעצרו 44,689 עצורים, בשנת 1983 — 47,925 עצורים ובינואר-יוני 1984 24,130 עצורים. כעשרה אחוזים מכלל העצורים הם קטינים. בחלק הארי מהמקרים שנבדקו נמצא, שהכליאה לא היתה חוקית. במקרים אחרים אפשר היה לבדוק את ההעמדה בלי כליאה כלל, או בכליאה למספר שעות בלבד. מבין 76 תיקים מדגמיים, שבבקר המדינה העלה בהם ממצאים בעניין השימוש במסגרות הכליאה, נמצא, כי רק בשני תיקים, המתייחסים לשני חשודים, הובאו העצורים למשפט. שאר התיקים נסגרו ונגנזו. הרי רבים מבין אלה שנבדקו, שנעצרו אנשים ואף נכלאו, אשר כלל לא היה „יסוד סביר" לחשד שהם עברו עבירה, כמו קשירת קשר לביצוע עבירה.

אם החוק יאסור פרסום שמות החשודים, יש חשש כי יהיו מקרים שאיסור זה יפעל לרעתם. עצור יהיה „להעביר" על מעצר וכליאה שלא כדין. זו עלולה להיות פגיעה בוטה בזכות האזרח, במקום הגנה עליו.

מאת יצחק דויטש

יש גם היבט נוסף. פרשיות שונות עלולות להיגנז כאשר הציבור לא ידע על קיומן. יש גם היום מספר חקירות המתמשכות זמן רב מדי. מדובר בחקירות בנושאים שיש יסוד סביר להניח, כי היו שם עבירות ציבוריות. איסור פרסום עלול במקרים כאלה לפגוע באינטרס של הציבור.

משום כך כלל לא ברור כי באיסור כולל וגורף של פרסום שמות החשודים יש הגנה על זכות האזרח ואם יש בכך כדי להועיל לציבור. אבל הצעת החוק עלתה לסדר היום בלחץ התנאים שנוצרו באחרונה. למעשה התקשורת והתנהגותה בפרשיות שונות היא שהוליכה את הגשת הצעת החוק שבו מדובר, והיא יצרה תנאים המאפשרים להציג את החוק כטובת הציבור.

*

כלי התקשורת מציפים אותנו באחרונה בפרשיות הנמצאות בחקירה. מרבית הידיעות אינן בעלות אופי אינפורמטיבי בלבד, מתוך שיקוף מה שכבר קרה. האופן שבו מוצג המידע, הניפוח בהגשה ובכותרות נושאים אופי של חריצת דין. יש לא רק מידע על מה שקרה, אלא נבואות על מה שעומד לקרות. בכמה נושאים ישנה מגמה פוליטית ברורה. הסיפור בחשדות כספיים לגבי אדם אחד הוא בעל אופי הבא להכתים מפעל שלם. נדמה בנסמכנו: שידור ידיעה ברדיו על הקמת קרן לגאולת קרקע ביהודה ובשומרון הובהר ע"י השדרן בבלים „גאולת המינהלת בגזלה". לא ברור לנו מה ייגלה, אם ייגלה, בסופו של דבר בחקירתו של סגן השר מיכאל דקל, אבל התקשורת טיפלה בו מתוך גישה של רצח אופי, או שפיטה מוקדמת.

שר התיירות, אברהם שריר, הוא אישיות פוליטית המעוררת ביקורת עניינית לא אחת. בבדק כיפלה בו התקשורת כאשר נעדר מהארץ תקופה ממושכת, וזאת דווקא כאשר התקיים בארץ כנס „מרכזון טקסי", שבו השתתפו מאות רבות של סוכני-נסיעות. אבל מדוע היה צריך לפרסם כותרת ראשית עם פרטנות ורכילות, כאשר המשטרה ביקשה לשאול אותו שאלה טכנית כיוון ששמו שורבב ברשימה שהותיר מיכאל אלבין המנוח? הרי לאחר שהוצגו לו שאלות אלה, לא נותר עוד חשד כלשהו לגביו. אבל בינתיים שמו הוכפש.

נכון הדבר שפוליטיקאים נוטלים על עצמם „סיכון מקצועי" בעצם פעילותם הציבורית. אבל העובדה שהם אנשי ציבור אין פירושה כי דמם הופקר, וכי מותר להתעלל בהם. זאת לדעת: כאשר מפרסמים שמו של חשוד המעורב בגניבה, מעילה ועבירה פלילית אחרת, החברה כולה מתייחסת אליו כאילו כבר הורשע. לא רק הוא עצמו, אלא משפחתו, אשתו וילדיו מוצאים עצמם מנודים. מבטי הבריות מלווים אותם בכל מקום, מצביעים עליהם, שקועים בהם בשיחות-רעים, במקומות עבודה, בבית של מנוחה משפט. כאשר מתברר שהחשדות לא היו יסוד, מתפרסם הדבר בצורה צנועה. איש לא שם לב לשלב זה, [illegible] בשאר.

*

בוודאי שהתקשורת אינה מוצצת את הכל מהאצבע. היא מקבלת [illegible] בצורה זו או אחרת ממקורות משטרתיים, [illegible] אם זו הדלפה מגבוה [illegible] אם זו הדלפה על דעת [illegible].

יכולים להיות כמובן שיקולים מקצועיים בהדלפות הנוגעות לחקירות. [illegible] יכולה להספיק על החוקר [illegible] פרסום זה או אחר, במקום שהוא בוחר [illegible] את זכות השתיקה. [illegible] את החוקר [illegible] אותו. אפשר כי [illegible] כאלה [illegible] את החקירה. אם כך הם עושים, הרי הדבר פגום. [illegible] הוא פגום כאשר התקשורת [illegible] בדרך זו בתים „הרקפה" בלא [illegible].

אינני [illegible] להעלות על הדעת, כי המשטרה [illegible] פוליטיים. הא ראיה שהמשטרה חקרה [illegible] אישים פוליטיים בכל התקופות. אין לשכוח, כי אותה משטרה חקרה את פרשת [illegible] של יצחק רבין בארה"ב בעת שהיה ראש הממשלה. החקירה בפרשת הקרקעות היתה צד בממשלה הקודמת. אבל אם פה ושם מתגנבת לה נגיעה פוליטית, הרי היא מוסיפה לתחושת אי-הנוחות. היתה פרשנות לגבי תיקים מוקפאים דווקא מצד אישיות בכירה בממשלה, וזו עוררה תמיהות לא מבוטלות.

*

בתוך עמנו אנחנו יושבים, מי שמעלעל בעיתונות, אף כי שמסתפק בעמודים הראשונים שלהם, נוכח לדעת, כי העיתונות שלנו הולכת ונעשית יותר ויותר „צהובה". יותר כותרות מפוצצות, הגזמות בהבלטה מינית ובהבלטה פלילית, יותר סיפורי צבע הפונים אל האינסטינקטים הנמוכים דווקא ויותר השמצה אשר בעבר לא הרשו לעצמם העיתונים לפרסם. העיתונות הכתובה עושה בכתב מה שהטלוויזיה והרדיו עושים על גבי המסך או מעל גלי האתר.

התקשורת נמצאת בתחרות קשה. הבעיות הכלכליות של התקשורת, מלחמת התפוצה וכל הכרוך בה הולכים ונעשים קשים יותר ויותר. מכאן הדחיפה לסנסציה. והרי גם דחיפה לכיוונים חיוביים, כגון יותר מידע, יותר גיוון בדעות, יותר מאמץ. אבל במפורש זוהי דחיפה גם לכיוונים השליליים באמורים.

ולא רק אלה הם הדחפים. אין מנוס מהמסקנה, כי התקשורת שלנו מקדישה תשומת לב בפרסומים וחשדות בטרם עת. היא חייבת לכן בחשבון-נפש עמוק ודחוף מצד התוצאות לגופן. היא חייבת בכך גם משום שבדרך זו היא מסייעת להתפתחות הליכים שהם בסופו של דבר לרעת חופש העיתונות ולרעת האינטרס-הציבורי.

בריחת הרוצח ואזלת היד בשירות בתי־הסוהר

אסירים רבים נטלו חלק בבנייתו של בית הכנסת בבית הכלא המרכזי ברמלה, שנחנך לא מכבר, ובין אלה, גם צבי גור, אסיר-עולם, שניצב על הסולם ושירטט וצבע בצבעים ססגוניים ומרהיבים את הפסוק „פתחו לנו שער בעת נעילת שער". כאן נתגלתה אמנות הציור המפעמת בו, אך גם העיקשות האופייניות שלו בסירוב להיענות להפצרותיו של הרב עמיאל, רב הכלא, לחבוש כובע או כיפה על ראשו, בעת שרשם פסוק רב-משמעות זה...

„פתח לנו שער" — היתה לבטח משאלתו של צבי גור, והשער אכן נפתח, אולי יותר מדי לרווחה, עד כדי כך, שיכול היה גם להיצא, להסתלק ולהעלם מעיני שומריו. מדינה שלמה נבוכה וההרה שאסיר עולם כמו צבי גור, רוצחו של הילד אורון ירדן ז"ל, נמצא מחוץ לחומות בית הכלא וללא השגחה של סוהרים המפקחים על תנועותיו. האיכון קניין בו, מכתבו שהיה מופרז, אם כי נציב שרות בתי הסוהר, גונדר רפי סויסה, טוען כי הגישה הליבראלית למדי שהופעלה כלפי האסיר צבי גור הונהגה עוד בימיו של הנציב לשעבר, גונדר ד"ר מרדכי ורטהיימר, אבל ד"ר ורטהיימר מכחיש זאת נמרצות!

הוויכוח בנושא זה גלש, ושולב השבוע, במסגרת הפרסומים הגראביים על פרשת הבריחה, שנסתיימה בתפיסתו של גור תוך כדי הנסיעה באוטובוס בהולת, אך הדיה בוודאי עוד יתהדהדו באוזנינו ימים רבים.

בכל מקרה, אמרים, הנהגת אותה גישה ליבראלית, הבאה לידי ביטוי, במתן רשות לאסירים ביניהם גם אסירים שנשפטו לתקופות מאסר ממושכות ואולי אף למאסר עולם, לצאת בשעת בוקר, לעבודה במפעלי תעשיה וחקלאות, במוסכים, בקיבוצים ושוכבים ועוד, לעתים גם ללא שמירה צמודה, — הצריכה כנראה אומץ רב ביותר. אך יוזמיה סבורים כי עלה בידם להוכיח ששיטה זו מחזירה למוטב אסירים רבים, המשתלבים מחדש בחברה, האם אם שוכחים את עברם!

ואולי הצלחות אלה שהצליחו בהקם הגדול הביאו להמשכה של אותה מדיניות, שהנהגתה כמופרזת בעיקרה. בהקשר לכך סופר על אודות כמה אסירים מכלא באר שבע שהוציאו לאור עתון פנימי, ויום אחד החליטה מערכת העתון, שצריכים לראיין כמה חברי כנסת בירושלים. שלטונות בית הכלא נתנו את הרשות, הצמידו רכב מתאים למראיינים ויחד עם קצינת החינוך של בית הכלא, נסעו לירושלים. ורק אחר כך התברר כי בין חברי משלחת זו נמנים כמה אסירי עולם!...

הם אמנם חזרו לכלא, אך הותירו „פחד בלבבות" אצל כמה מחברי הכנסת, כאשר למדו אחר כך שלפתע אחד המראיינים האלה היה אסיר עולם.

אנשי שירות בתי הסוהר, מוסיפים להאמין כי גם לאחר בריחתו של צבי גור, צריכים להמשיך באותה שיטה, ואמנם היא מיושמת בחיי היום יום, אם כי את אסירי עולם האלו לבדוק, להצמיד אליהם שומרים, ודובר השרות, סגן גונדר שמעון מלכה אומר כי אם הוא התערבות מגבוה השיטה תיפסק, תתמוטט מערכת שיקום שהשקיעו בה הרבה מחשבה ומאמצים, בשיתוף כל הגורמים הקשורים לעניין בתי הכלא בישראל.

*

הבריחה עוררה [illegible]

הבריחה של צבי גור, בעיני אנשי שירות בתי הכלא, הוא עדיין מקרה חריג, והם מנסים להאמין, שגור עצמו התחרט עליה מיד אחרי הבריחה. לעומתם שוטרי משטרת ישראל, מעריכים כי טיפוס כצבי גור, שהוגדר במהלך משפטו כ„פסיכופט ומסוכן", רקם את תכנית הבריחה שלו חודשים ארוכים, ואף הסתייע בגורמים מבחוץ. בכל מקרה, בטיפוס כזה, לא צריכים היו לתת אימון, אלא להצמיד לו שמירה, ואפילו בכל שעות היממה.

ד"ר מרדכי ורטהיימר, נציב שירות בתי הסוהר לשעבר, נוטל לעצמו הישגים ניכרים בתחום השיקום, כשהשכיל לפתוח בין כתלי כלא תל-מונד ישיבה לחוזרים בתשובה, שדרכה עברו כבר כ-150 אסירים, ופרט לאסיר אחד — כולם שוקמו, ולא חזרו לסורם. הוא, שהניח את היסודות לשיטת השיקום החדישה, כלפי אסירי עולם והאסירים המסוכנים, היתה תמיד גישה מיוחדת, בכלל, אומר לנו ד"ר ורטהיימר, כשעונשו של אסיר עולם נקצב על ידי נשיא המדינה, לגבי היקף השנים שעליו לשבת בכלא, היתה ההתייחסות כלפיו חמורה ביותר מבחינת הפיקוח. אסור היה להוציאו מהחומה, לא לצרכי חופשה ולא לצרכי עבודה. מדיניות זו הונהגה בכל בתי הכלא, לכן נדהם ד"ר ורטהיימר, כשדוברים שונים ביקשו לייחס את היחס המיוחד לאסיר העולם צבי גור, לתקופתו שלו כנציב השירות.

מאת חיים פיקרש

ד"ר ורטהיימר אף התארגן בעניין זה לפני שר המשטרה חיים בר-לב, בציינו כי לפני מספר שבועות, נדהם ונחרד לראות את הרוצח צבי גור מסתובב ללא שמירה מחוץ לכתלי כלא רמלה. „שאלתי אז את צבי גור, מה אתה עושה בחוץ? והוא השיב כי עובד באישור"...

גם שר המשטרה עצמו, מגן יותר מאוחר, כי בשעתו, במהלך ביקור בכלא רמלה סיפרו לו על אסירים, המתנהגים יפה, עד כדי כך שמאפשרים להם לצאת לעבודת חוץ ללא שמירה, והם חוזרים בתום העבודה לתאיהם.

עתה ברור — ההפרזה במתן אימון לאסירים אלה ואחרים, היתה „מפל ומעבר", במיוחד אמורים הדברים לגבי רוצח, כצבי גור, שסיפור חטיפתו של הילד אורון ירדן ז"ל ורציחתו, עדנו שמור היטב בזיכרון והפצע טרם הגליד, למרות שחלפו כבר חמש שנים. אז, במשך שלושה שבועות, הצליח תושב נתניה זה, נשוי ואב לילדים, לשגע את המדינה, כשחטף את הילד מתחת ביתו בנתניה. המשטרה ואלפי אזרחים שותפו אז במסע החיפושים הנרחב. היו שאמרו אז כי הוסיפה בעצה מ„דחף פנימי" של צעיר זה, שסבל ממחלה פסיכופטית קלה, ככל הנראה, בשל מערכת היחסים המעורערת בביתו. אז הצליח גם ליטול את דמי הכופר, „בתחנה אפה של המשטרה", וכיום סבורים כי דמי כופר אלה, שימשו את המסייעים לו ליצור „קרן מיוחדת" שתעזור לו בבריחתו המתוכננת...

אז נתפס צבי גור, בשל חוסר הזהירות שלו. הוא נכנס לבנק ברחובות והפקיד חלק מכספי הכופר, שמספר שטרותיו היו רשומים בידי המשטרה. מנהלת הסניף הבחינה במספרי השטרות, שהיו ברשימה שהמציאה לה המשטרה, וזו דיווחה מיד ומכאן ועד למעצרו של האיש שהסעיר את המדינה, הדרך היתה קצרה.

משפטו אף הוא ריתק את ההמונים, שביקשו לחזות על קנקנו של רוצח ילדים זה, וגם בין כתלי בית הכלא ברמלה, היו אסירים רבים שסלדו ממנו במשך שנים. אך הוא הוכיח את כשרונו בצבעים ובשרטוט, כהעדרת אנשי שרות בתי הכלא, „קירב לבבות"... צייר בשביל כל מי שרק רצה, שיפץ דיוקנות והגביה איורים, וגם במהלך ביקורו של נשיא המדינה חיים הרצוג בין כתלי הכלא ברמלה, זכה צבי גור שיתן לו את השי של האסירים — דגם מרשים של בית הכלא, עם דגל המדינה והקדשה מתאימה. או אז לחץ נשיא המדינה את ידו של הרוצח. — וכל המדינה געשה. העתונות נתגדשה בדברי ביקורת, מחאות והסתייגויות, הכיצד יכול היה נשיא המדינה ללחוץ בכלל ידו של רוצח מסוכן כזה?

אך עבודת הידיים רבה מסוכן, לא מצאו, כאמור סוהרים ושוטרים לתת בו אימון, לאפשר לו לצייר את חומות בית הכלא, במכחול המיומנות שלו. עתה כשבאו בטענות אל שירות בתי הסוהר, לגבי הליבראליזציה המופרזת הזו, טען נציב השירות רפי סויסה, כי כל הגורמים הקשורים לנושא השיקום, וביניהם קרימינולוגים, פסיכולוגים וסוציולוגים, קבעו כי גם אסיר כצבי גור, אינו מסוכן עוד לאנוש! וכשאינו מסוכן, מתירים לו לצאת, אך על יכולת הבריחה, דומה שלא חשבו די.

*

האם יוסקו מסקנות?

מסקנות אישיות בינתיים לא הוסקו בעקבות המקרה החמור. לכל היותר יוקיעו אנשי שירות בתי הסוהר, להחמיר את הפיקוח על היוצאים את שערי בית הכלא, לעבודות החוץ, ולאסירים יוצמדו שומרים ומפקחים על תנועותיהם, אך ברור — שלא לכל אסיר יצמידו שומרים, כי מאות כבר נהנים ממסגרת חופשית זו ושומריהם יכולים לתת בהם אמונם. לדברי אנשי השירות, סיימו כך רבים את תקופת מאסרם והיו לאזרחים נאמנים.

על מציאות זו יכול להעיד גם הרב אברהם איזנבך, איש ירושלים, מראשי פעילי הדוגלים להקמת הארגון לשיקום האסיר, המעורב זה שנים בעבודת השיקום של האסירים ודרך הטיפול בהם.

הרב איזנבך מספר כי גם את צבי גור הכיר במהלך שהותו בין חומות הכלא. „הרבה שוחחנו אני וצבי גור תמיד העמק בנושאים הקשורים לתרשה על מעשי העבר. בתחום זה גילה עיקשות רבה, תמיד חזר בשיחותיו אל הציור, כאילו זה הנושא המעסיקו. בפעם האחרונה אף רמז לרב איזנבך, כי את היין יגמוך בכלא, ואמנם, מציין איש שיחנו, כי „בכל דרכי התנהגותו ובאופן דיבורו של גור לא יכולתי אז להבחין בשום סימן שהוא מתכוון לברוח או אף חושב על כך"...

לא אחת ביקשו המתנדבים, יחד עם הרב עמיאל, רב בית הכלא, לבחון אפשרות להביא את צבי גור לבית הכנסת של הכלא, כדי לנסות ולשנות את הלכי מחשבותיו. ובמיוחד נוכח העובדה כי הלה אף פעם לא רצה להביע חרטה על מעשה הרצח המקרי שלו. הללו סבורים היו כי פרשת הרצח „מציקה עליו", אך בשל עיקשותו הרבה, מסרב לדבר על כך. גם אסירים ביקשו ממנו להצטרף לחוגי הלימוד בנושאי היהדות. והוא סרב. אך כשביקשו ממנו לשרטט את הפסוק „פתחו לנו שער" על חזית בית הכנסת, הביע נכונות לכך ושיקע עצמו ימים רבים בעבודת הרישום והשרטוט, אך כאמור סרב, בתוקף, לחבוש כיפה או כיסוי כלשהוא לראשו הגלוי.

„הוא עשה עלי רושם טוב, מספר עוד הרב איזנבך, המתנדב הירושלמי, העושה לילות כימים בין אסירי בתי הכלא. „לא אחת חשבתי איך אדם, נפלא כזה יכול היה לרצוח ילד. איך בחור, נחמד כמוהו בחזותו ובהתנהגותו, אינו אלא „רוצח אכזרי!"

בכל מקרה, סבור הרב איזנבך, ששלטונות בתי הסוהר, צריכים להמשיך בשיטת „המקל הגזור", לדבריו, אנשים מחוץ למערכת בתי הכלא, לרבות אנשי משטרה, אינם יודעים ששיטה זו הצליחה, להחזיר לאסירים את צלם האנוש.

שוקמו מאות רבות של אסירים, שהודרדרו כבר אל „הגרוע ביותר". גם מפקד בית הכלא רמלה, גונדר משנה יוסי פולק, תורם חלקו בתחום זה וחבל שעל אדם כזה מבקשים להטיל את מלוא האחריות לבריחתו של צבי גור. יוסי פולק, אומר הרב איזנבך, למרות שהוא חילוני באורחותיו, תמיד מעודד אותנו לפעול בתחום הרוחני, לשיקומם של אסירים. הוא אישית גם סייע להחזרתו למוטב של אסיר, שעדיין מוגדר ומסוכן, שכונה על ידי האסירים עצמם „שוחט" — שכן בכל מקרה היה מגיב בדקירות! ועתה, במעורבותו של יוסי פולק, שאימץ את האסיר המסוכן, שוקם הלה, וכיום הפך ל... מדריך תמורת אסירים משוקמים האחראי על כיתות למוקדים.

ברם, ממעשי השיקום המתחוללים בין כתלי בתי הכלא ועד להוצאת האסירים אל מחוץ לחומות, ללא שמירה, הכל מודים כי הפריזו. יש הסבורים כי גישתו הליבראלית המופרזת של נציב שירות בתי הסוהר גונדר רפי סויסה, נובעת, למעשה, מהשגחה, כי גם בנו הוא, בן הנייר הושבו בכלא צרפתי על ניסיון להבריח סמים. מקורביו של הנציב דוחים טענות אלה, אך ברור כי בכל מקרה יש לכך השפעה, לנסות ולחדש חידושים, להנהיג סידורים שלא היו בעבר.

*

...ובינתיים אין שינוי

בשירות בתי הסוהר היו בטוחים שצבי גור יתפס, „זה ענין של ימים אמרו", ובינתיים ישבה ועדת החקירה הפנימית וגיבשה מסקנותיה אך יוצאה שוב לבירור פנימי והיצוני, ואולי גם תוצג דרישה להסקת מסקנות אישיות מפרשת הבריחה של האסיר הרוצח. אך בכל מקרה, דרך השיקום ומדיניות הימשך, שכן הוכיחה את עצמה, כטענת דובר השירות, סגן גונדר שמעון מלכה. המבטר כי הפרסומים והעיתונים בכלי התקשורת סביב הפרשה, אף הם יכולים היו להשפיע „רק על צבי גור", ולכן באה פנייתו האישית, למתן את הפרסומים הללו, אך אנשי השרות והאסירים עצמם „כמעט שלא הושפעו". החיים בבתי הכלא המשיכו להיות שגרתיים למדי. גם ביקורי הקרובים נמשכו, ועבודות החוץ לא הופסקו, ושיטת השיקום נמשכת, אם כי מחוץ לכתלי הכלא, רחשו הבריות, ולא מעט גם חששו שמא אסיר רוצח זה, יעשה שוב צעד הגובל באכזריות, יחטוף ילד כבן ערובה, כדי להתמקח עם הרשויות ולאפשר לו לצאת מחוץ לגבולות הארץ. והי, בכל מקום, התחושה שליוותה גם את אנשי המשטרה, שהיו נמנים על הסריקות והחיפושים.

אמצעים ומאמצים מרובים ביותר, הושקעו בחיפושים הללו. אילו היו מתנהגים בזמן קצת יותר זהירים, לא היה רוצח כמו צבי גור, זוכה לכל אותן ההטבות כלפי אסירים, שמתירים להם לצאת אל מחוץ לחומות הכלא, גם ללא שמירה.

הדתיים מ„התחייה" מחוץ למאבקים הדתיים במדינה

מישיבות „השדולה הדתית" בכנסת שהתקיימו באחרונה על רקע המאבק בהקמת המרכז המורמוני על הר הצופים נעדרו חברי הכנסת הדתיים של „התחייה", הרב אליעזר ולדמן, מתלמידיו המובהקים של הרצ"י קוק זצ"ל וגרשון שפט. אפילו ח"כ הרב מנחם הכהן איש המערך מצא לנכון לבוא לישיבות הללו ולהשמיע את דעותיו, גם אם לא תמיד נעמו לשומעיהן. הבדלי הגישות בין הנציגים הדתיים של המפלגות השונות היו ידועים מראש, ואעפ"כ איש לא ראה עצמו פטור מליטול חלק בפורום זה, שהציג חזית אחידה, לפחות בפגישות עם ראש הממשלה וממלא מקומו ואיפשר כותרות טובות בכלי התקשורת.

ח"כ הרב אליעזר ולדמן וכמותו גרשון שפט (עין צורים) שוללים כל פרשנות בהיעדרם מהישיבות של פורום המפלגות הדתיות. „הלובי" הדתי הוא אינו משהו רשמי ואין בו חברים רשמיים. גרשון ואני משתתפים בפורום הזה כשאנחנו רואים ערך ואפשרות לפעול ביחד עם המפלגות הדתיות בנושאי דת ומדינה. לא תמיד אנחנו מרוצים מהאווירה ומתוכן הדברים שנשמעים שם. לדוגמא, התקפה על הציונות ועל ד"ר הרצל שהושמעה בפורום הזה באחרונה, התקפה שכזו מנוגדת בתכלית לתפיסת עולמנו ואנו היינו [illegible], היינו קמים ומוחים בתוקף נגד התבטאות זו" — דברי ראש ישיבת קריית-ארבע, הרב אליעזר ולדמן.

לדעתו, יש ערך לפעילות משותפת של המפלגות הדתיות „עד כמה שאפשר". „הלובי" הוא גם מקום טוב מבחינת להשמעת דעותיהם של הנציגים הדתיים ב„התחייה" בדבר הקו שהציבור הדתי צריך לנקוט בענייני מדינה, אמונה ונצח.

לדבריו, לא היתה גם סיבה ביהדות הראויה

מאת שאול שיף

לפרשנות לעובדה שהוא וחברו לסיעה, ח"כ גרשון שפט לא נטלו חלק בהפגנה שהתקיימה ברמת-גן נגד הפעלת האצטדיון בשבתות. „היתה לי התחייבות קודמת, חשובה, שלא יכולתי לבטלה. שכן, המשחקים באיצטדיון בשבת הם בגדר של הפרת ה„סטטוס-קוו" בענייני דת ומדינה.

שאלה: האם גם רפאל („רפול") איתן חושב שאין לשחק שם בשבת?

ח"כ איתן: כן, אני נגד המשחקים שם בשבת משום שיש בהם הפרה של „הסטטוס קוו".

הרב ולדמן: זוהי העמדה של כל סיעת „התחייה" כולל פרופ' יובל נאמן.

„הצופה": בהפגנה הגדולה שנערכה נגד הפרת ה„סטטוס קוו" באצטדיון לא נראו „רפול", הגב' גאולה כהן ולא פרופ' נאמן?

כאן מבקש הרב ולדמן להציג את ה„אני מאמין" שלו בסוגיית יחסי דתיים—חילונים, „אני מאמין" שהוציא אותו משורות המפד"ל והעבירו למפלגה מעורבת של דתיים וחילוניים.

*

חינוך, הסברה ודוגמה אישית

איש-שיחי סבור, כי „הדרך להתקדמות ביצירת אווירה יהודית ברשות הרבים הישראלי ואי פניה במורשת ישראל ותורת ישראל, לא תושג על-ידי הפגנות, ובוודאי שאנו פוסלים מכל וכל אלימות, שרק מרחיקה מתורת ישראל ומצלפת את דמותה. הדרך העיקרית שבה צריך להשקיע את רוב המאמץ והאנרגיה היא על-ידי חינוך והסברה ומתן דוגמא אישית. ואין אפשרות לחנך ולהסביר אלא על-ידי קשר ומגע פתוח בין הציבור הדתי לבין הציבור החילוני. יש ליצור אווירה של הקשבה הדדית מתוך יחסי אהבה ואמון בין הציבורים השונים. הפגנות אינן יכולות להיות הדרך העיקרית של הציבור הדתי להשגת מטרותיו", טוען הרב ולדמן.

כאשר מציעים בפניו, כי הוא חי באשליה עולם דמיוני של „אליסה בארץ הפלאות", וכי עד שתיפול הדרך לליבו של הציבור החילוני יוקמו עשרות מוסדות מורמוניים ומיסיונריים [illegible] בתי הקפה והבתים הפתוחים בשבת, אפשר יהיה להקים „אורוסקס" חדש — אין הרב ולדמן מאבד משלוותו והחיוך אינו סר מפניו.

אומר הרב ולדמן: בתחום של אמונות ודעות והארחות חיים דתיים לא נתקדם עכשיו אלא בצורה ובדרך שציינתי. ביצירת אווירה של אהבה ואמון הדדי. החוקים הדתיים העיקריים כבר נחקקו בימי ראשית המדינה, ומכאן ואילך, על-פי החינוך שספגתי ממורי ורבי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, הדרך להתקדמות גם בתחום החקיקה הדתית, היא יצירת אווירה ציבורית מתאימה של הבנת כל עניין לגופו ואז יש גם ערך לחקיקה. בלי זה גם אם ה„חוקה" תתקבל בכנסת היא לא תקוים ורק תרחיק מערכים דתיים יותר מאשר תקרב. אני חוברי נגד כפייה, כי המגמה היא לקרב ולא להרחיק.

שאלנו את הרב ולדמן האם יוכל להצביע על הישג כלשהו בתחום הדת שהושג או יושג בדרך שהוא מטיף לה?

ותשובתו: „חוק החזיר", שתומכים בו בכנסת חברים שאינם מוגדרים כדתיים. "כשאנו אומרים לו, כי החוק חסר שיניים והוא בא רק להסיח את הדעת מחוק השבות ולהציג הישגים פיקטיביים — הוא דוחה זאת מכל וכל. „איני מקבל את זה כך. איני מתמצא בתבכים בסיבה שישנם. אני מתייחס לגופו של עניין והגישה הישירה שקיימת אצל חברי כנסת רבים שיש לי קשר איתם".

הנושאים הדתיים העיקריים שלגביהם יש להשקיע את המאמץ בהשגתם הם, לדעתו, ארץ ישראל ואחדות ישראל. באמצעותם ניתן יהיה לקרב רבים בחייהם הפרטיים ואת הציבור הישראלי בכללותו לערכי תורה ואמונה.

*

התקדמות בשלבים

בשני הנושאים הללו, אומר הרב ולדמן, תחול התקדמות בשלבים תוך הקפדה על סובלנות ופתיחות כלפי הציבור הנקרא חילוני. „אני מאמין בתורת השלבים המובאה על-ידי הראי"ה קוק זצ"ל בסוף ספרו „אורות התשובה". השלבים הם כלשונו: „כבוד הדת, חיבת הדת, הכרת הדת וקיום הדת. זוהי הדרך היהודית להתקדם ב„הישגים" כלשונך, לאותן מטרות שכולנו רוצים בהן. התהליך הוא ארוך ואין לחפש הצלחות מהירות בתחום רציני זה. שכן, אמונות ודעות ואורחות-חיים הם דברים עמוקים, שהאדם מישראל והאומה בכללותה אינם יכולים לקבוע או לשנות את דרכם מתוך עמידה על רגל אחת או חקיקת חוק והשפעות חיצוניות בלבד" — מטעים הרב ולדמן.

לדעתו, הרבה דעות קדומות, בלבולים רעיוניים ובורות מעכבים את התקרבות לתרבותנו האמיתית, ובהם יש להיזהר.

שאלה: וכיצד עוצרים בינתיים את הבנייה המורמונית על הר הצופים?

הרב ולדמן: לא על-ידי אווירה היסטרית והדגשת הצורך של השלילה בחיינו מעל ומעבר לכל פרופורציה. השלילה צומחת בגלל ה„פאשלות" — כלשון הצברים, שלנו, של הציבור הדתי בתחום החינוך וההסברה; בגלל היעדר פרוזדורים וחוסר מגע וקשר יותר עמוק של אהבה ואמון בינינו לבין הציבור הרחוק מתורה ומצוות. לכן, אל לנו לחפש פתרונות קלים שבמילא לא יועילו מאומה. יש לאמץ את הדרך הארוכה-קצרה כפי שלימדנו הראי"ה קוק זצ"ל.

מורמונים בערמתם ובמערומיהם

(סוף מעמוד 3)

בבקרה הגרוע ביותר אפשר לאחוז בבקטיקה של: [illegible] היכול לסייע למי שיבוא להפקיע את התורה עם המורמונים.

ולמהססים צריך להראות שלא על מזבח המדע הטהור נלחמים היום המורמונים. אילו רק המדע האקדמי עניין אותם, לא היו מתעקשים על ירושלים, ועל מקום כה בולט בתוכה.

אשר לפוליטיקה: —

פרופ' שאקי המכיר את נטייתם של האמריקאנים לכבד חוק ותוקף מתנדב לכתוב לנשיא ארה"ב ולהוכיח לו, סעיף סעיף, שאפילו לפי התפיסה של ארה"ב עצמה אין לגיטימציה לעקשנות המורמונית להמשיך להקים את המוסד שלהם דווקא על הר הצופים.

האמריקאנים ידעו איך לטפל במורמונים

האמריקנים אגב, ידעו יפה איך לטפל במורמונים בזמנו. הם הגישו תביעות משפטיות נגד מורמונים ביגמיסטים. המורמונים השיבו מלחמה והגיעו עד לבג"ץ ובית המשפט העליון האמריקאי פסק: או שאתם הולכים לבית הסוהר או שאתם מוותרים על הביגמיה ואכן משנת 1890 אין עוד מנהג של ריבוי נשים בקרבם. ואם ארה"ב יכולה לומר להם: אל תפרו את חוקי, קל וחומר ישראל.

חסידי חופש הדת מנפנפים כידוע בסיסמה זו כדי לה להמיכה במורמונים. „האם חופש דת פירושו הרשות להרוס או לבנות להרוס דת אחרת?" מתמרמר פרופ' שאקי „שחופשיי הדת שלנו לא ייתכבמו.

לא לכלימה ופיזיקה פניהם אלא לנשמות נעדיני.

וכי אין היהדות די חזקה כדי שלא לחשוש מפני מוסד מורמוני ושיהיה אפילו מוסד מיסיונרי? כתב — לגלב קורא אחד במדור המכתבים למערכת של ה„ג'רוזלם פוסט".

„במאה שערים" — מוסד מיסיונרי לא היה מפחיד אותי, מגיב על כך הרב שרפמן. אבל ליד האוניברסיטה העברית, כאמר בלויות, כן אנחנו לא חזקים די, ומי שמכיר את דיוקנו הרוחני של הנוער החילוני בארץ — יודע שכך הוא. ד"ר אלי בן-גל, בתחום המעיד על עיסתו — איש קיבוץ ברעם של השומר-הצעיר אכן הצטרף השבוע אל הלוחמים במורמונים. בן-גל לא פוחד לומר מה שרבים יודעים: סכנת המורמונים היא בעלת פוטנציה רק או בעיקר בנוער החילוני. לא למען עצמו נזעק איפוא הציבור הדתי אלא למען עם ישראל. זוהי מלחמה לאומית ולא מלחמת דת גרידא (אם בכלל אפשר להפריד בין לאום ודת ביהדות, שהרי אי אפשר...)

יהודים ממציאים הפחדות

גם הרב הראשי לישראל, הראשון לציון, הגר"מ אליהו אינו מפריד בדברים שאמר לי בין דאגתו לעם ודאגתו לדת ישראל. איננו מתנגדים לכך שבני דתות אחרות יעבדו לאליליהם ולאלוהיהם, אין לנו מלחמה בכנסיות ובמינזרים שבירושלים, רק שלא יוסיפו עליהם מרכז חדש שכל מטרתו למשוך יהודים. וכי לשם מי הקימוהו? עדה מורמונית אין בארץ, או מי ילמד שם אם לא יהודים?

השיקולים הכלל הלאומיים? והדאגה שמחר יתבללו לבתי כנסת יהודים בעולם?

הגר"מ אליהו מוסיף: ממי שמעת סכנה זו?! רק מיהודים! יהודים ממציאים הפחדות כדי להפחיד את עצמם.

שני הרבנים הראשיים לישראל פסקו איפוא שאסור להמשיך לבנות את מרכז המורמונים. הגר"מ אליהו מספר שפנו אליו כבר כמה קבלנים ושאלו האם להשתתף בבניה: על בניית המרכז „ואסרתי עליהם".

נימוק נוסף (אולי פתח לצאת מן העניין בצורה אחרת) בפי הרב הראשי:

„המפקח על הארכיאולוגיה שלח בזמנו מכתב אל עיריית ירושלים שבו נאמר כי על פי ידיעותיו קיים בית-קברות יהודי על האתר שבו בונים את המרכז המורמוני. חשד כזה — יש לפי הדין — לבדוק עד תום. הסברנו זאת לגורמים במשרד הפנים, במשרד החינוך ובעיריית ירושלים. עד היום לא נענתה הפנייה. מאחר שגם כל חותמי האישורים לא ידעו על הייעוד לקיומו של בית הקברות היהודי העתיק — בשמטת הקרקע מתחת להסכמתם ויש לדון מה מחדש..."

הנה איפוא — אם רק רוצים, יש ייצא מהסבך המורמוני: החקיקה וטראקטוריות שפנו של „הפרה הודהי" על בסיס העבר. „מפגש כוונתי" גילוי בית הקברות היהודי העתיק. הכולל לציין לפסק ההלכה. אבל שואל התם: האם באמת רוצים? „אודות רקע פרשת המורמונים כל בנד הודהה להודיע — שמן הממשלה, אין הוא מרשה...

מבט על הר הצופים שהפך למוקד מריבה...

מגשימים

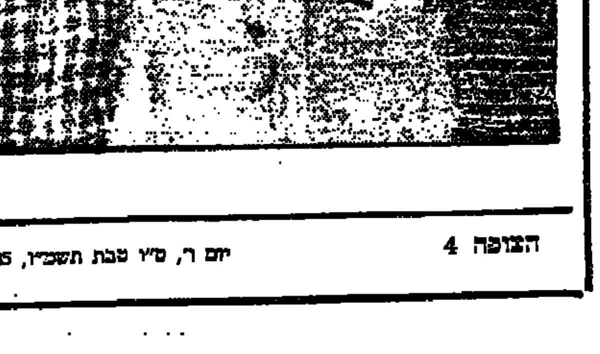

בובי בראון ואשתו לינדה, ילידי ניו-יורק, עלו לישראל לפני שש שנים והיו ממקימי היישוב תקוע ביהודה. בובי נמנה עם ראשי הגרעין שהשתייך למשמרת הצעירה של המזרחי בניו-יורק שהגשים הלכה למעשה את תוכן העלייה. החודש חזר בובי בראון לניו-יורק, הפעם כסגנו של חיים סיין, ראש משלחת העליה בסוכנות היהודית. את סיפורו האישי, השלבים שקדמו לעליה, והקמת היישוב תקוע, הציג בימים אלה לפני חברי גרעין של המשמרת הצעירה של המזרחי המתעתד לעלות למצפה „הושעיה" בגליל התחתון.

למזכרת: הצטלמו בובי בראון ואשתו לינדה (משמאל) שהגשימו, עם ראשי גרעין הושעיה של היום — סוזי ומיכאל בקר (מימין) העומדים לעלות ארצה בקיץ הבא.

הנפש החצויה של ראש הקהילה היהודית בקישינייב

מפנקס הדרכים

*

מאת משה אישון

ליל שבת קודש. בבית־הכנסת הגדול בוקרשט נסתיימה זה עתה תפילת קבלת שבת. היתה זאת תפילה חגיגית לכבוד ה„חנוכיאדה" שעמדה להיפתח למחרת בערב. בקהל המתפללים, נוסף לציבור הקבוע מבין תושבי העיר, בלטו אורחים רמי־דרג מישראל ומארצות־הברית. הכל פילסו לעצמם דרך אל הבימה, כדי לברך את הרב הגדול, הרב ד״ר משה רוזן, ב„שבת שלום", מי מהם בעברית רהוטה, מי מהם באידיש עסיסית — „גוט שבת" ומי מהם בשפת המדינה, הלא היא רומנית.

הרב בגלימת התכלת שלו, עטוף בטלית צמר גדולה כשמגן דוד גדול עשוי מקשה אחת זהב מתנוסס על חזהו קיבל את הבאים בסבר פנים יפות. הוא מכיר את כולם — את צאן מרעיתו מקהילת הקודש בוקרשט ואת הבאים מארצות שמעבר לים שהם אורחיו האישיים. בין קהל המברכים ניצב איש נמוך קומה, רחב כתפיים, בעל זקנקן מכסיף, חבוש כובע פרווה שחור לראשו, לבוש מעיל רוסי כבד, עם צווארון פרווה בצבע הכובע. אף הוא ביקש לברך את הרב. הוא הופיע בגמר התפילה, כל כולו מתנשם בכבדות כמי שמיהר מאוד שלא לאחר את השעה.

בנימה קצת הססנית פנה בשאלה לרב ולפרנסי הקהילה שהקיפו אותו: האם יוכל להצטרף ל„סעודת שבת" שזומנה לקהל הקרואים שהגיעו לרומניה לכבוד חג החנוכה.

מאין בא יהודי זה?

תשובתו: „אני משם, מעבר לגבול... אני בא מקישינייב שבברית־המועצות".

נא להכיר: זינוביב ואדוביצקי, ראש הקהילה. שמו העברי: משולם זושא בר׳ משה.

הופעתו עוררה עניין רב. זו הפעם הראשונה שיהודי מברית המועצות בא להשתתף בחגיגות החנוכה שהפכו לאירוע מרכזי ברפובליקה הרומנית הסוציאליסטית. אין זה אירוע חדש, בכל זאת, מדי שנה, מעורר המעמד התעוררות והתלהבות רבה בקרב יהדות רומניה והבאים מעבר לים להשתתף בשמחתם.

„באתי ביוזמתי הפרטית" — הודה לומר, בל יציגו אותו, חלילה, כנציג רשמי שנשלח „משם". עם זאת הוסיף: „הודעתי למי שהייתי צריך להודיע על מטרת נסיעתי...".

ר׳ משולם זושא עורר תשומת לב מיוחדת במינה, הן בעצם הופעתו והן בסיפורים שהביא עמו על חיי קהילת קישינייב.

תחילה כמספר עובדות: בקישינייב חיים כיום כארבעים אלף יהודים. קיים בה בית־כנסת גדול ועוד כמה „מניינים" קטנים לעת מצוא. יש בה רב וגם שוחט. הכל מנוהל על־ידי ועד הקהילה שעיקר תקציבה ממכירת מצות לפסח, כחמישים טון לשנה, נדרים ונדבות של המבקרים בבית־כנסת וכמובן מ„מכירת מקומות" לימים הנוראים. רובם של חברי הקהילה גילם נע בין זיקנה לגבורות, אם כי פה ושם ניתן לפגוש במספר צעירים המתערבים בקהל המתפללים. לרוב אלה באים לומר „קדיש". אף משולם זושא נתוודע לבית־הכנסת רק אחרי פטירת אביו. „באתי לומר קדיש. לבסוף התקרבתי לקהל המתפללים עד שבחרו בי כראש הקהילה...".

תחילה סירב לקבל על עצמו את התפקיד. אבל ב„אין איש השתדל להיות איש..." — הסביר לנו באידיש מהולה בלשון הקודש, כשהוא מלטף את זקנקנו הכסוף, אותו החל לגדל בעקבות תמונה שנפלה לידיו לפני שנתיים־שלוש בה נראה אביו עטור זקן. — „התבוננתי בתמונה זו והחלטתי לגדל זקן. ואתם יודעים מדוע, כי אבי האריך ימים רבים. אני מקווה שבזכות הזקן אזכה כמוהו לאריכות ימים ושנים...".

„גן־עדן" ליהודים...

בסעודת השבת שנערכה ברוב עם יהודי בבית הקהילה לא הסיר משולם זושא את עיניו מהנעשה סביבו. היין מארץ־ישראל, החלות הקלועות שעל השולחן, נרות השבת הדולקים — כל אלה כאילו פתחו את לבו ועוררו את ה„פינטעלע איד" שבתוכו. גם הוא בירך על היין, נטל ידיים, בירך „המוציא" וסעד לבו במאכלי השבת שהוכנו על פי התפריט של ה„אידישע מאמע". מדי פעם בפעם היטה אוזן שומעת לזמירות שבת. פה ושם אף ניסה לפזם לעצמו, אם לא את המלים, לפחות את המנגינה. נראה שזו החזירה אותו לימי הילדות שמלפני המהפכה הסובייטית, כאשר בבית־הורים נהגו לקבל את פני שבת המלכה כדת וכדין. אך כדרכם של אנשים המגיעים „משם" הקפיד איש שיחנו שלא להרבות דברים, כאילו שינן לעצמו את דברי קדמונים: „מלה בסלע, שתיקה בתרין...".

אוזניו כרויות לשמוע. בשיחה שניהלנו אתו למקוטעין במשך שבועיים יחדיו, הירבה לשאול, ובעת ובעונה אחת הקפיד שלא להיכשל חלילה בלשונו. „הדברים ידועים" — נהג להשיב. „אנחנו יודעים על הנעשה אצלכם ואתם מן הסתם מצויים בנעשה אצלנו".

כדי להפגין את ידיעותיו ואת מקורות האינפורמציה על הנעשה בישראל, הוציא ספרון קטן שעל העטיפה שלו רשומות שתי מלים, באותיות רוסיות של „קידוש לבנה" — „בילאיה קניגה", הלא הוא „הספר הלבן". הערנו לו כי עם ישראל רגיל כבר ל„ספר לבן" עוד מימי הבריטים שהיו הראשונים שפתחו במלחמה נגד עלייה לארץ־ישראל, בהבדל אחד: הם נעלו את שערי ארץ־ישראל ואילו ברית־המועצות נועלת שעריה בפני עליית יהודים. משולם זושא אינו מקבל השוואה זו. „יהודי רוסיה אינם ממהרים עתה לעלות..." — אמר.

„הספר הלבן" הופיע לפני חודשים אחדים בהוצאת הועד האנטי־ציוני בראשותו של הגנראל דרגונסקי, שכתב את ההקדמה יחד עם סוהרב, סגן נשיא ראשון של איגוד עורכי הדין בברית־המועצות. — מתוך הספר למד משולם זושא על סבלותיהם, כביכול, של העולים שהגיעו מברית־המועצות, על „תוקפנותה" של ישראל בלבנון ועל פשעים נגד הערבים המבוצעים ע״י צבא הגנה לישראל. נוסף לזה, בא מצויד גם בשאלות על פה, על האינפלציה הדוהרת, על חיי מוסר מקולקלים ועל שוד ורצח שממלאים את ארץ היהודים.

וכה הסיח לפי תומו, כל אשר שמע הלמו שם. מסתבר שאינו טירון בתחום זה. לפני כשלושה חודשים הופיע בטלוויזיה הסובייטית, עטור המדליות, מסביר במסגרת שידורי חוץ המיועדים לארצות שמעבר לגבול, כיצד מאפשרים ליהודים שם לקיים את אורח חייהם הדתי באין מפריע.

אגב, פרט זה לא סיפר לנו. על כך שמענו מפי יהודי שפגשנו בעת סיור באחד מבתי־הסהר, כאלף קילומטר מבוקרשט. ישבנו במסעדה כשהוא לצידנו. של יהודי מתושבי המקום, לא הרחק מאתנו ישב משולם זושא מיטיב לבו ב„ורניקיס" (כיסונים) שהוכנו לכבוד אורחי ה„חנוכיאדה".

„אתה רואה אותו שם", הצביע עליו איש שיחנו, „הוא הופיע בטלוויזיה הסובייטית וסיפר במשך כעשר דקות על עולמם הטוב של היהודים ברוסיה...".

מה אמר?

זאת ניתן לסכם במלה אחת בלבד: „גן־עדן...".

לשנה הבאה בירושלים

כאשר עלינו למכונית, כדי להמשיך במסע, תפסנו מקום לצידו של משולם זושא. תוך כדי שיחה הערנו לו: אתה מפורסם ככוכב טלוויזיה...

„מה", השיב בתמיהה, „איזה טלוויזיה?"... רק אחרי שסיפרנו לו על התכנית שהשתתף בה ועל המדליות שלו, אמר: „ביקשו ממני להופיע, אז הופעתי. בסך הכל שבע וחצי דקות...".

את המדליות קיבל על חלקו במלחמה נגד הנאצים, על הצטיינותו בעבודתו. את האחרונה שבהן קיבל לציון ארבעים שנה לנצחון על הנאצים.

הגילוי על הופעתו בטלוויזיה שנתגלה באקראי חיזק את התהיות לגבי האיש ושליחותו, למרות שהוא עצמו הצליח ליצור רושם שמדובר בסתם יהודי פנסיונר שבשארית ימיו החליט לשרת את הקהילה היהודית ולשמש בקודש בבית־הכנסת המרכזי שלה.

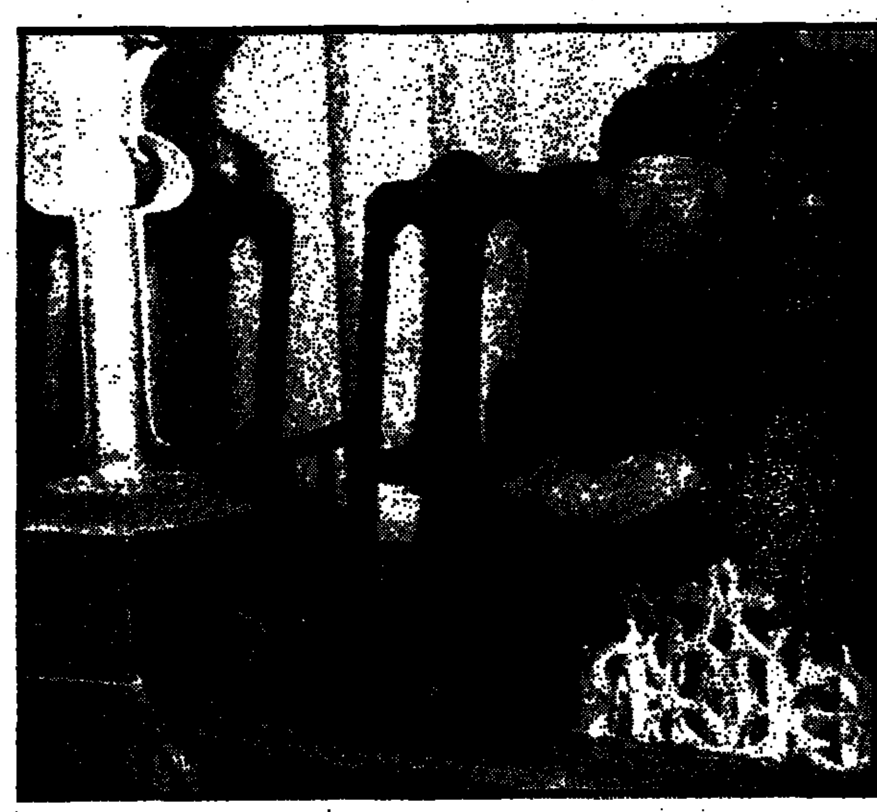

משולם זושא ורובינצקי בבית הכנסת בקהילת יאסי שברומניה.

בצעירותו עבד כמהנדס חשמל. זכה להישגים בתחום עבודתו. גם בנו, סיפר, מתמחה במקצועו. עתה הוא נמצא אי שם בסיביר בשליחות המפעל שבו הוא מועסק.

האם גם לבנו זיקה כלשהי למורשת היהדות?

אומר משולם זושא: „אצלנו בברית המועצות מפרידים עתה בין דת ללאום. יהודי נרשם בפספורט כ„יברייי" (עברי), לעומת זאת הקהילה הדתית אינה נושאת עוד את השם „יברייסקאיה..." כי אם „יודייסקאיה..." (ע״ש יהודה). ייתכן שבני הוא עדיין „יבריי" טוב, אולם אין לו קשר מיוחד לדת — ליהדות...

האם הוא מצטער על כך?

כן ולא כשמצטים אצלו בעירבוביה.

השינוי הסמנטי בשמה של הקהילה הינו חדש בלקסיקון הסובייטי. הוא נתקבל לפני כשתי שנים כהלכה. נראה שביקשו בדרך זו להפריד בין היהודים ליהדות. עם זאת מודה איש שיחנו: אם קיימים חיים יהודיים כלשהם בברית־המועצות — הם מתמקדים סביב בית הכנסת. שם בלבד ניתן לנשום חיים יהודיים...

על רב הקהילה אמר: הוא אינו תלמיד־חכם גדול. גם אינו דברן. לרוב הוא צועק בעברית „שקט, שקט" שלא להפריע בעת התפילה.

בבית־הכנסת בקישינייב יש „מניין" שלש פעמים ביום. אין סליחות לכולם. גם תפילין חסרות להם וכן סידורי תפילה. בכל זאת יש מקפידים שלא להחמיץ אפילו תפילה אחת.

אף למשולם זושא אין תפילין משלו. בעת המסע ברומניה היה מי שזיכה אותו במצווה זו. היה זה איש חב״ד, שנמנה עם האורחים שמרחוק באו. לפני שובו לקישינייב קיבל זוג תפילין במתנה מועד הקהילה בבוקרשט.

לפנינו דמות חצויה, בין עם לכאן, בין זכרונות העבר — כימי הילדות לבין שגרת החיים בארץ הסובייטים שהפכה אצלו להרגל, בלא לשים לב לאורח החיים היהודי.

האידישקייט לא נשתכחה ממנו. יודע להתפלל. מצוי היטב כיצד מניחין תפילין. משהו ממנהגי היהדות מהדהד בלבו. במשך השבועיים של ה„חנוכיאדה" ספג הרבה יהדות. העובדה שבארץ קומוניסטית־סוציאליסטית קיימים חיים יהודיים תוססים פקחה את עיניו. המפגש עם בני ארץ־ישראל אף הוא עשה את שלו. אם כי בני הצדדים נהגו בזהירות רבה, איש כלפי אחיו, תוך הקפדה שלא לגלוש לנושאים פוליטיים...

תשומת הלב ניתנה ל„נרות הללו" — לנרות חנוכה הקטנים המפיצים אור למרחקים.

„אוי, איהר קליינע ליכטעלעך, איהר דערציילט גאר גרויסע געשיכטעלעך — געשיכטעלעך פון אמאהל...".

(= אוי, נרות זעירים, אתם מספרים סיפורים גדולים, סיפורים בימים שהיו).

שיר זה חזר על עצמו בכל אחת מהקהילות שביקרנו. שיר זה אינו זר למשולם זושא. הנרות הזעירים, אפילו אם אינם מאירים ברובם הגדול של הבתים היהודיים ברחבי ברית־המועצות — מזכירים לרבים מהם, ביחוד לבאי בתי־הכנסת, את הימים ההם ואת הזמן הזה.

באחד מבתי־הכנסת בו הדליקו נרות חנוכה נתבקש האורח „משם" להביא ברכה לקהל הרב שנאסף כאן.

משולם זושא עלה בצעדים מהוססים על הבמה ונשא את דבריו. תחילה השמיע דברי שבח לכבוד האכסניה; בהמשך מלים ספורות לכבוד היום, ולבסוף פרצה בפיו קריאה: — „אידן, מיר זענען אייך מקנא..." (= יהודים, אנחנו מקנאים בכם). הלב מתרחב לראות אתכם מקיימים את חג החנוכה — חג של נצחון הרוח על הכוח. יחד עם זאת, הוא מתמלא קנאה שלא תמיד אנחנו שם יכולים לעשות את החג, בנוסח שאתם עושים אותו כאן... „פעמיים בשנה", הוסיף, „אנחנו היהודים בכל העולם כולו חוזרים על התפילה: לשנה הבאה בירושלים. זאת גם ברכתי לכולכם — לכולנו: לשנה הבאה בירושלים...".

דמות מסתורית

משולם זושא הפתיע בדברי ברכתו. דבריו נתקבלו בתשואות רמות. היה מי שהוסיף עליהם בהתרגשות: „אמן, כן יהי רצון". אף הוא היה נרגש מאוד, אבל גם נהנה מאוד מהתשואות. כדרכם של מנהיגים סובייטיים הניצבים ביום חג על חומת הקרמלין, כדי לקבל את המצעד של הצבא האדום — הרים משולם זושא את ידו ונאחז כלפי מעלה ונפנף בה אל קהל מברכיו.

תמונה זו חזרה על עצמה בהזדמנויות שונות. כל אימת שהזכירו את שמו, כאחד מבין האורחים הרבים שבאו לחוג עם יהודי רומניה את חג החנוכה, או שנקרא לברכם — קם ממקומו והניף בנפנוף יד בסגנון הסובייטי הידוע, כוותיק ורגיל במלאכה זו.

ככל שהוספנו לשהות אתו התברר לנו יותר ויותר שלא הצלחנו לרדת לסוף דעתו. היו רגעים שנדמה היה, כי הנה חדרנו לעומק לבו ומחשבותיו והיו שעות שחשבנו כאילו אנו ניצבים בפני אדם התום ורב מבוכה.

לעתים הצטרף למעגל הרוקדים מול פני החנוכיה הדולקת, ולעתים ישב מכונס בתוך עצמו ומהורהר: לעתים גילה עניין בנעשה ובנשמע בארץ־ישראל, אף שבשלב זה אין בדעתו להגיש בקשה להגירה מברית המועצות, ולעתים נתקבל הרושם ש„הספר הלבן" שנשא עמו מברית־המועצות נשאר עבורו בתוקף „אורים ותומים", על פיו הוא שופט אותנו — את הבאים מארץ־ישראל...

השפה העברית שגורה בפיו. קורא הוא דרך קבע את „זו הדרך" — הבטאון הקומוניסטי המופיע בישראל. „ניתן להשיגו בקיוסקים למכבר עתונים... כמאה גליונות מתקבלים מדי שבוע בשבוע..." — אמר לנו.

באחת מהופעותיו ברומניה סיפר על מילון עברי־רוסי שהופיע בברית־המועצות. המילון נועד לאלה המעוניינים ללמוד את שפת התנ״ך. אך, כאמור, סיפוריו מקיפים מאוד, לאו דווקא בשל גילו המופלג. איש שיחנו בריא, למרות שבמבט הראשון מצייר דמות של אדם זקן, חלוש, כבד שיורד כפלגמה אחרת. העובדה שהצליח לעבור את המסע מראשיתו ועד סופו — מרחק של למעלה מאלפיים קילומטר בקור, בכפור, בגשם ובשלג, אף היא מעידה על כך.

משולם זושא קרוץ מחומר מיוחד במינו. אם תרצו, לפניכם אדם רב נסיון וסבל רב שעם צאתו לגמלאות החל לבוא מהווי חיים יהודיים, ואם תרצו, חרף גילו המופלג המתקרב לגבורות — לפניכם אדם שכוסף להיות פעיל בזירות ארצנו, הפעם לא כמהנדס חשמל, אלא כנשיא הקהילה היהודית הגדולה בקישינייב, על כל המחוייב מתפקיד זה.

הוא הוא „לבשב" עם הרבה היותו שקלע בימי מסעו ברומניה, אפילו אם ירצה, לא יוכל להתפלל כאורות הקודש שהועלו לנגד עיניו בעשרים הקהילות שבכרליון יחד מספר היהודים שבהן אינו עולה בהרבה מאשר על רבבה אחת, כרבע מכלל היהודים שבקישינייב. אולם האור הרב שהפיצו „הנרות הללו" שהודלקו ברומניה, מתוך שיהיה זוכרת בכוחו להוסיף אור ליהודים שבתחומים בקהילתו של משולם זושא, אותה בא לייצג ב„חנוכיאדה" של שנת תשמ״ו.

אמר אחד מאבות החסידות, ר׳ ישראל מטלנא: „מעט מן האור בכוחו לגרש הרבה מן החושך". וכמה האור שליוה את משולם זושא בימי שהותו ברומניה בכוחו להפיק נוגה בקהילת הקודש קישינייב שיש לו הזכות לעמוד בראשה.

סיכומו של שבוע

מכות בינוניות על פני חזית רחבה

הדיונים על קיצוץ תקציב המדינה הסתיימו בפתגם של דבר — כפי שאפשר היה לצפות,— בגזירות על גזירות על הציבור. המדובר הוא בפגיעה אחידה של מכות בעוצמה בינונית על פני חזית רחבה מאוד.

הגזירות על הציבור כוללות את הרוב המכריע בכל הקיצוץ על שש מאות מיליון הדולאר ובית־שאת במנה האחרונה של מיליון הדולאר שאושרה בתחילת שבוע זה, עדיין לא נקבע הפיזור המדוייק להפעלת האמצעים הללו ורובם טעונים אישור הכנסת באמצעות החקיקה.

בחינת הגזירות מראה שהן הופכות למעשה כמעט את כל הציבור.

קשה ובמאיבה היא גזירת היטל החינוך. זהו היטל חירום לשנה אחת. אותו ישלמו הורים אשר להם ילד אחד או יותר במערכת החינוך. מגן הילדים ועד כתה יב. הורים שלהם ילד אחד במערכת החינוך ישלמו 60 דולאר לשנה והורים אשר להם שני ילדים ויותר ישלמו 120 דולאר לשנה. לפטור או הנחה יזכו זכאים להשלמת הכנסה. עדיין לא נקבע טיפה, אך המגמה היא שהאגרה תיגבה לשנת הלימודים תשמ״ו, החל בספטמבר 1986. שני השלישים ייגבו בשנת הכספים 1986 ושליש בשנת המס שלאחריה.

ומי שאין לו ילדים יצא נקי חס ושלום. אותו יתפסו בדרך אחרת. בודדים או זוגות ללא ילדים יבטלו לכל אחד מהם רבע נקודת זיכוי. המשמעות היא 4—5 דולאר לחודש שיקוזזו מכל אחד מהם. בדרך זו מטילים עליהם אותו נטל כמו על הורים לילדים. כיוון שהשיעור הוא אחיד, הנפגעים יותר יהיו בעלי הכנסה נמוכה. למעשה יש במהלך זה כדי להוריד את סף המס ולהכניס למעגל התשלום המס שכבה נוספת של בעלי הכנסה נמוכה.

מכים לאורך כל החזית. מי זה אומר שישראל אינה מעודדת ילודה על־ידי הטבות כלכליות? השבוע נעשה עוד מהלך בכיוון זה. נשים עובדות המקבלות דמי לידה מהביטוח הלאומי, כתחליף לשכר או ההכנסה הרגילה שלהן, יחויבו עתה במס הכנסה שינוכה במקור. מדובר בהכנסה לשלושת החודשים שלאחר הלידה. נשים העובדות כעצמאיות חייבות גם כיום במס על דמי לידה. מנשים העובדות כשכירות, לא ניכו עד כה מס על תשלום זה. הנפגעות הן השכירות, אין הכוונה להטיל מס במקור בקיצה המקובלת לגבי ספקים, אמנים, מרצים, שכר סופרים וכיו״ב. הניכוי ייעשה בדרך זו: הביטוח הלאומי ינכה מכל יולדת מס הכנסה בעד שלושת החודשים המשכורת. יתייחסו להשלים כאל משכורת רגילה וכמעסיק רגיל. נשים שלהן עורכים שומה כעצמאיות או שכירות שלבעל שלהן היק שומה, תיערך עתה ההתחשבות גם לגבי תשלום זה. לאחרות — יהיה זה הישוב סופי. אלא אם כן הנשים הללו ביוזמתן יבקשו שומה שנתית.

אבל בכך לא די. המכות מתפזרות לאורך כל החזית: קיצבת זיקנה של הביטוח הלאומי תוקטן בפועל. אלה שצברו תוספת ותק גדולה שהשיגו לזכים שלהם לביטוח הלאומי בעבר ובשל כן קיבלו תוספת אחוזים, יקטינו להם אחוזים אלה. יכבידו על החלפת רכב נכים (הן נכי צה״ל הן נכים אזרחיים). הפטור ממס יינתן להחלפת רכב אחת לארבע שנים במקום אחת לשלוש שנים עד כה. תשלומי הבריאות יגדלו, בין ע״י הגדלת המס האחיד ובין בדרך של תשלום בעד ביקור אצל רופא הגדלת התשלום בעד תרופות. המס האחיד על עצמאיים יוגדל בחצי אחוז.

„מנה אחרונה" בשלב זה: ייקור מוצרי היסוד. ההתייקרות תהיה בשיעור שבין 20 ל־50 אחוז, כאשר בקבוצת הייקור הגבוה יותר הוא להם אחיד.

קוראים לזה קיצוץ התקציב. השם הנכון: גזירות על הציבור.

יצחק דויטש

הבריחה והמסקנות

„כל הכבוד תפסתם אותי!" — אמר שלשום אסיר־העולם צבי גור, שברח מכלא איילון ונתפס כאשר אשה זיהתה אותו באוטובוס „דן", הנהג ביקש להביא אותו ישר אל בנין משטרת חולון.

בכך נחתם שבוע של חיפושים בכל רחבי הארץ לאיתורו של אסיר רוצח, שבשנת 1980 הביא למות ילד קטן. „כל הכבוד" — אמר באדיבות מי שהוגדר כפסיכופט מסוכן, שהיה מסוגל, בנקל, לחזור על מעשיו.

בריחתו של צבי גור העמידה שוב את נושא הגישה הליבראלית בבתי הכלא למבחן מחודש. התחדשו ההתנצחויות בין שרות בתי הסוהר המצדד בגישה, לבין המשטרה שממנה נדרשים המאמצים והאמצעים לאתר את הרוצחים ולהביאם לדין. על שירות בתי הסוהר פשוט „רק לשמור עליהם", ושמירה זו לא היתה במקרה של צבי גור — קיבלים במשטרה.

המסקנות יופקו ממקרה של צבי גור, ואסירים, שהתנהגותם טובה, אולי ישלמו על כך. במקרה זה ראוי גם הציבור הרחב להערכה והוקרה על הנכונות לשתף פעולה וליטול חלק בחיפושים אחרי העבריין הנמלט. כך, כשהציבור כולו נבהל ממעללי האסיר, אין לאחד כזה כל סיכוי להצליח במזימות הבריחה, אלא אם כן יש לו שותפים. גם במקרה של צבי גור יבדקו המשטרה ושירות בתי הסוהר, אם היה לו „תנא מסייע", ואם תכנן את הבריחה במשך תקופה ארוכה, או אם היה זה שיקול רגעי. בכל מקרה, פרשת צבי גור תיזכר כפרשה שחייבה שיקול דעת מחודש בכל הקשור לאבטחת אסירים מפני בריחתם אל החופש.

חיים פיקרש

בגולן רגוע ובלבנון מתוח

נציג הרשמי, מאיר וילנר, ב„הגנה" על סוריה מפני כוונות תוקפניות, כביכול, של ישראל כלפי סוריה, נתן השבוע לשר הביטחון, יצחק רבין, הזדמנות להבהיר לכנסת ולעולם, כי בידי סוריה המפתח לשלום או, חלילה, למלחמה.

בפשטות ובבהירות הצביע השר רבין על כך שהקו המפריד בין הכוחות הסוריים לבין כוחות צה״ל ברמת־הגולן, הוא הקו הרגוע מכל הקווים האחרים המפרידים בין ישראל לבין מדינות ערב, למעט הקו המפריד בין מצרים לבין ישראל

יצחק רבין

גורמים המגבירים פיגועים

לאחר חתימת חוזה השלום. זה אחת־עשרה שנה, מאז נחתם הסכם ההפרדה עם סוריה, במאי 1974, מקיימות שתי המדינות, סוריה וישראל, את התחייבויותיהן.

שונה המצב לאורך הגבול בין לבנון לבין ישראל. בגולן כמציאות של רגיעה, אי פעילות צבאית, אי ירייה בגבול ואי חדירת מחבלים, ואילו בגבול לבנון, מצויים גורמים, לבנוניים ופלסטיניים, הנתונים בהשפעה סורית. גורמים אלה, אמר שר הביטחון, מגבירים פיגועים הן באיזור הביטחון והן נגד מטרות בישראל.

כאן סקר השר רבין, אם כי בלא פירוט, את מאמצי ישראל להגיע להידברות שתבטיח דבר אחד, גבול שקט, ולא נענינו. היינו נכונים להידבר גם עם נציגים בלבנון, שאינם מוסכמים מטעם ממשלת לבנון, כמו ארגון „אמל", המייצג את השיעים בדרום לבנון, ולא נענינו. כל מטרתנו היא, שתושבי לבנון והישראלים יחיו בשלום משני צידי הגבול. לשם כך ניהלה ממשלת ישראל מו״מ עקר, באמצעות ארה״ב והאו״ם, מו״מ ישיר עם משלחת צבאית לבנונית ועוד, והכל עלה בתוהו. הסורים מעודדים פעולות פיגוע. כוחות סוריה ממשיכים לשהות בלבנון, ובשטח הנתון לשליטתם נבנים מפקדות של ארגוני טרור, החותרים לפגוע בישראל. בכוונה של סוריה למנוע פיגועים בישראל.

כל עוד נמשך המצב הזה, ד־כנסים שב ושוב לפגוע בנו, מחובתנו לקיים ותפס כיסה בשטח לבנון, כדי לדעת על הכוונותיהם בטרם יפגעו בנו, כדי לסכל את רצונם ולפגוע בנו, בטרם יפגעו.

טוב שנציגי השמאל שבתוכנו, כולל חבורה בתוך המערך, שבכל הקשור לחיפוש קשרים עם ארגון הרצח הנקרא אש״ף, תומכים הללו (אורה נמיר, אהרן הראל, עובד ריט, חיים רמון, מנחם הכהן, דוד ליבאי ויצחק ארצי) בגישה השמאלנית, יידעו ויזכרו שמדיניותה של ממשלת ישראל אינה ליזום מלחמה נגד סוריה, אלא למנועה. יחד עם זאת, לא נוכל לסמוך, אלא על כוחנו המדיני הצבאי, על שיקולינו ועל תבונת פעילותנו כדי להרתיע ממלחמה, כי לא נוכל להרשות לעצמנו להיות מופתעים כבשנת 1973 (ערב מלחמת יום הכיפורים).

הדברים נאמרים בימים שעננים שחורים מתקשרים ונראים באופק שמיה של לבנון, שסוריה עושה בה כבתוך שלה, ומאפשרת אפילו לגורמים שיעיים איראניים קיצוניים להקים שם בסיסי מחבלים. הדברים נאמרים בימים שסוריה זוממת למנוע טיסות ישראליות בשמי לבנון, הם „עיניה" של מדינת ישראל, וישראל על אף הטילים הסוריים מוסיפה לפקוח עיניים, כי בנפשנו הוא.

נקווה שדבריו הנ״ל של שר הביטחון יובנו היטב, בביחוד בסוריה, בה משחקים בהצבת טילים בתוספת איומים. דרכם של הסורים להזין, לגעת עד הסף, ובלבד שלא יעברו את הסף. על כך עינינו פקוחות ואזנינו כרויות לכל רחש.

יונה כהן

אפס בדעת הקהל

הנציגים הדתיים בכנסת הגיעו השבוע לשפל חסר־תקדים מבחינת דימויים בדעת הקהל, זאת בעקבות הדרך בה טיפלו ומטפלים בנושאים הדתיים העומדים על סדר יומה של הכנסת. הדבר בא לידי ביטוי גם ביחס הנלעג לו זכו מצד עמיתיהם חברי הכנסת בעת הדיון על הצעת אי־האמון של „אגודת ישראל", על רקע בניית הבריכה המעורבת ־ני על הר־הצופים.

לקראת סיומו של שבוע בא סיפור הדחיית ההצבעה על „מיהו יהודי", תוך חילוקת באיזו הבטחה מפוקפקת של סיכוי במעריך, כי הוא בתוך אפשרות של מתן תשע ושבעה להעביר.

במאבק חסידי בלזא, „המחנה החרדי", יוצא בעיתון החדש בביקורת חסרת־תקדים על ח״כ הרב אברהם שפירא, בה הוא מציין בין היתר, כי הנציגים הדתיים בכנסת אינם מוכנים להקריב משהו מכבודם ולשלם מחיר אישי למען אותם ערכים מקודשים שעל הפניצה בהם הם יוצאים להגן כביכול.

השבוע התקיים דיון משותף לועדת החוק והביטחון של הכנסת וועדת החינוך בעניין החזרת התורה בתשובה בצה״ל.

הרב הצבאי הראשי, האלוף הרב גד נבון, עמד שם בתוקף בהדיפת ההתקפה של ה„מזרחים" לכיוניהם, שאינם רואים כל דבר רע ופסול בחשיפת חיילי צה״ל להשפעות של אישים שמאליים מכל סוג שהוא אך נפשם נוקעת למראה כיפה דתית.

מי ששמע את ההתבטאויות של חברי הכנסת הרבנים יעקב יוסף ושפירא בדיסלמה בעניין המורמונים נדמה היה כי הם יתייצבו במשכן הכנסת ויורשים שמים וארץ כליקרדיסגים, אלא שהם הצליחו להחמיק מן ההצבעה הדיון להפתעת כל אלה שראו אותם בכעסם על עבירותיהם המתויגים בכ״ס.

המפלגות הדתיות איבדו הרבה מכוחן בכנסת הנוכחית, על פי מי־זה בכוונתן ללחום למען האינטרסים של הציבור הדתי נראה כי בכנסת הבאה לא יתוסף משקל לנציגות זו במוקד ההשפעה העיקרי של מדינת ישראל.

ש. שאול

אגרת חינוך — פגיעה בחינוך

החלטת הממשלה להטיל אגרת חינוך על משפחות שיש להן ילדים לומדים עלולה לפגוע מאוד בהישגים החשובים של מערכת החינוך בשנים האחרונות.

הרחבת חוק חינוך חובה והפטור מתשלום לימוד גם במדרגות החינוך העל־יסודיים הם מהישגים הבולטים של שר החינוך לשעבר זבולון המר. הוא הבין שכדי להביא לקידומם של השכבות החלשות בחברה הישראלית יש להעניק חינוך נאות והשכלה גבוהה לאותם נערים שבשל המצב הכלכלי של הוריהם נבצר מהם להתקבל למוסדות החינוך העל־יסודיים.

ואכן, בשנים האחרונות חל במשרד החינוך במבצעים על ידי־הל ניכר במספר התלמידים שסיימו את לימודיהם העל־יסודיים. בהתאם לכך חל גם ניכר מאוד גם במספר התלמידים הנושרים.

עם החלטת הממשלה להטיל אגרת חינוך חוששים במשרד החינוך שהישגים אלו עלולים להיפגע ולהחזיר את מערכת החינוך מספר שנים אחורה.

אולם מאחר שהממשלה נפלה, מוטלת על משרד החינוך החובה להבטיח ששום תלמיד לא יישלח ממערכת החינוך בשל סיבות כלכליות. כאמור חז״ל „הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה", יפה גם היום, ויש לתת להם את ההזדמנות להצדיק אמירה זו הלכה למעשה.

ש. צורי

פולארד והמסמכים

פרשת יונתן פולארד ומסמכי הריגול שהעביר לישראל הולכת ושוקעת בנבכי ההיסטוריה, אם כי היא תרדוף את ישראל הרבה שנים. הפרשה לא תישכח, משום שבנקודה זו לא התעוררה בעיית ריגול בלבד, אלא גם בעיית הנאמנות הכפולה של יהודי אמריקה.

הטענה הרשמית שהציגה ישראל היתה, כי הכוונה היתה שפולארד מעביר את המידע בידיעת הממונים עליו. רק לאחר שהחל לבקש תשלום בעבור המידע, התעורר החשד כי הוא מרגל. אבל אז כבר היה מאוחר כדי להפסיק את המגע עמו.

חוקרים מוואשינגטון שנשלחו לכאן נפגשו עם הקונסולים לעניני מדע בשגרירות ישראל בוואשינגטון ובניו יורק, שעמדו בקשר עם פולארד. במרכז נפגשו עם רפי איתן, הממונה על הלשכה לקשרי מדע במשרד הביטחון.

למעשה אין להביעה בארה״ב תרמר מדיעה נגד פולארד, אלא רק האשמה שהוא הסתיר מסמכים בביתו. הם קיוו לקבל את המידע כאן. סבורים שהתביעה תעשה אתו עסקת טיעון, שלפיה הוא יודה בחלק מן האשמה בלבד.

אך הפרשה כולה פגעה בשמה ובמעמדה של ישראל בארה״ב. הצעה שעמדה לעלות בבית הנבחרים בוואשינגטון, להקל את הריבית על ההלוואות שישראל קיבלה — הוקפאה. המידע שקיבלה ישראל מן המסמכים הללו לא היה שווה את ההפסד של מיליוני הדולארים שישראל היתה מרויחה לולא הוקפאה ההצעה.

יתר על כן, מדינת ישראל הצטיירה בעולם כגונבת של סודות אמריקניים. העיתונות בארה״ב השוותה את מאמצי הריגול הישראליים בהיקפם למאמצי הריגול הסובייטיים, עד כדי גניבת מידע מיוחד מסוכנויות הביטחון של ארה״ב. הרוחות טרם נרגעו. גם קרבנות האניה „ליברטי" שנפגעה במלחמת ששת הימים קמו לתחייה וארגנו מסיבת עיתונאים בוואשינגטון. הכל יוצא מתחום כל שכחה. הכל לרבות כרוב שפולארד התגלה כאדם נאיבי ולא כמרגל. הוא ביקש את הסוד עגודרת ישראל וסיבך את מדינת ישראל. סיבוך שמעטים דוגמתו בהיסטוריה הקצרה של מדינת ישראל.

י. א.

עט לשחוק

איום הטילים הסוריים לביטחון ישראל הולך ומתגבר, צריך לבחון היטב את הכוונות.

• • •

האסיר הבורח צבי גור הפתיע את שומריו שכן היה אסיר למופת וככזה ניתן לו אשראי ואמון רב. חוששני שגם לאחר לכידתו הוא עלול להיות דוגמה להיקוי: מעתה עשויים עוד אסירים לשאוף לרוץ כצבי.

• • •

בית המשפט המחוזי בתל־אביב נהיה לאחרונה מוקד תקשורת, חשוב ביותר לאחר ששופטיו נדרשים להכריע דינם של אישים רבים המוכרים לציבור. זהו בית משפט תורץ והרוץ כאחד, ממש לא פוסקים מלפסוק.

• • •

ל„נטורי קרתא" יש דרכים משלהם להחזיר בתשובה. הנה, שני שוטרים של משמר הגבול נפצעו לאחר שהותקפו בשכונת מאה שערים ע״י חרדים. נראה שגם הם, המותקפים, עכשיו חרדים.

• • •

שופט בית המשפט המחוזי בתל-אביב הטיל עיקול על נכסיו של איש העסקים עמוס אהרוני שעזב את הארץ. סביר להניח שעבור הבורח תהיה זו בשורה קשה לעיקול.

ב. אילן

صورة عن الأصل

עיטורי סופרים וספרים

אגרות גדולים לגדול

מאת הרב שילה רפאל

אין מרן הרב זצ"ל צריך הסכמה. לא צדקותו ולא גדולתו בתורה טעונות הוכחה הקוקות לגושפנקה ממי שהוא. גאונותו בתורה הלא היא משוקעת עלי עשרות ספריו וצדקותו מבצבצת מבין השיטין. אולם יש באלה שניזונו כנראה ממקורות מסולפים, ויש שהתחנכו באקלים רוחני שונה וסיגלו לעצמם את השקפה כאילו היה הרב בודד ומנותק מעולם התורה, כאילו לא היה לו שיח ושיג עם גאוני תורה וכביכול לא זכה לסיוע ותימוכין מגדולי הדור. בגין אלה ובגין צמיחתו של דור אשר לא ידע את תקופת הרב ואת הקשרים האמיצים שהיו לו עם קברניטי האומה, ראויים לברכה ולעידוד המוציאים לאור של „אגרות לראי"ה".*)

אולם אין הספר בא רק „להוציא מליבם". בפנינו מתפרשת היריעה של שני דורות בקירוב, על כל האישיות הצדיקים שבה, על כל הבעיות הבוערות שעלו על הפרק, על ויכוחים שהיו לעירע היהדות עם מיבדלים ואפיקורסים, על כמיהתם של גדולי התורה להתיישב בארץ אבותינו ועוד. ובכל תקופה זו עמד הרב כצור חלמיש מול מאבקים מבית ומחוץ, איתן בדעתו לסייע לעצמו, לארצו ולגדולי בני עמו. היה לו קשר הדוק עם כל גדולי התורה, בכל המקומות, מכל גווני הקשת הציבורית, ראשי ישיבות ואדמו"רים. יועצי עד כדין, מנהיגי עדה, חריפי כוח ובקיאים בתורת הסוד, קנאים ומתונים — לכולם השיב, לכולם עצה, לכולם ייעץ ואת כולם עודד. וכהגדרת הרבי מצ'ורטקוב, רבי דוד בורנשטיין זצ"ל, בכתבו לאחר פטירת הרב: „...כי לדאבוננו ארץ ישראל היא כספינה המטורפת בים הדיעות השונות, והוא ז"ל היה הקברניט היחיד שהיה ברוחו פי שניים להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד".

איש האשכולות

קשר אמיץ היה לרב עם האדמו"ר מגור, רבי אברהם מרדכי אלתר זצ"ל, בעל „אמרי אמת". באגרת הפותחת בתואר „איש האשכולות" (עמ' קלח) מבקש הרבי יחד עם גדולי אדמו"רי פולין מהרב את עזרתם שלא לסייע לקופת הקק"ל בגין חלוקת הכספים הניתנת גם לאלה שאינם שומרי תורה ומצוות. הם גם קוראים לרב לעשות ככל יכולתו לסייע רק להולכים בדרך התורה. תשובתו של הרב (שם עמ' קלט) בנידון — מעניינת. בראש וראשונה כותב הוא „כי חלילה לי מלהתרעם על פרוזותיהם הקדושות של גדולי הדור שכמותם יבי"י. לגופו של ענין הוא משיב: ראשית, הרי ישנם כאלה שאמנם אינם בכלל שומרי תורה והדת, אבל אינם נכללים באלה שאין מצוה להחזיקם, לכן ברגע שהם יושבים באה"י, וזוקקים לסיוע, עלינו להחיותם. נוסף לכך, „ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא" — הוא המאמר השגור בפי הבריות והתפיסה שיש להבדיל בין שומרי תורה לאחרים — לא התקבל. והעיקר: „כי הרי אנחנו עוסקים תמיד להמשיך גם את לבן של הרחוקים, שהגלית גרמה להדיחם מדרך ה' בעוה"ר. והמיך ע"י חבלי אהבה ואחוה, ישנם רבים שמתקרבים אל הקודש ולפחות אינם מוסיפים סרה ואם אפה להם לאויבים לקפח פרנסתם הרי יהפכו גם הם לאויבים ויהיו חלילה גדולים יותר ואיך יתכן שאנחנו נגרום חיי תקלה לרבים בידיים ממש".

אגרת זו של הרבי מגור מזכירה לנו אגרת אחרת שלו שכתב בביקורו הראשון בארץ ישראל בשנת תרפ"א. וכך הוא כותב: „והנה בחו"ל היה מושג וציור אחר כמה שהוא באמת, כי עפ"י הידיעות היה נחשב הרה"ג הראי"ק שי' כאילו היה רב נאור ורודף שלומי"ם... אולם... מצד אחד. והיה מי... שי' הוא איש האשכולות... גם רבים אומרים כי הוא שונא בצע" (איסה מכתבים הדברים, והרשא הרצי"ן, ס). כשנשאל ע"י אחד מחסידיו כיצד כינה את הרב בשם איש האשכולות, והלא במשנה מפורשת היא (סוטה מז, א) „משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות" השיב האדמו"ר: הרי באותה מסכת (שם, מח, ב) נאמר: „משחרב מקדש ראשון בטלה זכוכית לבנה" ... לגמרי אלא שאינה מצויה. הוא הדין לאנשי אשכולות, אין מצויים הם אבל נמצאים מהם קיימים. גם במכתב אחר מתייחס האדמו"ר לפסקו של הרב: „גם אני ברכתי היום שהחיינו בהפרשת תרומה שקניתי חיטים לפסח וברכתי הברכה על הפרשה וגם שהחיינו כמ"ש בהיכלה אדם להלכות א"י עוד סניפין עשה הרב ר' אברהם קוק בקבלת פנים להבירו שיכולין לברך שהחיינו" (מכתבי תורה, ת"א תשכ"ז, סב).

והנה אגרת ממרן החזו"א ז"ל. מספר ימים אחר הגיעו ארצה הוא מריץ אל הרב אגרת ובה הוא כותב: „הוד כבוד מרן שליט"א שלומכון ישגא, אבקש בזה להשיבני אם אפשר להחליף פחות משוה פרוטה על המטבע שכבר יש בו משוה מקדם. ובסוגיא דב"ב נג א' וב' מבואר דהייב שפיר מתחלף. ואמרו לי שנוהגין איסור בדבר ולא ידענא טעמא" (עמ' רח). על כך משיב לו הרב ב„משפט כהן" סי' נג. חזר וכתב לו החזו"א מכתב נוסף. גם עליו השיב הרב (שם סי' נד). עד עתה היו בידינו רק תשובותיו של הרב. התמונה שלמה יותר עם פרסום אגרותיו של החזו"א. דרך אגב. החזו"א אינו כותב תארים כלל, בקובץ אגרות החזו"א (ת"א — ירושלים תשט"ז, ח"ב — בני ברק תשכ"ו) לא נזכר אף פעם שום תואר. לכן התואר לרב „מרן שליט"א" — אומר דרשני.

שמו של החזו"א נזכר גם באגרת אחרת. עם עלותו לארץ כותב לרב, רבה של וילנא הגאון ר' חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל בזו הלשון: „...בדר דברי אמצא לכבוד להכביר לפני הדר"ג את כבוד הגאון בה"ה אברהם ישעי' קארליץ שליט"א הסוגר במרחב בני ברק (הדברים נכתבו בשנת תרצ"ד) בתכונתם חזון איש ג' חלקים. בתורתי עירנו. לדעתי הנהו אחד מגדולי הדור המצויינים בתורתו וצדקתו ובכל ענין חבור הייתי מתחשב אתו. ולבד גדלו ועמלו בתורה הנהו צדיק הב"ה ומצויין בענוות צדקה, התפרנס ממה שאשתו החזיקה חנות ולא רצה ליהנות מכתרה של תורה. כמה פעמים למנות אותו לכו"ץ פה ולא נענה להו.

בספרנו מצויות עשרות אגרות של ר' חיים עוזר לרב, המעידות על קשר הדוק שהיה ביניהם. רוב האגרות דנות בטיכוס עצה למען הכלל, רדיפות הדת והעול ברוסיה, חורבן הישיבות אחר מלחמת העולם הראשונה ועוד. הרבה גדולה חרדת ר' חיים עוזר מן השמועה כי הרב ר' מאיר הילדסהיימר זצ"ל, בנו של רבי עזריאל הילדסהיימר ז"ל, עומד לפתוח סמינר לרבנים בירושלים. „בכוד אביו הגה"צ ז"ל כאשר יסד את הסימינאר בברלין שכל כוונתו היה לשם שמים להתגבר עם הרעפורמער והיה לו הכרח שגם בתחילות התרדים יהיו רבנים בעלי השכלה גבוהה והיה זה צורך השעה והמקום והזמן, אבל איך יעלה על הדעת דישי בית חרושת כזה לרבנים באה"ק וכו' וזה זמורת זר בכרם בית ישראל באה"ק" (עמ' ריד). לא רק לרב פנה ר' חיים עוזר בנידון. בסוף קובץ אגרות החזו"א ח"ב מצויות אגרות רבות של רח"ע לחזו"א הקוראות לו לעשות ככל יכולתו למניעת פתיחת הסמינר בירושלים. גם לחתן רבה של פתח־תקוה, הגאון ר' ראובן כץ ז"ל, פנה בעניין זה ובקשו שיבוא לבדוק מה עמדתו של הרב. הר' אהרן השיב לו (ראה עמ' ריט) כי הרב מתנגד לסמינר לרבנים והסכים רק לסמינר למורים. לא נח ולא שקט רח"ע ולא הרפה מן הרב עד שנכשל הנוהל על הרעיון ואף יוזמיו נסוגו. באחת מאגרותיו הוא כותב: „...ובאבת מה שראוי בבקעו"

בבחינת אשכנז, שלא במקום הוא כהסכמה פסול" (עמ' רכ).

כמיהה עזה לעלות לא"י

בין השיטין אנו קוראים את כמיהתם העזה של גדולי התורה לעלות לא"י. הכוונה גם לאלה שלא הזדהו עם ההנהגה הציונית. „זה כמה אשר לבי כהא געגועים ובכסי ערגה לעלות לאה"ק ת"ו" — כותב רב מנחם זמבה מהורדנא (עמ' רלב) ומבקש מן הרב לסייע לו בכך. גדול ראשי הישיבות, רבי שמעון שקופ, פונה לרב: „...והנה מצי ליהול להשתדל ע"י הרעיון אשר ממך בהוכי לזכות לעלות אל אה"ק לעבודה ולהכמה גם אני בהלוך אשר חנני העליון להיות אבון מרגג לפני תלמידים המצויינים לשאת דגל התורה להיות לרבבים

ודועים בישראל" (עמ' פג). גם רבי יחזקאל אברמסקי ז"ל, אז אב"ד סלוצק, שאף לעלות לא"י (עמ' קכט). ושמה שהוא מתבשר בשנת תרפ"ת על בחירתו כרבה של פתח תקוה הוא כותב לרב: „...בודאי נתתך הענין הזה ברצון ובסיעת כ"ג... והיה כאשר אזכה לעלות לארץ, אהיה אי"ה גם אני כן המסייעים לעבוד שכם אחד להחיות רוח התורה ורוח העם העברי בארצנו הקדושה כפי היכולת אשר חנני ד'" (עמ' קסה). גם רבי ראובן בנגיס ז"ל, לימים רבה של העדה החרדית בירושלים, כותב לרב בשנת תרצ"ה על רצונו לעלות: „...והנה עתה התגברה שאיפתי לזה, קרא כדכתיב נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ד'... או"י יש לו איזה מבט על הספקה לכלכל את מחייתי להמצער כדרכה של תורה ואני מישרים אשפוט כי בארעא קדישא רבים ידעים עוד הצמצום ושמחים להקלם מפני חיבת הארץ" (עמ' רלו). כך כותבים ופונים לרבינו עשרות רבות של גדולי התורה והחסידות מכל קצות תבל. המקובל רבי שלמה אלישיב ז"ל בעל ה„לשם" משגר ברכה למינויו כראש הרבנים בירושלים (עמ' פח). הצדיק רבי זאב מהרכסטריביצה ז"ל מברכו שירום קרן כסא רבנותו ויראו שונאיו ויבושו ויתן לו כוח ועוז להעמיד הדת על תילה להפארת ארץ ישראל ותפארתה" (עמ' רכה); רבי מאיר שפירא ז"ל הפותח מכתבו בתואר: „שר התורה ופאר הדור מרא דארעא דישראל", מבשרו על פתיחת ישיבת חכמי לובלין, ועוד.

אי אפשר כמובן להתייחס לכל אגרותיהם של גדולי הדור המכילות אוצר בלום של חידושי תורה ותשובות לבעיות שונות המצויות בספרנו למכביר. אולם לא נוכל שלא להזכיר את יחסו המיוחד של ה„חפץ חיים" זצ"ל לרבינו. עם בחירתו לרבה של יפו שיגר החח"ח מכתב לחותנו של הרב, האדר"ת, ובו הוא כותב: „...שכתב לי שחתנו הרה"ג נ"י נתקבל לרב ואב"ד בעיר זיימיל ומאד שמח לבי ע"ז ויתן ד' שיעלה מעלה מעלה כי הוא גדול אמיתי בתורה" (עמ' רנה). במכתב אחר ששיגר לשלושה גדולים — הרב, רבי אברהם דב שפירא ז"ל, רבה של קובנה, ורבי משה מרדכי אפשטיין ז"ל, ראש ישיבת סלבודקה, בו הוא מודה להם על עמידתם לימין מוסדות התורה, הקדים החח"ח את רבינו לשני האחרונים (עמ' קיא). גם חתנו של החח"ח, רבי אהרן כהן ז"ל, מציין באחד ממכתביו שהוא „מוקיר ומחבב מאד את כבוד מרן הגרא"י הכהן שליט"א" (עמ' רסה). גם בית בריסק לא הסתיר הערצתו לרב. באגרת שמשגר רבנו רבי חיים הלוי ז"ל לרבה של יפו הוא מכנהו: „הרב הגאון המפורסם" (עמ' לה). גם בנו, הרב מבריסק רי"ז הלוי ז"ל, אינו חוסך בתארים: „תפארת ישראל" ו„פאר הדור" (רמב, רמג). ואף התלמיד הגאון לבית בריסק, ראש ישיבת קמניץ רבי ברוך בער לייבוביץ ז"ל, כותב: „הגאון האביר פאר הדור והדרו" (עמ' ריב). אפילו הלוחם הגדול ברב בעניין היתר המכירה בשביעית מכנהו בתארים מפליגים ורושם: „נפשי קשורה בנפשו כאח ממש" (לז). אלא: „ואנכי מה אעשה שכבוד תורתו יקר לי והשכמ"ה חביב לי" (ס). ובהקדמתו ל„בית רידב"ז" (ירושלים תרע"ב) כתלה על גם דברי הרב שהוא צמח על המתנגדים לו בבנין השביעית כדי שלא ישתקע הדבר ויאמרו שהודה הסכמתה הי"ו.

דרך ארץ והערצה גלויה

וכשאתה יושב ומעלעל באגרות אתה שואל את עצמך: מי הם אלה איפוא, שהתנגדו לרבנו הח־

השיבה ביורה: בין גדולי התורה לא היו כאלה. גדולי הדור התייחסו להביע בדרך ארץ ובהערצה גלויה. גם אם חלקו על שיטתו ודרכו, תמיד ידעו להעריך את הגאון־הצדיק ואיש האשכולות שכל מעשיו לשם שמים.

כמספר האגרות לעיפה של מהדורה. בצד הציון הביוגראפי, מן הראוי היה לתת קצת רקע לאגרות. באין ההסבר נאבדו הדברים, כלפני כן הם אבודים. בעצם רב אני קורא אגרת מחאה של רבי"ב אפשטיין והאיץ מלצר זצ"ל על פגיעה בכבוד הרב. אין אנו יודעים על איזה רקע נאמרו הדברים. רק האגרת הבאה של ר' משה אוירבאך ז"ל מגלה לנו שפה. גם בהגדרות הבאות בשולי האגרת אינן תמיד מוצלחות. למרן החזו"א מגיע יותר כבוד יותר מלם באשר: „ולאחר עליתו לא"י התפרסמה גדולתו בתורה ונעשה תל־תלפיות לכל ענין ציבורי ופרטי". הגרי"י וינברג ז"ל ב„שרידי אש", לפעמ'. כותב עליו כי מובן הגרא"א לא כמו גדול בתורה. גם על גאונותו בתורה של רבי חיים עוזר גרודזינסקי ז"ל לא נכתב דבר, פרט לזה שהיה רבה של וילנה. והיה הדין בנוגע לגרא"א קוטלר ז"ל שהיה עילוי של תורה בירה"ב. הגאון רבי מנחם זמבה הי"ד מובא מה לא זכה לעיטור בירושלים. ועל הגרא"א רבינוביץ ז"ל מביכרה ב„שרידי" רק א' אלי מרכים ה"א ציין ספרו „בשנת אליעזרי", שהופיע בשנה... בהוצאת מוסד הרב קוק. הרב ר' שאול ידידה טייב ז"ל במודוכן כבגנדים בירושלים לא זכה לעיטור ואילו על הגר"צ מוקצ'נבסקי ז"ל גרמס שנפטר בתש"ב זצ"ל: השמיט. נישא לכך פרס להזהור „מנהל ישיבת עץ חיים" ודבר ספרים חשובים בהלכה: „גשר החיים", „עיר הקודש והמקדש", „ספר השמיטה" ועוד. אף אחד מהם לא נזכר. גם הר"ר יצחק הוכבר ז"ל לא זכה לעיטור והרב הזיי נתן לו הסכמה נלהבת על ספרו „תורת הנזיר" (קובנה תרצ"ב). בשתי האגרות של ההודיה התחלפו התאריכים. התאריך של האגרת הראשונה שייך לשנייה וכן להיפך. המעיין בסוף הספר ב„צילום האגרות" יבחין בכך מיד. כ"ג האגרת של הרבי מגור ראי"ם אלתר ז"ל המופיעה בסוף הספר בצילום אינה נדפסת בפנים. הרבה פעמים מופיע מספר להערה בשולי האגרות — והערה אין (כגון עמודים: הא, קבב, רכה). גם המפתח לוקה בחסר. אגרתו של רה"צ הנדפסת למשל בעמ' קכה — לא צויינה במפתח.

כמובן שאין בהערות אלו להמעיט מן הרושם הגדול שמשאיר על הקורא ספר זה. יישר כוח להרב בן ציון כהנא שפירא שלא רק יזם הוצאת האגרות אלא גם טרח ועמל באיסופן. ולא כל שכן ליזמה אגרות ניכבת בה"י וציבור שומרי התורה לצפה להעלאתן על מכבש הדפוס.

*) אגרות לראי"ה — קבוצת מכתבים של גדולי הזמן אל הרב הלפרת מרא דארעא דישראל מרן הגרא"י קוק זצ"ל, מכון הרצי"ה, ירושלים, תשמ"ו.

ביקורת, תבוקר!

מאת מאיר בר־אילן

מורי לשעבר, מר מ' מילר, מחולון, פנה אלי במכתב פרטי לפני זמן קצר. במכתבו הגיב הוא על דברי שכתבתי כאן לאחרונה, ביקורת על רב אחד שכתב מאמר ב„הצופה" בעניני קריאה בתורה. כיוון שמחזיק אני בכלל „הכל מבקרין ומבוקרין" הלכה למעשה מחד גיסא, וסבור אני כי תשובתי אליו עשויה לעניין לא מעט קוראים מאידך גיסא, החלטתי להשיבו מעל דפי העתון, לבד ממכתב תודה פרטי על מכתבו וביקורתו גם יחד.

ובכן, מורי הראשון להלמה משיג עלי כי ביקורתי בכבה פנים: לדעתו פגעתי בכבוד הרב המבוקר: שאל הוא שוב בעניין „ספר התורה ערום"; ורוצה הוא לדעת מה פשר דברי שכ: „חובת החכם היא לעיין ולחכר את דבריו אף אם אין כולם תואמים לדברי התלמוד". היות ודרך ארץ קדמה לתורה, נפתח בכבוד הרב תחילה.

בכתבי „רב אחד" נקטתי לשון סתמית: אין בה בזלה ואין בה ירידה, אלא דברים כהוויתם, וכלשון התלמוד „ההוא גברא". לפי כבודו של הכותב לא צויינתי כתם „אחד", כיוון שרב הוא והרבנים אנו בכבודו, ואף אני בכלל. בכוונה מהמתי את שמו למען לא ייראה הדבר כאילו ענין אישי כאן בינו לביני: חס ושלום! דיקה זאת. פתח השארתי לפני הלוכד באפשרי לו להתכנס לעובי הקורה על ידי שציינתי בכך פורסם המאמר המבוקר. אם ירצה אדם לעיין — יכול הוא לבדוק את גליון „הצופה" הבעיין שם ולא יילך סחור סחור בחיפוש ההודה. מבורך כי דרך זו של העלמה חלקית ראיתי לראשונה בכתבי חוקר תלמודי אחד שהי בדור הקודם, ואחר כך ראיתי לו מחקרים שונים. איני יודע מי הראשון שנקט שיטה זו (ונראה לי כבוהקית מההחוקרים שאינם בני ברית שהיו קודם לכן), אך דומה כי יהדותיתה גלוייה לעין. במקום שיושים החכם את שם השוגה כדרך הולך רכיל, עדיף והוא לציין את מקום הטעות ולא את שם הטועה. כה. לפיכך, קיים סיכוי שהקורא המעיין ילמד תורה, ולא יבקש „פיקנטריה" (קרי: רכילות אקדמית). ובכן, מכחיש אני בכל וכל כאילו פגעתי ברב המבוקר. ואולם, אם יימצאו דברים מכחשים, כגון ציבוא הנפגע ברגליו ויאמר „הנני נפגעתי", כי אז אתנצל על כי בפניו, אפייס בדברים, ואודיע זאת בפני הקוראים גם יחד כהלך בתשובה המהכל.

וזאת לדעת, כי ציצוניה של הביקורת אינה „ירידה". אסור שתהא בה התגב'ות. וכל כולה לא נוצרה אלא לתיקון הענין המבוקר. רע"ייב הורעל לשון בחפשים ליהויים. אלו הם המדרסים בבנים. אין הם כותבים דבר אך לשינם זריזה כדי להראותנו על טפונו של פלוני אלמוני. לו לפחות היו כותבים זאת, כי אז היו לומדי התורה יוצאים נשכרים. ברם, הרוב נבנע מביקורת מהחששות שונים — אין כאן המקום לבארם — וכך במקום „ביתינה המחקר, היפך הוא להיות מרכת לשון הרע. עדיף אני את הביקורת הגלויה. זו הקובעת בפירוש מה לקוי, כדי שיתוקן העניין בפעם הבאה.

כך, לדוגמה, לא נהג עמדי אדם אחד. בדרך הוא קמה את עבודתי, ולא עשה פרסום מספיק לשגיאותי כדי שאוכל ללמוד מהו ומנגו. מה הבל. אפשר שהלך רכיל בעניני ואפשר שלאו. בכל מקום, ביקרני, ואיני מצטער על כך כשו שמצטער אני על שלא פרסם דעתו ברבים. ברם, אותו מבקר הגדיל לעשות העיז פניו. באומרו כי השיב לי את עבודתי אף כי נמצאה הגזילה תחת ידו. מנהג ניבנין יהודאין שבמקום שאין דרך ארץ — אין גם תורה, וכאילו יוצאת מוכחשת ביקורת מעין זו. כללו של דבר: ביקורת כלמדה ראויה, נחוצה והכרחית. אך חייבת היא להיעשות לא רק על אדני התורה והחכמה כי אם גם על אדני היושר. התרופה פס כסילה אחד, אף השני איתן עדיין — אין סיכוי לקרוך הביקורת לעבור.

אחר שהקדמנו בעניני מוסר, נשובה נא לעניין העיקרי שעמדנו בו: פירוש „ספר תורה ערום" המובא בדברי ר' יוחנן בסוף מסכת מגילה. נשאלתי: מה לא טוב בפירוש שקבלנו מרבותינו, ומדוע נסיתי לפרש את הענין? בהם ערום האוחז ספר תורה. בכן: ראשית אומר כי איני עומד על דעתי בבחינת כזה ראה וקבל, ושני טעמים לדבר: האחד תיאורטי והשני פראקטי. כל בן תורה יודע מה רבו הפירושים והמחלוקות של רבותינו בהבנת התלמוד, ולא שמענו שנמנע חכם מעולם מלומר יותר מפירוש אחד. סיבת הדבר היא ברורה: ספר עמוק זה אותו ירשנו מאבותינו — אין אנו שולטים בו די הצורך כדי לומר בו פירוש ההוך. שמא עתיד להתגלות פירוש אחר העדיף מדובצע כאן, ועל כן קשה להכריע בפירוש באופן חד־משמעי. נמצא איפוא, שמבחינה מתודולוגית אין לבחור על הפירוש המסתבר פחות שהוא כעפרא דארעא, אף אם נטיית הפרשן היא לכיוון האחר. לגופם של דברים. „אדם ערום" הוא דבר יום־יומי, ואילו ספר תורה ערום הוא ביטוי כרשאל. בתוספתא ברכות ב, יד מהדורת ליברמן עמ' 9 אמרו: „הרי שהיה עומד בשדה ערום או שהיה עושה מלאכתו, הרי זה מכסה את עצמו בתבן ובקש ובכל דבר ויקרא (קריאת שמע)". מוטב איפוא ללכת בדרך הלישון ולומר שמדובר כאן באדם ערום שנאסר עליו לאחוז בספר תורה. מאשר לבחור בדרך שהיא, כביכול, קצרה יותר, דרך המסורת, ולומר כי המדובר בספר ללא „לבוש". ברם, איני עומד על דעתי זו לא רק מטעמי של התלמוד. בר קשה למצוא „משמעות קבע. כיוון שטעם פראקטי נוסף בדבר. ר' מנשה מאיליה כבר קדמני בפירוש זה, אף אם לא הביא את הראיות לו, הצא וראה מה אירע לו (ריי"ל מיימון, מדי חודש בחדשו, ז, עמ' 57 — ספר הגרי"א, א', עמ' קסו). כיוון שבשל ענין זה איני רואה לעמוד (וליתר דיוק לנגדד) במחיצתו של אותו חכם, הרי שרשאים הכל ליטול את הפירוש היותר נראה להם: מסורתי או חדש.

איני יכול להאריך, אך עוד אוסיף כי מומי הספרים ברוב מומי האנשים אינם מתגלים אלא על ידי מומחים לדבר. מומחיות זו — מלאכה היא, ויגיעה רבה בה. צא ולמד מתשובת רב האי גאון בעניני הרפואות בתלמוד (אוצר הגאונים — גיטין, עמ' 152), שאלמלא הוא עשויים היינו כיום הזה להיות נזקקים לרפוי אית שוטא. הווי אומר, הבין גאון גדול זה שהרפואות שבתלמוד לא נאמרו אלא לשעתן, ואף בעניין פירושים טקסטואליים יש להכיר כן. דא עקא, שבעניין החידושים קלקלו לבי המחדשים המתקנים לפניהם, לאמור, כיוון שחידשו אחרים שלא כהלכה, דומה כאילו ננעלה דלת בפני מחדשים בכלל, ומחדשי פירושים בתלמוד בכלל זה. ברם, אין אני סובר כן ודומני כי מן שערי הפירושים, כבגן גם שערי התירוצים, לא ננעלו, ודיאו. על כן. כל חכם להציע פירוש כראות עיניו, ובלבד שיתמכו דבריו במקורות עצמם והסברה ישרה גם יחד. מסיבה זו, במקום שנראה לומר פירוש חדש, הרי שהיושר האישי והאינטלקטואלי אומר לגבור על כפיפותנו למסורת בכלל, ובמסורת הפרשנית של התלמוד בפרט.

כללו של דבר: במקום שנראה לפרש פירוש חדש, עצם העובדה כי עד היום לא הוצע פירוש זה, או כי עומד הוא בסתירה לפירוש המסורתי, אין בה, כשהיא לעצמה, אפשרות לבטל את הפירוש החדש. הראיה לכך: לעתים אפרש משנה שלא כפירוש המוכר לכל מן הבבלי, ויראה הדבר כפירוש חדש. אף אם למעשה, אין זה פירוש חדש כל עיקר, א"א נושא אחר הפירוש הירושלמי. הוי, אם כי פשט דברי. כשאין כולם תואמים לדברי התלמוד. מהם שהובאו על גבי העתון, והם שהופיעו, או עתידים להופיע, במקום אחר.

לסיכום: מודה אני על כי בוקרתי. הביקורת הכרחית היא למחקר, למחקר בכלל, ולהבנת התורה גם יחד. הביקורת לא נועדה להראות, כדברי הילדים, „מי יותר חזק" כי אם מיועדת היא מלכתחילה ללמד במקום הטעון לימוד, ולהצביע על הצלחות כשם גם על חסרונות. מי שללא ביקורת עשוי להתגוון, וכל הסבור כי יכול הוא לתרום למחקר התורה, לא רק שראוי הוא לעשות כן, כי אם אף חייב. ואולם, הרואה בביקורת גבהות־לב או חוסר כבוד, הרי זה בכוחו פוסל ומגלה פנים בביקורת שלא כהלכה.

שירה „קבלית" אינה מקובלת

שיחה עם דניאל בן רפאל סטבסקי

חתן הפרס העולמי לספרות מיסטית

מאת נעמי גוטקינד

אם משורר פלשתינאי היה זוכה בפרס העולמי לשירה מיסטית — היו עורכים סביבו פסטיוואל שלם: רדיו, טלוויזיה, עתונות, ראיונות, כיבודים. אבל כשמדובר בבחור יהודי שומר מצוות אז מלטה יוק. איש לא שמע איש לא ראה איש לא כותב...

קל להבין את דניאל בן רפאל סטבסקי. לפני כשלושה שבועות ניצב באולם הגדול של אונסק"ו בפריס, מול קהל עצום, ראש וראשון מבין 316 משוררים בני אחת־עשרה ארצות, באוזן לברכות ששיגרו לאירוע אישים כמו פרנסואה מיטראן, נשיא צרפת, ז'אק שיראק, ראש עיריית פריס, והאפיפיור יוחנן פאולוס השני, שומע שבחים מפליגים על יצירתו „סדר עקידת אבן השתיה", מקבל את שש מאות אלף הפרנקים (כשלושת אלפי דולר) שהקציב לזוכה פרננדו וילה הספרדי. מייסד התחרות ומצליח לסחוט מאות קתולים, ביניהם שונאי יהודים מובהקים מחיאות כפיים סוערות. שגריר ישראל בפאריס אומר לו בהתרגשות: זו הפעם הראשונה בפורום של אונסקו שישראלי מקבל תשבחות בקבוק ביגרים וקריאות בה — ואף על פי כן, בשובו לארץ, שום כלי טלוויזיה איננו מחכה לו בחדר האחרים בלוד. את הידיעה של סוכנות עת"ים כמעט אין עתון מפרסם, וסטבסקי שוקע שוב לתוך אנונימיות מדהימה.

„פשיזם ספרותי"

המיקרה שאירע לו בחודש האחרון, הוא מערכה שנייה בקריירה התמוהה של דניאל סטבסקי בקריית הספר שלנו. המערכה הראשונה היתה לפני כשנתיים. בשנת תשמ"ד שלח המשורר הצעיר, בן העשרים ושש היום, את יצירתו הפיוטית „ספר מצלע הרקיע" (חלק מטרילוגיה בשם „שירת הכהנים" שהוא כותב) אל ועדת פרס אקו"ם. כמקובל בתנאי פרס אקו"ם — השיר נשלח אנונימית. יעקב אורלנד, אוריאל אופק ושלמה טנאי קראו, התפעלו והעניקו לסטבסקי את פרס אקו"ם לאותה שנה. הצעד הבא, המקובל לגבי זוכי אקו"ם, הוא הדפסת השירים על ידי הוצאת ספרים מכובדת. סטבסקי פנה, איפוא, להוצאות הישראליות — ואף אחת מהם לא הסכימה להוציא את שיריו לאור.

מדוע? „אתה יותר מדי תורני, יותר מדי אנכרוניסטי, השפה שלך מקראית מדי, גבוהה מדי..." — אלה הן חלק מן ההנמקות לפסילתו... צעיר אופטימי — החל סטבסקי לשלוח שירים גם אל כתבי העת הספרותיים כ„מאזניים" ועד „עתון 77", מעתונים יומיים ועד ירחונים — ושוב, אין היענות.

„אני פרסונה נון־גרטה במימסד הספרותי הישראלי", אמר לי השבוע, זקנו האדום בוער, עיני תכלת של משורר וכיפה שחורה עגולה על קודקודו. „ההיקטסטידים של הספרות העברית מעמידים פני ליבראלים פלורליסטים אבל לאמיתו של דבר הם נוהגים פה טירור תרבותי. זה פשיזם ספרותי במלוא מובן המלה. או שתכתוב כמו שאנחנו רוצים, חקיינות סוג ד' או ה' של השירה האנגלוסכסית, או שאתה לא קיים. נמחק אותך מתודעת הציבור...".

סטבסקי כותב בנימות נבואיות. כמו היה מוכה בשער, נביא זועם של הדור. ומה בכך? האם אין הפתח הזו מותרת במסגרת „ההיתרים לצעירים" (ומהותה של השירה)?

רצוי אולי להטעים את הקוראים על קצה המזלג כמה שורות מ„סדר עקידת אבן השתיה", השיר שזכה בפרס לשירה המיסטית, כדי להבין במה המדובר. בפרק האחרון של היצירה: „זהב ביום ההאשי" כותב סטבסקי:

„ובאשר ופתע „ייעקד בשר הכוכבים שם בחלל הגבוהים העמוק מהצטלבות או מזיווג שבילין ומסעות כאן באדמה השטוחה יעבור רטט החרב יזרימון רוחות המאכלת למצוא שה לעולה כפר תחתיו, יצוו מטעל הגבוהים בזרימתם לבוא קטנים במט במלחמתם".

ובפרק הראשון, „כפרת הרפשי":

„אך באמות ובתמים / בתוך תוכי ובחיי / אני מתגעגע אליו ורק אליו / והוא מתגעגע אלי מן הדממה כי עטרתו / לקרוא בשמי קולו / אלי / כי מקולו אילם שב אלוקים נלוי בשם לקרוא שמי שלו אליו שלם (כי עוד כהה ברעש אמיתי)...

כאשר ראה חלל לילות הכוכבים כולם
מתחילות כל הזמנים כולם עד כה
ואז ראה
ראו שערי נפש
הרבה חושך פועם
והחושך יונק אור...
בפיו אשר תהום ותוהו
אל עד הזוהר והמקור..."

בולטות כאן השפעות קבליות, בולטת השפעת שירתו של אורי צבי גרינברג, בולט גם דחף שירי אותנטי: על כל פנים — דברים גרועים מזה מתפרסמים על כל במה גבוהה ונמוכה ותחת כל עץ רענן בארצנו... ההחרמה של סטבסקי אכן תמוהה ואולי המפתח לה. כדבריו, הופעה. צעיר מזוקן שראשו מכוסה, הכותב בשפת המקרא היהודית, בלהט משיחי ובאקסטזות של תשובה אל הבורא. כה שנתאים לדרום של אבן גבירול ויהודה הלוי — נדחה ע"י „סמרטוני" הטעם של דורנו, בהחלטה גדולה.

מרדנות מילדות

גם אישיותו של המשורר הצעיר נון־קונפורמיסט ותמהוני מבטו ומילדה. איש שלעולם לא יצטרף אל שום „קליקה" ולא יעדן את דיבורו כדי למצוא חן — לא מסייעת לו להיות מקובל. דניאל בן רפאל סטבסקי נולד להיות „אחר". המילה „אחר", בקונוטאציה ההיסטורית. נוסח אלישע בן אבויה, מפחידה אותו אמנם, אבל אין אחרת לתאר את מי שבהיותו ילד בן חמש וחצי, בכיתה א' של בית הספר הממלכתי שבמונטבידיאו עיר הולדתו, לקח ברצינות את דברי המורה שאמרה „ילדים, כל דבר שלא תבינו — תשאלו אותי". ומיד לאחר מכן סיפרה להם ששתיים ועוד שתיים הם ארבע: דניאל, כאמור, האמין למורה ומיד הרים יד והצביע. „מה רצונך?" שאלה המורה. „אני רוצה להגיד מה „לא הבנתי", ענה הזאטוט. „אני לא מבין מה זה שתיים, לא מבין מה זה ועוד, לא מבין מה שווה, ולא מבין מה זה ארבע..." המורה הנבוכה לא שמעה על פרופ' אלברט איינשטיין. שגם הוא לא כל כך הבין מדוע שתיים ועוד שתיים תמיד הם ארבע. ואם שבעה — זה לא עניין אותה. אחרי שהיה הדהמה התפרצה על דניאל בצעקות ונערה בו על „חוצפתו". כך החלה מיד הקאריירה של סטבסקי הקטן בביה"ס ברגל שמאל. הרבה התנגשויות היו לו מאז ועד היום עם עולם המבוגרים. אביו — צורף דיין ובוטריון, ראש הקהילה היהודית של אירוגוואי. לא ידע גם הוא „איך לאכול" את הבכור שבארבעת ילדיו. בלבו ככל אבא יהודי קלאסי האמין שבכורו ילמד משפטים ויקבל במבו בבוא היום את הפרקטיקה המשגשגת שלו. והנה צומח לו מין גידל פרא משונה. ילד מצייר הבורח מן החלון של כיתה א' כדי שלא להיכנס לעימותים עם המורה.

רק סבא רפאל, היהודי הפולני שברח מאימת הנאצים לדרום־אמריקה, הסבא רמודקין בעלה כבחמורה, מצא נתיב אל לב הנער האדמוני המרדן הזה. אגב, מרדנותו של דניאל ירדה מהר מאוד אל המחתרת. שכל כגדל, הבין שהוא לא יכול בכוחות עצמו להלחם נגד כל העולם. הורים, מורים, מהלים וחברים ולכן החל כותב סיפורים ושירים בסתר, ומשתדל כלפי חוץ להיות „בסדר".

לא שזה הצליח במיוחד. מכמה וכמה בתי הספר „העיפו" אותו וגם בבית לא מצא מנוח. הוריו — ציוניים מסורתיים, היו מגיבים בהזדעזעות בכל פעם שבנם היה שואל אותם: „אז אם אתם ציוניים — למה אינכם נוסעים לציון?"

אבא הציוני, ראש מסדר „בני־ברית" מייצג הקהילה בפני השלטונות, שלח את דניאל ל„הדר" בשעות אחה"צ ואחר כך לבי"ס „יבנה", אבל לעלות לארץ ישראל — לא הסכים. בינתיים הגיע „היורש" אל התיכון וגם שם ידו להייהם של המורים. הלוגיקה של האלגברה עיצבנה אותו. הוא סירב לקבל את אקסיומות הגיאומטריה האיוקלידית, „הראשי" של היוונים — לא היה „הראשי" שלו. „התרבות המערבית כולה שבויה בלוגיקה היוונית", אומר הצעיר היושב למולי בדירה מסודרת בשכונת תלפיות בירושלים ברצינות התהומית של הנעורים או אם תרצו, של הפילוסופים.

להכרות הללו הגיע דניאל סטבסקי באופן אינטואיטיבי כמעט — בהיותו נער בגימנסיה, ובשמו התמרד בלימודי המתמטיקה, הפיזיקה, הביולוגיה והלוגיקה בגימנסיה שבמונטבידיאו. מה שלא שהמורים סבלו ממנו...

מהר מאוד למד הנער לא להשמיע עוד את השגותיו על „המערביות הפגאניות" במקומם שקע בהזיות על שיחות עם דוד המלך, על קשר ושיח עם הבורא ומלאכי עליון, על עלייה לארץ ישראל. בבית אמרו ההורים: „על גופתנו המתה אתה עובר...". אבל לדניאל מלאו שמונה עשרה שנה, ובארצו זה גיל הבגרות שבו פוקעת סמכות ההורים לגבי ילדיהם. מיד הוציא לעצמו דרכון עזב את הלימודים והחל לעבוד כ„פועל בניין. המטרה — להרוויח כסף לנסיעה לישראל.

„הרגשתי שאני בבית"

בינואר 1978 מגיע דניאל בן ה־18 לישראל. הוא נמשך לירושלים ומגיע אליה בערב חורפי ומושלג. מהלך מבוסס בשלג, בתוך החשיכה, בסמטאות המובילות אל הכותל ובשכונות העיר. עברה בו חוויה מיסטית עזה: „הרגשתי שאני בבית... הרגשתי שכבר הייתי פה פעם ואני חוזר אל המקום שלי... המקום שאני שייך אליו...".

סטבסקי הגיע לארץ עם העברית המקראית משיעורי התנ"ך והמשנה בביה"ס היהודי. באוטובוס היה פונה לנהג ושואל: „אנא אדוני, אם נא תואיל בטובך לומר לי איך מגיעים למכון גרינברג להכשרת מורים...". והנוסעים כולם היו מתפקעים מצחוק. סטבסקי אכן למד כשנה במכון גרינברג להכשרת מורים ולמרות שכתבי עגנון היו נהירים לו מן הרגע הראשון והיום, הוא מצהיר, הוא יודע כמעט את כל עגנון בעל־פה. כאשר נדרש לקרוא את נתן זך או דוד אבידן — לא הבין מלה. זו עברית זו? היה תמה. הרי זו אנגלית מתורגמת...

בשעות הפנאי המשיך לכתוב באינטנסיביות סיפורים מיסטיים, שילוב של עלילה והרהורים קיומיים על ירושלים, על הקשר שבין האדם למקום, על היהודים ויעודם, על היהדות והפקידה. כעבור שנה נרשם ללימודי ספרות עברית ופילוסופיה באוניברסיטה העברית. שירת ימי הביניים קסמה לו, בהרצאות של פרופ' עזרא פליישר. נהנה, אבל מהר מאוד הגיע למסקנה (במיוחד בקורסים לפילוסופיה ולמחשבת היהדות) שגם באוניברסיטה השוכנת בלב ירושלים כל מה שמנסים להקנות זה את הראציונאליזם היווני־המערבי הרדוד שנפשו נקעה ממנו עוד בגימנסיה. ביחוד פגעו בו ההרצאות ביהדות. „המרצים התאמצו ביותר להוכיח לנו שכל הפילוסופיה היהודית היא גנובה, השאלה או עיבוד של רעיונות יווניים או רעיונות הלקוחים מעמים אחרים. אנסו שם את היהדות או אולי סירסו אותה והציגוה ככלי ריק...".

ייתכן שבאותה העת צריך היה סטבסקי הנפגע „ליפול" בידי רב מחזיר בתשובה שהיה מכניסו לישיבה ללמוד גמרא באופן מסודר ובכך למצוא פתרון למצוקותיו אלא שלא כך אינה לו גורלו. הוא פרש מן הלימודים באוניברסיטה במחזור אך לא מצא את דרכו אל אחת מישיבותיה של ירושלים. הסתגר בחדר שכור בשכונת נוה־יעקב והחל ללמוד לבד פילוסופיה היסטוריה ומיסטיקה. הוא קרא באופן שיטתי ספרים שהובילו אותו, מחשבתית מארם־נהרים למצרים, מן הרציונאליזם אל הגנוזים המיסטיים, וכאריסטו, עד, להבדיל. ספר הזהר. משמעת עצמית והחינוך שב שקיבל בבית, אומר סטבסקי הגנו עליו מליפול בפח המסוכן שהספים אל המיסטיקה (גם אין הוא מעשן או שותה לשכרה. אומר לי בגילוי עיוכתית) — אבל יותר מכל אלה שמרו עליו המצוות. משעלה לארץ החל לקיים מצוות בשמירה רבה מזו שהיה רגיל לה בבית הוריו — „וכך ניצלו".

„ברגע מסוים כמעט ומעדתי", משחזר הצעיר, „כמעט ואמרתי שיש כמה דרכים ושיטות אל ה' בורא, השיטה היהודית, השיטה ההודית, המזרחית, ושיטות נוספות. אבל אז הבנתי שהקוד של התורה, קוד המצוות, שונה מהותית מכל התפיסות הקיומיות האחרות. תפסתי לעומק שהיהדות היא לא פילוסופיה, לא תיאולוגיה, לא מיסטיקה ולא צורת חיים המאחדת את הבריאה עם הבורא. לא צריך להגיע אליו ולא להשיגו באמצעי המדיטציה בנוסח דתות המזרח. מה שצריך זה לעשות את רצונו, ורצונו — הלא הוא ידוע לנו ונמסר לנו בהר סיני...".

פנייה ללימוד הקבלה

הכרה זו הניבה שתיים: אליו שירה חזונית בעברית מקראית גבוהה ושנית — פנייה ללימוד הקבלה. סטבסקי למד אצל המקובל הרב שמואל טולידאנו ועד היום הוא לומד בחברותא עם משה בן חרוש את הזוהר, תורת האר"י, המהר"ל, רבי חיים ויטאל ורבי משה קורדוברו. באותה נשימה הוא גם אומר לי: „בצדק אמרו חכמינו ללמוד קבלה לפני גיל ארבעים כי הצעירים עלולים להתדרדר תוך כדי לימודים אל המיסטיקה, לאמונות בכוחות זרים. לאיסורים בהוקוס פוקוס...".

והרי הוא עצמו עדיין אינו בן ארבעים... „אותו הצילו המצוות", חוזר סטבסקי על מה שכבר אמר, „ההכרה בייעודו של עצמי. עם כהנים שנברא לעבודת ה'" (סטבסקי בעצמו כהן).

אחרי שנתיים בנוה־יעקב ותקופה של נדודים בעקבות עיונו בתורת רבי נחמן מברצלב ורבי מנחם מנדל מקוצק (אבל גם מנסיונו המנטאליות האישיות) החליט סטבסקי להילחם ביצר הבדידות הזוק עליו. הוא נזכר שחז"ל אסרו לפרוש מן הציבור, „חזר" אל הציביליזציה „עשה" תעודת הוראה בסמינר למורים ע"ש ליפשיץ, נשא אשה (מאנטורנטית בביוכימיה) והחל להתפרנס כמורה לשפת מצוא (מילוי מקום) והמתרגם לספרדית ולצרפתית. בימיו כסטודנט היה שומר לילה, ספרן, חונך בפרוייקט פרח ועוד. עתה החל לעבוד גם בעצ"ת היום, אבל „מרבע" גם כך לא נעשו חייו עם המימסד טתרד בעייתיים כתמיד. מאחר שקיבל „מילוי מקום" בבתי ספר חילוניים, ניצל את ההזדמנות להרביץ בזאטוטי כיתה ב' את השקפותיו על היהדות. דור של „גויים" גמורים גדל בארץ וכדי להציל את עם ישראל מצווה להרביץ תורה דווקא בבתי ספר של הרשת הממלכתית — חשב. מנהלי בתי הספר ומפקחי משרד החינוך חשבו אחרת וסילקו אותו מהר מן ההוראה.

שנה אחת שימש כמדריך ומרצה בבית עגנון. לקבוצות התלמידים המבקרים נהג להסביר שעגנון איננו רומניסט אוסטרו־הונגרי שכתב סיפורי אהבה פסיכולוגיים, כפי שמלמדים באוניברסיטה. אלא יהודי ירא שמים בעל תפיסה עמוקה, ולהוכחת דבריו היה מקריא את עיבודי עגנון לאגדות חז"ל ולחסידות, מדקלם בלהט את „המעשה בעוד ומסביר להם כיצד הקפיד עגנון בביתו להפריד בין ספריית הקודש שלו לבין ספרי החול. כשנודע שהמדריך בבית־עגנון מציג את „הסופר הלאומי" כיהודי דתי — שוב עיכבו במשרד החינוך את האף והיום סטבסקי כבר אינו עובד בבית עגנון... לפרנסתו הוא עוסק הרבה בתרגומים ומנהל בביתו חוגים ליהדות המשכים בעיקר אקדמאים חילוניים.

הוא יזם הוצאה של כתב עת בשם „מראות" (בין המשתתפים בו — פרופ' אנדרה שוראקי) הזוכה להתעלמות מוחלטת ולא נזכר אפילו בשולי המדורים לספרות בעתונות היומית, וממשיך להכתיב את הטרילוגיה המנוקדת שלו, „שירת כהנים".

בעיה אידיאולוגית

סטבסקי מזהיר אותי שלא לחשוד בו בפרנואיה כשהוא אומר: „זו לא בעיה אישית אלא אידיאולוגית. לא אני מפריע להם אלא דעתי. זה שאני אומר בגלוי שבארץ כותבים ספרות אנגלית. שמייצרים כאן תרבות תל־אביבית שהוצאת ישראל, מניקית. עובדת אלילים...".

מה שהדור זקוק לו זו מהפכה דינמית על פי התורה, שיחזור הברית, הקמת מערכת שיפוט עברית, קיום כל המצוות התלויות בארץ (כולל השמיטה). סילוק כל הדתות הזרות, ויתור על הכסף האמריקני הטמא, כך אומר דניאל ועיניו בוערות.

אגב גם באונסקו „בנהלו" מבנו. כאשר הוזמן לפריס (כל ההוצאות על חשבון המזמינים) לשאת דברים בטקס הענקת הפרס, הבטיחו לו שעליו גם לנאום. והוא אכן הכין נאום... סיפר שם על שבע מצוות בני נח, הסביר מדוע עם ישראל חוזר לארץ, פירש את ייעוד העם ובמצמו כעם סגולה. בומינה הערבים קראו — וחשכו עיניהם. במצפרים. אין זמן לשמיע את הרצאתך — אמרו לו — פשוט עלה לבמה ואמור תודה.

(סוף בעמוד 11)

רשימות

שגיאה

המוציאים ספרים לאור שוגים בכך שהם נותנים בשער הספר אילוסטרציה מדמות הנפש הפועלת בספר, וביחוד כשהמחבר הוא סופר נודע לשם והוא מתאר את הדמות כיד הדמיון הטובה עליו. בזאת מונע המוציא לאור מאת הקורא שיפעיל גם הוא את דמיונו, שיראה את הדמות בעיני רוחו, כי הדמיון עולה תמיד על מראית העין.

חברמאניות

הפעם ניתן דעתנו על ביטויים שאנו שומעים בראדיו ובטלוויזיה שאין בהם חידושי שפה בלתי מוצלחים ובכל זאת צורמים הם, מכוון שיש בהם איזו חברמאניות. למשל, „מכה נכבדה" במקום מכה חזקה. מה כאן הנכבד? או „זה עובד", במקום זה משפיע, נותן תוצאות. או „איני מאושר", במקום איני מרוצה. מה הביטוי אושר שייך לכאן? במקום לעתיד אומרים „עתידי" ובמקום להתרגז אומרים להת־ארגן". המלה ארגון נכונה לגבי חבורת אנשים ולא לגבי איש אחד בלבד.

כשביטויים אלה נאמרים בכלי התקשורת מיד השומע מסגל אותם לעצמו כדי להיות „מעודכן".

רדיפת בצע

רדיפת בצע כסף מעבירה אדם על דעתו. הפעם אמסור דברים כהוויתם. ללא קישוטי דמיון.

משפחת עולים מרוסיה, הוא והיא ונער נחמד, באה לישראל והשתדרו בה. כעבור זמן לא רב עזבו את הארץ, על אף רצון הנער להישאר בה, ונסעו לגרמניה „לעשות כסף" ונשארו שם.

כשהגיע הנער לגיל בר־מצוה באו לחוג בישראל את חגיגת הבר־מצוה. האם סיפרה לשכניה מאז שבנה איננו מרוצה שם ומתגעגע לישראל.

בהיותו כאן שוב ביקש מאת הוריו והתחנן לפניהם שיישארו בישראל, אבל האב לא שם לב לתחנוני הבן ואמר: אין דבר, סופו שיתרגל שם ולא יבקש עוד לחזור.

אהרן קווה

בין הדף והמדף

• שירת אמונה

עד לב שמי, שירים מאת חיים חמיאל. הוצאת ראובן מס, ירושלים 112 עמ'.

קיים ויכוח שעדיין לא תם, בעניין שירה דתית מהי — האם יצירות שכותביהן דתיים אך אינן עוסקות דווקא בנושאים דתיים, או ספרות העוסקת בנושאים דתיים מובהקים. בסוגיה זו יש פנים לכאן ולכאן והתשובה לא תמיד חד־משמעית. שירתו של חיים חמיאל היא שירה דתית מובהקת, הן כשהיא סובבת סביב נושאים דתיים והן כשהיא עוסקת בנושאים „ישראליים" אך רוח האמונה חופפת עליהם תמיד.

„עד לב שמי" הוא ספר שיריו השביעי של חיים חמיאל, המפרסם לעתים מזומנות מפרי עטו מעל דפי „הצופה". אף בספר זה צועד המשורר בנתיבו המיוחד הן בנושאי שירתו והן בסממניה הצורניים. רבים מ־71 השירים שבספר בנויים משורות קצרצרות, לעתים בנות מלה אחת, והקצב שלהם מבטא מנגינה פנימית המפעימה את לב המשורר, כמו למשל השיר „עולם בלי שמי": „תיקים / בער / סתר / עולם בלי שם / מעבר / ולא ידע / מי, / ומה / היה / נעלם". יש שירים הבנויים במבנה קבוע של שבעה בתים ששורותיהם קצרצרות וקצובות, ואחריהם בא הבית השמיני, ששורותיו ארוכות יותר והוא מעין סיכום של השיר.

השירים שבספר מחולקים לכמה שערים: עד לב שמי, משהר עד כה, מכאן לכאן, עד כלות, אחר הזמן, עלפרתך ירושלים. בחלוקה זו יש מעין סיווג של השירים מבחינת נושאיהם, אך מוטיווים שונים חוזרים ונשנים בשעת שערי הספר, ובכוללם יחד הריהם שירתו של משורר מאמין, שיצירתו ספוגה ברוח האמונה. השער הראשון של הספר עוסק בעיקר בכבשונו של השיר, מנקודת ראותו של משורר דתי — „אהה השם / הבוחר בשיר זמרה / — / הא שירך / שיר / וזמירתך — / אל נא תטשני / אלי / מלפניך". השירים חובקים חוויות והתרשמויות שונות של המשורר, וכמעט תמיד עולה ובוקע בהם מוטיב האמונה. שיר יוצא דופן מבחינת מבנהו ואורכו הרב הוא „באתי אל בית האבל", שנכתב בעקבות נפילתם של שלושה חיילי ישיבות „הסדר" במלחמת שלום הגליל. כבספריו הקודמים מוקדשים כמה שירים לירושלים, שאת שירתה שר חיים חמיאל עשרות שנים. מאז שחרור העיר נושאים חלק משירי ירושלים שלו אופי חדש — „ירושלים, / כשאני מהלך ברחובך / שרות לי אבניך / פעם — / שרתי שיר אבלך, / היום — / את עדניך".

• עיצוב ספרותי של ירושלים

מראות בירושלים של דוד שחר, מאת שרה כ"ץ הוצאת עם עובד, תל־אביב, 168 עמ'.

באחד הראיונות עמו אמר הסופר דוד שחר כי „ירושלים היא המסגרת של חיי". ירושלים היא גם ציר מרכזי ביצירתו של שחר, יליד ירושלים. ד"ר שרה כ"ץ, מרצה בכירה לספרות עברית באוניברסיטת בר־אילן, בוחנת בספרה זה את עיצובה הספרותי של ירושלים ביצירתו של דוד שחר. בהקדמה מציינת המחברת כי דרכי עיצובו וציוריו של הנוף הירושלמי ביצירתו של סופר עברי מוכתבים ונקבעים במידה מכרעת על־ידי השקפותיו האידיאולוגיות, זיקותיו ורגשותיו האישיים. היא מדגימה את דרכי עיצוב נופה הזיקה של ירושלים ביצירותיהם של כמה סופרים עבריים, ומציינת כי אין הסופר יכול בשום פנים להישאר שווה־נפש ביחסו כלפי ירושלים, וגם אינו בן־חורין לעצבה באורח שרירותי, להבאתו וכיד דמיונו התופשי; אלא הוא כפוי לעצבה ביצירותו רק בדרך מסויימת אחת, שהיא תולדת המתח הדיאלקטי שבין תפישת־עולמו האישית הכוללת, זיקתו הרגשית והאידאית כלפי עיר זו, מצד אחד, ובין מקומה של העיר בהכרת העם והאנושות בכללה, מצד אחר.

ד"ר שרה כ"ץ בודקת את עיצוב הנוף הירושלמי ביצירתו של דוד שחר, כהיך הנחה בסיסית כי למציאות ולנוף המסוים הקרוי ירושלים משמעויות רגשיות והשלכות תפוצתיות, דתיות היסטוריות מפליגות, בעולמו הישי של כל יוצר עברי. מתוך כך, דרכי עיצוב הנוף הירושלמי ביצירה, עשויות להאיר וללמד באורח דיאלקטי על תפישת־עולמו הכוללת של האמן־המספר, ואפילו אין הוא מודע לכך. תחילה היא בוחנת את התשתית האידיאית־פילוסופית בעולמו של שחר באמצעות מוטיב ... מהיבט אובייקטיווי, אנטרופולוגי, משפחתי, היסטורי־לאומי וסוביקטיבי. מכאן היא עוברת לעיצוב הנוף — הנוף הקבצי, הרוחב של מרחב פתוח ושל מרחב תחום. את עיונה היא מסיימת בנוף האנושי של ירושלים.

• היחיד והחברה

היחיד והסדר החברתי, מקראה בסוציולוגיה לבתי־ספר תיכונים, בעריכת דני אלה, רחוראל תומן, מהדורה מחודשת, הוצאת עם עובד, תל־אביב 474 עמ'.

ספר זה בנוי לפי תכנית הלימודים בסוציולוגיה בבתי־הספר התיכוניים, אך יוכל להפיק ממנו תועלת כל המתעניין במדעי החברה. הגישה הפדגוגית המאפיינת את ליקוט המאמרים, החלוקה לפרקים וההקדמות הבאות לפניהם — כל אלה הם לברכה גם ל„סתם" קורא, ולאו דווקא לתלמיד הנזקק לחומר במסגרת מקצוע־חובה.

בספר נקבצו מאמרים מבחרים לאייה רחבה של המחשבה הסוציולוגית והם עוסקים בבירור מהותה של הגישה הסוציולוגית, תרבות, מושגי יסוד, חיברות, פיקוח וסטייה, ארגונים, ריבוד וכו', פיכוד ושינוי. רובם של המאמרים דנים בנושאים סוציולוגיים באופן כללי, אולם יש כאן גם התייחסות לבעיות ספציפיות של החברה הישראלית. יש בספר מאמרים קלאסיים כמו „הבירוקרטיה" ו„מעמד, סטטוס ומפלגה" (מכס ובר), „חוק פרקינסון, או הפירמידה המתרוממת" (פרקינסון), „האידיאולוגיה הגרמנית" (קארל מארקס) „העקרון הפיטרי" (לורנס ג'. פיטר והרימונד האל). מדענים מהארץ תרמו את חלקם לניתוח בעיות סוציולוגיות בחברה הישראלית, ונזכיר את מאמריהם של רינה שפירא, חיים אדלר ומירי לרנר, „חולצה כחולה וצווארון לבן" על תנועות הנוער; של מיכאל גל על יחידת הסיור כקבוצה חברתית; של שלמה סבירסקי על הפיתוח הכלכלי של ישראל ותוצאות חלוקת העבודה הדתית; של יוניה טלמון על המשפחה בקיבוץ; של אריך כהן על שינויים במבנה החברתי של תחום העבודה בקיבוץ; של הנרי רוזנפלד על תהליכי־שינוי במבנה המשפחה המורחבת בכפר הערבי.

• שניים שאינם אחד

תאומים — שניים שאינם אחד, סקר־מחקרים ובעיות בחינוך תאומים, מאת מרים סמיר־רופין, הוצאת רשפים, תל־אביב, 127 עמ'.

בעולם קיימים כ־50 מיליון תאומים, מהם זהים ומהם בלתי־זהים. אך גם אלה הזהים זה לזה „כשתי טיפות מים", לפחות שפרצופיהם שווים — לא תמיד דעותיהם והבנותיהם שוות. כותבת הספר שלפנינו, המתכנות מרים סמיר־רופין, בוגרת האוניברסיטה העברית בחינוך ובסוציולוגיה ומוסמכת אוניברסיטת בר־אילן בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, היא עצמה אם לתאומים (בנים). הדבר אולי מסביר את זיקתה לנושא, אך הספר עצמו הינו מחקר מקצועי מובהק, ויוצא מהנחתה הבסיסית שהתאומים הם קבוצה בת שני אנשים, אשר לה השפעה וכוח בתכנון משימות ובביצוען. אולם, לכל זוג אופי המיוחד, וכל פרט בתוך הצמד ראוי להתייחסות אישית כאדם יחודי.

המחברת סוקרת מחקרים ודוחות קונגרסים בנושאים הקשורים להאהבים ... מקום נרחב לבעיות החינוכיות של תאומים, הן בבית והן מחוצה לו. באים בספר ראיונות עם תאומים ועם הורי תאומים. מהם ניתן לעמוד הן על בעיות והן על דרכים לפתרונן. יש גם פרק מיוחד על ציורים בגיל הגן של התאומים זהים עם דוגמאות של ציורים. אין בספר „מתכון" לטיפול בתאומים. אך המחברת מצביעה על כיוונים להתבודדות עם הבעיה. היא מציינת, כי כמו בתחומי חינוך אחרים אין זוג תאומים אחד דומה למשנהו. הגישה הכוללת היא שיש להיענות לצרכים הכוללים של כל תאום בנפרד, אולם קיים גם תחום של אילוצים היוצרים לחצים אצל המטפלים בכיוון מסוים. הצמד, השנים, הם שצריכים להכתיב את כללי ההתנהגות והאפשרויות הרצוי לבדוק מחדש דפוסי ההתנהגות בכל שלב של התפתחות.

• סיפור קליל ומוסר השכל

על צד שמאל. כתב: אורי אורלב. ציורה: אורה איתן. ספריית כתר־לי, בית־הוצאה כתר, ירושלים, 17 עמ'.

יש שילדים (ואף מבוגרים...) קמים בבוקר „על צד שמאל" ובשל כך הם שרויים במצב־רוח שפוף שעות רבות במשך היום. סיפורו הקצר של אורי אורלב מחולק בחרוזים דביבים ולא־באולפים והוא כתוב בנימה קלילה. הכדברות אל לבם של ילדים שיאזינו לקריאתו על־ידי מבוגרים וכל אלה הפוסעים את פסיעותיהם הראשונות בקריאה.

מעשה בילדה ושמה שירה שקמה בבוקר „על צד שמאל", כבר רוחה נרגש, היא מותחת ביקורת על דברים שונים, יוצאת לרחוב והולכת שם לאיבה, עד שניידת משטרה מחזירה אותה לבית הורית. מוסר השכל הכתוב בסוף הספר — „את מוסר השכל כל אחד יבין — לקום בבוקר על צד ימין". אבל ילד השומע את סיפור המעשה או קורא בספר יתעורר בוודאי תחושות בה היה הוא עושה במצבים דומים וכיצד היה מגיב. אפשר שמוסר ההשכל אצלו יהיה שונה. ציוריה של אורה איתן המלווים את הספר חביבים ותואמים את התוכן. אך לא ברור מדוע השלטים שעל הבניינים כתובים באותיות לועזיות דווקא.

ש. יהושע

זכרונות והסטוריה של יהדות ארה"ב

מאת הרב צמח זמברובסקי

לדברי הסופר האנגלי הנודע, תומאס קרלייל, אין תולדות העולם אלא הביוגרפיה של אנשים חשובים. מאמר אחר אשר אין מקורו זכור לי, קובע, שלא רק שלאדם יש תכונות דגולות, עליו לנצל אותן בפועל.

ד"ר ישראל גולדשטיין, מנהיג יהודי־ציוני בולט, ידע בוודאי לנצל את כשרונותיו הנדירים ברישום תולדות חייו בצורה מרתקת ומאלפת ביותר וכן בסדר כרונולוגי, סיפור מקיף ביותר של הקריירה המגוונת והמצליחה שלו. המופיע עתה מזווית־ראייה אישית, למרות שאין הוא חדש בעולם הספרות היהודי, שהרי כבר הספיק לכתוב כתריסר ספרים העוסקים בנושאים ובבעיות יהודיים. ספרו החדש של ד"ר גולדשטיין, „עולמי כיהודי" (שני כרכי זכרונות, 715 עמודים, הרצל פרס, ניו־יורק) הוא ללא ספק עבודה נהדרת אשר בוודאי תתרום רבות לחקר תקופה מענינת ביותר בהיסטוריה האמריקנית־היהודית הקודמת.

משימה קשה היא, בדרך כלל, כתיבת ההיסטוריה. הבציה הכרוכה בסיכומה, בצירופם ובפישוטם של המאורעות המשתרעים כמעט על מאה שנות התפתחותם של חיים יהודיים ביבשת חדשה ושונה, המסובכת במבוכה, בדעות קדומות ובמאבקים פוליטיים, רוחניים ותרבותיים. בעיה זו עלולה להתגבש כך שייגרם ספר־נפש לסופר המבקש להוציא מתחת ידיו חיבור שהוא גם מסכם וגם בעל ערך לטווח ארוך. למרות הכל, התגבר ד"ר גולדשטיין על כל המכשולים בתבונה רבה. ספרו הוא מחקר רציני ומנוסח היטב הסוקר כמעט כל היבט של המבנה הקודם של הקהילה היהודית־אמריקנית.

לשם הערכה מועילה יותר של שני כרכים אלה, מוטב לזכור שאפשר שיהודי ארה"ב כבר חגגו את שנת המאה־החמישים להתחלת התיישבותם באמריקה, והיי כאשר נולד ד"ר גולדשטיין בפילדלפיה, היתה הקהילה היהודית קטנטנה, מבחינה יחסית. מוצאם של ראשוני היהודים היה ספרדי־פורטוגלי. בתי הכנסת המפטים שהקימו ברחבי המדינה היו למקור גאווה ליהודים שומרי־המצוות. אחריהם הגיעו בהמוניהם יהודים גרמניים מתבוללים שהיו עשירים ובעלי השפעה או שהגיעו למעמד כזה, ויסדו את „היברו יוניון קולג'" האנטי ציוני בעיר סינסינטי להכשיר „רבנים" רפורמים שהלכו בקו של התבוללות. מספר חוקרים מזהירים יהודים הגיעו מאנגליה, וריצו לפעול לגיבוש המוסד הרפורמי האנטי־ציוני. הם יסדו את סמינר שכטר (הידוע היום בשם „הסמינר התיאולוגי היהודי של אמריקה") ומתוך להיסוד אחר הלשון האנגלית כאמצעי לזרז את תהליך האמריקניזציה, פעלו להכשיר רבנים דוברי אנגלית.

למספר המוגבל של רבנים אורתודוקסים בעולים לא היו האמצעים ולא הקהל הגדול הדרושים לייסוד קהילות מאורגנות ומשמעותיות. המוני יהודי מזרח אירופה הגיעו לראשונה אחרי מלחמת העולם הראשונה. החינוך היהודי היה מוגבל לתלמוד תורה אחר־הצהרים. ישיבת הרב יצחק אלחנן נוסדה באותם הימים ב„לאור איסט סייד" של ניו־יורק. משפחת גולדשטיין היתה בין היהודים הרוסיים־ליטאיים הראשונים להגיע לחופי אמריקה לקראת סוף המאה התשע עשרה.

מבחן ואתגר אמיתי

מעמד היהודים בעולם השתנה בצורה כה דרמאטית ומהירה שלא רק יהודי אמריקה אלא גם מנהיגיהם נתפסו בלתי־מוכנים להתמודד עם הבעיות שלא היה להם תקדים. עלייתו של היטלר, ההתפרצות מלחמת העולם השניה, הציונות הגוברת מצד משרד המושבות הבריטי, סידרת „הספרים הלבנים", ההשמדה המתוכננת של יהודי אירופה, הצלת השרידים בארץ־ישראל, אמריקה יקבדה — כזה היה המבחן והאתגר האמיתי הראשון של מנהיגי יהודי אמריקה.

זכרונותיו של ד"ר גולדשטיין עוסקים רבות בתקופה חשובה זו ולכאן היה הקורא מצפה יחס פוחת עדין מצידו, שיכתוב לא רק על המאבקים הבלתי־נלאים והמאבקים של המנהיגות הציונית־האמריקנית, אלא ישתף אותנו גם בממצאיו בדבר המאבקים הפנימיים שבמנהיגות זו, שלא הוגבלו ברוח להבדלים אידיאולוגיים...

ספרים רבים נכתבו על התקופה ההיא, בידי עדי אנשים מבין לארה"ב שבקשו להוכיח בזכויות המנהיגות למנהיגות הציונית והאמריקנית ביחס לתפקיד שמילאה. רק הקשורים לוועדת החירום הציונית־אמריקנית על בסיס יומיומי מכירים באמת את המאמצים שהושקעו במאבק הפוליטי יחסם ולריה: הביקורים היומיים אצל מנהיגים אמריקנים פוליטיים ואינטלקטואליים, חברי קונגרס וסנטורים, מנהיגים פוליטיים מקומיים, ההפגנות הציבוריות, הראיונות המיידים בוושינגטון ואחריהם — האספות הציבוריות ומסיבות העתונאים שם. בלי להמעיט תחת עבודתה הגדולה של מנהיגות הסוכנות היהודית בארץ־ישראל, אין זה בביאותי לחשוב שאפשר היה לנצח בקרבות המדיניים אילולי כמהינות מועצת החירום הציונית האמריקנית. לגבולו של עניין המדינה היהודית, בסוף המאה ה־19 ובראש ה־20 החלה עלייה מאירופה, עליה לגבולת שכללה יהודים חלוצים נמרצים, באה לארץ־ישראל במקום לאמריקה. עלייה זו היוותה את הגרעין החזק שאיפשר את יצירתה של מדינה יהודית.

חלום מתמשך

שני כרכים אלה כוללים יותר במה שאפשר היה לחשוב משפם. הם כוללים תקופה שהיתה משמעותית ביותר לא רק בתולדות יהודי אמריקה אלא גם, ובעיקר, בתולדות יהודי העולם. יחד עם זאת, היא מייצגת מעין חלום מתמשך של חיים פנימיים, של קשיים, של הישגים ושל הצלחות מצד המחבר. אין בספרים הנ"ל מינות אקדמי. שום חיבור מחקרי אינו חופשי לחלוטין משציאות, בביחוד כשסמוך אחריו באים רישומים יומיים הצוררים עשרות שנים. אולי יומנים וזכרונים יש בהם לסבך את כתיבתה של ההיסטוריה. אך, למרות זאת, לפנינו חיבור חשוב שטוב יעשו העוסקים אם לא ידלגו עליו, כי יש בו אוצר של חומר העשוי להאיר מאורעות רבים שהיו משמעותיים ותרמו רבות לחיים היהודיים המאורגנים באופן כללי. יש בספר מספר רב של תמונות המוסיפות לו מימד חי ותוסס. בעידן המופרע הביסומץ שלנו, לפחות אפשר להתייחס אל זה במידת־מה של כבוד. את זה עושה ד"ר גולדשטיין בחן־בודי. בכך הוא בוודאי עומד בתביעה אבן גבירול: מבחן הגיבורים הוא לשאת בסבלנות ייסורים רעים. לכל מי שמעוניין בשפע הנושאים הכלולים בספר זה, הסיפור המובא בהם יהא ספק את הספר לחיבור הסטנדרטי בתחום זה.

דברים על דיוקם

ברשימה „עלילות תימן" שנדפסה במדור זה ביום ששי, ר"ח טבת (13.12.85) נפלו כמה שיבושים:

א.) רישום שמות יוצאי תימן התבצע בשנים 1946—48, התייבבו כמכמה אלפים איש ואשה אבל בספירה הכללית עם הילדים יצא שעולים בהגנה הין כשנים עשר אלף נפש. ב־13.11.49 ראה הרב שלום גמליאל, הנדראין ברשיבה, אהניה יהודית תוספת תינוקות היבבים והוא הציל בעצמו את היבוק לתנאי בן יהודה בסקנת הרב: המעשה הדובר עליל הרבות כמורים בישראל ישאי עירות.

ב.) את האימאם יחיא ראה הרב גמליאל לראשונה בהיותו בן 14. תעודת מינוי קיבל בשנת 1927 כשהיה כבן עשרים. המינוי איפשר לו לבוא אל חסות מיהודים.

כשרון מנהיגות מגיל צעיר

בתנאים ששיחו או רה"ראבזו של ד"ר גולדשטיין, כהיה רב בוסטן, שלא לברת בבנות, ובדומה לרבנים רבים, רשם את בנו ישראל בסמינר שכטר. כשרון המנהיגות שלו הוכר כבר בצעירותו, וכססידנט שותף כבר בהנהגת תנועת הנוער הציונית. וזמן קצר אחר סיום לימודיו נתמנה לראשו הרוחני של בית הכנסת היוקרתי „בני ישורון", בית הכנסת הקונסרבטיווי המוביל של ניו־יורק. ביותר ניתן ברוח חלוציה וריזומה בעשם, אין פלא שעלה במהירות למנהיגות עליונה בתחומים יהודיים רבים.

השבחים השופעים: שיבות המחבר את המוסד שלמד בו אישיות, לו. כאדם הנוהג לתאר רק את החיובי בכל קשריו עם האנשים שנפגש עמם בתחומי המעש הרבים שלו. השינויים המתפכלים שחלו במוסד הנ"ל מאז ראשית המאה גרמו לכך שאפילו המחבר בעצמו בקושי היה מכיר אותו. למעשה, כל התקופה ההיא ראויה לסקירה מעמיקה יותר, כדי להסיב בהבנת התפתחותם של יהודי ארה"ב והקונפליקט שאפו הם מתמודדים אפילו ביום־נר־שלנו. למשל, הרושם המכבר הוא שההווה היהודית־אמריקנית היתה לבקיקה עירונית והרהרית. רק מעט ידוע על תפקידנו בהורשת הקולוניאלית, על השתתפותנו במהפכות של וואשינגטון, גראנט ולי במאה ה־19, על שרשיתנו החקלאים בכל האתרים המבודדים. בנוי אורליאנס, בנוואדה, באריזונה, באוהאיו וכו', שם לא היו היום היהודים קהילתיים. אולם נשוב לתקופה הנסקרת באוטוביוגרפיה של מחברנו.

אפילו אם כותשתם שסמנו הגבור היה גם ד"ר גולדשטיין לדלג על מי שניסה לעכב בעדו והפריע להגיש תשומת לבו לדבויות ומאצליות שהיו מרכבות להושיט יד מסייעת, אולם כאשר מדובר בעקרונות שנגעו ללבו, בכל זאת הצו להזהיר מהראוי ללא מה, וקיים את המסורת שקבע לעצמו, וגאה...

פילוג יהדות הונגריה ושורשיו

מאת ד"ר י"צ מושקוביץ

יהדות ההונגריה צמחה כברת דרך לא קצרה ובמיוחה בכניה ביום הופעה בזירת אירופה ועד להדבנה בימינו, כימן כאמרו של ד"ר יהודה שפיגל, „כתת המפלגה יהדות הונגריה". המופיע ביום א' בטבת תשמ"ו, מבצאת רשימה קצרה תחת הכותרת „ד' לפילוג יהדות הונגריה", המבלה על פה הבולג שבות וספרים, הבעידים על בשקלה ההסדר של יהדות זו בקרב יהדות העולם. אבל הרשימה היא חלקית והבציתית ביותר. ביקים אלה הכן שם פלהדיוני (ויזיאו) על יהדות זו, על ישוד התערוכה „סיפורה של יהדות ההונגריה". שבציכה ב„בית התפוצות" אשתקד. הוכר התערוכה השיטה, שיטה, הרחוב ומופע והנדו הוכנה גם קריינות בעברית (עם מהדורה נוספת באנגלית ובהונגרית) וגם ניתנו ליקח בהכה, כי אין כל אפשרות להציג בסרט, שאורך הקרנתו 30—35 דקות, תמונה כוללת על יהדות עצירה זו. לסרט „על נהרות תבל" היו מגבלות נוספות בובנה באליהן (הסרט צולם בהונגריה של היום, עי צוות לא יהודי, ועוד). כל זה בא רק להסביר ברביצת כדות הסר בו מה שחסר. על הרמה האינטלקטואלית של הסברתי בסרט את פילוגה של יהדות הונגריה אני פסול להעיד, ישפטו נא הקוראים את תשובתי זו לביקורת דבריו.

ד"ר שפיגל יוצא בחצרה נגד הד שלוק עיוך שפוסעה בתחיכות בי־קונגרס שהתקיים בשנה 1868/9 את הסיבה האבינית לפלוג, ופירושים אחרים אינם נכונים (הד חלקו). ובכן, אני כאחד בצפצר. אבל הכותב תופס קצה בלבד בתוך המאבק הממושך בין הזרמים השונים ביהדות ההונגריה, מתבקד בו ואינו דן במה שקדם לו ובמה שקרה אחרי הלכות הקונגרס הזדת. הקורא הרוצה לעמוד מקרוב על דיכה הרשיתה של יהדות זו, בביתהד החל במאה הי"ט, יוכל לקרא שני מאמרים קצרים, מסכמים ובאלפים בקטלוג שהוצא ע"י „בית התפוצות" ושמו כשם התערוכה, פרי עטם של פרופ' נ' קצבורג ופרופ' י' כץ, היסטוריונים יהודים שמוצאם מהונגריה, ויווכח עד כמה היא צודק הוא כאמר הביקורת הנ"ל. ברצוני להביא כאן כאמרה מובאות מה מאמר רבים הנ"ל בשביל קוראים שקטלוג זה אינו מצוי בידיהם. אבל תחילה אביא תמונה של מאמר מבמאה הרבנות הניאולוגית בהונגריה „ישראל המונגר", ביום 1 בינואר 1913 עם כוכבר, בעקבות הסכון נפל לאור־תות את הקרע בין הקהילות, שבאה הקונגרס ודאו לא יכלו לדון לקבוע אם לקבל את השלחן ערוך אם לאו, כי עשים הדבר לא היה בסמכותם. גם אילו היו מתכנסים שם הכבים כדי לדון בעניני רוח גרידא — קל העומד שהקונגרס נקרא לדון בענינים מנהליים בלבד. חוץ מזה — מה גו — הלא גלוי וידוע לכל, שכל קהילות בהונגריה הן מסורתיות ויסודן הוא דת ישראל לפי התורה, הש"ס והפוסקים. 65 הצירים החרדים לא הסכימו לקבלת ההחלטה (שאין בהן מקבש כמך „אין לנו חלק ונחלה בשלחן ערוך"), ולא יכלו לכפוע אר־הו מהכלדים ומטילה לא זאת היתה סיבה הפלוג. ייתכן שכיניש מבין המודרניים יכלים פלוים כאלה) רי־צונו את הקונגרס לפני קבלת ההחלטה.

אפשר לקבל את התירוץ כפשוטו, אפשר לראות בו כסות עינים, הן ודאי לא רצו לוותר על העוגב בבית הכנסת. הדבר התיישב בקושי עם השו"ע. אבל עובדה היא שההחלה הניאולוגית הרשמית לא היתה רפורמית כלל ועיקר.

הניאולוגיה לא היתה מונוליטית

כבלי ללכת זכיה על הניאולוגיה ומבלי להתהדת איתה יש לקבוע את העובדה בכות שהן: „מסורת הקהילה בלוד שבאלה עבדו על בסיס ההלכה והקהילות הניאולוגיות עמדו על שיטת המסורת והספרדים, כבין שהיה הבית קודשא, שהתנהלו על פי ההלכה" (כ' קצבורג, שם). יש להוסיף כפרט לקהילות בסוריכה ובתקופה אחרת והבה ה־

התקרבות למסורת הכיוון הכללי בקהילות אלה. השוחטים היו יראים ושלמים, חופה קודשין וגירושין נערכו כדת משה וישראל (פרט לכך שהחופה היתה בתוך בית הכנסת, כמו אצל אחינו הספרדיים), מקוואות נאפו בהשגחה, בבית המדרש לרבנים למדו התלמידים גם ש"ס ופוסקים, גם לדיני חליצה למדו והובא להם „נעל חליצה" כדי ללמוד את פרטיו. מורי היהדות שם הקפידו בקיום המצוות, חלק מהם לא התגלח בספירת העומר וכו'. החברות בקהילה לא היתה מותנית בשמירת המצוות (ר' שם), כמו אצלנו היום בארץ. אין זה אומר שהניאולוגיה כשרה למהדרין, אבל לא היה בה רצון הזוני לזעזע את יסודות היהדות. הר־הכיליות ההכרתיות היתה תהליך שאי אפשר היה לעצור בעדו, כפי שהראה להלן.

הקונוטציה השלילית שהשם „ניאולוג" רכש לעצמו באה בעד אותם „רבנים" ואינטרות שיהולו במסורת ישראל, אבל היו גם היו רבנים יראים ושלמים. הניאולוגיה לא היתה אף פעם מונוליטית. צר יהיה המקום לפרט את רשימת הקהילות והרבנים שאין למצוא דופי בהם ובפיקודם, וגם להיפך. אבל גם האורתודוקסיה לא היתה מונוליטית. הרב ד"ר ע' הילדסהיימר זצ"ל או הרב ... זצ"ל לא היו כשרים להיות רבנים בזיגם, אילו רבו בכך, והיאשר בחירתו של הרב ר' יואל טייטלבוים זצ"ל בסטמר עוררה אף היא ריב לא ישוער, וכל זה במחנה האורתודוקסיה.

ובכן, לא ויכוח תיאולוגי הלכתי שכשלעצמו גרם לפילוג והוא גם לא התחיל בשנת 1868/9. את זרע הפירוד יש לחפש כבר בימי הקיסר יוסף השני, במאה ה־18. כמטרתו היתה „לתקן את מידותיהם (של היהודים) ולהופכם למה שנחשב לפי היגיי הזמן לאזרחים מועילים". הוא הבחין בין יהודים „אדירים" לבין „קהל הקבצנים"... את הראשונים ביקש לצודד (שם, שם). עובדה זו משלימה את המצב שנוצר בהונגריה לאחר שחזרה מידי הטורקים. יהודים ממורביה וכו' מצד אחד, „גאורדים" בלשון הקיסר, ובגליציה מצד שני „קבצנים" בלשונו, התחילו לזרום לתוכה. היו אלה שני טיפוסים שונים שההבדל ביניהם היה רב מן המשותף, אבל שניהם היו כוח עולה ביהדות ארץ זו, ואף אחד לא היה במצב של התגוננות מול הקבוצה האחרת, מכאן ההתנגדות החריפה ביניהם מאוחר יותר.

מאוחר יותר בימי המהפכה ההונגרית בשנת 1948, התחיל התהליך של האמנציפציה. שגם זהו היה מתנה מדרישה להנהיג שינויים בחיי דת, כדי שהוא תשלול את הדרך להתיחדות היהודים בתהליך המא־גיריזציה. התחיה הלאומית של עם ההונגרי. תהליך זה התבסס על כך שהמיעוטים הלאומיים יזהו את עצמם עם האומה ההונגרית. תהליך זה הביא לכך שהיהודים ראו עצמם כשותפים ליצירת חברה לאומית חדשה „לא כ"ייהודים" לבני לאומי דיית, רוח בני יהדות צרפת וגרמניה" (י' כץ, שם).

המאבק הגדול

כאן התחיל המאבק הגדול, בין החרדים שהתנגדו וביקשו לשמור על כל סממני ההיכר של חיי העיירה, הלבוש המיוחד, הדיבור ביידיש, החינוך בחדרים ובישיבות וכו' (שם), לבין הרוב הגדול שנאחז באפשרויות החדשות הנפתחות. „הדבר זה דרש השלטת השפה ההונגרית בבית הספר, שינוי סבכי התפילה בבתי כנסת (את הסידור לא שינו — הכבי־סו בו תפילות קצרות גם בהונגרית) וכו'" (שם). נגד זה התעוררו החרדים (בעיקר מזרח ההונגריה) — עוד שנתיים לפני הקונגרס, ויצאו באיסור חמור על כל זה בביזאולובין בשנת 1865, כפי שד"ר שפיגל מזכיר. אבל אלה כבר לא היו דברים של „מה בכך", אלא צפור נפש האומה בעיני החרדים. צא וראה שלא היה קיים איסור מפורש להתחתן עם ניאולוגים, ואילו על כניסה לבתי הכנסת שלהם, כן.

אין גם הי... להשכלה ולמשכיליו בהונגריה כוח אדיר כמה שיכלו על „מעונה גבר" את יהדות הונגריה. לא כהוקת תיאולוגית־הכרתית היתה כאן אלא התבודדות בין המשפטים את „גוזהבזן עדי אבותי", שהמבנה־עצה אמורה היתה ההמביה ..., תמורת היהודים בחיי דת, עד בעיני המבט ביום לא היה ... ובין יהודים מבורות אלוקים, שכל שינוי קטן בחיי הרוח היה בעינים בהזנת יהודם ואל יעבור, ולא צריכים של בה בכך. זהו גם הסיבה שהתייג סוכר המנגד המאבק נברית. אבל הדבר לא היה נתון ביוזר.

ואם במשכילים מדובר בין הראוי להזכיר ב ביתם, אלא עוסקים היה ... יהודה ישראל, כגון: בכר, גולד־ציהר, בלוי, גוטמן, הדר זבוכו הד־רש הדרגנר והייבה, אלה לא רק מביא ביסי לקבוע את אשרית ישראל, להיפך, ואם הסיבה ...

עוד כמה מלים על הפילוג ש„הר־ביל" את יהדות ההונגריה. לא היו מי מבצר לקבוע מההכרות שאכן כך היה. אין להביא ראיה מבהכיה ישובית. צאו וראו מה קרה בפולניה ובכל מזרח אירופה שלא היה שם פילוג וההיהדות היכסבה בכל זאת באורה התקיימה עד שפלה הכורח. משמע שלא בפילוג תלוי הדבר. אלא באופיים של היהודים ובמיקומם הגאוגרפי. יהדות פולניה לא נפגעה גם אם המאבה היתה אחידה, רק לא בגעם ההיה לפך שהפולנים לא היו משוביבים ברציבתם באומה הפולנית. לשמת זאת, יהדות פרנקבורג שמודיים לא היתה נפגעת גם לולא הפילוג. אל נשכח גם, מה קרה לבפירים בפילוג, כשהיו יפה, אחרי מבצע הראשון עם הפולים החשפי. תהליך ההילוג התחיל ומי יודע איפה היה מסתיים ? !

הנכשי הבע בעצמך, כיצד הבביר בל זאת בכשר דשה יהדי מעמדו לי כשונה בבוק ההגלוריגי...

כיצד נחתכים דברים בפסיכיאטריה

מאת בת שלום

שוב הרשות מן ההווה הד־פסיכואנליטית, „התניק של הד־פסיכיאטריה האמריקנית „אבל ... הכביטיקה של ההפרעה הנפשית", כופים במהדורה החדשה. כאן, הגבה לא מדובר ... (אם כי יש ...) אבל מדובר במספר של הספקטרה ההגדרתית, הנדר־... והציבורית מדויקות ...

מהדורה חדשה של ספר העוסק בפסיכיאטריה ... ועכון ... ולא רק בילום מוחש. הד־שינוי הגדולים ביותר באבחון ובסטטיסטיקה של ההפרעות הנפ־שיות היא בהעדר המונח: „אר־שיות ...". במקום ... רצה הנפשית ... המצאו במהד־ורה ההדשה של הספר את המו־נח: „האישיות ..." את עצמה.

השאלה — ... אותנו השינוי ... שנות כמאבק ... בפית ... האגף ... בקצוע הפסיכיאטריה עד ... נקבעו ... השינוי הבינוני.

[illegible]

הרי ... ואם הבצל ... סימן שהן מצודדות אותו ...

הפסיכיאטריות של ארה"ב יצר ... ללהכה ... כל ... הפסיכיאטריה. ... שההוקרים ... המוצעים בספר ... לעשות ... הן ...

[illegible]

אשר למהדורה של שנת 1985, הפסיכיאטריות האמריקניות ... גם על ... הקונגרס ... ב־1973 ... ב־1980 ...

[illegible]

ריאקציה למודע הבדיוני

[illegible]

לפרשת השבוע — ויחי

ויאמר, מי אלה

מאת הרב חיים פרדס

וירא ישראל את בני יוסף, ויאמר מי אלה (מ"ח, ח). ומפרש רש"י על פי תנחומא שם אות ו': וירא ישראל את בני יוסף, ביקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה. ויאמר מי אלה, מהיכן יצאו אלו, שאינן ראויין לברכה. יש איפוא לעיין בדמות דיוקנם של ירבעם, אחאב ויהוא, אשר כמעט ומנעו מאפרים ומנשה את ברכתו של יעקב.

בנוגע לירבעם בן נבט, מצאנו דברים נפלאים בעניין גדולתו הנוראה בתורה. שהרי נאמר במלכים-א', י"א, כט: ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלים, וימצא אותו אחיה השילוני הנביא בדרך, והוא מתכסה בשלמה חדשה, ושניהם לבדם בשדה. וסיפור אותו המעשה על השמלה החדשה ועל היותם לבדם בשדה — הסתום והנעלם שבו מרובה על הגלוי. ולכן דרשו בו חכמים במסכת סנהדרין ק"ב, א, כדלהלן: מאי „בשלמה חדשה". אמר רב נחמן, כשלמה חדשה, מה שלמה חדשה אין בה דופי (ופגם החיסרון), אף תורתו של ירבעם לא היה בו שום דופי. דבר אחר, שלמה חדשה, שחידשו (אחיה השילוני וירבעם) דברים (בתורה) שלא שמעה אוזן מעולם. מאי „ושניהם לבדם בשדה". אמר רב יהודה אמר רב, שכל תלמידי חכמים דומין לפניהם כעשבי השדה. ואיכא דאמרי, שכל טעמי תורה מגולין להם (וגלויים לפניהם) כשדה. נמצא איפוא, כי תורתו ודרגתו של ירבעם היו שלמות, מושלמות ומפוארות משלוש בחינות: מבחינת שלמותה העצמית וזכותה הפנימית — היתה תורתו של ירבעם בלי שום דופי; מבחינת פסגת ההשגה וברק ההידוש — חידש ירבעם חידושי תורה שלא שמעתם אוזן מעולם; ומבחינת מעלתו ביחס לשאר גדולי התורה שבדורו ושבדורות האחרים, היו כולם כעשבי השדה וכקליפת השום לפניו, עד שהכתוב שם מעיד עליהם שהיו „לבדם בשדה", כלומר, שכאילו לא היה איש אחר ותלמיד חכם אחד מלבדם, אף שהיו אלפים שעסקו בתורה וידעוה על בוריה. עד שנעשו להם לאחיה ולירבעם הנסתר והצפון כגלוי וידוע, וכל טעמי תורה היו גלויים להם כשדה. עד שאמרו שם ק"ג, ב, כי ירבעם היה שונה מאה ושלשה פנים ב„תורת כהנים". ובזוהר חדש לבראשית כ', א אמרו: ירבעם בן נבט היה זכאי וטוב. שנאמר (שם) ושניהם לבדם בשדה, מלמד ששקולים הם בצידקותם ובזכותם מכל ישראל.

והדברים מדהימים בעוצמתם הנוראה. משום שמן הדרגה העליונה - המופלאה - הנשגבה שזכה בה ירבעם בכחותיו הנפשיים והשכליים הכבירים, ירד הידרדר עד תחתית-שפלות הדיוטה התחתונה, ועד שאמרו עליו, שם צ', א, במשנה: שלושה מלכים אין להם חלק לעולם הבא, ירבעם אחאב ומנשה. ולמדים אנו על רום-פסגת-מעלתו של ירבעם, ממה שאמרו שם, ק"ב, א, בגמרא: אחר הדבר הזה, לא שב ירבעם מדרכו הרעה (שם, פרק י"ג פסוק לג). מאי „אחר", אמר רבי אבא, אחר שתפשו הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו, חזור בך (מדרכך הרעה ושוב בתשובה), ואני ואתה ובן ישי (שהוא דוד) נטייל יחד בגן עדן. אמר לו (ירבעם לקב"ה), מי (יילך) בראש (אני או דוד), אמר לו הקב"ה, בן ישי בראש. אמר לו ירבעם, אי הכי לא בעינא. כלומר, אם דוד יילך בראש אין אני רוצה, וכך ויתר ירבעם על כל השכר העצום שבעולם הבא, והלך לדרכו לסמל ולמשל לכל הדורות כמי שחטא והחטיא את ישראל, לחרפת נצח ולדראון עולם. ואמרו עליו במסכת ראש השנה י"ז, א, כי ירבעם בן נבט וחבריו יורדין לגיהנום, ונידונין בה לדורי דורות. ובסנהדרין שם אמרו, כי נקרא בשם „ירבעם", משום שעשה מריבה בעם, ומחלוקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

אף אצל אחאב אנו מוצאים סתירות תיגודים, בין מעלותיו הגדולות ובין מעשיו הנוראים. שהרי אף עליו אמרו שם, כי אין לו חלק לעולם הבא, ובויקרא רבה כ', א אמרו חכמים, כי אחאב ביטל את עבודת הקרבנות, בדרכו של ירבעם רבו שמנע את העם מלעלות לירושלים לעבודת הקודש והמקדש. ובסנהדרין ק"ב, ב אמרו, כי העבירות הקלות שעשה אחאב היו בדרגת העבירות החמורות של ירבעם. אלא שירבעם היה הראש והראשון בין המלכים לקלקול ולקלקלה, לרשע ולהשחתה. עד שאמרו על אח': שם: אין לך כל תלם ותלם בארץ ישראל, שלא העמיד עליו אחאב עבודה זרה והשתחוה לה. ולעומת ירבעם שאמרו עליו במדרש „תנא דבי אליהו זוטא" פרק ז', שהיה נוהג כבוד בנביאי ישראל, הרי אחאב רדף אותם עד תרמה בשנאה נוראה והרגם, עד שנותר מהם אליהו הנביא לבדו. ואף את שמו דרשו שם בגמרא לגנאי: „אחאב" אח (רע) לשמים, ואב לעבודה זרה, שהיה אוהבה ומחבבה ביותר. אולם מאידך גיסא, מצאנו שאמרו עליו שם ק"ג, ב, שהיה דורש שמונים וחמשה פנים ב„תורת כהנים". וכן אמרו עליו שם ק"ב, ב. שכיבד את התורה שניתנה בכ"ב אותיות לשון הקודש, וסירב להראותה ולגלותה לבן הדד מלך ארם שביקש ודרש לראותה. ולכן זכה למלוך על ישראל עשרים ושתים שנה, מידה כנגד מידה. וכן אמרו עליו שם: אחאב והרג בממוני (ובעל חסד) היה, ומתוך שההנה תלמידי חכמים מנכסיו כיפרו לו (מן השמים ומחלו לו על) מחצה (מעונותיו). ולכן אמר רב נחמן שם, כי „אחאב שקול היה". ומפרש רש"י: שקול היה, מחצה עוונות ומחצה זכויות. ומאידך הוסיפו ואמרו שם: אמר רבי יוחנן, שכתב (אחאב) על דלתות שומרון, אחאב כפר באלוקי ישראל. לפיכך אין לו חלק באלוקי ישראל. נמצא, שהיו סתירות וניגודים מדהימים בין מעלותיהם ומעשיהם העיבים ומידותיהם הטובות של ירבעם ואחאב, ובין כפירתם, עבודת-אלילים שלהם ושנאתם לירושלים למקדש ולמלכות בית דוד. שנאה שלא היתה דוגמתה מעולם. וכך מצאנו בילקוט שמעוני למלכים פרק ט' רמז רל"ב, בנוגע ליהוא המלך: יהוא בן נמשי אדם ירא שמים היה, כיון שבא לידי גדולה (ומלכות), קילקל במעשיו (והשחית דרכו כקודמיו, ונענש על כך בעונש קשה והמר).

אך כמה מפתיעים ומרעישים הם דברי המדרש ב„פרקי דרבי אליעזר" פרק מג, המתאר את חזרתו בתשובה שלמה ובלב נשבר ונדכה של גדול עובדי העבודה זרה בישראל, אחאב מלך ישראל. וכך אמרו שם: תשובה ומעשים טובים כתריס לפני הפורענות. רבי עקיבא אומר, נבראת התשובה, וימין הקב"ה פשוטה לקבל שבים בכל יום, ואומר (בתהלים צ', ג) תשב אנוש עד דכא. ותאמר שובו בני אדם. תדע לך כח הצדקה והתשובה, בא וראה מאחאב מלך ישראל שעשה תשובה גדולה. שגזל וחמס ורצח, שנאמר (מלכים-א, כ"א, יט) הרצחת וגם ירשת (בפרשת נחלתו של נבות היזרעאלי), ושלח שקרא ליהושפט מלך יהודה (שיקרבהו לאמתה), ובצום ובתפילה היה משכים ומעריב לפני הקב"ה. והיה (אחאב) עוסק בתורה כל ימיו, ולא חזר למעשיו הרעים עוד, ונרצית תשובתו. עד כאן דברי המדרש המופלא הזה. הלכן נמנע יעקב וסירב לברך את מנשה ואפרים, כאשר חזה וצפה ברוח הקודש את גודל האסון והחורבן שהביאו ירבעם, אחאב ויהוא על ישראל. „ויאמר מי אלה, שאינם ראויים לברכה". אך כשראה את יהושע בן נון ואת גדעון, חזר בו וברכם בלב שלם.

סכנות הרסמה

המלחין לבית גור / מאת עקיבא צימרמן

מאה שנה מלאו להולדת המלחין לבית גור, הרב יעקב תלמוד, שנולד בעשרה בטבת תרמ"ו בוורשה. אולי סמלי הדבר, כי ביום שנקבע ע"י הרבנות הראשית לישראל כ„יום הקדיש" נולד אחד מגדולי המלחינים החסידיים אשר ניגוניו נשמעו במחנות ההשמדה, ויהודים צעדו לדרכם האחרונה כשניגוניו על שפתיהם.

כבן הראשי [illegible] כי יעקב תלמוד היה אחד [illegible]

ה„קאפלה" בבית מדרשם של שלושה אדמו"רי גור. בעלותו לארץ עסק בעשיית לבנים, לאחר מכן היה בעל בעגיה, וכן ניהל מסעדה שמשכה אליה לקוחות חסידיים רבים. עם קום המדינה נתמנה כמשגיח ראשי בבית החולים „אסף הרופא" בצריפין והנהיג סדרי כשרות יעילים.

בין בלהיבי גור נחשב יעקב תלמוד כממשיכם של המלחינים קלבן יונה אריך ויוסלה הנצינר, ובבר התבגבות של חסידי גור נשמעים ניגוניו עד היום. לא אחת אפשר לשמוע באוזני ישיבות הכפופים את ניגוניו בעת ריכודיהם. מלבד ניגונים לתפילות חיבר יעקב תלמוד גם ניגוני ריקוד שהופיעו בספר „ריקודי חסידים ישראליים" (תל־אביב ניסן תשט"ו). כספר נעימותיו עולה על אלף. תקליט ראשון מנעימותיו הופיע בשנת תשכ"א, בביצוע החזן בנימין אונגר ובקהלת גברים בניצוח יהודה שרברניק. התקליט שהופיע בהוצאת „הד ארצי" הינו נדיר היום, מאחר שהופק רב בקרב אנשים שהובטח כי לא יסכימו את התקליט בשבתות ובמועדים. בין הלהנים המופיעים בתקליט — „יהי רצון" לברכת החודש, להן שאנגן על ידי חזנים רבים. החזן דוד ירדיגר, מבכירי תלמידיו של יעקב תלמוד, העלה אף הוא על גבי תקליטים מלהניו של מורו ורבו, ואיו הופצו בקרב חסידי גור בעולם כולו. התקליטים הופצו בפיקוחו הישיר של יעקב תלמוד. החזנים בנימין אונגר ז"ל ויבל"א אליהו גרינבלט נהגו להשמיע ביצירותיו בקונצרטים שלהם, וב־

ביצועם הוקלטו ע"י „קול ישראל" תפילות ומזמורות בלחניו. יעקב תלמוד נפטר בי"ט תשרי השכ"ד והובא לקבורות עולמים בזכרון מאיר — בני־ברק. לאחר מותו הופיע ביוזמת בנו חיים תלמוד אלבום „מלחין לבית גור — הרב יעקב תלמוד ז"ל", ובו דברי הערכה על יצירות המלחין ותמונות רבות. החזנים משה קראוס ולייב שוורץ העלו על גבי תקליטים את יצירותיו המפורסמות ביותר של המלחין, „ישמחו במלכותך שומרי שבת".

נציין, כי יעקב תלמוד לא ידע כתיבת תווים, ואת ניגוניו כתבו תלמידיו. הוא זכה לאהדה בחוגי המוסיקאים, ואחד ממעריציו היה החזן לייב גלאנץ לשמוע תפילה בנוסח גור. הוא התלהב ביותר מלחנו של יעקב תלמוד ל„אל אדון על כל המעשים", ובקידוש שנערך לאחר התפילה השמיע לייב גלנץ מניגוניו, כשיעקב תלמוד וחבורת חסידי גור מלווים אותו בשירתו. הסופר אליעזר שטיינמן סיפר, כי שעות ספורות לפני פטירתו, בשבת שירה תשכ"ד, שוחח לייב גלאנץ על ניגוניו של יעקב תלמוד וסיפר כי בנו של המלחין ביקש ממני לכתוב דברי הערכה על אביו. וכך אמר לייב גלאנץ לאליעזר שטיינמן: „המלחין הנפטר כיוון שכבר יצא מכלל האלמים ממש והצליח להבר ניגונים המושרים בפי רבים, אף על פי שאין בהם סיכן יצירה, אבל הם ניגונים עממיים, ערבים לאוזני הרבים, גורמים להם נחת רוח והתרוממות. והיא הכוונה, למה נתכוון? הוא ביקש לשמח בזמורים את הבריות, לעודדם ולהלהיבם. דבר זה עלה בידו, על כך הוא ראוי לציון של חיבה ושבח...

ר' יעקב תלמוד ז"ל מאה שנה להולדתו

דיבור של שבח עליו הוא מצוה, כמו הלווית המת. הרי זו גמילות חסד של אמת".

בנו, חיים תלמוד ירש מאביו את כשרונותיו המוסיקליים. הוא נמנה עם חברי מקהלת תל־אביב על לאו ליוב, וכן ימים ספורים לפני מותו, בחג הסוכות תשכ"ד, עוד עלה יעקב תלמוד לירושלים, וביום הכיפורים ניצח על המקהלה בבית מדרשו של הרבי מגור. את כל לבו שפך בתפילתו האחרונה בבית מדרשו של הרבי ונפרד מן העולם הזה בשירה ובזמרה, ודווקא ב„זמן שמחתנו" — חג הסוכות.

יעקב תלמוד נהג לומר, כי כאשר יתייצב בעולם האמת לדין וישאלוהו במה עסק, יאמר „תורה ומעשים טובים אין בידי הרבה, אבל הבאתי הרבה שמחה ליהודים ,ועד יוכי האחרון לא נכנסתי בשיחה עם יהודי אלא מתוך שמחה". ואכן זכורני, כי בפעמים הספורות שנפגשתי עם יעקב תלמוד, תמיד היה בשיחתנו בדיחה נאה או אמרת כנף חסידית, והכל כדי להרבות שמחה.

במלאות מאה שנה להולדתו ייזכר שמו כאחד מגדולי המלחינים בעולם החסידות, וניגוניו יישמעו לעד.

לאהוב את ישראל - מרחוק

גלויות מלונדון

*

מאת מנחם מיכלסון

[illegible]

*

הצדיק בפרווה ביום מושלג

אורח ביקש ערך באחרונה ביקור חטוף בלונדון — אליעזר שפר, ראש המפלגה לדור המשך והתנצבות בהסתדרות הציונית העולמית.

שפר נפגש עם מורים־שליחים, העושים בלימוד בבתי־ספר יהודיים דתיים. הוא שמע מפי המורים על פעילותם וביקש רק אחת:

„אני מקווה שלא נכשל — גם אתם וגם אני — את שיטת הצדיק בפרווה. כלומר, הצדיק הפוסע ברחוב המושלג, עטוף פרווה עבה, וחם לו וטוב לו — בעוד שכל הרחוב האנשים בחוץ קופאים. במקום לעזור להם הוא מתעטף בפרוותו. עלינו לצאת החוצה, לשאול, לברר ולדעת איפה הלמד קר כאוה, ולדאוג שגם לו יהיה חם — וכך נצא כהנו בשכרים".

*

פופ חסידי בערב „אורות"

אירוע שכזה היה גבן באחרונה דבאות ה־בות של יהודים, שבאו לערב למען מכללת „אורות ישראל", שנערך בפרכז לונדון.

זה היה, לאמיתו של דבר, „הפנינג" אמיתי. כוכב הערב היה הזמר החסידי דודו פישר. הוא הוכיח, כי לא רק בזמר חסידי כוחו בגרונו, אלא גם בתחומי־שירה נוספים.

אבל, קודם לדודו פישר רכשו הנוכחים באולם הגדול, שנועד, בעצם, לסייע במימון הוצאות המכללה בימים קשים אלה.

מנהל המכללה, הרב יהודה פליקס. סקר את תולדות „אורות ישראל", סיפר על מצוקת ההווה ותכניות העתיד, דיבר על מהות המכללה כמשרימה את המהפכה החינוכית שהחלה עם הקמת הישיבה התיכונית כפר הרא"ה, המשיכה בהקמת אולפנות, עברה לישיבות ה„הסדר" והסתיימה בחינוך גבוה לבנות בנוסח „אורות ישראל".

כשקלטו המוכים את המסר (ואת המוטל עליהם במסגרת התמיכה במוסד) יכול היה דודו פישר לזמר שירים חסידיים, פרקי חזנות, פופ חסידי, שירים באנגלית ובאידיש.

הקהל הרב נסחף בהתלהבותו ואילו היו הופכים את מתיאות־הכפיים ללירות שטרלינג, אין ספק כי בעיותיה הכלכליות של מכללת „אורות ישראל" היו נפתרות לעשר השנים הבאות.

לאכול ביום [illegible]

[illegible]

*

מיסטר „בני־עקיבא"

[illegible]

אליעזר שפר (בראש השולחן, משמאל) בפגישתו עם שליחים ישראליים בלונדון

אחת הפגישות נערכה בסימן של תמיהה. היתה זו הפגישה בין השר לבין הנציגים הבכירים של תנועת „המזרחי" בלונדון.

מבני קלאוזנר ואריה הנדלר, מראשי „המזרחי" בלונדון, האירו את השר במשרדי התנועה בגולדרס־גרין, אמרו. כי באיזו מפלגה שלא יהיה, יוסקה המיד יהיה איש של בני־עקיבא בכל רמ"ח ושס"ה.

ראשי „המזרחי" ביקשו ממנו שיחזות להם מה קורה במשהו המפלגתי הפנימי.

השר בישר להם על ההזמנה ראשי מצ"ד ליטול חלק במפקד — דבר שעורר קריאות שמחה מופגנות מפי הנוכחים במקום. הוא דיבר בשבח במשלת האחדות הלאומית והדגיש, כי הדיבורים על ממשלה צרה הם חסרי אחריות וחסרי משמעות.

בן הגעשה בארץ עבר השר למה שקורה, או לא קורה, באנגליה וקבל באוזני מארחיו על כי לא פגש הרבה חברי „המזרחי" בערים בהן סייר.

חברי „המזרחי" בלונדון הגידו ראשיהם בעצב ולא היה להבין רק בכך כי מצבה של התנועה באנגליה מר רע.

השר שפירא, בדבריו, העלה כמה רעיונות לשיפור התדמית של התנועה, הנוכחים הסכימו —

שורשים / מאת מרדכי רסל

זה שנים רבות מתייסרים על חוסר יכולתנו להעביר את תודעת השואה לבנינו ולנכדינו. וזאת לא כדי להבליט את סבלנו בשנות ראינו רע, או את גבורת עמידתנו מנגד בתנאי החורבן. מאמצינו בנושא זה היו מכוונים לדבר אחד ויחיד: הסקת מסקנות, כדי שצאצאינו ילמדו מנסיוננו המר.

עם עבור הזמן מתברר יותר ויותר שתקוותינו, כי השואה היתה מאורע חד־פעמי שלא יקרה יהודי עוד, אולי אינן מבוססות דיין. עדים אנו היום להופעה אבסורדית: כבר בימינו, בפחות מחצי יובל מאז השואה, מתכחשים לה ומשכתבים את ההיסטוריה, ומבקשים לכפור בעצם קיום השואה. [illegible] את העם היהודי.

אם במציאות כזאת אפשרית, אין כל ביטחון שבתנאים מסוימים אירועי העבר לא יחזרו על עצמם בצורה זו או אחרת. [illegible]

ישנם בוודאי כאלה היוצאים בתפישה מעין זאת מתוך [illegible] השואה. הוודאי נכון הדבר, אך מהזכור נסיון אכזרי: אין דברים בדויי אפשריים כשמדובר ביהודים. היות שרציתי היינו [illegible] טראגדיות [illegible] והכשלנו בדבר, מובן שהדבר גורם לבני דורנו כאב ועוגמת־נפש. דבר איום הוא לראות מדי פעם תגובות של [illegible] ששוטפים את [illegible] על אודות עברם.

אך קורה לא אחת בחיים, דווקא בשעה שמתייאשים כבר מכל תקווה, כשאין מנוס מן המסקנה שנכשלנו ללא אפשרות של תקנה, מפציע באופן פתאומי פתרון כלשהו.

הנה, הפעם, דוגמה. ביום אלה פנתה אלי נכדתי אפרת בת ה־15 וסיפרה לי כי עליה לכתוב עבודה על שורשי משפחתה והצורך זה היא מבקשת ממני לספר לה על הידוע לי על עברי, על הורי ועל הוריהם.

היות שנסיונותי עם ילדי בנושא זה לא היו מעודדים ביותר, כמעט מאד התעניינו בעברה של המשפחה, השתדלתי לשכנע את נכדה שתפנה לסבתא, תראיין אותה.

— בוודאי — ענתה לי — אראיין גם את סבתא, אך החלטתי להתחיל איתך.

ללא חשק רב התיישבנו מתוך כוונה לספר כמה אפיזודות מתקופת עלייתנו ארצה והתחלת בניית המשפחה.

„מוכתי" לקפיצת הדרך לא הצליחה. אפרת לקחה ברצינות את הדבר ונאלצתי לספר בפרוטרוט על כל הידוע לי, על כל מה שהצלחתי להיזכר, וראה זה פלא: הנערה, שכל הנושא היה לה זר בהחלט, הקשיבה קשב רב לדברי. הכל עניין אותה: מדוע נאלצו הורי לעבור כפוליו בימי מלחמת־העולם הראשונה ולנדוד לסרנסי־בניה הרחוקה; כיצד זה ייתכן שבעיות הפרנסה היו כה חמורות; למה זה אנחנו, בני הגולה דוברי שפות רבות, אנחנו הצברים, הנגדים בתנאים טובים יותר שאין שיעור משהיו לנו, דוברי שפה אחת הם, או לכל היותר שתי שפות; האיזה שבט היא צריכה לשייך עצמה כשאביה מגזע תוניסאי, ואמה — מצד אביה בשבא פולני ומצד אמה מהונגריה; מה גרם לגדידת עצים זו. כיצד התרחש המפגש הפלאי במדינת ישראל? שאלות אלו ושאלות רבות אחרות התעופפו באוויר, ונראה היה, כי ככל שאני מסביר יותר גוברות השאלות והבעיות שנובעות מתשובותי.

על חלק מהשאלות לא חשבתי בעצמי ו„ראיון" זה שימש לי הזדמנות טובה להתעמק בהן. הסיפורים קלחו כמו ממעיין מתגבר, ואפרת רשמה בשקידה ובדייקנות רבה.

כשהגעתי להקופת השואה, נפלו פניה של הילדה, בין היתר על מקרה אניית המעפילים „מפקורה" שטובעה על־ידי הגרמנים ובין 345 קרבנותיה היו גם בני משפחתנו.

— לא ייתכן — היתה התגובה של אפרת. בשתי מלים אלה רצתה להביע את דעתה, כיצד יכלו לקרות דברים כאלה, דברים שדמיון אנושי אינו מכיל לתפוס.

— האם לא שמעת את הדברים האלו בשיעורי בית הספר? — שאלתי אותה.

— אכן, שמעתי שם על השואה. אך התייחסתי לדברים כאל שיעור היסטורי רגיל. מה שאני שומעת מפיך, אינם דברים הלקוחים מעל גבי דפי הספרים, הם דברים שעד בשרך חווית אותם.

הבטתי על השעון, הזמן חלף, אנו כבר יושבים כך מספר שעות. השיחה שתכננתיה לשעה אחת, הגיעה לשעתה השמינית. שעת הצהריים הגיעה, אנחנו עוד רחוקים מאד מהסיום.

— אולי נפסיק, נמשיך בהזדמנות אחרת? המשכתי. הסתכלתי בעיניה המתמצה של נכדתי והפתאתי לא היה קץ.

היא מחפשת את שורשיה ומצאה אותם. עברה שעת הצהריים, שיחה של כשמונה שעות.

— אני בטוח שתכיני עבודה טובה ומעניינת.

— אין זה חשוב כלל — היא עתה קצרות

— מה שחשוב שאני מתחילה להבין דברים שעד כה הייתי רחוקה מהם. אני מתחילה להבין את שורשי.

הצופה 5

יום ו', ט"ו טבת תשמ"ו, 27.12.1985

נחזיר עטרה ליושנה

נצלדה

המבצע לחידוש פני התנועה

איחוד המחנה

מן הכח אל הפועל!

"מתוך הכרה בערכה וחשיבותה המרכזית של תנועה דתית לאומית גדולה ומאוחדת לעם ולמדינה, ומתוך רצון למצות את הדרכים להביא לאיחודה והתחדשותה של התנועה הדתית לאומית, **החליטה מועצת מצ"ד לתת הזדמנות למהלך אחדות התנועה הדתית לאומית החדשה**, ולהיות שותפה מלאה למהלך האחדות וההתחדשות של התנועה הדתית לאומית.

מועצת מצ"ד קוראת לחבריה ופעיליה ולכל מי ששלמות התורה, העם והארץ יקרים לו, להטות שכם לבניינו מחדש של המחנה הציוני הדתי **ולהשתתף במפקד לקראת הועידה לאחדות התנועה הדתית לאומית.**

מועצת מצ"ד מביעה הערכתה לועדות יגר ופריבס על עבודתן ומסקנותיהן... ורואה בהן את הועדות המוסמכות אשר תלווינה את מהלך האחדות עד תומו".

(מתוך החלטות ישיבת מועצת מצ"ד מיום ד', ו' טבת תשמ"ו, 18.12.85)

הצטרפותה של מצ"ד למפקד ולבחירות הפנימיות בתנועה מבטאה נאמנה את התנופה אשר צובר איחוד המחנה. יותר ויותר חוגים מגלים עניין במפקד ומביעים רצונם להתפקד. ראשי ישיבות, אנשי אקדמיה, התיישבות והתנחלות. רבנים ומנהיגים מכל החוגים, קוראים לציבור הדתי לאומי להצטרף למפקד.

עזור לנו להגיע גם אליך. מלא את התלוש המצורף, שלח אותו לועדת המפקד והבחירות המרכזית ותקבל בהקדם את השאלון המתאים.

לכבוד
ועדת המפקד והבחירות המרכזית
רח' אבן גבירול 157 ת"א 62037

אני מבקש לקבל טופס מפקד. ☐ אני חבר בהסתדרות הפוהמ"ז ☐ אינני חבר בהסתדרות הפוהמ"ז

שם משפחה ________ שם פרטי ________ מס' ת.ז. ________

ישוב ________ רחוב ________ מספר ________ מיקוד ________

התנועה הדתית לאומית

ב"ה, יום ו' ט"ו טבת תשמ"ו (27.12.85)
עורכת: מלכה שבטר
גליון מס' 211

שלום לילדים,

לאחרונה שמענו רבות על המורמונים הבונים אוניברסיטה על הר־הצופים בירושלים ועל ההתנגדות הרבה של הציבור הדתי למפעל הבניה הזה. לרבים מאיתנו ידוע מעט מאד על המורמונים ועל הסכנה שבהתבססותם בארצנו. מי הם המורמונים? מהי אמונתם? מדוע הם בונים כאן „אוניברסיטה" ענקית המשקיפה על הר הבית?

המורמונים הם עדה דתית בארצות הברית שמוצאה מן הנצרות. הספר „הקדוש" להם נקרא „ספר מורמון" שכאילו נתגלה לראשונה לפני כ־150 שנה לאדם בשם ג'וזף סמית. איש זה החליט לייסד דת חדשה, הדת המורמונית ועשה נפשות רבות לרעיונו. ראשית המורמונים במדינת ניו־יורק אך ממנה נאלצו לצאת בגלל התנגדות תושביה (הנוצרים) לדרכם. העדה נדדה ממקום למקום עד שהתמקמו במדינת יוטה שבארה"ב ובנו בה עיר. שם גם נרצח אותו סמית ע"י מתנגדיו מעדתו ונבחר ראש עדה חדש, בריגם יאנג.

המנהיג הזה אסף סביבו מאמינים רבים שבנו את העיר סולט־לייק־סיטי ובתוכה מרכז ו„מקדש" מורמוני. במדינת יוטה חיים רוב המורמונים גם כיום ומספרם כ־4־3 מליונים.

הם מאמינים בחזרה לנצרות הקדומה. בין עיקרי אמונתם: היתר לשאת נשים רבות, קידום חומרי וכלכלי בעולם הזה. פעילות מיסיונרית המכוונת להפצת אמונתם, אמונה ברעיון קיבוץ הגלויות של העם היהודי בארצו, בתקוה שאז יכירו גם בני ישראל בישו (ח"ו) ויאפשרו לו להתגלות מחדש.. לכן ראו המורמונים בתנועה הציונית ובהקמת מדינת ישראל — אות להתגשמות תקוותיהם. את המשך ההגשמה הם מקוים כנראה להשיג מתוך המרכז החדש המוקם והולך בהר הצופים.

לא יפלא לכן, שהציבור הדתי כולו מאוחד בהתנגדותו לסכנה המורמונית, אשר ביסודה מונחת השאיפה להרבות את מאמיניה, בעיקר בין היהודים וכך לקרב את שובו של „הנוצרי". אמנם הבנין שנבנה עתה נקרא רשמית „אוניברסיטה" אך השאלה הגדולה היא, איזו „תורה" תצא ממנה ומי עלול להיפגע מכך.

שלכם בברכה
מלכה

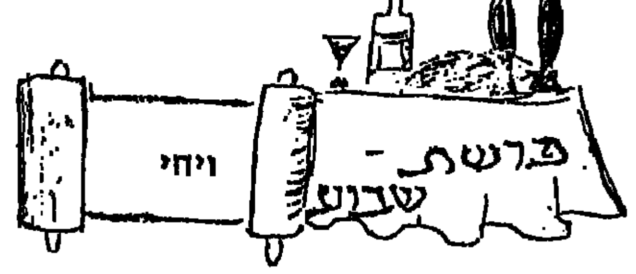

ועשית עמדי חסד...

חסיד מהו? — „יוד" עם חסד, כלומר, חסיד הוא צירוף של ה„יוד" עם תיבת „חסד", לומר לך שיהודי שעושה חסד, הריהו חסיד.
(אדמו"ר ר' ישראל מגוודזיץ)

• • •

ארור אפם כי עז...

יעקב לא רצה שמצבור כח גדול של כעס יתרכז בתוך שני שבטים, לכן אמר: אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל — מוטב לחלק את הכעס בין כל השבטים ואז לא יהיה כח מסוכן. (שער בת רבים)

• • •

פה תאגורו ליוסף אנא שא נא

רמז לחיות שבמרכבה. אנא — נוטריקון אריה, נשר, אדם. חסר שור, שהוא יוסף (בכור שורו הדר לו) שאם יהרגו יוסף — לא יהיה במרכבה. ולכן „שא נא" נוטריקון שור, אריה, נשר, אדם — המרכבה בשלמותה. (ר' שמשון מאוסטרופולי)

מטריות / מאת יצחק בון

לאהובה ולמאירה היתה רק מטריה אחת. המטריה שייכת למאירה. לאהובה שכנתה לא היתה מטריה. מאירה שמעה בבית שכנתה, את חברתה אהובה מבקשת מאמה שתקנה לה מטריה יפה כמו למאירה. אמרה מאירה: „לא צריך לקנות. יש לי מטריה. אנחנו הולכות יחד".

המטריה של מאירה קטנה ויפה, מקושטת בפרחים אדומים על רקע תכלת. אמה של אהובה אמרה: „טוב, עד שנקנה לך מטריה חדשה. הן רק עכשיו קנינו לך נעלים חדשות. בפעם אחרת — מטריה.

למחרת וימים אחדים אחרי מחר לא ירד גשם ולא היה צורך במטריה. שתי החברות בקשו גשם. האחת — כדי לחנות מן המטריה היפה של החברה והשניה בשביל לשמח את החברה במטריה שלה.

ביום גשם שמחו שתיהן. הלכו צמודות זו לזו תחת מטריה אחת. בוודאי שמאירה החזיקה את המטריה, שהיא שלה. ובטוב לבה אמרה בחצי הדרך: „עכשיו תחזיקי את!" „כן, היד שלך כבר כואבת". היד של מאירה אמנם עוד לא כואבת מן המטריה, רק מפני שחברתה אמרה נדמה לה שבאמת היד כואבת.

ילדות ראו את המטריה היפה ביד אהובה, תמהו ושאלו: „מה? היא שלך? קנו לך?" רואים שהיא חדשה". המטריה לא היתה חדשה ולא קנו אותה לה. אבל נעים לשמוע שאומרים לך שיש לך משהו חדש. — „לא רק שלי. אמרה אהובה. „של שתינו. שלי ושל מאירה. נכון מאירה?"

— „נכון" אמרה מאירה. „היא שלי ושל שתינו". — או שלי או של שתינו". לא יכול להיות גם כך וגם כך". — בבית היא שלי, ובדרך היא של שתינו". זה יכול להיות, ענתה מאירה לשואלת.

בפרוזדור היו כל כך הרבה מטריות, אהובה פחדה שיחליפו. ילדה תקח את שלהן היפה וישאירו מטריה אחרת במקומה, שאיננה יפה כל כך. היא לא הקשיבה לשיעור, היא הקשיבה לפרוזדור, למטריה. בהפסקה הסתובבה קרוב למטריה,

(המשך בעמוד הבא)

מטריות

(המשך מעמוד הקודם)

להיות בטוחה כל הזמן שהיא במקום. כשהלכו הביתה הזדרזה אהובה לקחת את המטריה. „אני אקח את המטריה ואחכה לך ליד השער", אמרה למאירה. מאירה לא הזדרזה.

— „בואי, מאירה בואי! מהר שלא תתרטבי!" מאירה באה בצל המטריה. שתיהן הלכו כפופות תחת מטריה אחת. הן הגיעו הביתה שמחות, עליזות, רק מעט רטובות. אין דבר, העיקר שהראש יבש והפנים יבשות. והעיקר עיקר — שהלכו שתיהן תחת מטריה אחת.

בבית אמרה אמה של מאירה: „מה זה מאירה, של מי המטריה הזאת? איפה שלך?" ואז נשאה מאירה את עיניה וראתה שהמטריה איננה שלה. רק דומה לשלה.

— „אמא, אני לא לקחתי אותה, זאת אהובה". ואחר כך ירד גשם ואני מיהרתי ולא ראיתי. ילדה שם מחפשת את המטריה שלה, יגידו שאני „סחבתי" אותה ממנה. את הדבורים האלה מלוות דמעות מן העינים.

— „היא לא תגיד", ניחמה אותה אמה. „מפני שלך יפה יותר. למה את צריכה אחרת?".

„אולי הילדה ההיא לקחה את שלי היפה, ולא תרצה להחזיר? איך אדע מי לקח את המטריה שלי?„ אני הולכת אל אהובה".

— „חכי, חכי מאירה. מה תועיל לך עכשיו אהובה?".

אמא טלפנה לבית הספר ושאלה אם לא נשארה שם מטריה. היא נתנה סימנים. אמרו לה לחכות רגעים אחדים ואחר כך השיבו: „כן, נמצאה!" עברה עוד כחצי שעה, בא השרת רוכב על אופניו והביא את המטריה של מאירה ולקח את החליפה.

מאירה אצה־רצה אל אהובה וסיפרה לה את כל אותו המעשה בחילופי המטריות. שמעה אמה של אהובה, בקשה סליחה ממאירה שבתה גרמה לה דאגה שלא בכוונה.

באותו יום הלכה אמה של אהובה עם בתה וקנתה לה מטריה חדשה, ירוקה עם פרחים כחולים. עברו עשרה ימים ללא גשם, דוקא עכשיו כשיש לה כבר מטריה חדשה משלה.

בסוף השבוע, ביום ששי, ירד גשם. אהובה חידשה את המטריה שלה. אמה קשרה חוט צבעוני לסימן על המטריה. „לפני שאת לוקחת, הסתכלי וחפשי את הסימן", אמרה לה אמה. „שלא תחליפי".

בשתים עשרה ורבע, נראו שתי הילדות הולכות הביתה באמצע הרחוב. אהובה ומאירה כל אחת והמטריה שלה. ירדו רק טפות, והן היו שקועות בפטפוט, צמודות זו לזו, כאילו הרחוב כולו התקפל תחת שתי המטריות היפות שלהן.

ופתאום, חריק! מכונית נתגלתה מפנת הרחוב. לא לעיניהן, ולא לאזניהן. הן עסוקות, העינים מוסתרות במטריות, והאזנים קשובות רק לשיחתן.

— „ילדות! אינכן רואות את המכונית?" איש לא מוכר להן צעק. מהו רוצה מהן? עוד לא הבינו. „הכביש בשביל המכונית, ולכן המדרכה!"

רק אז הרימו ראש וראו את הנהג מביט אליהן, מחכה שתעשינה טובה ותפנינה מעבר למכונית.

רעיונות מחורזים

נ. ז. סרבר

ותחי רוח יעקב הזקן
בשמעו כי־חי בנו יוסף
כציפור מעוטרת שחזרה אל הקן
כשליט חזר „בהפורות", חוד —
מלכות אופף.

ויחי יעקב בארץ־מצריים
לאחר שנות תלאה ויגון
וירא בחדוות מנשה ואפריים
עברים נכדיו — ורוחו נכון!!

נאמנים למסורת־אבות גם עתה;
כי חינכם יוסף ברוח עברית
(אפילו את שמם קראו בעיברית...)
גם כלבושם תלבושת מצרית.

חידון לפרשת „ויחי"

מאת שולמית צירון

1) מאה ארבעים ושבע שנים חייתי
מתוכן שבע־עשרה במצרים חייתי.

— ☆ —

2) תחת ירכו שמתי את ידי
וכך נשבעתי לאבי
שלארץ הקודש אביאהו
וליד אבותיו אטמנהו.

— ☆ —

3) סבא חבקנו ונשקנו
ובטרם מותו — בחכמה ברכנו.

— ☆ —

4) בדרך בית־לחם אני שוכבת
ועל בני בני מתפללת

— ☆ —

5) לאריה אבי המשילני
וברכה מכובדת ברכני.

— ☆ —

6) הואב נוכר בברכתי
ואמי היקרה נפטרה בלידתי.

— בין הפותרים נכונה יוגרל פרס נאה —

חידון ושעשוע

תשבץ לסיום חומש „בראשית"

מאת שולמית צ.

מאוזן:
1) בני־יעקב 8) קידומת הולנדית לשמות 9) ענן 10) מילת שאלה 11) „— קול יעקב" 13) כנוי רומז לזכר 14) „מאשר — לחמו" 16) בחילה משובשת 17) לעצמי 18) אבן יקרה 20) יפרח 22) טבעת ברזל בבהמה, להוליכה 24) אם כל חי, מבולבלת 25) צדיק תמים בדורותיו 26) המשך הצוארון 28) חודש 31) במקום ההוא 32) בת אבי ואמי 35) „— השמים והארץ". 36) בן יוסף.

מאונך:
1) אז נבראו הצמחים 2) בן הזקונים של יעקב. 3) מלת בקשה 4) מאבותינו 5) נחל 6) פחזו, — לבב 7) בת לבן 12) כלבת מפורסמת מספרים ומסרטים 13) מחשפות 15) מלת קריאה 18 אין לא שונה 19) מתנה הפוכה 21) נפל 23) שנון 27) מקודש מכל ימים 29) הסתכלי! 30) מן הצאן 31) נכד 32) מלת ברירה. 33) קרש 34) מקום מים רבים.

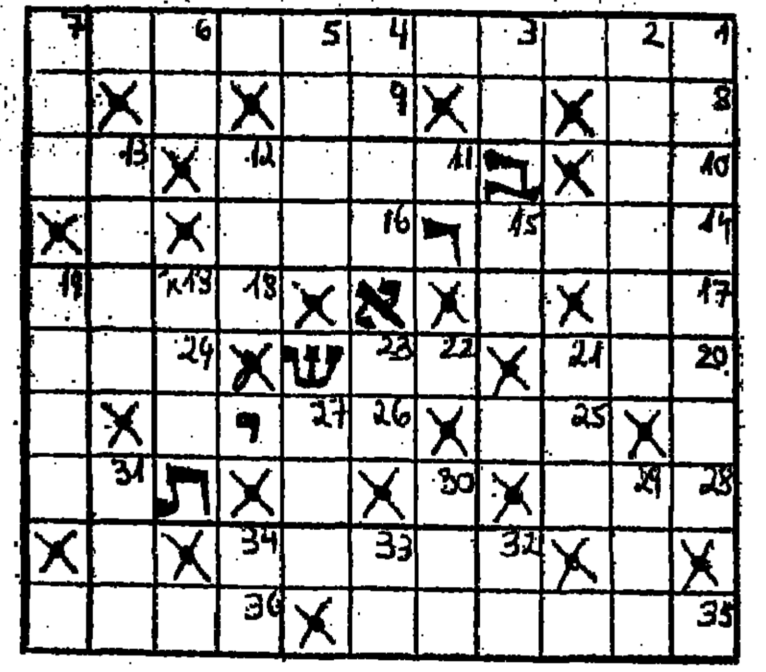

רבוע קסם

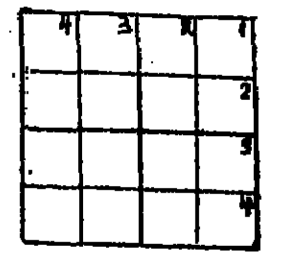

1. לא כל איש נכנס לשם.
2. אריב שביקש להציב פסל.
3. גיגן בן מלך אדמוני ורם.
4. דע לה, לאם השקל.
בין הפותרים יוגרל פרס נאה

קוראים? - כותבים!

הציפור

ציפור
היא דבר
מרקד ושר
מול ביתנו היא שוכנת

כל בוקר מזמרת
ובשירתה, היא כך אומרת:
בוקר טוב ילדים
עורו, עורו המודים
לבית הספר חיש לכו
ולא תאחרו.

מאת: גליה גולן
בת 10½
כתה ה', פ"ת

„תופסת"

אני וצילי שיחקנו „תופסת"
היא תפסה, אני — התופסת.
רק צעד הלכתי
והוא אמר — ברחתי.

הוא לי בורח
מתחבא מתחת עץ פורח
רק אם עוד אאחר
הוא קופץ קדימה מהר.

הוי צילי, הגד נא לי
אם אתה לא אימי —
מי לי?

מאת: אפרת פירן
הרצליה

בחוג המשפחה

בעריכת נעמי גוטקינד

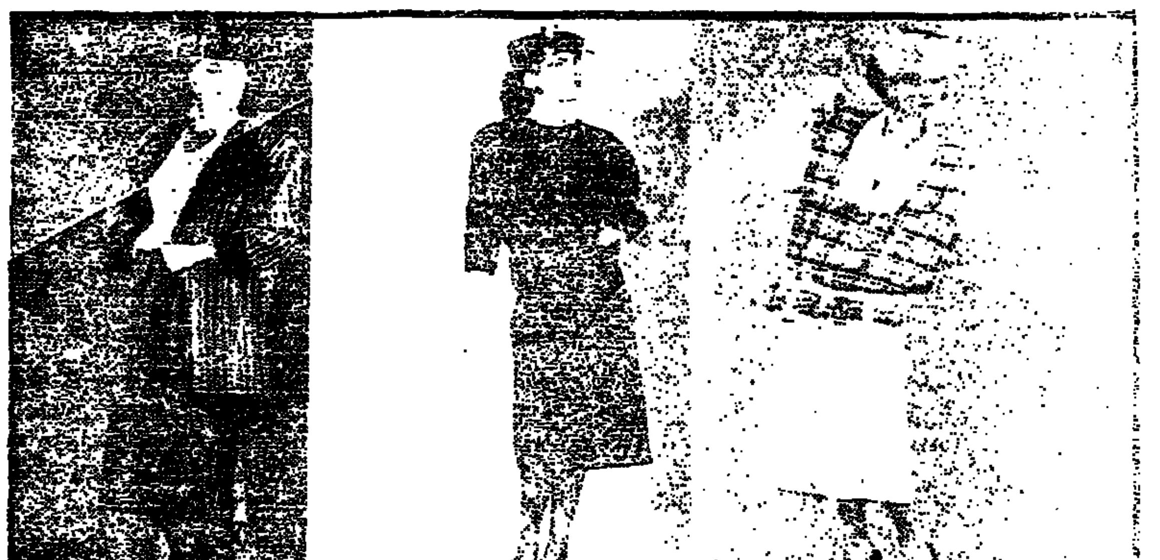

מימין לשמאל: יובל רביד בן ה־27, הוא מעצבן של מערכות הלבוש היפות הנראות בתצלום למעלה. לאופנה הגיע כמעט במקרה ומתנת יום הולדת מקורית שקיבל כקו־יוז, מכונת תפירה (!) חוללה מפנה בחייו. הוא למד תפירה וגזירה במכללת שנקר ובקורס בפרטיים, פתח בוטיק אופנה בשם „אמרה" בכיכר המדינה, הציג את יצירותיו בפני עיתונאיות בתצוגה מרשימה, כשחלק מן הבגדים בתצוגה זו — הרי הם לפניך. הרבה מהמערכות הן לנשים מבוגרות יותר, שילוב של אופנתיות ואיפוק.

זיקנה עכשיו: תמונת מצב של קשישי ישראל

מכון ברוקדייל לגרונטולוגיה, התפתחות אדם וחברה בישראל מציין עשור לקומו ע"י עריכה ימי עיון ופירסום מחקרים ומאמרים העוסקים בבעיות שונות של הזיקנה. הקיצור של בנות מן המאמרים הללו, ותוצאות המחקרים — הרי הוא לפניכם. ואתחיל בנושא הסימפוזיון שנערך בניו־יורק בנובמבר 84 ששמו היה:

אינטגרציה בין גילית

את ההרצאה המרכזית הראשונה ביום העיון נשאה ברניס נויגרטן, גרונטולוגיה ידועה ומחנכת גרונטולוגים. הפרופ' נויגרטן פתחה את דבריה בכך שהציגה את האינטגרציה הבין־גילית כאתגר לא רק של העתיד, אלא גם של ההווה. היא ציינה שעדיין אין אנו יודעים אילו השפעות מרחיקות־לכת יהיו להזדקנות האוכלוסיה על חיי היום־יום שלנו.

לדעת נויגרטן, ההבדלים המסורתיים בין קבוצות הגיל השונות מיטשטשים והולכים. מצד אחד, ילדים מתנהגים כמבוגרים, והמבוגרים אף מתייחסים אליהם בהתאם. מצד שני, המבוגרים הרבה יותר ולדותיים. זאת ועוד: שלא כבעבר, הגיל אינו יכול עוד לשמש כמדד לגבי מצב הבריאות. היכולת השכלית או היציבות הנפשית, היא גם טענה ש„פער הדורות" שכל כך מרבים לעסוק בו בספרות ובקולנוע, כבעט שאינו קיים במציאות. את ההרצאה המרכזית השנייה נשא מנהל מכון ברוקדייל, ג'ק חביב, אשר סיפר על ניסיון שנעשה בישראל להילחם בתפיסות סטריאוטיפיות של גיל ולעודד פעילות גומלין בין הדורות. הדבר נעשה בפרוייקט הדיור הנוגע לקשישים בשכונה גילו בירושלים. שבו מתגוררים הקשישים בצד משפחות „רגילות".

מחקר הערכה של פרויקט זה הראה, שעל אף הסתייגויות ראשוניות של חלק מהתושבים מפני שהם כונו בשם „בית זקנים" בשכונתם, החלו להיווצר יותר ויותר קשרים בין־דוריים, הכוללים ביקורים בבתים ועזרה הדדית. קשרים טובים במיוחד נוצרו בין הקשישים הנוער בשכונה.

מיסוד הקשישים

עם הגידול באוכלוסיה הקשישה והגידול הדרמטי אף יותר במספר הקשישים הישישים (בני 85 ומעלה), הולכת וגוברת תשומת הלב לצרכי המיסוד של אוכלוסיה זו. במדינות הארצות, עלות השפול המוסדי הוא מרכיב הדומיננטי בעלות הכוללת של הטיפול ארוך הטווח בחולים כרוניים. יתר על כן, העלות למיטה הינה גדולה מאוד ביחס לשכר הממוצע ואף גדולה עוד יותר ביחס לקצבת הפנסיה הממוצעת. הווה שהמדיניה היא הנראאה על־פי־רוב בחלק האדיר של נטל זה, מהווה עלות המיסוד בתקופה זו של קצוצים תקציביים נושא לדאגה הולכת וגוברת.

בישראל, בבמקומות אחרים, השימוש בנתונים דמוגרפיים לצורך חיזוי השימוש בשירותי טיפול ארוך־טווח מצוי עדיין בשלב ההתחלה. הגיל, ולעתים גם המין, נחקרו בנתונים המשפיעים על ההזדקקות לשירותים. בנוסף זה מוצג ניתוח היחס בין נתונים דמוגרפיים לבין שיעורי המיסוד במסגרת דמוגרפית הבוחנת את השפעתם של כמה נתונים בנוסף למשתני הגיל והמין. והם: ארץ המוצא, המצב המשפחתי, רמת ההשכלה וזמן העלייה ארצה.

הממצאים מראים כי למצב המשפחתי ולארץ המוצא השפעה מובהקת על ההתחברות למיסוד, ואילו השפעת רמת ההשכלה מתגלה במעטה בהקשר הרב־משתני. ואולם, הממצאים מצביעים על קיומה של יחסי גומלין משמעותיים בין המין למצב המשפחתי: שיעורי ההסתברות למיסוד בקרב הלא נשואים יותר אצל גברים, ואילו בקרב הנשואים הם גבוהים יותר אצל נשים.

הממצאים פרי מחקר של ג'ק חביב, יעקב גוף ועמיר שמואלי. מאשרים את התועלת שבשימוש בנתונים דמוגרפיים לחיזוי הנוצול של מיטות מוסדיות ואת החשיבה של מסגרת רב־משתנית להבנת היחסים העומדים ביסודם.

שיקום מקצועי לקשישים

גם בעיית שיקומם המקצועי של קשישים מוגבלים לא זכתה עד כה לתשומת לב מיוחדת בתכנית שיקום מקצועי ברוב ארצות העולם. ולא זוקק לשיקום בכבוד משמעותיים לסיוע לפתרונה. הסיוע לשיקום אוכלוסיית המוגבלים במדינות רבות אינו קשישים, הזוכים, עם זאת, לשירותים של קיצבות הנכות הסוציאליות. הדור הבא הוא הוודר סוג שיקומי מקצועי האוכלוסייה זו יש משום חוסר הגנה המעיד על מדיניות סוציאלית בלתי יעילה.

אמנם לא נמצא עד כה הסבר כוללני להזנחתם של הקשישים המוגבלים, אך הועלו כמה וכמה סיבות לעובדה זו, ובהן: שיקום הקשישים בשל כך שהם קשישים; הפרה של הגנה בתכנית השיקום בהתאם לשיקום הנעשה קבוע בשיקום, להכשרה ולהלכסה של קשישים מוגבלים, חישובי עלות תועלת המבוססים על משך זמן ההעסקה הצפוי עד למועד הפרישה; ומדיניות של פרישה מוקדמת. ההשקעה בשיקומו של קשיש מוגבל נחשבת ביום כלא כראויה זאת. לעתים קרובות, מסיבות שאינן קשורות בהכרח לפוטנציאל הסמוי בהעסקתו. ההנחה הרווחת היא ש„הזקנים" אינם מסוגלים לעבוד.

בדוית מחקר של מלקולם מוריסון הבוחן את המדיניות ההכנות הפועלות בישראל למתן סיוע לקשישים מוגבלים המעוניינים לחזור לעבודה, מתגלה שבהכנות השיקום בישראל, לעומת מגמות המדיניות במקומות אחרים, מושם דגש רב על שיקום מקצועי חוזר לעבודה.

נראה כי אימוץ מדיניות שיקום מקצועי שאינה מתייחסת לגורם הגיל, עשויה להביא במיוחד לצרכיהן של מדינות המצויות בפני גידול משמעותי באוכלוסייה קשישיהן המוגבלים.

מרכזים קהילתיים לקשישים: השוואה ארה"ב / ישראל

מרכזים קהילתיים בישראל ובארצות הברית מציעים הבנות שונות ומגוונות לקשישים. האוזר לסוחן השוה בין 60 מרכזים קהילתיים בישראל לבין מדגם של שבעה מרכזים בצפון אמריקה.

ההיבט הארגוני של ההכנות לקשישים רוצה מבחינה רבות בשתי הארצות. בישראל ובארה"ב כאחד רואים אנשי הצוות במחסור באמצעים כספיים נאותים את המכשול הגדול ביותר לפיתוח התכניות.

שיעורם היחסי של המשתתפים הקבועים בתכניות במרכזים הישראלים נמצא גבוה מזה שבארה"ב, ואילו מספריהם המוחלטים גדולים יותר במרכזים האמריקניים, שאזורי השירות שלהם נרחבים יותר. כמו כן נמצא כי המרכזים האמריקניים מעסיקים עובדים בעלי הכשרה גרונטולוגית ברמה גבוהה מזו של העובדים בישראל, וכי העובדים האמריקניים עצמאיים יותר בקשריהם עם השירותים הממשלתיים והקהילתיים לעומת עמיתיהם הישראלים. בשתי הארצות דרג רצוות הבכיר את הפעילות החברתית וההרבותית כתרומה החשובה ביותר של המרכזים למילוי צרכי הקשישים בקהילה.

לדעת אנשי הצוות במרכזים האמריקניים, ההשפעה שיש לקשישים המשתתפים בתכנותיהם על עיצוב התכנות גדולה בהרבה מזו שיוחסו אנשי הצוות הישראלים לקשישים הלוקחים חלק בתכנות בארץ.

צוותי המרכזים בשתי הארצות דווחו על שימת דגש מועט בלבד על נושא השילוב הבין־דורי בתכניותיהם. ואולם בה במידה הביעו נכונות להציע מספר רב יותר של פעילויות בדגש כזה. הרוב בקרב אנשי הצוות במרכזים האמריקנים ציין שהמעמד המיוחס לרבניות לקשישים נמוך מזה המיוחס להבנות המיועדות לקבוצות גיל אחרות, ואילו במרכזים הישראליים הביעו דעה דומה רק שליש מקרב העובדים.

דמנטיה סנילית

דמנטיה סנילית היא מחלה מוחית פרוגרסיבית מנוונת. היא מוכרת כאחד הגורמים העיקריים למוגבלות בקרב קשישים, והיא מעמידה אתגר רציני בפני משפחות הקשישים ומערכת השירותים הסוציאליים.

נאוה הבר־שייט חיברה סקירה כללית של היקף הבעיה בישראל. בהנחה ששיעור המצאות המחלה בדרגה חמורה בינונית עד גבוהה שנמצא בחו"ל, ל־6% אחוזים, תקף גם בישראל, הרי שבארץ יש כיום למעלה מ־19,000 קשישים יהודים הסובלים מהדרדרות סימפטומטית בכושרם השכלי, שעשויים באישיות האריכלה לבצע פעולות יומיומיות. לפי הערכות שנעשו במסגרת העבודה, 78% מהקשישים אלה חיים בקהילה, ואילו רק 17% בלבד מאושפזים במוסדות לטיפול ממושך ו־5% — בבתי חולים לחולי נפש.

נראה שקשישים דמנטיים או תומכיהם פונים רק לעתים רחוקות לרופא המשפחה ורופאי המשפחה, מצידם, אינם נוהגים על־פי־רוב להפנות את המקרים לפסיכיאטרים, פסיכולוגים או נוירולוגים לשם איבחון. שירותי בריאות הנפש והרווחה הציבוריים אינם ערוכים כיום לענות על צרכיהם של הקשישים הסובלים מדמנטיה ובני משפחותיהם.

יש צורך דחוף בכלי ניפוי קצר וקל לשימוש עבור דמנטיה, כדי לסייע לרופאים, עובדים סוציאליים ואחיות בריאות הציבור בזיהוי המקרים החשודים הזקוקים להפניה בשלבים הראשונים של ההידרדרות. שבהם יש להתערבות הרפואית השפעה הרבה ביותר.

מכון ברוקדייל קיבל לאחרונה מענק דרשנהי בן 240,000 דולר מן המכון לחקר הזיקנה בארה"ב, לצורך פיתוח ובדיקה של שיטות ניפוי יעילה ליישום בקרב קשישים בעלי רקע תרבותי שונה וקשישים בעלי רמת השכלה נמוכה.

מה נצפה מה צפוי

ברדיו

* „קבלת-שבת" — פרשת „יתרו" — בעריכת משה חן (א') שישי, 15.00 — הפרשן: ר' יצחק דאר? בעל ספר „תולדות ...", השיחות הרב יוסף הכה, ... האורח ... קריב ידבר על ... [illegible]

* „מפיות בכבוד" (ב') שישי, 22.10 — ... — שיחה על נושאים שונים. הפעם: שתי אחיות „תאומות בני ..." ... עברי: שיחה עם הרב שמחה ... על ספרו „מבכבר אגדה": על ... „צורר" ... היהודית בגרש עבדן: על ... הרב „... איוה באלגנביה הרב ... אגודת אב ... בבית ... בבני ברק. עורך: משה ... [illegible]

* „שירתו של הפיוט" איתמר ... על מסורת ישראל בימי בית שני (א') ראשון, 19.05.

* „... " — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם (א') ראשון, 19.05 — הפעם: „היהד ככלכלו של ..." ... התכנית: ד"ר צבי ... פסיכולוג חינוכי קליני.

* „שעה ערבית" (גל"צ) ראשון, 23.05 — צביקה שפירא משוחח עם ההוג הורי: אביל תורי, רופא, ורוקה הורי, עובדת סוציאלית ב„כפתר", על ההרפוה התקהלתית בחברה הערבית (ש"ח).

* „האוניברסיטה הפתוחה" — „... " (א') שני, 17.20 — הפעם „תכנית להצלת יהודים הבורות ... בתקופת השואה" — ד"ר ליוה ... [illegible]

* „עיונים בפרשת השבוע" — פרשת „... " — מפי הרב יונה כצנר (א') שני, 19.05.

* מחשבים את המחשבון — בעריכת זאב צור (ב'ק) שני, 23.05.

* „השכלה ודעת הכל" — „קורות ישראל" (א') שלישי, 11.30 — הפעם: ציטולוגיקה.

* „האוניברסיטה הפתוחה" — „בגלות לקיבוציות" (א') שלישי, 17.30 — הפעם: „תפוצות ישראל בימי בית שני" — ד"ר אריה כשר.

* „שיעור בתלמוד" — מסכת „ברכות" — מפי הרב שבתאי סבטו (א') שלישי, 19.05.

* „עוד פעם אחת" (ב') שלישי, 22.05 — הפעם: „בגוף ראשון" — עם הכנר־דר יעקב אורלנד (ש"ח).

* „סיפורין שעין הזהב" — בעולמו של האדם המבוגר (א') רביעי, 16.05.

* פרקים בהלכה היהודית — מפי הרב חיים פרדס (א') רביעי, 19.05.

* „משהו עכשיו" (גל"צ) רביעי, 23.05 — תכנית מיוחדת לסיכום אירועי השנה בפרלב (ש"ח).

* „קתדרא" — בבמת רדיו (א') חמישי, 15.30 — הפעם: פרופ' משה כרמלי — „ארגון להצלת יהודים בהונגריה בימי השואה".

* „צומת המזרח-התיכון" — בעריכת אפרים אבא (א') חמישי, 16.05.

* „שיעור בתנאים" — מגיש: הרב עדין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05.

* השבוע בכנסת — בעריכת צבי ישראלי (ב') חמישי, 19.35.

* „שירשים" — מגזין לצעירי פולקלור ועדות (ב') חמישי, 20.05.

* „צימוקים ושקדים" — מבחר שירים ביידיש (ב') חמישי, 22.05 — הפעם: שירים מפי הזמרת ברוחה שלמה.

לביקור על...

„חם" במחלקת הדרמה של הטלוויזיה

בימים של חורף, כשקר בחוץ וגשם זלעפות יורד, ונעים להיות ביום כזה תחת השמיכה — דואגת מחלקת הדרמה של הטלוויזיה להנעים את זמננו בבית.

בימים אלו הושלמה עריכתה של הדרמה „לחם", סיפורו של מובטל בעיירת פיתוח, והיא תשודר בקרוב.

בשלבים התחלתיים יותר נמצאת דרמה מקורית אחרת „יונתן שוב הביתה", עפ"י ספרו של חנוך בר־טוב.

עוד בין הפרוייקטים החדשים שמתכננת מחלקת הדרמה, שקיבלה בימים אלה מן הוועד המנהל זריקת עידוד תקציבית בסך של רבע מיליון דולר: סדרה קומית, מבוססת על הווי בבנק ישראל; מונודרמה — הצגת יחיד — על הזכרונות שעולים אצל אשה זקנה, כאשר היא אורזת את חפציה לקראת מעבר לבית אבות. הדרמה במקורה גרמנית, אלא שהמחלקה קיבלה בימים אלה את הזכויות להקרנתה, במהדורה ישראלית. השחקנית אורנה פורת מועמדת לתפקיד; עיבוד לדרמה עפ"י ספרו של חיים הזז „בצל הגרדום", על השעות הספורות של שני נידונים למוות לפני עלייתם לגרדום; עיבוד לדרמה של ספרו של יורם קניוק „שייגץ".

כאמור, הרעיונות האלה של מחלקת הדרמה הם עדיין בשלבים התחלתיים, והסיכוי שנצפה בהם החורף — קלושים. אולי בחורפים הבאים עלינו לטובה.

* • *

עוד יותר „חם" אצל מחלקת הספורט

אם מחלקת הדרמה של הטלוויזיה הבטיחה אולי חורפים חמים בעתיד, מחלקת הספורט של הטלוויזיה מתכננת להבטיח אביב „חם" השנה.

מחלקת הספורט מגישה בימים אלה להנהלת רשות השידור את תכניתה לכסות את משחקי הגביע העולמי בכדורגל, שהתקיימו בחודש יוני השנה במכסיקו.

טקס הפתיחה יהיה ב־21 במאי.

לפי התכנית המוצעת של מחלקת הספורט, צפוי לנו חודש שלם של משחקים בשידור ישיר — 32 (!) במספר — חלקם בשעות הלילה (24.00 — 01.00), וחלקם בשעות השיא של הצפייה, דבר שישבש את לוח המשדרים הרגיל.

כדי להשלים את התמונה מן הדין לציין, כי העלות של סיקור נרחב כזה היא עצומה, לפי התחשיב — עד 400 אלף דולר (!)

אם „יזכה" הציבור הישראלי, שלא כולו „משוגע על כדורגל", להיות שותף בהיקף כזה באירועי משחקי הגביע העולמי, אם לאו — יחליט הוועד המנהל, שהתכנית הנו הוגשה לאישורו.

לילדים ולנוער בטלוויזיה הכללית והלימודית

* יום שישי

15.30 בין שתי ערים — פרק ה'. לוסי וצ'ירלס ביטאים ויוצאים ליירה דבש. מר לורי וגב' פרוס כובלים את הדירותם ומסלקים את כלי עבודתו הישנים של ד"ר מאנט, שאליהם נוגע לאוור ברגעי משבר. בצרפת פורצת המהפכה, והמהפכנים מסתערים על הבסטיליה. היהודן שעותו כתב ד"ר מאנט בכלא נמצא.

18.00 „תקוות גדולות" — הפרק האחד עשר: המשכרה נתפסת את מאר בוריץ.

* יום ראשון

14.00 גם אנו שופטים — כתבה שגרתית — לרגל חג לאומי מחליט עיתון לפרסם כתבה על דמות היסטורית ידועה. העורך הראשי שולח כתב לאיסוף חומר. הדילמה היא בין כתב שהורש הסיפת אמת לבין שיקוליו של העורך הראשי.

* יום שלישי

14.00 האבוקהיה — סדרה בת עשרת פרקים המנסה לעקוב אחר התפתחות החיים עלי אדמות. פרק 1: כמגבי העבר (חלק א'). עקבות של כאובנים על סלעים נלקחים למעבדות שבהם משתמשים בטכניקות מתקדמות לגילוי גילם של הכאובנים.

15.30 קשת וענן — הרמב"ם — דמותו של הרמב"ם — תולדות חייו ואישיותו רבת הצדדים בתוך הרקע ההיסטורי: התקופה המקומה בהם חי ופעל ומצבן של קהילות ישראל כפי שהוא משתקף בתולדות חייו ובפעילותו של הרמב"ם. המשדר מצביע על יצירתו הגדולה של הרמב"ם בתחום ההלכה ואישיותו כמנהיג לקהילות ישראל, כפי שהן משתקפות בעבודתו ובאגרותיו הרבות.

16.30 תבונת הראשית — פרק ז'. פרק אחרון. קלונל ברנדון מגיע עם האם כאשר מריאן כבר יצאה כלל סכנה. מריאן משנה את יחסה לברנדון כאשר היא נוכחת להכיר טוב יותר. המשפחה חוזרת לבארטון. אדוארד מופיע ומסתבר כי אחיו הוא זה שנשא למים סביל. עתה הוא פנוי לבקש את ידה של אלינור, והכל בא על ברכו בשלום.

16.30 איזיס — פרק 21: חששות שווא — ג'ולי צ'אן חוששת שחברית ילכו לאביה בשל מבטאו ומנהגיו. ג'ולי נקלעת לסכנה, ואביה מציל אותה בעזרתה של איזיס. חששותיה של ג'ולי מתבדים בעלמים.

17.30 „ידיי הפלא" — שם הפרק: „בבצע סופר". סופי, נהבת הדודין האינטליגנטית, נתונה בסכנה, והתבורה בתושייתה מצליחה להצליח.

* יום רביעי

14.00 עידם הזהב והעלם — נשי מסאי — הסרט מתאר את חייהן של הנשים משבט המסאי אשר בקרבת גבול קניה—טנזניה. את מנהגי השבט הקשירים לנשים ובעיקר את מעמד האשה.

17.30 „שמיכיות באוויר" — עם דליק ולודין וטוליק.

* יום שני

14.30 פריצן פיקר את יפן — סרט דוקומנטרי המספר על סערת פריצן שפקדה את איי יפן בשנת 1964, וכן על ארגון פעולות הצלה.

16.00 בהוטאן — ממכלכי הממלכות — צוות טלוויזיה יפני חדר לתוך תחום מדינת בהוטאן, שעל גבול הודו, מדינה שעד אז היתה סגורה בפני זרים. הסרט מתאר את החיים בבהוטאן, את ההיסטוריה של המדינה, את החיים הדתיים (דת הבודהיזם) ואת התרבות.

17.30 „שיישאר בינינו" — מי אינו מכיר את הבשפט „אמא, נורא מבחינם לי — מה אני עושה?" — פתרונות, אולי, ב„שיישאר בינינו".

* יום חמישי

15.00 ג'ים הולנדיסון — פרק 27: אחיותיה של צפי — להקת אווזי הבר מגיעה לאי שבו מתגוררים הוריה של צפי. צפי נפגשת עם בני משפחתה ומציגה לפניהם את מוליה החיר לבת. כדי להוכיח שהוא ראוי לבתם, ייצא מולי לבדו להילחם בנשר האכזר.

17.30 „סיפורים בראשי" — הפעם הספרים האלה: „טיטי מחפשת בית", מאת עמי גדליה; „דן קרבה", מאת דוד גרוסמן; „אני מגדל חיות", מאת ד"ר יקותיאל ... „אבליה דיוריק", מאת ... ביצוע.

פרקי היום בתנ"ך

רשה אי, 18.47

יום א: ישעיהו, פרק ל"ד (פסוקים א'—ה') — קריאה בפי יוסף רוזן ושיחה מאת פרופ' בנשה הראל על הנושא: קרבו גוים לשמוע ולאומים הקשיבו.

יום ב: ישעיהו, פרק ל"ד (פסוקים ס'—י"ז) — קריאה בפי יוסף רוזן ושיחה מאת פרופ' מנשה הראל על הנושא: אדום בנבואת ישעיהו.

יום ג: ישעיהו, פרק ל"ה (פסוקים א'—י') — קריאה בפי יוסף רוזן ושיחה מאת ד"ר יוחנן ברגמן על הנושא: חזקו ידיים רפות.

יום ד: ישעיהו, פרק ל"ה — קריאה בפי יוסף רוזן ושיחה מאת עמוס חכם על הנושא: ודרך הקודש יקרא לה.

יום ה: ישעיהו, פרק ל"ו (פסוקים א'—כ') — קריאה בפי יוסף רוזן ושיחה מאת פרופ' מנשה הראל על הנושא: עריי יהודה הבצורות.

ברדיו * בטלוויזיה

בעריכת שולה מוסטיק

בטלוויזיה

* „צירופים" (מוצ"ש, 20.00) — בתכנית כתאריהם אמנים ואישים בראיונות מורשת ישראל.

* „הקוד של ברזיל" (מוצ"ש, 22.15) — התכנית השנייה בסדרה הכביאה ממיטב המוסיקה העכשווית של ברזיל. המוצג בתכנית הזמרים האלה: מילטון נסימנטו, שיקו בוארקי, דג'בן, ג'ורג'י בן, ביבי קונסואלו, בתי קרבליו ואלבה רמליו.

* „רצח במשיכת קולמוס" (מוצ"ש, 23.05) — שם הפרק: „רצח בגוזה מדברי". ג'סיקה באה לפאלם־ספרינגס לפגוש חברה משכבר הימים. אבל בעלה של החברה, כוכב מפורסם, נרצח, ולג'סיקה נהפך הביקור הביתה לקבצש של חקירות והסתבכות בצדה.

* „חיוורים יקרים" (א', 21.45) — הפרק הרביעי: תחילתו של הפרק בלהצים שישראל מפעילה על גיבריל כדי לחשוף נעדר. אהי"ב עוסק במיקומת עם הסורים ובתיאור הדילמות, ובמעקב אחר סיפורו של אחד השבויים ששוחרר משבי הסורים, סיפור אשר מטיל אור חדש על פרשת הנעדרים.

* „הילרי" — סדרה קומית חדשה בת ששה פרקים (ב', 21.30) — הילרי, אשה גרושה ואם לבן מבוגר, גרה לבדה בדירתה. התוכי המדבר שלה משמש לה לחברה. היא עובדת בתור תחקירנית בהבנית ראיונות בטלוויזיה, עבודה המביאה את כל זמנה. חייה של הילרי לכאורה חיים פשוטים ומלאים, אבל לא אצל טיפוס כמוה, טיפוס המוכד לפורענות.

הפרק הראשון: על הילרי מוטל לשכנע פעלולן להתראיין בהבנית הטלוויזיה. פשוט מאוד בשביל הילרי, אבל לא כל כך...

* „בולמן" (22.50) — שם הפרק: „מותו של רוצח". „סנדיקה" בעולם התעתון פונה אל בולמן שיחקור בנסיבות מותה של בנה, שנמצא תלוי בבית המעצר. בולמן נקלע לפרשה השייכת לעולם הריגול.

* „חקיקה דתית או הכפיה" (ד', 20.30) — דיון שיעסוק בהצעות חוק בנושאים דתיים, הצעות הנמצאות בימים האלה על סדר יומה של הכנסת, הקשורות בשאלה המקרונית אם יש מקום לחקיקה בנושאים דתיים. בשאלה יש מחלוקה גם בציבור הדתי בישראל. משתתפים: שר הפנים, יצחק פרץ; ח"כ אליעזר ולדמן, ד"ר יהודה בן מאיר; וח"כ מנחם הכהן.

* „עידם המערבי" — פרס קולנוע (ד', 22.05) — בפארק שעשועים דמיוני, מחד וכתותם, יכולים אנשים מבוגרים המבקשים בידור מיוחד להגשים את חלומותיהם ולהיות גיבורים מן העבר. בין היתר, האיש המשתעשע יכול להיות אקדחן בבזרב הפרוע, וכובבוה לו שמקיד יפגע ביריביו — הכל בזכות הרובוטים שפועלים בפארק ומתוכנתים לתפקד כבני אדם. הכל מתנהל יפה בפארק הזה עד אשר רובוט אחד מחליט להתקומם נגד המשפחה הכוללת עליו ומכריז על כרד פרטי שלו.

* „חיורים יקרים" (ה', 21.30) — הפרק האחרון: אחד הנעדרים בתבת חי, ועיקרו של הפרק הכיקות הקשה עם ג'יבריל על השחרור הסופי של השבויים. ההורכה נפרים כאן שלב אחר שלב וכך מתברר כיצד המשפחים בין גלגלים עד לעסקה הסופית (115 הבריח 3).

* „כפני את פניה" (ה' 22.30) — הפרק התשיעי: בני משפחה בתשוביים פיותיהם. הרכילות מצביעה על ידיד של סאלי, אבל דלגליש דבק ברעיונו שיש קשר בין מותו של הספריאל לבין מותו של סאלי. ליד שבדרה, באוויר רוויה כתח, נפתחים לדלגליש פיתוחים חדשים.

מה חדש?

לעגל מחירים כלפי מטה

רשת בתי הכלבו „המשביר לצרכן" יעגל מחירי מוצריה כלפי מטה עם תחילת הביצוע בסוכר החודש במטבע ב־איז ו; יותר להתחיבות שבראש הכלבו ביתוב אחרות.

כתוצאה מהחלטה שלושה הצדדים מ־1/65%, העקה הרשת לסך הקורש החדש שהוא 1 שקל החדש הביצוע כרשת הורדת מחיר. כך למשל מוצר שמחירו היה 4,150 שקל ישן, מחירו החדש יהיה 4 שקלים חדשים ויהודי עשרה אגורות חדשות.

בהלה האיודס מעלה שיעורי מכירה של כוסות חד־פעמיים

החדשה האיודס כן עוברים במגע ישיר. לא עוברים דרך כן עוברים. לא עוברים על־ידי פרסיטים והילולים דעה בנושא פרגו מבולבלים ומחש־ שים על כל צעד ושעל. מתברת „פיל־בירד" על כך עם ההזה התנדבו על עליה משמעותית באחוזי המכירות של כוסות ה„קל־קר" החד־פעמיים בחודשים האחרונים.

בתוך ביור שערכה החברה התברר כי הקוחות רבים מעדיפים ומבקשים להשתמש בכוסות הד־פעמים מתוך חשש להדבקות.

מנהל השיווק במפעל מוסר כי יצור הכוסות נעשה באופן אוטומטי ללא מגע יד אדם. בין לקוחות החברה במפעל „סאיי סקפ", „הדיראפ", משרדי־הבטחון וצה"ל וכנקים רבים ברחבי המדינה.

אפטר שייב המסנן קרני שמש

„טרינה" — אפטר שייב עם מסנני קרני שמש, הראשון מסוגו בעולם פותח ומשווק על ידי מפעל תעשיות פרמצבטיות, על בן מכר ד"ר אלי פישר מנכ"ל פישר תעשיה פרמצבטיה ד"ר פישר ציין, כי נוסחת „טרינה" נרשמה בארץ כפטנט.

לדברו פותח ה„אפטר שייב" החדש בהשלמתם עם רופאי עור רבים שטענו שבעיד שהנשים בטוחה על עוד הפנים שלהן באמצעות תכשירים שונים המעניקים הגנה בפני קרני השמש, פונים עור הפנים של הגבר.

ה„טרינה" בא לענות על הצורך הקיים אצל הגברים, והוא מסייע בהגנה בפני קרינים אולטרה סגולה הגורמות לנזק מחייר בעור ולנזקים בטווח הארוך. מחיר בקבוק המכיל 125 גרם לערכן — 13,000 שקל כולל מע"מ.

ריפוי פצעים בפה

תכשיר חדש בשם „מדיג'לי" שנועד לשכך כאבים הנגבעים מכיבים ופצעים בפה. התכשיר משפופת ובעזרת הנביבים ניתן עתה להשיגה בבתי־מרקחת ללא מירשם רופא.

התופעה של היווצרות פצעים בפה מוכרת לכולם. פצעים אלו גורמים לאי־נעימות רבה הם מציקים ולעיתים אף מפריעים באכילה ובדיבור.

„מדיג'לי" — ג'ל ירוק נועד להקלה כאבים והטיפול בפצעים מסוג אשר אינו מכיל אנטיביוטיקה (ולכן ניתן להשיגו ללא מירשם רופא). התכשיר גורם הרדמה מקומית של האיזור הפגוע והינו בעל פעולות אנטיבקטריאלית.

את „מדיג'לי" מתוצרת מריסינית המשווק עיי בטיפל בע"מ. ניתן להשיג בכל בתי־המרקחת מחירו לקהל 5.744 שקל.

פינת הבול

מאת חיים לנגלבן

ב־26 ביוני 1985, ציין מינהל הדואר של האו"ם בלאת 40 שנה לחתימת מגילת האו"ם בהנפקת סדרה של ששה בולים וזכרון ישרושה גליונות מזכרת.

בהכבתו האזיקה של האמן האמריקני הנודע להגלה, אנדריו וויאס, הוצעו פרטים בשני ציורים שלו על הבולים ועל גליונות המזכרת. נושאם של שני הציורים הוא התגלמות השקט ויופיו השלום והבטחון.

גם הפעב יוביל מינהל הדואר של האו"ם רשות בכימשל ארה"ב לאפשר לארים לבצע את החתמת היום הראשון בסאן־פראנציסקו. ליום אחד בלבד, — 26 ביוני 1985, יום הופעת הבולים וגליונות המזכרת. נוהג זה החל מ־1965, כמלאת 20 שנה לארים. וחוזר על עצמה כאן אחת לחמש שנים.

שלושת גליונות המזכרת נופקו בעריכים שונים. אחד במטבע אמריקני — והערכים הם 22 ו־45 סנט; גליון השני במטבע שווייצרי בערכים 0.50 ו־0.70 פרנקים שוויצריים; ובגליון השלישי — הערכים הנקובים בשילינגים אוסטריים — 6.50 ו־8.50 שילינג.

הבולים וגליונות המזכרת הודפסו בציסונורבורה על ידי בית דפוס נודע בשווייץ. ליום הופעת הבולים וגליונות המזכרת, פרסם מזכיר האו"ם חאויר פרז דה קואיאר מינשר שבו הביע תקווה להבה, כי יעשה כל מאמץ לכך שהשנה תתבלט כשנת שלום. פתרון סכסוכים, דיסון, שיתוף בשלה בינלאומיידידות בין אומות.

כן הראוי לציין כי בארץ קיימת סוכנות דואר של האו"ם בה נמכרים בולים במטבע ישראלי. ניתן להתקשר לסוכנות לפי הכתובת: הגב' חנה רינה, מנהלת סוכנות הדואר של האו"ם, נוה מונסון.

20 שנה לחתימת מגילת האו"מ

שעות העבודה של סניפי הדואר

בהסגרת הערכות פעולות הדואר לשקף החג יחולו שינויים רבים בשעות העבודה בדלקמן: כל בתי הדואר והסניפים הפתוחים לקהל בימי א' ב' יהיו בשעה מפוצלת יהיו פתוחים לקהל ביום ב' — י"ח בטבת התשמ"ו 30 בדצמבר 1985 בין השעות 07.05 בבוקר עד שעה 12.30 בצהריים ו־15.30 עד 18.00 כביום ראשון, שלישי וחמישי.

ביום שלישי י"ט בטבת התשמ"ו — 31 בדצמבר 1985, יהיו כל בתי הדואר, הסניפים וסוכנויות הדואר פתוחים לקהל עד שעה 14.00 בלבד.

ביום רביעי וחמישי כ' וכ"א בטבת התשמ"ו — האחד והשני בינואר 1986 יהיו כל בתי הדואר, הסניפים והסוכנויות פתוחים לקהל בשעות הרגילות, אך לא יינתנו בהם שירותי בנק הדואר.

ביטול שירות מברקי עתידה למברקים עם ישיבה

החל מיום י' בטבת התשמ"ו — 2 בדצמבר 1985, בוטלו מברקי עתידה שירות מברקים עם הזנה משולמת יראש עם המדינות הבאות: אינדונזיה, ארגנטינה, ברית המועצות, הונקונג, ונצואלה, יוגוסלביה, לאו, מצרים, פורטו ריקו, קוריאה הדרומית וקטאר.

שירות פקסימיליה עם יוון

החל ביום כ"א בטבת התשמ"ו — ב' בינואר 1986, ייפתח שירות פקסימיליה — ביורופקס עם יוון. השירות יהיה עם 18 מדינות, כולל אוסטרליה, ארה"ב, אירופה, אסיה ואפריקה.